НУБ 'Св. Климент Охридски'
РК
II 1129
39
01949724384
COBISS ©
СКОПЈЕ

R. I 1129

Tampe

R II 1129

ОБЫЧАИ И ПѢСНИ

ТУРЕЦКИХЪ СЕРБОВЪ

(въ Призрѣнѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ)

Изъ путевыхъ записокъ

И. С. Ястребова.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СКОПЛЕ

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типографія В. С. Балашева, Екатерининскій кан., № 78.
1886.

Народна библиотека — Одеса
Инв. № 24384/49
Р 1965
Р 1957

ТИПОГРАФІЯ
В. С. БАЛАШЕВА
Екатерининскій кан., 78.
2697.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Въ продолженіи многолѣтняго моего пребыванія въ Старой Сербіи и Албаніи я имѣлъ возможность искрестить и ту и другую вдоль и поперегъ.

Путешествуя по весямъ и селамъ, я не пропускалъ случая записывать въ моемъ путевомъ журналѣ на ряду съ историческо-этнографическо-археологическими замѣтками также и пѣсни сербовъ, живущихъ тамъ.

Приводя нынѣ въ порядокъ всѣ мои путевыя записки, я разсортировалъ по рубрикамъ пѣсни ихъ для напечатанія въ отдѣльной книгѣ для любителей поэзіи и изучающихъ бытъ народовъ. Записки же *) объ Албаніи незамедлю напечатать особо для любителей исторіи, этнографіи и археологіи.

---

*) Изъ этихъ записокъ я уже напечаталъ для сербскихъ читателей въ «Гласникѣ сериског ученог друштва» въ Бѣлградѣ рядъ слѣдующихъ статей:

1) Переводъ фермана о закрытіи сербской печьской патріаршіи и содержаніе фермановъ, изданныхъ Призрѣнскимъ митрополитамъ (грекамъ) послѣ закрытія той патріаршіи.

2) Содержаніе ферманов выданныхъ Султанами митрополиту Призрѣнскому Іоанникію (сербу).

3) Дечанскій монастырь за предыдущія три столѣтія, по турецкимъ источникамъ, имѣющихся въ томъ монастырѣ.

4) Надписи на церквахъ, гробахъ, иконостасахъ и колоколахъ въ Старой Сербіи и старыя замѣтки на поляхъ церковныхъ книгъ разныхъ церквей и монастырей.

При пересмотрѣ пѣсенъ я замѣтилъ, что многія изъ нихъ изданы въ свѣтъ г. Милоевичемъ въ его сборникѣ: «Пѣсни и обычаи сербскаго народа» въ Бѣлградѣ 1875 г.; потому долженъ былъ сократить мой сборникъ на половину. Мнѣ жаль будетъ, если и изъ остальныхъ нѣкоторыя пѣсни напечатаны уже въ другомъ какомъ либо сборникѣ, каковаго у меня нѣтъ подъ рукою для провѣрки и сличенія и, слѣдовательно, бо̀льшаго сокращенія.

Въ полной, впрочемъ, увѣренности, что найдется весьма мало таковыхъ пѣсенъ, я льщу себя надеждою, что мой сборникъ будетъ нелишнимъ матеріаломъ для изученія рускими сербскаго языка и ознакомленія ихъ съ пѣснями и обычаями сербовъ въ Турціи.

Не стану здѣсь говорить о тѣхъ трудностяхъ, съ которыми мнѣ приходилось бороться при собраніи и записываніи печатаемыхъ нынѣ 560-ти пѣсенъ. Только тотъ, который занимался такимъ дѣломъ, поймет̀ъ, сколько труда стоитъ подобный моему сборникъ. Если г. Милоевичъ (см.

---

5) Синанъ паша и Кукли бегъ.

6) Православныя сербскія церкви — старыя и новыя — въ Скутарскомъ округѣ.

7) Зетская епископія.

8) Содержаніе фермановъ, исходатайствованныхъ въ старое время католическимъ въ Босніи духовенствомъ для регулированія своихъ отношеній къ православнымъ босанскимъ и герцоговинскимъ митрополитамъ. Въ этой статьѣ помѣщена замѣтка о первоначальномъ мѣстѣ Хумской епископіи, основанной св. Савою.

9) Замѣтка объ имени «Черногорія».

10) Хрисовулъ въ Цетиньѣ относительно монастыря св. Николая на островѣ Вранина въ Скутарскомъ округѣ.

11) Хрисовулъ Дечанскаго короля отъ 1326 года (см. Гласникъ за 1881 г. кн. XLIX).

12) Въ дополненіе къ моимъ замѣткамъ изъ Старой Сербіи (Гласникъ, кн. 51 за 1882 г.).

13) Прибавленіе къ путевымъ замѣткамъ изъ Старой Сербіи (Гласникъ, 57 кн. 1884 года).

14) Нѣчто о верхней Моравѣ (Гласникъ, 60 кн. за 1885 г.).

Первыя десять статей перепечатаны были въ 1879 г. изъ Гласника въ особой книжкѣ подъ заглавіемъ: Податци за историју српске цркве».

предисловіе къ сборнику) жаловался на всю трудность и препятствія къ записыванію пѣсенъ въ свободной Сербіи; то читатель можетъ представить, какъ это трудно дѣлать въ Турціи, гдѣ и христіанки, со словъ которыхъ приходилось записывать пѣсни, ведутъ почти гаремную жизнь и избѣгаютъ всякаго случая бесѣдовать съ постороннимъ, не состоящимъ въ родствѣ съ ея мужемъ мужчиною.

О самыхъ пѣсняхъ распространяться не буду; а также предоставляю другимъ знатокамъ славянскихъ нарѣчій судить о разницѣ въ говорѣ сербовъ въ разныхъ мѣстахъ Старой Сербіи. Мое дѣло было постараться записывать пѣсни въ возможной точности („изъ пѣсни слова не выкинешь“) съ сохраніемъ оттѣнковъ въ выговорѣ. Правописаніе въ пѣсняхъ соблюдено мною новое сербское.

Для того, чтобы чтеніе пѣсенъ было доступно и для того, который не изучалъ славянскихъ нарѣчій, я счелъ не лишнимъ составить коротенькій словарь къ пѣснямъ для указанія значенія не совсѣмъ понятныхъ сербскихъ словъ и совсѣмъ чуждыхъ русскому уху и глазу арабско-турецкихъ, персидско-турецкихъ и чисто турецкихъ выраженій.

Ястребовъ.

ЗАВОД НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

2 П 6112

инв. 24384/43
сиг. 498 лб

ОГЛАВЛЕНІЕ.

	стран.
Предисловіе.	V—VII.
Крсно име (Слава)	1—22
Преслава	22—23
День св. Игнатія	23—25
Коляда	25—31
Сочельникъ и первый день Рождества Христова	32—81
Малый Божичъ или Василица (1-е января)	81—82
День Богоявленія	82—88
День св. Іоанна Крестителя (7-го янв.).	88—90
Сырная недѣля (масляница).	90—
Великій постъ	90—96
Лазарицы	96—113
Страстная недѣля.	113—114
Пасха	114—142
Юрьевъ день (23-го апрѣля).	142—164
Іеремінъ день (1-е мая)	164—166
Преполовеніе пасхи	166—167
Додолъ	167—168
Видовъ день (15-го іюня)	168—170
Жатва	170—179
Обыденныя пѣсни Маракскія	179—187
„ „ Призрѣнскія.	188—211
„ „ Дибрскія.	212—232
„ „ Косовскія.	132—252
„ „ Пѣсни Средской и Сирничной волостей . .	252—282
Моравскія пѣсни гусляровъ.	282—294

Обычаи и пѣсни при свадьбахъ:

	стран.
Въ Призрѣнѣ	294—362
Въ Ипекѣ	363—381
По селамъ призрѣнскаго и ипекскаго округовъ	382—396
Въ Моравѣ	396—408
Въ Дибрѣ	408—452
Пѣсни въ день св. Николая зимняго въ дополненіе къ свадебнымъ въ Дибрѣ	453—455
Обычаи при рожденіи дѣтей	455—460
Стрижка волосъ у ребенка	460—461
Обычаи при погребеніи умершихъ	461—466
Словарекъ къ пѣснямъ	467—498

ан.
362
381
396
408
452
455
460
461
466
498

Крсно име (т. е. крестное имя) или Слава или Свети или день Светога.

«Тако ми светога!»

т. е. клянусь моимъ святымъ! (Клятва эта весьма распространена повсюду въ Старой Сербіи).

Нѣтъ важнѣе и болѣе вѣской клятвы для серба, какъ клятва святымъ, день котораго онъ празднуетъ,—святымъ, считающимся покровителемъ предъидущихъ и послѣдующихъ его поколѣній.

Для серба нѣтъ важнѣе праздника какъ день его покровителя, этого «светога». Сербъ, хотя бы онъ былъ изъ самыхъ бѣдныхъ, готовится къ этому дню съ особеннымъ усердіемъ и благоговѣніемъ и празднуетъ его торжественно. Этотъ день зовутъ они днемъ («Крсно име») крестнаго имени и «Свети» и просто «Слава».

Во время долголѣтняго моего пребыванія въ Старой Сербіи и Албаніи, я наблюдалъ разные обычаи и былъ свидѣтелемъ исполненія ихъ и по домамъ, и на сборищахъ и ни одинъ изъ нихъ мнѣ, русскому, не бросился такъ въ глаза, какъ обычай—праздновать «крсно име», «славу»; тѣмъ болѣе что «славу эту», — крсно име, — день «святаго» празднуютъ сербы не только въ Сербіи, всюду въ Австріи, въ Венгріи, въ Босніи, Черногоріи, Коссовомъ полѣ, Моравѣ, Призрѣнской области, но и въ Скопльскомъ, Велесскомъ, Прилѣпскомъ, Битольскомъ и Охридскомъ уѣздахъ, точно также и въ Дибрѣ, и въ Тетовскомъ уѣздѣ. Всѣ жители, которые въ помянутыхъ предѣлахъ говорятъ славяно-

сербскимъ нарѣчіемъ *), исключая цинцаръ или огречившихся валаховъ, свято соблюдаютъ этотъ обычай, возведенный на степень религіознаго обряда.

Если вѣрно, что обычаи вообще составляютъ отличительную черту каждаго народа, то и обычай, о которомъ я говорю, служитъ самымъ лучшимъ доказательствомъ того, что всѣ тѣ, которые держатся того обычая, составляютъ одно цѣлое, принадлежатъ къ одной народности. Пространство, отдѣляющее племена, не нарушаетъ того цѣлаго. Точно также и семья, гдѣ бы она ни находилась, принадлежитъ къ народности, обычаи которой испоконъ вѣка соблюдаетъ.

Если вѣрно и то, что обычай этотъ существуетъ только у сербовъ и что его нѣтъ у другаго славянскаго племени, то и это ужъ достаточно, чтобы славянъ этихъ предѣловъ причислить къ чисто сербской народности.

Какъ различіе въ разговорѣ, произношеніи и нарѣчіи языка не признается за другой языкъ, такъ незначительная и небольшая разница въ совершеніи этого прекраснаго и замѣчательно старинаго обряда не можетъ быть доказательствомъ, будто племена, роды и семейства, совершающія этотъ обычай не составляютъ одинъ и тотъ же народъ. Всѣ эти племена и роды суть ничто иное, какъ вѣтви одного и того же народнаго сербскаго вѣковаго дерева!

Въ бесѣдахъ съ сербами въ Турціи о «Славѣ» мнѣ приходилось слушать одно и тоже мнѣніе, переходящее, вѣроятно, отъ отца къ дѣтямъ, что сербскія племена по мѣрѣ принятія христіанства избирали въ свои патроны того святителя, въ день котораго онѣ крестились, по собственному желанію и личной иниціативѣ, не такъ, какъ это произошло у насъ и у болгаръ.

Поэтому сербскія племена кромѣ племеннаго родства вступили и въ религіозное, избравъ себѣ въ покровители одного и того же

---

*) И тѣ сербы, которые или отуречились, или окатоличились, но которые еще говорятъ на языкѣ прадѣдовъ и дѣдовъ, сохраняютъ и доселѣ еще нѣкоторые остатки старинаго обычая. Есть, впрочемъ, примѣры, что и нѣкоторые валахи держатъ «славу» какому нибудь святому, но все-таки не совсѣмъ такъ, какъ это дѣлается у сербовъ. Валахи переняли этотъ обычай у сербовъ потому, что прадѣды нѣкоторыхъ семействъ дали обѣтъ «славить» извѣстнаго святаго, или за то, что онъ ихъ избавилъ отъ какой либо бѣды, или чтобы сохранилъ ихъ и потомство отъ несчастій. Этотъ обѣтъ перешелъ отъ отца къ сыну. При всемъ томъ, валахи, при совершеніи обряда «славы», отличаются отъ сербовъ тѣмъ, что не пьютъ въ честь «славы».

святаго. Въ упомянутыхъ предѣлахъ всѣ славящіе одного и того же святаго считались родными, несмотря на разстояніе жительства. Еще недавно между ними при бракосочетаніяхъ наблюдалось, чтобы женихъ и невѣста не принадлежали къ семействамъ, которыя держатъ «Славу» въ одинъ и тотъ же день, т. е. празднуютъ одного и того же святаго. Мимоходомъ замѣчу здѣсь, что и нѣкоторыя племена албанцевъ или, лучше сказать, обалбанившихся славяносербовъ строго наблюдаютъ за тѣмъ, чтобы женихъ и невѣста не принадлежали къ одному племени, которое по старому держитъ за покровителя одного и того же святаго, въ силу преданія и обычая.

Обычай «Славы» такъ укоренился въ сербскомъ народѣ, что не могли его искоренить и греческіе владыки, которые въ пылу пропаганды старались тотчасъ же — по закрытіи сербской Ипекской патріархіи, взамѣнъ «славы» ввести обычай праздновать день именинъ. Объ этомъ стараются теперь болгарскіе агенты съ болгароманами повсюду въ помянутыхъ краяхъ, заселенныхъ славяносербами заодно съ цинцарами, арнаутами и греками. Они хотятъ искоренить этотъ прекрасный обычай также въ видахъ политическихъ и проводятъ это хитрѣе, чѣмъ греки. По многимъ мѣстамъ они успѣли въ своей цѣли.

Смотря по важности, какую придаютъ «славѣ» сами сербы и дѣйствительно замѣчательной рѣдкости, «славы» въ мірѣ, я и описаніе обычаевъ народа въ Старой Сербіи начну съ этого священно-религіознаго, воистину прекраснаго обычая.

Какъ его совершаютъ сербы вообще, какъ эта «слава» празднуется въ Босніи, Герцеговинѣ, Сербіи, Черногоріи и вездѣ, гдѣ живутъ сербы, о томъ подробно и многими было писано. Я же опишу, въ какомъ видѣ этотъ обычай сохранился доселѣ здѣсь, какъ празднуютъ сербы «славу» свою въ Призрѣнской области, Моравѣ и Дибрѣ.

Въ этихъ предѣлахъ празднуютъ «славы» въ честь слѣдующихъ святыхъ: св. Иліи пророка (20 іюля), св. Пантелеймона (27 іюля), Успенія Богородицы (15 августа), св. Параскевы (14 октября), св. Луки (18 октября), св. Димитрія (26 октября), Обновленія храма св. Георгія-«ђурицы» (3 ноября), св. Архангела (8 ноября), св. Мрата *) (11 ноября), Введенія Пресвятой Богоро-

*) Славящіе св. Мрату говорятъ, что они славятъ св. Стефана дечанскаго, который празднуется церковью въ этотъ же день. Въ Призрѣнѣ три семейства празднуютъ этотъ день, и эти семейства состоятъ изъ самыхъ худшихъ людей.

дицы (21 ноября), св. Андрея Первозваннаго (30 ноября), св. Варвары (4 декабря), св. Николая (6 декабря), св. Спиридона (12 декабря), св. архидіакона Стефана (27 декабря), св. Василія (1 января), св. Іоанна Крестителя (7 января), св. Аѳанасія (18 января), св. Ѳеодора Тирона (въ субботу первой недѣли великаго поста), и въ Лазареву субботу и въ день св. Георгія (23 апрѣля).

Въ Призрѣнѣ славятъ больше св. Николая и Гурицу; въ гиланскомъ округѣ (Моравѣ) празднуютъ св. Архангела и св. Николая, а въ Дибрскомъ округѣ св. Димитрія.

Всякій, кто приготовляется чествовать своего святаго, долженъ приготовить для славы, хотя бы онъ былъ самый послѣдній бѣднягa: 1) калачъ, 2) кòливо, 3) свѣчу, 4) деревянное масло, 5) ладанъ и 6) вино. Безъ этихъ предметовъ нельзя и представить празднованіе «славы».—Зажиточный же глава семейства запасается всѣмъ и для того, чтобы угостить своихъ друзей и знакомыхъ по случаю столь торжественнаго дня. Только трауръ можетъ быть помѣхою пиршеству.

Колачъ (Куличъ).

За нѣсколько дней до «славы», по обыкновенію, священникъ идетъ въ домъ, гдѣ таковая предстоитъ, для освященія воды, на которой мѣсится колачъ. Безъ освященной воды колачъ не мыслимъ.

Колачъ мѣсится обыкновенно пожилою женщиною на канунѣ «славы» изъ чистой пшеничной муки на дрожжахъ. Молодой женщинѣ не позволяется мѣсить колачъ для «славы», тѣмъ менѣе новобрачной молодкѣ.

Колачъ есть плоскій, круглый, большой хлѣбъ (въ 2 пяди). По краямъ его кругомъ выдѣлываютъ вѣнецъ изъ тѣста. Изъ тѣста же устроиваютъ крестъ на подобіе плётки точь въ точь, какъ у насъ на пасхальныхъ колачахъ (куличахъ) или таковыхъ же въ прощальную недѣлю. По срединѣ колача узоръ цвѣтка изъ тѣста же.

Въ крестѣ оттискивается на 4-хъ его сторонахъ просфирная печать, нарочно существующая для этого въ каждомъ домѣ.

Въ селахъ Дибрскаго округа кромѣ колача, который зовется тамъ «святой хлѣбъ» другія въ домѣ женщины мѣсятъ еще два,

подобныхъ колачу, хлѣба, называющихся питари и украшаютъ ихъ точно также какъ и «свети леб» (колачъ). «Мешаљка» т. е. женщина, которая мѣситъ колачъ, спрыскиваетъ его виномъ, прежде чѣмъ ставить въ печь.

Въ Гиланскомъ округѣ и въ Призрѣнѣ кромѣ колача одна и таже женщина, которая мѣсила колачъ, мѣситъ еще «пречисту» (маленькую просфиру). Эта просфирка кладется на колачъ, когда священникъ приходитъ благословлять его и рѣзать.

Она же печетъ и пять просфиръ въ церковь для «освѣщенія хлѣбовъ» и для проскомидіи и еще прѣсную пышку (погачу) для того, чтобы подложить его подъ колачъ, который не выносится безъ пышки на столъ, когда священникъ приходитъ его разрѣзать.

Ко́ливо. (Кутья).

Кутья варится также на канунѣ дня «славы». Для кутьи выбирается обыкновенно самая чистая пшеница, точно также, какъ и мука для колача.

Въ Призрѣнѣ, по случаю «славы», варятъ пшеницы больше, чѣмъ въ другихъ мѣстахъ. Помѣшавъ ее съ истолчеными орѣхами, празднующіе «славу» шлютъ въ особой тарелкѣ съ одной или тремя просфирками своимъ ближайшимъ пріятелямъ, родичамъ по женщинѣ, у которыхъ не празднуютъ эту «славу». Для себя же въ домѣ оставляютъ три тарелки съ пшеницею: одну предназначаютъ для церкви, а другія двѣ, посыпанныя сахаромъ, остаются въ двухъ комнатахъ, отведенныхъ для гостей—мужчинъ и женщинъ.

Свѣчи.

Кромѣ калача и кутьи хозяйка дома должна для «славы» приготовить двѣ большія свѣчи восковыя. Величина свѣчей опредѣляется состояніемъ семейства, празднующаго «славу». Правда, въ недавнее время многія семейства въ городахъ начали покупать готовыя бѣлыя свѣчи; тѣмъ не менѣе всѣ держатся того мнѣнія, что сученыя въ домѣ свѣчи изъ желтаго воска пріятнѣе Богу и

чествуемому святому. Одну такую свѣчу носятъ въ церковь, а другую оставляютъ дома до времени, когда она понадобится при появленіи священника.

Ладанъ, елей и вино.

Въ Старой Сербіи ладанъ и деревянное масло имѣются и въ обыкновенное время даже въ самомъ бѣдномъ домѣ. По всѣмъ мѣстамъ, гдѣ я проѣзжалъ, не видалъ дома безъ лампадки предъ иконою святаго и ладанки (кадильницы съ ручкою) предъ образами. Если не ежедневно, то—по крайней мѣрѣ—наканунѣ воскреснаго дня, праздника и въ самый праздникъ утромъ глава дома кадитъ ладанницей предъ иконами, предъ которыми зажигаютъ прежде и лампадку; окаживаетъ также и всѣхъ домашнихъ. Тѣмъ болѣе никогда по случаю «славы» не бываетъ недостатка въ ладанѣ и деревянномъ маслѣ.

Для «славы» покупается также и вино, чтобы полить имъ колачъ и кутью и угостить имъ по немногу не только гостей, но и всѣхъ домашнихъ. Всѣ должны безъ исключенія выпить хоть каплю, когда пьютъ въ честь «славы» за обѣдомъ.

Приготовивъ все нужное для празднованія «славы», хозяинъ дома—или хозяйка, или по ихъ распоряженію кто-нибудь изъ младшихъ въ домѣ, на канунѣ «славы», несетъ въ церковь кутью, свѣчу, одну просфору и немного елея. Кутью почти всю высыпаетъ въ особую кошелку, которая ставится нарочно попами предъ алтаремъ; свѣчу зажигаютъ предъ иконою празднуемаго святаго, а деревянное масло даетъ церковнику для того, чтобы онъ налилъ его въ лампаду, которая горитъ предъ иконою того святаго; просфору же даютъ священнику для проскомидіи и совершенія таинъ на другой день т. е. въ день святаго.

Послѣ вечерни священникъ кадитъ надъ пшеницею, которая находится въ кошелкѣ предъ алтаремъ, и читаетъ молитву: «Вся совершивый словомъ Твоимъ Господи!» Затѣмъ всѣ празднующіе въ тотъ день «славу» берутъ по немногу отъ этой пшеницы и несутъ домой.

Въ Дибрскомъ округѣ хозяйка дома носитъ въ церковь кромѣ того еще и два хлѣба, называемые питари и склянку вина.

По случаю празднованія «славы» попадьи стоятъ предъ самою церковью для принятія приношеній отъ празднующихъ «славу».

Имъ дается: тарелка пшеницы, стаканъ вина и одинъ питаръ, т. е. хлѣбъ, а другой питаръ дается нищимъ или по дибрскому выраженію—«питачкама» *).

Во время вечерни все это растаѣляется въ порядкѣ. Священникъ выходитъ изъ алтаря, чтобы покадить, какъ это дѣлается вездѣ. При этомъ онъ кромѣ молитвы «Вся совершивый» и т. д., читаетъ «тропарь» и «кондакъ» святому съ двумя-тремя ирмосами изъ катавасіи и молится за всѣхъ празднующихъ «славу», произнося имена ихъ со всѣми ихъ домочадцами.

Послѣ этого празднующіе «славу» берутъ, какъ и вездѣ, по немногу отъ благословленной священникомъ пшеницы, а попадьи собираютъ всѣ принесенные по тому случаю «питари» и прочее для своихъ домовъ.

Разрѣзаніе колача.

Въ самый день праздника «светога»—или даже на канунѣ его—всякая домохозяйка, вычистивъ и обмывъ столикъ, ставитъ его по среди комнаты, кладетъ на него погачу, т. е. пышку (прѣсный хлѣбъ), а на нее колачъ, сверхъ колача икону святаго (NB. Если нѣтъ таковой, то замѣняетъ ее любая икона). На икону кладется «пресвета» т. е. просвирка. Возлѣ хлѣбовъ и иконы съ просвиркою помѣщается тарелка кутьи, стаканъ вина и восковая свѣча въ шандалѣ (подсвѣчникѣ). Ко всему этому никто не смѣетъ прикасаться до прихода священника.

Какъ только онъ приходитъ въ домъ и надѣваетъ на себя эпитрахиль, хозяйка спѣшитъ подать ему ладанницу. Священникъ кадитъ сперва предъ иконами, потомъ окаживаетъ столикъ съ положенными на него принадлежностями «славы» и присутствующихъ въ комнатѣ. Затѣмъ провозглашаетъ: «Благословенъ Богъ нашъ» и проч. и читаетъ «Трисвятое». Послѣ того беретъ въ руки тарелку съ кутьей. Въ этотъ моментъ всѣ присутствующіе подходятъ къ столику и каждый своею рукою поддерживаетъ вмѣстѣ съ священникомъ кутью надъ столомъ при пѣніи тропаря

*) Такъ какъ въ томъ краѣ нищіе зовутся питачи, питачке, то пожалуй отъ нихъ и хлѣбы, которые предназначены имъ и попадьямъ, получили свое названіе, или обратно.

«Святому», а затѣмъ священникъ читаетъ молитву: «Вся Совершивый словомъ Твоимъ Господи! и т. д. По прочтеніи этой молитвы поливаетъ кутью виномъ и вслѣдъ затѣмъ, крестясь, беретъ щепотку кутьи въ ротъ, а два—три зерна опускаетъ на столъ для счастья, произнося слѣдующія благожеланія: Боже, помози! Пшеницу да узмемо, а сванојани беријет да се роди, да Бог дâ!» Т. е. съ помощью Божіею вкусимъ пшеницы и дай Боже, чтобы былъ урожай на все!

Затѣмъ онъ снова беретъ тарелку съ кутьею, чтобы всѣ присутствующіе по старшинству брали изъ нея по щепоткѣ. При этомъ каждый произноситъ, какъ кто умѣетъ, благожеланія, оканчивая ихъ словами: «простите и благословите!» На что всѣ отвѣчаютъ ему: «Богъ и Христосъ!»

Послѣ священникъ ставитъ кутью снова на столъ, беретъ съ иконки «пресвету» и ножичкомъ вынимаетъ изъ нея (съ верхняго ея края) треугольную частицу и кладетъ ее на икону. Тогда одинъ изъ домашнихъ, который намѣренъ рѣзать съ священникомъ калачъ, подходитъ къ нему ближе. Священникъ же, держа въ одной рукѣ «пресвету», а другою, поливая осторожно вино до трехъ разъ въ ямочку «Пресвятой», образовавшейся отъ взятія частицы, даетъ приступившему хлебнуть то вино. При этомъ поетъ: «чашу спасенія приму и имя Господне призову» и сразу прекращаетъ пѣніе, какъ только приступившій къ нему выпьетъ изъ ямочки наливаемое имъ вино; и восклицаетъ: «Во имя Отца!» «и Сына!» «и Святаго Духа!» А выпившій вино изъ ямочки «пресветой» отвѣчаетъ на эти возгласы словомъ: «аминь!»

Затѣмъ попу дается чистый платокъ, въ который онъ завертываетъ «пресвету» и даетъ ее тому, который будетъ съ нимъ рѣзать калачъ, читая слѣдующее: «Блажимъ Тя вси роди Богородице Дѣво, въ Тя бо вмѣстися невмѣстимый Христосъ Богъ нашъ» и т. д. (Эта пресвятая хранится получившимъ ее до утра третьяго дня; только тогда онъ ее съѣдаетъ на тощакъ). Затѣмъ священникъ беретъ икону съ лежащею на ней вынутою частицею изъ «пресвятой», а хозяинъ дома или вообще тотъ, кому предназначено ломать съ попомъ колачъ беретъ съ иконы треугольную частицу двумя указательными правой и лѣвой руки пальцами, какъ бы щипчиками. Этою частицею—три раза на крестъ—прикасается къ иконѣ, которую держитъ священникъ, и произноситъ за нимъ слѣдующіе слова: «Велико име—святыя Троицы—Пресвятыя Богородицы—помогаяй намъ». Совершивъ этотъ обрядъ

со священникомъ, хозяинъ дома кладетъ земные поклоны предъ образами, говоря: «простите и благословите!» Попъ же въ то время благословляетъ его, говоря: «Христосъ Своею благодатію». Послѣ земныхъ поклоновъ попъ ему кладетъ въ ротъ треугольную частицу и даетъ ему вина запить ее.

Послѣ этаго предварительнаго обряда приступаютъ къ рѣзанію калача.

Священникъ беретъ калачъ и надрѣзываетъ его ножемъ по нижней корѣ на крестъ при пѣніи: «Слава Тебѣ, Христе Боже, Апостоловъ похвало» и т. д. и поливаетъ виномъ узоръ устроенный изъ тѣста по серединѣ калача съ благожеланіями: «Да ви се преливају ардови вином, амбары житом, а куħа сваким берићетом, да Бог дâ!» т. е. Дай Боже, чтобы Ваши бочки всегда были полны виномъ, житницы зерновымъ хлѣбомъ, а домъ всякимъ благополучіемъ.

Подъ проливаемое на тотъ узоръ вино подставляютъ особую посуду.

Затѣмъ священникъ переламываетъ вмѣстѣ съ хозяиномъ дома надрѣзанный калачъ на двѣ половины, изъ коихъ одна половина остается въ рукахъ священника, а другая въ рукахъ главы семейства. Священникъ цѣлуетъ край своей половины, произнося: «Христосъ посреди насъ!» — «Есть и будетъ» — отвѣчаетъ ему переломившій съ нимъ куличъ, и по примѣру священника цѣлуетъ край половины, которая у него въ рукахъ.

За симъ, соединивъ обѣ половины, священникъ и ломавшій съ нимъ калачъ, поворачивая его въ рукахъ противъ солнца, поютъ: «Господи помилуй!» три раза въ томъ случаѣ, если поютъ еще при этомъ: «Исайя ликуй! дѣва имѣ во чревѣ» и пр. Поютъ же и девять разъ: «Господи помилуй», если не поется: «Исайя ликуй».

По окончаніи поворачиванія кулича священникъ подымаетъ его соразмѣрно съ своимъ ростомъ, отламываетъ по надрѣзу одну четверть отъ кулича въ сито, которое подставляется хозяйкою дома и при этомъ высказываетъ благожеланія свои такъ: «Сита ви куħа и дом, гости и пријатели, да Бог дâ!» т. е. Дай Боже, чтобы всѣ въ домѣ и семьѣ были сыты, а также и гости и друзья ваши!

Хозяйка дома уноситъ эту четверть колача и вмѣстѣ съ ситомъ кладетъ ее въ квашню близъ муки. Попъ же читаетъ: «Отче нашъ иже еси на небесѣхъ» и т. д. и при «отпустѣ» вспоминаетъ имена всѣхъ домашнихъ.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СКОПЉЕ

Затѣмъ гасятъ горящую въ подсвѣчникѣ восковую свѣчу, но отнюдь не дуютъ на нее, а заливаютъ непремѣнно только виномъ и не называютъ процессъ гашенія словомъ этимъ, т. е. погасить свѣчу, а другимъ: «утешити», т. е. утѣшать, утѣшить.

Въ Дибрскомъ округѣ домо-хозяйка приготовляетъ все для Славы на столѣ также, какъ и вездѣ, только вмѣсто одного ставитъ три стакана вина. Въ этомъ заключается вся разница при исполненіи обряда ломанія колача. Замѣчу еще и то, что хозяйка дома, прежде чѣмъ подхватитъ въ сито четверть калача, должна положить предъ священникомъ три земныхъ поклона (μετάνοια). Разница заключеется еще и въ томъ, что попъ вмѣстѣ съ тропаремъ, какъ это мы сказали выше, поетъ два-три ирмоса изъ катавасіи изъ службы «Святому».

Въ Моравской области колачи ломаются священниками въ самой церкви въ день «святаго» послѣ обѣдни. Всѣ празднующіе «славу» приносятъ колачи свои съ «пресвятыми» и кутьею въ церковь рано утромъ. Кутью не приносятъ и не приготовляютъ для славы только тѣ, которые славятъ день св. Архангела (8 ноября), потому что онъ живъ на небѣ отъ сотворенія міра, а также и въ день св. Иліи пророка, который также живымъ былъ взятъ на небо.

Когда священникъ за возгласомъ: «Благословенъ Богъ» и послѣ «трисвятымъ» прочтетъ молитву: «Вся совершивый», и окадитъ, и обольетъ кутью, тогда всѣ празднующіе «Славу» подходятъ по очередно къ нему съ своими пресвятыми и колачами. По совершеніи обряда съ «пресвятою», какъ это мы видѣли выше, священникъ говоритъ принесшему калачъ: «Шири, домоћине, десно крило!» Т. е. хозяинъ, распахни твое правое крыло! и затѣмъ его спрашиваетъ: «что хочешь записать (обѣщать) попу?» Бываютъ случаи, когда иные обѣщаютъ дать попу янгенка, поросенка или что-нибудь другое, но большинство подходя къ нему съ калачами, отвѣчаетъ: «пиши, попе, 100 пара! (около 15 копѣекъ). Это и составляетъ таксу, которую попы взимаютъ съ прихожанъ за совершеніе обряда ломанія калача.

Колачъ затѣмъ надрѣзывается попомъ точно также, какъ это мы видѣли выше при ломаніи его въ домѣ. Разница состоитъ только въ томъ, что попы удерживаютъ половину себѣ, а другую возвращаютъ хозяину. И въ церкви все поется и произносится при совершеніи обряда точно также, какъ мы слышали и видѣли это по домамъ повсюду въ Призрѣнскомъ и Дибрскомъ округахъ.

Въ этихъ послѣднихъ священники иногда ломаютъ по домамъ колачи и наканунѣ праздника. Это зависитъ отъ того, что священникъ не можетъ поспѣть переломить колачи по домамъ всѣхъ своихъ прихожанъ въ самый день праздника до полдня—какъ, напримѣръ, въ день св. Николая и св. Димитрія, которыхъ празднуютъ весьма многіе сербы. Послѣ же полдня ни въ одномъ домѣ не позволятъ попу ломать колачъ и совершать тотъ святой, старинный, завѣщанный праотцами, обрядъ. Вслѣдствіе этого затруднительнаго для священника обстоятельства, православные сербы иныхъ селъ и городовъ въ тѣ дни (напримѣръ, въ Гиланѣ въ день св. Архангела 8 ноября) считаютъ за лучшее носить колачи въ церковь для совершенія надъ ними святаго обряда, чѣмъ остаться безъ рѣзанія колача попомъ въ домахъ.

Посмотримъ теперь, какъ сербы здѣшніе проводятъ день своей «славы»,—день своего святаго, патрона, въ кругу своихъ пріятелей, друзей и званыхъ на «славу» гостей.

Прежде всего замѣчу, что по городамъ не дѣлаютъ обѣдовъ въ самый день «славы». Одни приглашаютъ родныхъ и знакомыхъ отпраздновать «святаго» наканунѣ на обѣдъ, другіе—на ужинъ вечеромъ кануна «славы», а иные—на ужинъ въ самый день святаго. Это объясняется тѣмъ обстоятельствомъ, что по случаю праздника, напримѣръ, св. Николая, Архангела и др. много семействъ празднуютъ одного и того же святаго. Поэтому многіе изъ званыхъ гостей не могутъ принять приглашеній; между тѣмъ, празднующій «славу» желаетъ всегда имѣть у себя какъ можно больше гостей.

Приглашенія совершается такъ:

Въ гиланскомъ округѣ (Моравѣ) глава семейства шлетъ наканунѣ своей «славы» кого нибудь изъ своихъ домашнихъ—пригласить на ужинъ своихъ родныхъ по женѣ и сосѣдей. Посланецъ беретъ съ собою полную бутылку водки и столько прѣсныхъ хлѣбовъ (погачей), сколько будетъ приглашенныхъ на «славу» изъ самыхъ близкихъ пріятелей. При входѣ въ домъ приглашаемаго, онъ подчуетъ его водкою и, вручая пышку, говоритъ: «кланяется вамъ отецъ (или братъ, который считается главою дома) и проситъ всѣхъ вашихъ пожаловать къ намъ на славу». Остальныхъ—не совсѣмъ близкихъ друзей—зоветъ просто, не подчуя ихъ ни водкою, ни оставляя въ домѣ пышки (погачи).

Не всѣ, впрочемъ, званые являются на ужинъ. Того требуетъ

приличіе. Приходятъ самые близкіе, которые обыкновенно задерживаются и на обѣдъ въ самый день «славы».

Вечеромъ же въ день «славы» приходятъ на ужинъ всѣ, которыхъ звали наканунѣ и тѣ, которые уже были на канунномъ ужинѣ и на обѣдѣ. Входя во дворъ каждый привѣтствуетъ: «добро вече!» (добрый вамъ вечеръ), а глава дома отвѣчаетъ: «добро ти Бог дао и добро доша!», т. е. «дай тебѣ Боже всякаго добра, и добро пожаловалъ!» При этомъ мужчины цѣлуются съ нимъ, а женщины съ хозяйкою и съ ея родственницами, вручая имъ пряности и фрукты для дѣтей.

Достойно замѣчанія и то, что входящій кто либо изъ приглашенныхъ первымъ въ комнату говоритъ снова хозяину: «добрый вечеръ и въ комнатѣ!», а остальные затѣмъ при входѣ въ комнату привѣтствуютъ и хозяина и всѣхъ уже находящихся въ комнатѣ только словами: добро вече!

Собравшіеся гости, сидя въ комнатѣ на корточкахъ, по турецки, пьютъ водку и разговариваютъ, пока не поставятъ столъ и на него кушанья. При этомъ строго слѣдятъ, чтобы не было ничего скоромнаго на столѣ, если въ тотъ день среда, или пятница, или—вообще—постъ.

Когда разсѣвшіеся за столомъ нѣсколько поѣдятъ и выпьютъ по два стакана вина,—тогда глава семейства, который безъ фески *) все время или стоитъ предъ званными гостями, или прислуживаетъ имъ съ своими младшими, зажигаетъ предъ иконами восковую свѣчу, кладетъ три земныхъ поклона и затѣмъ выбираетъ бо́льшій по объему стаканъ съ виномъ съ цѣлью пить «въ честь славы». По этому поводу онъ произноситъ слѣдующій тостъ: Добро пожаловали гости! Приходите всегда! Этотъ стаканъ вина выпью «за очево крсно име» (за крестное имя отцовское). Отпивая немного изъ стакана, младшіе въ домѣ ему еще подливаютъ. Затѣмъ онъ продолжаетъ говорить: «этотъ стаканъ выпью во имя святой Троицы, чтобы она поддержала небо и землю». И снова отпиваетъ немного вина, а младшіе стараются не оставить стаканъ въ рукахъ его не полнымъ. Потомъ онъ восклицаетъ: «а этотъ стаканъ пью въ честь славы сегодняшняго дня (имя рекъ святого), чтобы онъ молился Богу за насъ!» и при этомъ снова немного отпиваетъ вино изъ стакана.

---

*) Извѣстно, что здѣсь всѣ христіане снимаютъ фески свои съ головы только въ церкви.

Вслѣдъ за главою семейства изъ этого же стакана пьютъ всѣ подрядъ, цѣлуясь одинъ съ другимъ и по порядку принимая стаканъ въ руки, т. е. тотъ, который еще не пилъ, цѣлуется съ тѣмъ, который пилъ уже. Нужно замѣтить, что всѣ гости встаютъ съ своихъ мѣстъ и—снимая фески свои—стоятъ все это время и поютъ сперва три раза «Господи помилуй», а затѣмъ слѣдующія пѣсни:

У чије се здравље вино пије,
Све му здраво и весело било!
Родила му се пшеница и вино!
А по кући сва мушка дечица
И по трлу сва близни јагањца
И у брдо виновна лозица
И по пољу класата пшеница.

—

Оваквоме делији
Чабар вина мало је!
Оваквоме јунаку
Сâм кадија коња кове.

—

Попиј, брале, све чисто.
Помогла ти Пречиста!
И сâм Господ Бог!
И сâм свети (имя рекъ святаго)!
Удри чашу у чело,
Нек ти срце весело!
Кој ми пије у славу Божју,
Помогла му слава Божја!
И сâм Господ Бог!
И самъ свети Никола!

Послѣ этого всѣ гости садятся и ужинаютъ. За ужиномъ каждый беретъ свой стаканъ. При этомъпоются слѣдующія пѣсни:

Домаћине! добро смо ти дошли.
Добри гости у добро те нашли!
Не смо дошли тебе да гледамо,

Но смо дошли вино да пијемо.
Домаћице донеси намъ рибе *)
Да не рипеш бесна око куће.

Затѣмъ пьютъ за здоровье и хозяйки дома, и дѣтей.

Въ бытность мою въ г. Гиланѣ въ 1871 году я списалъ съ одной рукописной книжки замѣтку относительно празднованія «славы». По всей вѣроятности, какъ въ Моравѣ, такъ и въ другихъ сербскихъ предѣлахъ, при пиршествѣ въ честь «славы»—кромѣ приведенныхъ выше пѣсень произносились и слѣдующія благожеланія въ видѣ тостовъ:

«Во славѫ иже во Троицѣ славимомѫ Господѫ Исѫсѫ Христѫ нашемѫ Богѫ во премногія молби и молѣни пресвятѣй и пречистѣй и преблагословенѣй славнѣй Владичици нашея Богородици и приснодѣвы Маріи. Силою честнаго и животворяштего Креста;

Во славѫ и похвалѫ честнаго и славнаго пророка предтечи и крестителя Іована. И св. славныхъ пророковъ Монсеа Боговидца и Аарона, Илия и Елисеа, Давида и Есеа. И св. три отроковъ и Даніила пророка и всѣхъ святыхъ пророковъ;

Во славѫ и похвалу четири евангелиста Матея, Марка, Лѫкѫ и Іована проповѣдниковъ божественная благовѣстія Христова;

Во славѫ и похвалѫ сты̃хъ славныхъ и всехвалныхъ апостолъ Петра и Павла и всѣхъ св. апостолъ;

Во славѫ и похвалѫ иже во святыхъ отецъ нашихъ святителей Василія великаго, Григорія Богослова и Іоанна златоустаго, Аѳанасія и Кирила, иже во святыхъ отца нашего Николая архіепископа мирликійскаго и великаго чудотворца;

Во славѫ и похвалу Петра, Алеѯіа, Іѡны и Филипа московскихъ. Никити епископа новгородскаго чудотворца;

Во славѫ и похвалѫ иже во святыхъ отца нашего Саввы, архіепископа сербскаго и всѣхъ св. святителей;

Во славѫ и похвалѫ св. апостола первомѫченика и архидіакона Стефана;

Во славѫ и похвалѫ св. великихъ мучениковъ Огняна, Димитрія, Ѳеодора Тирона и стратилата и всѣхъ святыхъ мѫчениковъ и мѫченицъ Ѳекли, Варвари, Киріяны, Ефиміи, Параскевы и Екатерины;

Во славѫ и похвалѫ преподобныхъ и Богоносныхъ отець на-

*) Въ постный день послѣ этого приносятъ на столъ рыбу; поэтому именно рыба и вспоминается въ пѣснѣ.

шихъ Антонія, Евѳимія, Савы, Онуфрія, Аѳанасія аѳонскаго, Антонія и Ѳеодосія печерскихъ, Сергія Радонежскаго, Варлаама хутинскаго и всѣхъ преподобныхъ отець и преподобныя матере Пелагеи, Ѳеодосіи, Аѳанасіи, Ѳеврони, Ѳеодули, Богоносныя Маріи египтянини,

Во славѫ и похвалѫ святыхъ чудотворцевъ и безсребрениковъ Козми и Дамяна, Кира и Іоанна, Пантелеимона и Ермолаа и всѣхъ безсребренниковъ;

Во славѫ и похвалѫ святыхъ тїи (318) отецъ нашихъ иже въ Никеи собравшимся и Арію безѫмнаго низложише и намъ законъ и православіе утвердивше;

Во славѫ и похвалѫ святыхъ сербскихъ и поморскихъ учителей и просвѣтителей Симеѡна и святителя Савы и Арсенія и Ниѳодима;

Во славѫ и похвалѫ четири звѣзды просіявши во послѣдняя времена во сербской земли и болгарской Иларіона меглинскаго, Ѡакима осоговскаго, Ѡанна рильскаго, Прохора пшенскаго, Петра коришскаго, Ѡаникія дѣвическаго чудотворца;

Во славѫ и похвалѫ св. славнаго во царѣ и во мѫченицѣ Краля Стефана, иже въ Дечани. И св. младаго царя Уроша иже въ Неродимлѣ. Святаго и славнаго въ мѫченицѣ кнеза Лазара иже въ Раваницѣ;

Во славѫ и похвалѫ святаго краля Милѫтина иже въ Софіи;

Во славѫ и похвалѫ св. новоявлени деспотъ иже во подкриліе Фрѫшкой гори архіепископа Маѯіма, деспота Стефана, деспота Ѡана и блажене госпоже Ангелине и всѣхъ Святыхъ и праведныхъ Богоѡтець Ѡакима и Анны и всѣхъ святыхъ отъ вѣка благомѫ Богѫ угодившихъ, во долгоденствіе и животъ и здравіе нашемѫ пощеномѫ господину домаћину благороднѣйшемѫ (имя рекъ) многая лѣта, многая лѣта, многая лѣта»!

Въ Призрѣнѣ приглашаютъ на «славу» вечеромъ, на канунѣ «славы», только близкихъ родныхъ и друзей. Въ случаѣ празднованія святаго, наприм. св. Николая, многими семействами и слѣд. многіе званые на «славу» не могутъ придти по приглашенію; то обыкновенно приглашаютъ на «славу» такъ, чтобы у всѣхъ празднующихъ того святаго были гости. Одни приглашаютъ мужчинъ на ужинъ на канунѣ дня славы, а женщинъ на обѣдъ въ день славы; другіе приглашаютъ тѣхъ и другихъ въ самый день славы на обѣдъ. Иные приглашаютъ мужчинъ на ужинъ въ день славы, а женщинъ на обѣдъ въ день слѣдующій за днемъ «Славы». День

SKOPLJE

этотъ зовется въ Призрѣнѣ, «Слу̀га», а слѣдующій за этимъ днемъ т. е. Слугою зовется «Патарица», какъ и въ Гиланскомъ округѣ (въ Моравѣ).

Въ Призрѣнѣ приглашенія посылаются чрезъ домашнихъ или слугъ въ слѣдующихъ выраженіяхъ: «Поздравленије од NN, да заповедате на светога! жене на ручак, а мужи на вечеру» (т. е. NN кланяясь Вамъ проситъ пожаловать къ нему на славу въ честь празднуемаго имъ святаго—женщины на обѣдъ, а мужчины на ужинъ.

Если у празднующаго «славу» есть въ числѣ долженствующихъ быть приглашенными и молодыя того года, то для приглашенія таковыхъ отправляется одна изъ родственницъ днемъ раньше.

Пропустимъ ужинъ, который устроиваетъ глава семейства для своихъ ближайшихъ родныхъ и друзей на канунѣ «Славы» своей. Ничего не бываетъ на этомъ ужинѣ особеннаго. Скажу нѣсколько словъ объ обѣдѣ или ужинѣ въ день «Славы», когда кромѣ родныхъ—приходятъ и знакомые, и сосѣди, и посторонніе люди.

Вечеромъ—въ деиь «Славы» весь домъ принимаетъ видъ необыкновенно веселый, на лицахъ домашнихъ выраженіе благоговѣнія и набожности.—Женщины съ необыкновенною воздержностью отъ пустословія готовятъ съ бывшими на канунномъ ужинѣ подругами кушанья, пекутъ «погачи» и проч., а мужчины всѣ съ непокрытыми головами, особенно взрослые, стоятъ у воротъ дома, глава дома тоже безъ фески во дворѣ въ ожиданіи приглашенныхъ на «славу» въ тотъ вечеръ.

Приходящіе гости по очереди привѣтствуютъ поджидавшихъ ихъ словами «Добро вече!» и при рукопожатіяхъ произносятъ: «Честити ви свети!» или: «срећна слава!» Хозяинъ дома имъ отвѣчаетъ: «добро ви Бог дао! и добро сте дошли!» (Дай вамъ Богъ хорошаго, добро пожаловали)!—Одни изъ гостей идутъ съ хозяиномъ въ комнату, другіе остаются у воротъ поджидать и встрѣчать другихъ званыхъ гостей. Тѣ, которые вошли первыми въ комнату съ хозяиномъ, привѣтствуютъ его точно также какъ и во дворѣ, но прибавляютъ къ привѣтствію слова: «и у соби» т. е. добрый вамъ вечеръ и въ комнатѣ. Хозяинъ имъ снова отвѣчаетъ также какъ и во дворѣ.—Затѣмъ всѣ вновь вошедшіе произносятъ типичное: «добро вече» и послѣ пожатія руки хозяину садятся. Хозяинъ дома, а также и всѣ уже присутствовавшіе прежде произносятъ вновь сѣвшему: «добро вече»!

Какъ только всѣ гости соберутся въ комнату, домашніе мужчины подносятъ имъ водки и закуски. Слуги тутъ не причемъ.

Самъ глава семейства—по большей части старыхъ лѣтъ мужчина—стоитъ предъ гостьми съ непокрытою головою или служитъ также какъ и младшіе его домашніе тоже безъ шапки или фески. Въ томъ только случаѣ старичёкъ сядетъ съ гостьми, если есть кому служить гостямъ и если сами гости упросятъ его сѣсть; иначе онъ не сядетъ ни за что на свѣтѣ. Онъ считаетъ грѣхомъ не служить своему святому какъ слѣдуетъ и сидѣть на ряду съ гостьми. Если же сядетъ по усиленному настоянію гостей, то ему даютъ они мѣсто въ переднемъ углу около кума или попа, которые всегда садятся тамъ.

За закускою время длится около двухъ часовъ. Глава дома ни подъ какимъ видомъ не скажетъ ни кому, чтобы накрывали на столъ, иначе далъ бы понять гостямъ своимъ, что онъ не желаетъ долгаго ихъ присутствія. Поэтому онъ не отдаетъ приказанія накрывать на столъ до тѣхъ поръ, пока сами гости не потребуютъ этого раза—три.

Предъ тѣмъ какъ сядутъ гости за столъ, имъ подносятъ рукомойникъ съ тазомъ для умыванья рукъ, какъ это дѣлается, впрочемъ, повсюду здѣсь и не въ одномъ только Призрѣнѣ.

Столъ накрывается слѣдующимъ образомъ: На середину его кладутъ «пышку» (прѣсный хлѣбъ), а на нее обыкновенный хлѣбъ, на который стявятъ кутью. Когда все это готово, глава дома встаетъ, все таки съ непокрытою головою, зажигаетъ восковую свѣчу у лампады, которая горитъ предъ иконами все время праздника «Славы», и ею зажигаетъ и свѣчу, которая горѣла при ломаніи калача. Стоя съ свѣчею въ лѣвой рукѣ, онъ беретъ правою кутью. Въ этотъ моментъ всѣ гости встаютъ, снимаютъ свои фески и шапки и—подходя къ хозяину дома—хватаются правою рукою за тарелку съ кутьею. Хозяинъ дома приглашаетъ гостей взять отъ нея по щепоточкѣ, но они благодарятъ его и оставляютъ кутью въ его рукахъ. Онъ же, крестясь, говоритъ слѣдующее: «Боже помози! Пшеницу да узмемо (и беретъ), а свакојаки бериħет да се роди, да Бог дâ! Добро сте ми дошли!» И кланяясь всѣмъ гостямъ прибавляетъ: «Простите и благословите!» — «Богъ и Христосъ! отвѣчаютъ ему гости, на здравље!» (на здоровье)!. Затѣмъ всѣ по очереди и старшинству берутъ пшеницу изъ тарелки съ благожеланіями, которыя произноситъ каждый по своему — какъ умѣетъ — и, опуская по нѣсколько зеренъ той кутьи на столъ, оканчиваютъ свои благожеланія тою же фразою, какою закончилъ свой спичъ хозяинъ: «простите и благословите!» и «на здравље!».

Послѣ того какъ всѣ одинъ за другимъ возьмутъ по щепоткѣ кутьи, двое изъ гостей вмѣстѣ съ хозяиномъ, придерживаясь правою рукою за тарелку, ставятъ ее на столъ, и затѣмъ всѣ садятся за столъ и на этотъ разъ надѣваютъ свои фески, кромѣ—впрочемъ—хозяина и домашнихъ. Одинъ изъ гостей беретъ «пышку», которая лежитъ подъ хлѣбомъ, кладетъ ее на хлѣбъ, а другой изъ гостей эту пышку «(погачу)» передаетъ главѣ семейства или самъ беретъ ее. При этомъ снова всѣ—безъ исключенія, какъ и прежде, встаютъ и снимаютъ фески и шапки, а хозяинъ дома предлагаетъ куму или, если его нѣтъ на лицо, кому либо изъ самыхъ близкихъ друзей, переломить съ нимъ пышку «(погачу)». Ни кумъ, ни другой отъ этой чести никогда не отказываются; а глава семейства для оказанія чести еще кому либо изъ присутствующихъ уступаетъ свое мѣсто таковому или, большею частью, нредставляетъ держащему съ нимъ — пышку выбрать въ компаньоны себѣ для ломанія пышки кого онъ хочетъ. Стоя съ непокрытою головою, всѣ присутствующіе крестятся въ то время, когда эти двое, тоже крестясь, переламываютъ по поламъ «погачу» (пышку). Послѣ каждый изъ нихъ цѣлуетъ свою краюху а присутствующіе всѣ—какъ бы по командѣ—восклицаютъ «на здравьe!» (на здоровье!) и отламываютъ по кусочку отъ пышки, домашніе же подхватываютъ краюхи, разламываютъ ихъ вмѣстѣ съ другими нѣсколькими хлѣбами для гостей и кладутъ на столъ предъ каждымъ по 2—3 большихъ ломтя.

Затѣмъ приносятъ кушанья и прежде всего похлебку. Хозяинъ дома предлагаетъ куму или священнику взяться «за хлѣбъ», т. е. начать кушать. Когда и кумъ, и попъ откажутся изъ вѣжливости, какъ это было при предложеніи кутьи, то онъ самъ беретъ хлѣбъ и, перекрестясь три раза, произноситъ: «Боже помози! Леб да узнемо, свакојаки беријет да се роди! Добро сте ми дошли! Простите и благословите!» При этомъ обмакиваетъ ломоть въ похлебку и съѣдаетъ. Гости же всѣ единогласно говорятъ ему: «на здравьe!» Послѣ того и они по порядку и старшинству, какъ и при отвѣдываніи кутьи, берутъ по одному ломтю и затѣмъ уже ужинаютъ *), обыкновенно безъ особенной церемоніи до жар-

*) Лѣтъ десять тому назадъ на «славахъ» и на свадьбахъ христіане обѣдали и ужинали съ фесками на головахъ. Вслѣдствіе вліянія учителей теперь за столомъ никого не увидишь въ шапкѣ, а также ввели въ обычай накрывать столъ скатертью и ставить тарелки съ ножами и вилками. Прежде всѣ ѣли руками.

каго (кушанья) — или рыбы, если день постный. При этомъ кушаньѣ снова приносятъ «погачу» (пышку) и ломаютъ ее точно также какъ и первую, только не одни и тѣже лица.

Когда же приносятъ вино, то первый стаканъ долженъ пить кумъ или самый старшій изъ гостей. Если вино подносятъ въ «конатѣ» (деревянной чаркѣ), то обыкновенно таковыхъ чарокъ (конатъ) даютъ только двѣ на столъ—одну на одинъ конецъ стола, а другую на противоположный. Кумъ, въ руку «конату» съ виномъ, крестится, а гости перестаютъ ѣсть. Потомъ кумъ произноситъ обычный, по этому случаю заученый, тостъ: «Срећна ти Слава домаћине! Да славиш за много година и да имаш коме да оставиш (т. е. славить!)» Добро смо ти дошли! Да Бог дâ, да имамо где да дођемо и да има ко да дочекује! (принять гостей и угощать ихъ). Бог и Свети (имя рекъ) да ти тури беришет (урожай) и да ти све што си потрошио (израсходовалъ) наваша (? должно быть надвиса = надвысилъ т. е. вознаградилъ сторицею!)».

На всякую фразу этого тоста, на благожеланія всѣ присутствующіе за столомъ и прислуживающіе вмѣстѣ съ главою семейства отвѣчаютъ: «Амин, Боже!» Затѣмъ онъ самъ обращается къ сидящему около него съ правой стороны и пьетъ за его здоровье, произнося слѣдующую фразу: «здрав си! Іоване, Петре или иначе, какъ зовется этотъ гость. Послѣдній же обращается къ сидящему съ лѣвой стороны хозяина съ тѣмъ же тостомъ: здрав си! Косто, Алекса и пр. Всѣ прочіе послѣ пьютъ по порядку съ благожеланіями, какія кто хочетъ и умѣетъ произносить и затѣмъ ѣдятъ и пьютъ до конца ужина безъ особеннаго обряда. Бросается въ глаза то, что хозяинъ дома всегда опаздываетъ съ своею тарелкою. Онъ старается кончать кушанье послѣднимъ, чтобы никто изъ гостей не остался голоденъ и могъ наѣсться до сыта, не стыдясь никого, когда хозяинъ еще продолжаетъ ѣсть.

Выйдя изъ-за стола, гости садятся на свои прежнія мѣста. Никто при этомъ не смѣетъ курить табакъ, въ ожиданіи вина, чтобы пить въ честь «славы». Когда и вино нальютъ въ стаканы, и приготовятъ пряности съ закусками на особомъ подносѣ, всѣ встаютъ и берутъ съ подноса каждый свой стаканъ. Въ это время старшій изъ гостей спрашиваетъ главу дома, былъ ли тостъ въ честь «Славы» «на навечери» т. е. на канунѣ дня святаго за ужиномъ. Если этого тоста не было, то онъ провозглашаетъ такъ: «Да пијемо у «Славу!» Слава и држава да подржи кућу и дом, домаћина и све што је његово! Да слави за

много година свагда у здрављу и весељу! Ко је дошао, добро дошао! Да има где да дође и да има ко да дочека! Бог да ослободи и избави народ рисјански!. Всѣ присутствующіе отвѣчаютъ единогласно: «Амин, Боже!» Послѣ этого онъ, обращаясь къ стоящему около него спра́ва, говоритъ: здрав си, Симо, Младен! и т. под.! А остальные всѣ поютъ съ благоговѣніемъ: Господи помилуй! три раза и затѣмъ говорятъ тому, кто пилъ вино: «на здравље!».

Послѣ этого произноситъ благожеланія тотъ, которому указана предъ тѣмъ очередь коротенькимъ тостомъ. Онъ, впрочемъ, пьетъ за здоровье хозяина дома, какъ и первый.

Вслѣдъ за этимъ вы слышите вѣжливое со всѣхъ сторонъ замѣчаніе: «домаћинска је трећа» т. е. третью здравицу или долженъ произнесть хозяинъ дома, которую онъ изъ учтивости предлагаетъ кому-либо изъ близъ него стоящихъ. Тогда онъ крестится и произноситъ: «Ову испијам (выпью) у «славу!» Слава и држава да подржи моје пријатеље! Вас да ми чува, а друге још да ми понови! Хвала ви на чест што сте дошли да се намучите (побезпокоились и утрудились)!» И говоритъ за тѣмъ: здрав си Луко, Илије! и т. под. тому, который стоитъ рядомъ съ нимъ справа. Послѣ всего этого всѣ по очереди пьютъ вино съ благожеланіями при благоговѣйномъ пѣніи «Господи помилуй!»

Между тѣмъ, домашніе, которые не перестаютъ крайне предупредительно служить гостямъ, снова подливаютъ неполные стаканы, а глава дома беретъ свой стаканъ и, сдѣлавъ крестное знаменіе, говоритъ слѣдующее: «Ово пијем у име светога (имя рекъ). Да Бог да́, да на помоћи! А ако што сте пили и Бога молили, тако Бог да услиши молитву!» Пьетъ онъ вино, пьютъ и остальные по очереди, и вмѣстѣ съ тѣмъ поютъ тропарь святаго, а за тропаремъ «Господи помилуй».

Послѣ этого всѣ садятся на свои мѣста, начинаютъ курить и пѣть слѣдующую пѣсню:

Јаребичице, трепеличице!
Високо литиш,
Кроз поље гледаш.
Кроз пољье гледаш,
Пак дома дођеш.
Пак дома дођеш,
На кућу паднеш.
На кућу слама,

А у кући слава.
Да је жива домаћиска глава!

При этомъ считаю не лишнимъ привесть пѣсенку, которую поютъ и въ Призрѣнской области на «славахъ» въ честь хозяина дома. Эта же самая пѣсенка поется и въ Моравѣ, см. ее выше, здѣсь поютъ ее немного иначе:

У чије се здравље вино пије,
Све му здраво и веселo било!
Родило му се и жито и вино!
Понајвише белица пшеница.
И у кућу мушка дечица!
Алилуј, алилуј, Господи нашега
домаћина помилуј!—

Если случится между гостями такой, который знаетъ старинныя, богатырскія пѣсни, всѣ усердно упрашиваютъ его пропѣть ту или другую пѣсню и слушаютъ съ большимъ удовольствіемъ, потому что по городамъ подобныя пѣсни начали забываться.

Проведя чинно—въ скромномъ веселье часа два послѣ ужина, гости расходятся по домамъ, оставляя хозяина съ самыми близкими ему родными.

Мы упомянули выше, что слѣдующему дню послѣ «славы» въ Призрѣнѣ даютъ имя «слуга», а третьему «патарица» *). На сколько мнѣ извѣстно, эти названія даны двумъ днямъ послѣ славы ближайшими родственниками хозяина въ видѣ шалости, чтобы остаться на другой и третій день къ обѣду и ужину — доѣдать калачъ, т. е. половину кулича, которая остается въ домѣ (другая достается попу). И дѣйствительно, куличъ этотъ ѣдятъ по немногу только домашніе и самые близкіе родные во время обѣдовъ и ужиновъ на второй и третій день послѣ «славы» и то такъ, чтобы хватило его и на ужинъ третьяго дня т. е. «патарицы».

Въ Дибрѣ—въ городѣ и по селамъ на «славу» зовутъ на обѣдъ всѣхъ вмѣстѣ и мужчинъ и женщинъ въ самый день «славы».

За обѣдомъ соблюдаются всѣ тѣже церемоніи, какія мы ви-

*) Въ Моравѣ, впрочемъ, называется патарицею другой день, а дня подъ именемъ «слуга» нѣтъ тамъ.

дѣли въ областяхъ Призрѣнской и Моравской съ весьма незначительною разницею при наливаніи вина. Тамъ всѣ пьютъ изъ одной деревянной чарки. Стаканы еще не вошли здѣсь въ употребленіе.

По этому считаю излишнимъ повторять одно и тоже. Скажу только, что когда пьютъ въ честь «славы», поютъ также какъ и въ Призрѣнѣ «Господи помилуй! и тропарь праздника»; а также поется и та пѣсня, которую мы сообщили выше и которая поется въ Призрѣнѣ. Чтобы читатель могъ видѣть совершенно незначительную разницу въ выговорѣ, привожу ее здѣсь цѣликомъ.

Јеребичице, треперичице!
Високо леташ,
Високо леташ, далеку гледаш.
Далеку гледаш, широко држиш,
Широко држиш, на кући пађаш.
На кући пађаш, на кући слама.
На кући слама, у кући слава,
У кући слава, да је жива
Домаћинска глава! —
Испи ја, исчисти ја Іован чорбаџија!

Когда между приглашенными на обѣдъ во время славы бываютъ и молодки съ своими свекровьями (на «колачарки»). то онѣ съ собою приносятъ по раскрашенному съ витушками калачику и вручаютъ его хозяйкѣ дома. Эта же послѣ угощеній при уходѣ гостей даетъ каждой по своему калачику.

Въ Призрѣнѣ молодки дарятъ хозяину дома по случаю «славы» простой платокъ, а онъ въ видѣ отдарья даетъ имъ по нѣсколько копѣекъ (1—2—3 піастра).

Преслава.

По городамъ и селамъ есть много домовъ, которые кромѣ «славы» празднуютъ еще одинъ день въ году и зовутъ его «преслава» т. е. тѣ, которые держатъ «славу» въ день Ђурицы (3 ноября) празднуютъ и день св. Георгія 23 апрѣля, (юрьевъ день); тѣ, которые славятъ св. Николая (6-го декабря), празднуютъ пре-

славу св. Николая лѣтняго (9 мая); славящіе св. Петку (14 октября) чествуютъ св. Петку (26-го іюля); славящіе св. Архангела (8 ноября) празднуютъ его же 13 іюля.

Въ день «преславы» иные ломаютъ калачъ точно также какъ и въ день «славы», другіе только «пресвету», а зажиточные даютъ и обѣды, но это бываетъ только по городамъ.

Есть въ Старой Сербіи села, которыя славятъ особеннаго святаго въ году. Во всякомъ домѣ ломаютъ колачъ какъ и на «славѣ» Такъ напримѣръ—въ Дибрѣ жители села Галичника славятъ Петровъ день (29 іюня), св. Параскеву (14 октября) и св. Николая (6 декабря).

Въ волости Призрѣнскаго округа, носящей названіе «Гора», гдѣ жители—сербы села Брода (отуреченные славили день св. Пантелеймона, нынѣ въ этотъ день совершаются всѣ свадьбы, хотя бы ихъ было до сотни. Въ Ристелицѣ празднуютъ свадьбы 27 августа должно быть въ память святаго, котораго они считали своимъ покровителемъ когда были еще (120 лѣтъ тому назадъ) православными христіанами.

День св. Игнатія (20 декабря).

Простонародье ведетъ свое годовое лѣтосчисленіе съ рождественскаго сочельника. Поэтому и начну послѣ «славы» описаніе и другихъ обычаевъ съ этого времени или за пять дней до сочельника, которые служатъ какъ бы кануномъ и преддверіемъ наступающаго года. Начну съ дня св. Игнатія, т. е. съ 20 декабря.

Наканунѣ этого дня изъ всякаго дома селъ гиланскаго округа мужчины отправляются въ близъ лежащее къ селу поле. У каждаго въ рукахъ варежки или рукавицы. Всѣ стараются найти мѣсто, гдѣ паслись овцы. Тутъ берутъ горсть земли и бросаютъ ее въ одну варежку. Въ другую захватываютъ, при возвратномъ пути домой, въ амбарѣ, по пригоршнѣ пшеницы, которую оставляютъ—въ курятникѣ своего дома, а варежку съ землею несутъ въ избу. При входѣ привѣтствуютъ всѣхъ домашнихъ слѣдующими словами: «добро вече!» (т. е. добрый вечеръ). Домашніе, приподнимаясь съ мѣста, отвѣчаютъ: «Бог ти помага!» (т. е. Богъ тебѣ на помощь!). Онъ же продолжаетъ привѣтствовать слѣдую-

щимъ выраженіемъ: «честити вам Игњат!» (поздравляю васъ съ днемъ св. Игнатія!). А они ему въ отвѣтъ единогласно произносятъ: «жив да си!» (будь живъ и здоровъ!). Затѣмъ одна изъ домашнихъ женщинъ беретъ у него варежку съ землею и кладетъ ее въ квашню на всю ночь.

Въ день св. Игнатія утромъ рано, тотъ, кто раньше всѣхъ проснется, выходитъ изъ избы во дворъ, беретъ вѣтку изъ находящихся на дворѣ дровъ и хворостника и спѣшитъ съ нею въ избу, привѣтствуя всѣхъ: «добро јутро!» (т. е. съ добрымъ утромъ!). Между тѣмъ какъ домашніе, поднятые имъ, встаютъ съ постели, онъ продолжаетъ привѣтствовать ихъ такъ: «честити вам Игњат! за много година, у здрављу, с берићетом, с мушком децом, а женским јагањцима,—с пшеницом, с вином, с марвом!» и т. д. Произнося это, онъ разгребаетъ тою вѣткою огнище, а затѣмъ ее втыкаетъ гдѣ нибудь надъ огнищемъ или старается ее повѣсить надъ огнемъ. Въ этомъ положеніи вѣтка находится тамъ до тѣхъ поръ, пока сама не упадетъ.

Продѣлывающій все это есть «Полазач» за то именно, что онъ первый проснулся, сходилъ (полазло) за вѣткою и первый посѣтилъ домашнихъ.

По исполненіи роли полазач'емъ, выступаетъ на сцену хозяйка дома. Она идетъ къ квашнѣ, беретъ изъ нея варежку съ землею, потомъ и варежку съ пшеницею, которая наканунѣ оставлена была въ курятникѣ. Высыпаетъ изъ нихъ и землю и пшеницу на большое блюдо; прибавляетъ щепоть горячаго пепла съ огнища и горсть отрубей, и все это мѣшаетъ усердно для куръ. Затѣмъ выходитъ во дворъ, гдѣ веревкою дѣлаетъ на землѣ кругъ и въ этотъ кругъ ставитъ приготовленный ею для куръ кормъ.

Куры сбѣгаются къ блюду и пока онѣ клюютъ съ него стряпню эту, хозяйка выкликиваетъ: «тик, пиле! тик, пиле!» а вмѣстѣ съ этимъ выговариваетъ имена сосѣднихъ селъ. Это она дѣлаетъ для того, чтобы куры прочихъ селъ сбѣгались въ ея дворъ. Не безъ цѣли также она угощаетъ своихъ куръ въ кругѣ, обведенномъ веревкою; это дѣлается для того, чтобы ея куры не сбѣгали со двора и не забѣгали бы въ сосѣдніе дома.

Обычай этотъ, по случаю дня св. Игнатія, соблюдается въ Старой Сербіи повсюду одинаково; только въ волости Средской (призрѣнскаго уѣзда) замѣтно небольшое отступленіе. Въ селахъ Средской волости въ день Игнатія выбираютъ по домамъ самаго лучшаго во всѣхъ отношеніяхъ мужчину, чтобы онъ въ тотъ день

развелъ огонь и произносилъ помянутый выше спичъ. Таковаго и въ Средскѣ зовутъ «Полазач», но потому, что онъ долженъ ползати изъ избы за тою (магическою) вѣткою и ползкомъ воротиться въ избу съ нею.

При разведеніи огня онъ отнюдь не смѣетъ раздувать его губами, чтобы не дулъ сильный вѣтеръ въ продолженіе цѣлаго года, а долженъ махать надъ нимъ чѣмъ нибудь.

Точно также всѣ остерегаются въ тотъ день, отъ нанесенія побоевъ кому нибудь, ибо, осмѣлившійся ударить кого либо, рискуетъ цѣлый годъ безпрерывно имѣть чирья на тѣлѣ.

Коляда.

Въ праздникъ св. Николая зимняго (6 декабря) по селамъ гиланскаго округа еще въ обычаѣ приготовляться открыто къ колядованью. Этотъ обычай еще не утратился и по другимъ округамъ Старой Сербіи, но только въ тѣхъ селахъ, гдѣ христіане живутъ сплошною массою или въ большинствѣ. Въ селахъ гиланскихъ бываетъ это такъ: выбираются четыре парня въ каждомъ селѣ. Одинъ изъ нихъ одѣвается въ старое, оборванное платье (одежду); на голову надѣваетъ большую смушковую шапку, а къ шапкѣ прикрѣпляетъ бараній хвостъ. При этомъ придѣлываетъ себѣ бороду и усы изъ лошадинаго хвоста и козлиной шерсти. Такое чучело называютъ «Дедица».

Остальные три наряжаются въ праздничную одежду, надѣваютъ варежки или рукавицы, а надъ ними слегка спускаются концы вышитыхъ шелкомъ или золотомъ платочковъ, которые нарочно обвиваютъ надъ кистью руки и немного выше. Къ варежкамъ или къ рукавицамъ пришиваются бубенчики, которые при пляскѣ весело звонятъ.

Въ такомъ костюмѣ всѣ четверо по праздникамъ отъ Николина дня вплоть до Богоявленія идутъ изъ дома въ домъ и поютъ слѣдующія пѣсни:

1. Предъ отходомъ къ колядованію:

Сви се свеци, коледо, сбираше ко *).
У Ивана, » кнез Ивана ко

*) *Ко* произносятъ по окончаніи всякаго стиха.

Сал га нема, коледо, свет' Никола.
Чекају га » » редом свеци.
Мало прође, » и он дође.
Сви му свеци » руку љубе,
Руку љубе » и колено.
Па га њега » редом питу:
Где си био » свет' Никола
Од синоћа » до јутроса?
— Тако м' Бога » редом свеци?
Ја сам био » преко мора,
Ђемије су » потонуле,
Ђемиције » Бога молу
И мене ме » споменуше:
Куд си, да си » свет Николо?
Овде да си » на помоћи!
Помого им » истрго их.
Сви му свеци » руку љубу.
Слава теби » свет Николо!—

2. Пѣсня при отходѣ къ колядованію:

Иван има, коледо, добри гости, ко *)
Добри гости » Русалије, ко
Добр' су му » глас донели:
Овце му се » изјагњиле,
Све јагањци » калушасти.
Козе му се » искозиле,
Све јарићи » прћенози.
Краве му се » истелиле,
Све телци » све волови.
Кобиле м'се » иждребиле,
Све ждребићи » путонози.
Свиње му се » испрасиле,
Све прашчићи » све вепрови.
Кнез Ивану » кнез Ивану,
Добро му се » ћеф направи

*) *Ко* повторяется послѣ всякаго стиха.

Добро нас је, коледо, дочекао,
Изгостио, » напоио
Очким вином, » дримским рибом
Слава и чест » да је на чест,
Да је на чест » домаћину!
И по реду » ситној деци!
И ти Стано » мала Стано!
Мала Стано » наша снахо!
Од како те » доведосмо,
Ми на тебе » не видосмо,
Не видемо » ситно руво,
Ни на глави » злат поткосник.
Зазор дође » мале Стане,
Па отиде » у клетове,
Па отвори » шарен ковчег.
Накити се » мала Стана,
Па искочи » да се шета,
Да се шета » по авлији,
Тури руке » у џепове.
Те извади » жути дукат,
Па дарова » Русалије,
Куд да иду, » да ју фалу.

3. Пѣсня при входѣ въ домъ:

Ој коледо, коледо!
Константине коледо!
Да је на чест, коледо
Домаћици његовој!
Изишли су оба два
Питати се, коледо,
Што ће теби да даду.
Домаћин је пред кућу,
Домаћица у кућу,
Међу собом говоре,
Што ће теби да даду.
Даћу, вели, домаћин,
Мога коња од јасла.
Домаћица пак вели:

Дању Деди ја вола.
Проговори Дедица:
Шта ће теби коњ л' вол?
Коњ ће Деду занети,
Вол ће Деду убости.
Него Деди подајте
Белу пару сребрну,
Ил жуту дукатину,
Да позлатим топузину,
Да ударим сурог вучетину.
Удари га у лево ребро,
Отера га у ведро небо.
Девети дан лобурина,
Десети дан топузина.
Омуни *) га, коледо
Омуну га но пропаде.
Подајте ми сад сланину,
Да заложим старину.
Бог да чува, коледо,
Од димљиве кућице,
Тупе домаћице,
Бесрамнога госта.

4. Пѣсня въ домѣ, гдѣ есть дѣвица:

Мома седи, коледо, под ружицу, ко!
Те си везе » свилно дарје, ко!
Отуд лети » сиви сокол,
Те говори » мала мома:
Ајд одатле » ништа пиле,
Ништа пиле » сив соколе!
Не руси ми » свилно руво,
Свилно руво » свилно дарје.
Ја сам, море. » запросена.

*) При произнесеніи этого слова пѣвцами (колядовщиками) «Дедица» который не перестаетъ плясать, прошнырявъ по дому, беретъ все что ему попадется подъ руку. При этомъ колядовщикамъ даютъ ветчины, яицъ и проч.

Говори јој коледо, сиви соко:
И ти момо » мала момо!
Не чини ме » ништа пиле.
Ја сам теби » ручан девер,
Па сам доша, » да те видим.
Навези ми, » напиши ми,
Куд да летим, » да се гледам
Куд да паднем, » да се фалим.

5. Поютъ пѣсню тамъ, гдѣ есть молодушка:

Има мајка, коледо, мушко чедо.
Писано му, » краљ да буде.
Па су дошли » Русалије *)
Русалије » из Русије,
Па говору » Русалије,
Па се шалу » старом маіком:
Дај нам мајко » мушко чедо!
Писано му, » краљ да буде.
Говори им » стара мајка:
«Ајд одатле » Русалије!
Дете ми је » адамија.
Он' не може » краљ да буде,
Он' не може » војску редит,
Он' не може » спенце бројит».
— Ми ћемо му » војску редит,
Ми ћемо му » спенце бројит.
Дај нам мајко » мушко чедо!—

Въ Дибрскомъ округѣ, гдѣ живетъ славяно-сербское племя «Міаки», обычай коляды состоитъ въ слѣдующемъ:

23 декабря всякая хозяйка дома мѣситъ небольшіе калачики различной формы. Эти калачики носятъ названіе «Календа́ри». Точно также она мѣситъ и одинъ большой калачъ т. е. круглый хлѣбъ **).

*) Русалки?

**) Тоже самое дѣлаютъ жены въ селахъ Дьяковскаго округа только не 23, а 24 декабря утромъ. Онѣ мѣсятъ нѣсколько колачей для дѣтей и нѣ-

Міаки зовутъ его «Чесница». Этотъ хлѣбъ ѣдятъ въ первый день Рождества Христова.—«Чесницу» украшаютъ изображенія копытъ ягнятъ, а «колендари» разныя фигурки.

Въ тотъ день вечеромъ домашніе ребятишки и взрослые дѣти, въ свою очередь, варятъ пшеницу съ сахаромъ, и подъ пляску поютъ слѣдующія пѣсни.

Утре вечер бодник—вечер.
Бодни коња на пазара,
Купи риба и јогули.
Дојди дома, да ја вариш.
Сркни риба, убоцај се.
Пи си вино, весели се.

—

Теле велит: леле!
Не коли ме мене!
Токо коли кокош.
Кокош се скрил под кош.

—

Сива, сива гулабица!
До коде си долетала?
— До нашего господина.
Шчо чинеше наш господин?
— Ми правеше златни чаши,
Златни чаши и конати,
Да послужит мала Бога,
Мала Бога и Божића.
Божић ми по се земја.
Слава му је до небеси!

сколько для первыхъ посѣтителей изъ семействъ, съ которыми онѣ состоятъ въ родствѣ. Эти колачи дѣлаются съ разными украшеніями на тѣстѣ же. Кромѣ того онѣ мѣсятъ одинъ большой колачъ, а на немъ выводятъ—насколько какая хозяйка умѣетъ—фигуру быковъ съ плугомъ, овчарню съ овцами и пастухомъ, хозяина дома на лошади съ кисетомъ, или рой пчелъ, или юношу съ дѣвушкою предъ священникомъ, какъ бы на вѣнчаніи въ церкви». Этотъ хлѣбъ подается за ужиномъ согласно повсемѣстному обычаю.

Добро утро, стара бабо!
Дај ми колач и погача.
Напи с'вино и ракија,
Појди в племна, запали се,
Сркни риба, убоцај се,
Косни каша, попари се!—

Эти пѣсни поются дѣтьми и на бадній день т. е. въ рождественскій сочельникъ. Съ этими же пѣснями идутъ изъ дома въ домъ тотчасъ же по окончаніи обѣдни колядовать. Прежде чѣмъ они отправляются колядовать, матери ихъ выводятъ имъ на лобикахъ крестики, чтобы ихъ не сглазили (сглазить въ Дибрѣ значитъ «барачит»). Затѣмъ вручаютъ имъ торбочки. За колядованье во всякомъ домѣ даютъ каждому мальчику по одному «календару». Само собою разумѣется, мальчики не пропустятъ ни одного дома безъ колядованья.

Тамъ, гдѣ съ христіанами живутъ и мусульмане, дѣти не рискуютъ колядовать свободно и открыто, чтобы избѣгнуть нападенія со стороны мусульманскихъ ребятишекъ. Поэтому колядованіе прекращается само собою въ такихъ селахъ безъ всякихъ запрещеній со стороны духовенства.

31 декабря, рано утромъ, дѣти гуртомъ выходятъ изъ села, если оно заселено только христіанами, и стараются набрать сырыхъ вѣтокъ сливоваго дерева, изъ которыхъ каждый дѣлаетъ для себя жгутъ и весело возвращаются домой. А матери въ тотъ же день снова мѣсятъ небольшія пышки «календа́ри», «гу́гавици» (горлицы), «о́рли», «ко́зи», смо́кови (змѣи), близна̀ци и т. д. Всякій хлѣбецъ получаетъ названіе по формѣ, какая ему дана.

На другой день—т. е. въ день Новаго года, 1-го января матери выводятъ дѣтямъ своимъ на лобикахъ знакъ креста ради сказанной выше причины. Дѣти же берутъ свои жгуты и бѣгутъ по домамъ сосѣдей, родныхъ, знакомыхъ и даже незнакомыхъ. При входѣ въ дома дѣти привѣтствуютъ домашнихъ: «Добро утро»! и «срећна нова година»! Въ ту же минуту одинъ изъ мальчиковъ ударяетъ своимъ жгутомъ по плечамъ хозяйки, произнося: «сурова суровица (т. е. пукъ прутьевъ), весела годиница! Дај, бабо, пастрмица (сушеное мясо, копченое), да натуча бакрдица« (каша изъ кукурузы). Хозяйка даетъ всякому мяса и по одному «календару».

Сочельникъ и первый день Рождества Христова.

Въ Сочельникъ, въ Моравѣ называемый у сербовъ бадній день, т. е. 24-го декабря—одинъ изъ домашнихъ отправляется въ гору за дровами, и вмѣстѣ съ тѣмъ съ цѣлью отрубить баднякъ т. е. особое лиственное дерево. Большей частью дерево это бываетъ ясеневое. Отрубая баднякъ, наблюдается чтобы онъ упалъ по направленію къ Востоку; иначе должно искать другое подходящее дерево. Возвратившись домой съ дровами, онъ снимаетъ баднякъ, который долженъ лежать на верху дровъ такъ, чтобы его всѣ видѣли и оставляетъ его внѣ дома, пока не окажется въ немъ надобность. Вечеромъ, прежде чѣмъ вносятъ въ избу баднякъ, стелятъ возлѣ огнища солому *), а надъ нею простираютъ чергу—коверъ изъ козьей шерсти. Тутъ именно имѣютъ обыкновеніе всѣ ужинать. Для ужина готовятъ: капусту, бобы, рыбу, медъ, тыкву; подаются также плоды, какіе въ то время можно достать—наприм. орѣхи, яблоки, каштаны и винныя ягоды. Когда все къ ужину готово, хозяинъ встаетъ съ мѣста—чтобы пойти за баднякомъ. Прежде чѣмъ поднять баднякъ—онъ снимаетъ шапку. Въ это время дѣти съ непокрытыми головками становятся рядышкомъ и хватаютъ другъ друга за поясъ. Взявшій въ руки баднякъ двигается къ избѣ, квакая, какъ насѣдка («квакъ»!), дѣти же идутъ за нимъ въ указанномъ строѣ, выкрикивая подобно цыплятамъ: «пив! пију! пију! пију!» до тѣхъ поръ пока не дойдутъ до огнища. При входѣ въ избу, хозяинъ произноситъ: «добро вече!», а затѣмъ, идя изъ угла въ уголъ, привѣтствуетъ такъ: «Честити вам бадни вечер! За много година!» Домашніе **) отвѣчаютъ на то словомъ: «аминь». какъ въ церкви, а дѣти все время продолжаютъ распѣвать на всѣ тоны и лады: «пив! пију!» какъ цыплята.

---

*) Солому не выбрасываютъ до 3-го дня Рождества Христова. Въ Липлянѣ разыгрывается при этомъ довольно курьезная сцена. Глава дома, внося въ избу солому, выкрикиваетъ, подражая насѣдкѣ: «кванъ! квакъ! квакъ»! И при этомъ выпускаетъ оттметки соломы, которые подхватываются дѣтьми при крикахъ—«пивъ, пју»! Солому выбрасываютъ на третій день и вносятъ снова въ избу скамейки, столы и все—что было вынесено наканунѣ бадняка.

**) На Косовомъ полѣ и именно въ с. Липлянѣ хозяйка дома въ отвѣтъ бросаетъ въ него горсть пшеницы.

Послѣ этой комичной церемоніи на серіозной подкладкѣ, хозяинъ кладетъ баднякъ на, разведенный *) имъ предъ тѣмъ, огонь, а на него накладывается столько дровъ, сколько можетъ сгорѣть во время ихъ ужина. Наблюдаютъ, впрочемъ, чтобы были принесены только три охапки дровъ. Прежде чѣмъ садятся за ужинъ, съ баднякомъ совершаютъ другія обрядности. Мужчины кладутъ около него «раник» т. е. сошникъ или лемешъ, рукавицу или варежку **), полную пшена немного меда, масла, кондиръ (четверть ведра) вина ***) и буравъ; женщины же кладутъ по немногу отъ всякой пищи; при чемъ говорятъ: «ово да повечéра зец»—т. е. это для того, чтобы поужиналъ заяцъ.

За симъ мужчина, принесшій въ избу баднякъ, съ непокрытою головою крестясь прилѣпляетъ зажжевную восковую свѣчу къ бадняку и пробуравливаетъ его. Тутъ же одинъ изъ домашнихъ старается, чтобы опилки не падали на землю; и поэтому онъ подбираетъ ихъ въ свои ладони и отдаетъ старѣйшей по лѣтамъ женщинѣ для надлежащаго употребленія.

Совершивъ и эту операцію съ баднякомъ, всѣ садятся на землю, а одинъ изъ нихъ спрашиваетъ: «всѣ ли мы здѣсь» (јесмо ли сви?) три раза. На что ему присутствующіе отвѣчаютъ: «да всѣ» (јесмо!). Затѣмъ—произнося слова: «дед, Боже, помози»—развязываютъ свои опанки (поршни). Когда всѣ готовы сбросить съ ногъ поршни, тогда опять тоже лицо спрашиваетъ: «всѣ ли готовы»?—«Да; готовы»! Тогда всѣ разомъ сбрасываютъ съ ногъ поршни ****); при этомъ ударяютъ ногою объ ногу. Если же случится, что кто нибудь не сброситъ по командѣ одновременно съ остальными, то его честятъ не особенно лестными названіями и злятся на него жестоко.

Послѣ этого всѣ садятся за приготовленный ужинъ, а на огонь кладутъ каштаны, чтобы они растрескались на огнѣ въ продолженіи ужина *****).

---

*) При разведеніи огня запрещается раздувать его устами, а особенно строго запрещено дуть на огонь тогда, когда баднякъ положенъ на огнище.

**) Та самая варежка, изъ которой въ с. Липлянѣ хозяйка бросаетъ горсть пшена на главу дома при внесеніи бадняка въ избу.

***) Въ Липлянѣ поливаютъ голову бадняка виномъ.

****) Въ Липлянѣ по командѣ главы семейства: «сви опанке преко себе»! поднимаютъ всѣ ноги и сбрасываютъ опанки черезъ себя, а затѣмъ ихъ ставятъ въ солому подъ чергою (козій коверъ) или въ особое мѣсто.

*****) Во время ужина всѣ наблюдаютъ съ особеннымъ вниманіемъ, когда перегоритъ баднякъ, ибо кто первый замѣтитъ это, тотъ—согласно обычаю имѣетъ получить первое животное, которое родится въ теченіе этого года.

Послѣ ужина всѣ встаютъ изъ-за стола мгновенно, какъ по командѣ и, захвативши горсть соломы, за спиною у себя сплетаютъ ее и сплетенную, связанную бросаютъ снова на полъ.

Послѣ этого приносятъ медъ, тыкву и другіе фрукты. Всякъ отвѣдываетъ отъ всего по-немногу. Между тѣмъ жены отдѣляютъ отъ каждаго блюда малую дозу и все это берегутъ вплоть до 5 января. Въ этотъ день, который называется „Нејетком“ (т. е. когда никто ничего не ѣстъ), всѣ домашніе закусываютъ по крохѣ отъ тѣхъ кушаній.

Когда замѣтятъ, что баднякъ перегорѣлъ, женщины вытаскиваютъ оба конца бадняка изъ огня, стряхиваютъ съ нихъ перегорѣлыя уголья, которыя укладываютъ постепенно въ черепокъ и тутъ же опредѣляютъ имъ назначенія: для рогатаго скота, разныхъ посѣвовъ, для дѣтей и т. д. Жаръ въ черепкѣ стараются сохранить до утра и при снятіи покрышки обращаютъ вниманіе—какой уголь уцѣлѣлъ—хотя бы въ потухшемъ видѣ. По этому рѣшаютъ: будетъ ли настоящій годъ плодороденъ и удастся ли вообще то, что́ намѣчено при посредствѣ угля.

Отъ остатка бадняка, т. е. перегорѣлаго дерева, дѣлаютъ крестики и ставятъ ихъ на зорѣ по нивамъ, сѣнокосамъ и пашнямъ. Если и послѣ этого остается что-либо отъ бадняка, то мало по малу сжигаютъ его всякое утро до Крещенія (Богоявленія).

Ночью, когда прокричатъ первые пѣтухи, глава дома начинаетъ жарить на огнѣ поросенка *). Въ это время женщины берутъ опилки, которыя получились при буравленіи бадняка, кладутъ ихъ на „посипку“—совокъ и зажигаютъ, и въ то же время, держа надъ нимъ сито съ мукою, кадятъ надъ ульями съ пчелами. Другіе мужчины, исключая того, который возится съ поросенкомъ, разыгрываютъ другую комедію и, главное, пресерьезно. Одинъ изъ нихъ беретъ топоръ, а другой — немного соломы и оба выходятъ изъ избы въ фруктовый садъ. Подойдя къ фруктовому дереву, одинъ изъ нихъ замахивается на него топоромъ, какъ бы намѣреваясь срубить его; а другой, съ соломою въ рукахъ, начинаетъ умолять: «Не мој, брате, ако Бога знаш»! (Ради Бога не трогай). — „Не; нек види и нек позна, како не раѣа“, говоритъ

*) Но прежде всего идетъ во дворъ, беретъ вѣтку и при входѣ въ избу привѣтствуетъ всѣхъ такъ: Христос се роди и срећан вам Божић. Такъ дѣлаютъ всѣ; какъ только встаютъ съ постели, идутъ за вѣткою. Въ отвѣтъ другъ другу говорятъ: Аминь.

мужчина съ топоромъ (т. е., нѣтъ, пусть знаетъ что значитъ—не не приноситъ плодовъ). Мужчина съ соломою убѣждаетъ, говоря: „Хоће, брате, у будуће рађати". При этомъ мужчина съ топоромъ безъ дальнѣйшихъ разговоровъ ударяетъ имъ дерево по корѣ слегка, а другой спѣшитъ обвязать его соломою, съ цѣлью убѣдиться впослѣдствіи, будетъ ли оно приносить плоды съ будущей весны. Тамъ, гдѣ есть церковь, мужики и бабы одѣваются въ праздничный костюмъ и идутъ въ церковь. По возвращеніи изъ церкви привѣтствуютъ оставшихся въ домѣ: Христосъ се роди! остальные отвѣчаютъ: во истину се роди!

Въ другихъ селахъ Подримы и Косова, вышеприведенный фарсъ исполняется братомъ и сестрою. Братъ грозитъ дереву посѣчь его, а сестра защищаетъ, говоря въ отвѣтъ на угрозы брата: «Хочу родить»!—Послѣ троекратнаго вопроса и отвѣта братъ ударяетъ топоромъ сливу, а сестра начинаетъ его умолять, говоря: «аман, брале (брате), остави је још ову годину», и затѣмъ обматываетъ сливу соломою.

Между тѣмъ приближается время для того, чтобы послѣ шестинедѣльнаго поста разговѣться. Иные прежде всего берутъ терновыя вѣтки и жуютъ ихъ для того, чтобы быть здоровыми цѣлый годъ. Вообще же готовятъ для розговѣнья изжареннаго на растопленномъ свиномъ салѣ воробья, но прежде прикасаются имъ къ рогатому скоту для того, чтобы и прикасающіеся, и рогатый скотъ ихъ были также легки и поворотливы какъ воробей; затѣмъ ѣдятъ его.

Въ с. Липлянѣ розгавливается прежде всѣхъ дѣвушка и то непремѣнно въ овчарникѣ; послѣ уже другіе розгавливаются.

Немного спустя одинъ изъ мужчинъ беретъ «бареницу» *) въ мѣдномъ вылуженомъ блюдѣ и выноситъ ее на гумно, и поставивъ на столбъ, воткнутый въ токъ на гумнѣ, придерживаетъ блюдо рукою, а домашніе по очереди и старшинству подбѣгаютъ къ столбу и захватываютъ изъ блюда по горсти «бареницы». Это дѣлается для того, чтобы дулъ хорошій вѣтеръ, когда они будутъ вѣять жито или рожь.

Въ с. Липлянѣ бареницу ставятъ на столъ прежде поросенка. Всѣ считаютъ долгомъ подуть на нее для того, чтобы во время вѣянія жита дулъ всегда вѣтеръ. Послѣ этого обѣдаютъ.

---

*) Бареница—родъ пирога изъ самой чистой муки безъ всякой примѣси, который разламывается на маленькіе кусочки и обваривается (обаре отъ слова обарити=обварить) горячимъ масломъ.

За обѣдомъ и ужиномъ въ теченіи трехъ рождественскихъ дней не садятся на скамейки или на какое бы то ни было высокое мѣсто, но садятся на полъ, на козій коверъ, скрестивъ ноги свои подъ себя, какъ всѣ турки это дѣлаютъ. Скамейки, стулья (если есть), ножи, кудели, веретена и всѣ игольчатые инструменты, которые употребляются въ домашнемъ обиходѣ, еще съ вечера на канунѣ сочельника *) прячутъ на чердакѣ или въ другое какое либо потаенное мѣсто. Стулья и скамейки прячутъ потому, что при рождествѣ Христовомъ не имѣли скамеекъ ни праведный Іосифъ, ни сама Богородица; а ножи и другія игольчатыя орудія скрываютъ потому, что при помощи ихъ Иродъ перебилъ младенцевъ въ то время, когда искалъ Іисуса, чтобы лишить его жизни. Во время обѣда иные въ с. Липлянѣ лижутъ баднякъ, на который было поставлено жаркое, для того, чтобы не болѣло горло.

Въ селахъ средской, а также и сиринической волости обряды сочельника совершаются нѣсколько короче и иначе.

Утромъ въ самый сочельникъ (т. е. 24 декабря), проснувшись и одѣвшись, хозяинъ дома выходитъ изъ избы въ ограду своего жилища, беретъ древесную вѣтку и, возвратившись въ избу, произноситъ: «добро јутро»! и самъ же отвѣчаетъ себѣ: «добро ти Бог дао»? (да дастъ тебѣ Господь всякое добро). Затѣмъ, приблизившись къ огню и, мѣшая его тою вѣткою крестъ на крестъ, привѣтствуетъ слѣдующимъ образомъ: «Честити бадни дан! Дошла нова година и донела свакојаки бериħет: мушку дечицу, женску јагњад и јарад, ждребад, сира, масла, меда и сваког добра да Бог да»!

Послѣ того, садится около огня на скамейку и дожидается домашнихъ, которые, по его примѣру, должны вернуться со двора— каждый съ древесною вѣткою и съ пожеланіемъ добраго утра. На благопожеланія хозяинъ отвѣчаетъ имъ словомъ: «аминь».

Вечеромъ хозяинъ дома беретъ баднякъ, который до того времени прислоненъ былъ къ стѣнѣ избы, и съ нимъ входитъ въ избу, привѣтствуя: «Добро вече!», а благопожеланія произноситъ тѣ же, что и утромъ.

Послѣ того, какъ разведетъ огонь и положитъ баднякъ, хозяинъ беретъ нарочно приготовленный небольшой хлѣбъ, украшен-

---

*) По большей части все это дѣлаютъ до доставки въ домъ бадняка, Стараются при этомъ, чтобы не пашлось ни одной изъ упомянутой мебели, иначе все будетъ поломано тѣми, кто поѣхалъ за баднякомъ. Держатся къ тому же мнѣнія, что Божичъ видѣлъ стулья и уже ушелъ изъ дому.

ный разными животными изъ тѣста. На этомъ хлѣбѣ есть немного соли и пшеницы. Другою рукою беретъ «конату» (деревянная чарка) вина и идетъ въ амбаръ. За нимъ слѣдуютъ всѣ дѣти, подражая крику разныхъ домашнихъ животныхъ. Тамъ, въ окошечкѣ амбара, оставляетъ немного хлѣба и проливаетъ немного вина. Затѣмъ отправляется въ избу и кладетъ остатокъ хлѣба и вина на столъ. Послѣ того беретъ чистой пшеницы, кладетъ въ нее серебряную монетку и разсыпаетъ ее по срединѣ избы. Въ тотъ моментъ всѣ дѣти кидаются на пшеницу и дѣлаютъ видъ, что клюютъ ее. Въ сущности же собираютъ зерно за зерномъ, пока не отыщутъ монетку. Тогда прекращаются поиски и приступаютъ къ церемоніи сниманія поршней точно такъ же, какъ въ селахъ Гиланскаго округа. Сниманіе поршней въ средской волости называютъ «пиленье». «Мы сбросили опанки» (поршни), говорятъ: «испилили смо се».

Кушанья къ ужину и здѣсь готовятся точно такія же, какъ и въ селахъ Моравы. Также и здѣсь за ужиномъ всѣ слѣдятъ, когда перегоритъ баднякъ; только здѣсь всѣ держатся того повѣрья, что въ предстоящемъ году будутъ рождаться дѣти мужскаго пола, если лицо мужскаго пола замѣтитъ прежде всѣхъ, что баднякъ перегорѣлъ; если же женщина замѣтитъ, то будутъ рождаться дѣвушки.

Когда перегоритъ баднякъ, то его концы здѣсь стараются «накормить» хлѣбомъ, т. е. кладутъ на нихъ по кусочку хлѣба для того, чтобы былъ урожай на жито и поливаютъ ихъ немного виномъ, чтобы уродилось въ томъ году много винограду.

Утромъ—рано, въ день Рождества Христова дѣти запасаются, нарочно приготовленными, калачиками и отправляются въ фруктовый садъ или лучше сказать къ своимъ фруктовымъ деревьямъ. Здѣсь какой нибудь взрослый юноша ударяетъ по каждому дереву калачикомъ и спрашиваетъ съ угрозою: «хочешъ ли приносить плоды?» Его сверстникъ на это отвѣчаетъ: «хочетъ!». Тогда первый все-таки ударяетъ слегка топоромъ о дерево, а другой перевязываетъ рану (?) соломою.

Въ сочельникъ бабы выдѣлываютъ свои фокусы: Чтобы не заходилъ въ стадо овецъ и коровъ волкъ и не заѣдалъ бы домашнюю скотину, онѣ сквозь разобранныя набилки изъ ткацкаго станка, пересчитываютъ весь скотъ и послѣ снова составляютъ бёрдочникъ къ мѣсту, чтобы у волка пасть была затворена. Бёрдочники, т. е. набилки, въ этомъ видѣ оставляютъ подъ стрѣхой, гдѣ и лежатъ отъ сочельника до Крещенія.

Съ сочельника по селамъ начинается новый годъ. Бабы по этому случаю собираютъ разныя травы, чтобы «вештицы» (вѣдьмы) не могли красть у нихъ молока весною.

Наканунѣ Рождества, вечеромъ женщина, исключительная обязанность которой—мѣсить хлѣбъ, съ немытыми руками идетъ въ сарай, гдѣ прикасается къ вымени всякой овцы, коровы и козы по одному разу. А на самый день Рождества идетъ снова къ скотинѣ и раздаетъ по кусочку отъ пирога, который былъ за ужиномъ не доѣденъ.

Въ Призрѣнѣ сочельникъ проводятъ слѣдующимъ образомъ:

Съ полудня хозяйка дома идетъ къ квашнѣ, гдѣ крестится и проситъ Бога, чтобы онъ ее сподобилъ много лѣтъ еще дождаться этого дня и отворяетъ квашню. Затѣмъ беретъ сито, смотритъ чрезъ него на муку въ квашнѣ и начинаетъ просѣвать столько муки, сколько нужно, чтобы замѣсить особенный хлѣбъ, «дашник». Дашникъ украшается разными цвѣтами съ серебряной старинной монеткой по срединѣ, чтобы всѣ, которые будутъ ѣсть «дашник», дожили до глубокой старости.

Послѣ того хозяйка мѣситъ еще два пирога: одинъ орѣхами посыпанный, а другой медомъ политый. Орѣхи на питѣ (пирогѣ) для того, чтобы домашніе были всѣ здоровы, а медъ, чтобы всѣ были мирны, кротки и любезны между собою.

Позднѣе, предъ ужиномъ, хозяинъ зоветъ дѣтей для приготовленія бадняка. На зовъ хозяина дома всѣ домашніе встаютъ, но только мужчины съ хозяиномъ идутъ подъ навѣсъ съ дровами («дрвљаник»). Съ этого «дрвљаника» хозяинъ сбрасываетъ немного дровъ, обращая вниманіе на то, чтобы всѣ онѣ были прямыя, а не кривыя, вручаетъ ихъ дѣтямъ, смотря по силамъ каждаго, чтобы несли въ домъ и самъ беретъ нѣсколько полѣнъ. Для бадняка выбирается буковое дерево. Нагруженные дровами—онъ и дѣти—входятъ въ комнату и въ присутствіи ихъ устраиваетъ баднякъ въ слѣдующемъ порядкѣ: ставитъ самый баднякъ поперегъ огнища, а всѣ другія деревья (дрова) кладетъ въ длину такъ, чтобы выходилъ крестъ. Рядомъ съ баднякомъ, какъ и въ гиланскомъ округѣ, кладетъ рукавицу или варежку съ пшеницею и по немногу отъ всего, что приготовлено для ужина. Исключеніе состоитъ въ томъ, что хозяинъ говоритъ бадняку слѣдующее: «добро си дошао! Заповедај да вечераш!» (добропожаловалъ; благоволи поужинать). При этомъ всѣ домашніе немного ждутъ, не станетъ ли онъ ѣсть. Но такъ какъ онъ не выражаетъ

никакого поползновенія къ ѣдѣ, то домашніе почти готовы убѣждать себя, будто онъ ихъ стыдится; поэтому всѣ уходятъ въ другую комнату. Тутъ хозяйка уже поставила столъ, а на немъ «дашникъ» и всѣ приготовленныя яства, а также вареную тыкву и нѣсколько винныхъ ягодъ.

Глава дома кадитъ прежде всего предъ иконами, а затѣмъ около стола и предъ всѣми домашними. Послѣ этого всѣ садятся за столъ и прежде всего съѣдаютъ всю тыкву, по одной винной ягодѣ и по немногу «дашника». При этомъ всѣ хотятъ знать, кому достался цвѣтъ (изъ тѣста на дашникѣ), съ старинною монеткою и убѣждены, что тотъ, у кого найдется монетка, обогатится и будетъ вообще счастливъ во всякомъ предпріятіи въ теченіи этого года. Прежде чѣмъ встанутъ изъ-за стола, хозяйка кладетъ предъ образами пять винныхъ ягодъ, которыя считаются цѣлебными. Если бы въ тотъ годъ случилось, что у кого либо изъ семейныхъ появятся на тѣлѣ чирья и прыщи, тогда тотчасъ же отщипываютъ кусочекъ винной ягоды—что́ при образахъ—и прикасаются имъ къ больному мѣсту. Если же заболитъ у кого либо горло, то таковому даютъ винную ягоду, чтобы онъ съѣлъ ее; а другую разламываютъ пополамъ и привязываютъ къ горлу.

Послѣ ужина хозяинъ дома шлетъ кого либо изъ дѣтей посмотрѣть, не перегорѣлъ ли баднякъ. Мальчикъ уходитъ, квакая какъ насѣдка и, при возвращеніи, цѣлуетъ у отца семейства руку, докладывая ему, перегорѣлъ ли баднякъ. Такимъ образомъ всѣ дѣти почти поочереди исправляютъ должность гонцо́въ къ бадняку, а отецъ семейства всякому даритъ по нѣсколько (паръ) копеекъ съ благожеланіями.

Въ эту ночь пламя на огнищѣ не гасятъ и горитъ оно всю ночь, потому что на немъ приготовляютъ всѣ кушанья на (завтрашній) цѣлый день Рождества.

Въ Ипекѣ сочельникъ рождественскій встрѣчаютъ безъ особенныхъ церемоній. Утромъ рано мальчики запасаются вѣтками отъ дим-зеленъ дерева и посѣщаютъ дома сосѣдей, привѣтствуя при входѣ всѣхъ съ добрымъ утромъ. Получивъ отвѣтъ отъ главы семейства, мальчикъ мѣшаетъ вѣткою въ огнищѣ, говоря: «счастливъ вамъ сочельникъ на многая лѣта, съ амбаромъ полнымъ пшеницы, съ бочками полными вина, съ кошелькомъ полнымъ денегъ!» Глава дома даетъ мальчику нѣсколько копеекъ за такое славленіе.

Въ этотъ день никто не смѣетъ бить другого. Вечеромъ мѣ-

сять пирогъ на ужинъ. Этотъ пирогъ долженъ быть начиненъ тыквою. Кусокъ пирога оставляютъ до дня Богоявленія, чтобы перекусить натощакъ.

По селамъ сочельникъ проводится точно также, какъ и въ Подримѣ.

Утромъ того дня, до солнечнаго восхода, старшій въ семействѣ, или кому онъ прикажетъ, уходитъ изъ села въ гору, покрытую лѣсомъ, за баднякомъ. Въ лѣсу ищетъ обрубокъ ясеневаго дерева съ двумя молодыми и прямыми отростками, который не отсѣкается топоромъ, а отбивается обухомъ. Работаютъ надъ этимъ до тѣхъ поръ, пока отростки не отдѣлятся отъ корня дерева. При этомъ дровосѣкъ смотритъ, чтобы обломки не упали на землю и не отдѣлились бы другъ отъ друга, ибо есть повѣрье, что, въ первомъ случаѣ, кто нибудь изъ домашнихъ умретъ въ томъ году, а въ другомъ—что въ семействѣ произойдетъ раздѣлъ. Поэтому, чтобы избѣгнуть перваго случая, дровосѣкъ подставляетъ телѣгу свою къ дереву такъ, чтобы обломки, отсѣченные отъ дерева, прямо упали на телѣгу. Если же случится, что отростки при паденіи раздѣлятся или прикоснутся земли, то, для избѣжанія другого случая, таковые оставляются, какъ негодные для бадняка, и пріѣхавшій за онымъ ищетъ подобные отростки на корнѣ другого дерева.

Розыскавъ желаемое и отломивъ отростки обухомъ топора, пріѣхавшій за баднякомъ возвращается домой съ двумя сучьями, стаскиваетъ ихъ съ арабы съ большою предосторожностью, чтобы не прикоснуться ими до земли и вноситъ въ избу, ставя ихъ на какое либо возвышенное мѣсто.

Передъ вечеромъ, въ сумерки эти два отростка очищаютъ отъ листьевъ и вѣтокъ, и къ одному изъ нихъ прикладывается деревцо въ поперечникѣ на верхнемъ концѣ того отростка, чтобы выходилъ крестъ.

Предъ ужиномъ старшій въ семействѣ надѣваетъ рукавицы или варежки, беретъ оба дерева и кладетъ ихъ поперегъ огнища такъ, чтобы крестъ находился на верху. Около бадняка ставятъ все то, что и въ селахъ гиланскаго округа, какъ это мы видѣли выше.

Между тѣмъ, какъ хозяинъ дома укладываетъ баднякъ на огнище, домашніе приносятъ ему дровъ, которыя онъ кладетъ въ длину огнища и говоритъ: «добро вече, баднье вече!» Затѣмъ онъ размѣшиваетъ огонь около всѣхъ наложенныхъ дровъ древесною вѣткою, произнося стереотипныя благожеланія, записанныя нами

выше. Въ это время хозяйка дома собираетъ всѣ стулья, скамейки и веретена и всѣ мельчайшіе инструменты и складываетъ на чердакъ.—

Послѣ того вручаютъ хозяину дома варежку или рукавицу, наполненную пшеницею, и онъ бросаетъ ее пригоршнями по дому точно также, какъ это—дѣлалъ бы при засѣваніи пашни. Потомъ рукавицу вѣшаетъ надъ огнищемъ, гдѣ она и остается цѣлый годъ неприкосновенною.

Вслѣдъ затѣмъ домашніе вносятъ солому и разстилаютъ ее на полу землянки, гдѣ стоитъ огнище и складываютъ на нее питы—(пироги), приготовленные для всего семейства. Хозяинъ же, наклоняясь, къ питамъ, спрашиваетъ ихъ три раза: «видите ли вы меня», а они на то отвѣчаютъ: «ове те године мало видимо. а до године да те ни мало не можемо видети» (да; въ этомъ году мы видимъ тебя немного, а черезъ годъ (выдетъ такъ, что) вовсе не увидимъ тебя). Этимъ домашніе высказываютъ желаніе, чтобы умножилось семейство на столько, чтобъ старшій могъ свободно спрятаться за ихъ пирогами. При снятіи порошней («при пиленьу») вся семьясчитаетъ долгомъ кричать на подобіе домашнихъ животныхъ.

Такъ какъ въ Подримѣ по селамъ есть въ домахъ особыя комнаты, то жители не ужинаютъ около огнища. Поэтому хозяинъ дома шлетъ дѣтей къ бадняку, какъ въ Призрѣнѣ, посмотрѣть, не перегорѣлъ ли онъ. Кто замѣтитъ это первый, тотъ и вынимаетъ концы бадняка. Въ нѣкоторыхъ домахъ того и считаютъ за старшину въ домѣ, хотя бы онъ былъ еще не совершеннолѣтній парень.

Отъ оставшихся концовъ бадняка т. е. дерева, на которомъ былъ сдѣланъ крестъ, домашніе выдѣлываютъ маленькіе крестики, которые втыкаются 1-го января надъ воротами всякаго строенія. Съ соломою же поступаютъ точно также, какъ и въ селахъ средской и сириничкой волости.

Въ селахъ Призрѣнскаго подгора: Мушутиште, Любижда, Кориша и проч. сохранился обычай—въ ночь на Рождество Христово прежде зори внѣ домовъ разводить костры, сидѣть около огня и пѣть пѣсни, называемыя «на ранило» *). Обыкновенно, женщины и дѣвушки играютъ при этомъ главную роль. Мужчины рѣдко принимаютъ участіе въ пѣсняхъ. Пѣсни эти слѣдующія:

*) Объ этомъ см. также далѣе стр.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Ој јубава ми девојко!
Чије ведро рано звни?
— Најрано је девојкино!
Рано тиће, рано лети,
Те ми паде на појате,
Те ми вика млад' овчара:
Дизај ми се млад овчаре!
Овце ти се изјагниле:
Свака овца по јагњенце,
Првоскина два јагњета.

—

Шајка лађа ора'ова.
Лепша Љуба Іованова.
Ој Іоване домаћине!
Праћај мене жут' папуче,
Мене ми се докидале,
Играјући, појајући,
Искачаћи на ранило.

—

Узблејала бела овца.
Питаше гу њојне друге:
Што ни блејеш наша друго?
— «Како јадна да не блејем?!
Док не ми се овчар оженија,
По планине траву пасла,
Под јелику пладновала.
Од ка' ми се овчар оженија,
По топила воду пила,
Под троњеве пладновала,
Зато сам ти узблејала»!—

—

Старац оре на планину,
Отуд идев три девојке.
— Помоз Богом старо старче!
— «Дај Бог добро три девојке!
Ће ме узнете три девојке»?

«Ће т'узнемо старо старче,—
Да утепаш бабетину,
Да упалиш кућетину,
Да заколеш оба вола,
Оба вола ка' бивола».
— «Леле, бабо, врућ кравају!
Леле мене оба вола!
Леле мене брадетино!
Леле кућо грејо моја!
Леле кучко лајо моја»!
— «Не ћемо те старо старче«!—

—

Диг се, Като, мајке злато!
Да пометеш мајке кућу,
Да донесеш мајке воду,
Да опереш брату руво,
Да ги испратиш у сватове.
Те узеја три невесте:
Једна да му кућу мете,
Друга да му воду носи,
Трећа да му руво готви.

А какъ только взойдетъ заря, пѣвицы около костровъ поютъ слѣдующія пѣсни:

Д'н д'ница огрејала!
Д'н зора!
Садим ружу на планину.
Д'н зора!
Не отидо за годину.
Д'н зора!
К'д отидо на годину,
Д'н зора!
Ружа ми се расцветала,
Д'н зора!
Расцветала, разгранала!
Д'н зора!

Те откидо до две гранке,
Д'н зора!
Те г'однесо на златара,
Д'н зора!
Те позлати тој две гранке.

—

Нинковица л'н сејала
И сејала и брала
И обрала, потопила,
Потопила, извадила,
Извадила и га стукла
И га стукла и отрла
И отрла, овлачила,
Овлачила и испрела
И испрела и сварила
И сварила и смотала,
И смотала, основала,
Основала, из'ткала,
Из'ткала, обелила
Наместила Нинку чэд'р.
Нинков чад'р у ливаду,
Царев чад'р у орницу.

—

Три се друге друговале,
На јаблан се састајале.
Једна другу питувале:
Како ти је, мори, друго?.
— «Мене ми је врло лепо:
К'д ми дође брат на гости,
Свекрва ми чедо бања,
Јетрва ми колач меси,
А з'ва ми киту вија».
Друга рекла: «црно предем,
Црно предем, црно носим».
Трећа рекла: мен' је лошо:
Сол узајам, леб узајам,
Да испратим мога брата.

—

Што *) ј'убава Ивина планина!
Останла вилу пударкиньу.
Никој не сме тудер'м да проће,
Сал ми проће Павле с'с сватове.
Сви сватови мудро преиграше,
Ама Павле мудро не преигра.
Од доле га вила супазила
Из близо га стрелом престрелила.
Упазила тај добра девојка:
Ej девери, браћа нероћена,
Нероћена, боље од роћена!
Извадите т'нке пештемеље,
Превржите Павлу половину,
Да би Павле жив дома отиша!

И въ Дибрѣ сохранился обычай бадняго дня (сочельника). Этотъ день у Міяковъ зовется «Бодникъ». — По селамъ ихъ играютъ роль въ этотъ день, или—лучше сказать—вечеромъ того дня хозяйки по всей вѣроятности потому, что хозяева—по большей части—въ то время находятся въ отсутствіи на заработкахъ въ далекихъ мѣстахъ.

Итакъ, «домаћица» (хозяйка дома), вечеромъ на канунѣ Рождества, молча, съ серьезнымъ видомъ, выходитъ изъ избы, беретъ три деревка съ листьями и входя снова въ избу, произноситъ: «добро вече!» и кладетъ тѣ дрова на приготовленный предъ тѣмъ жаръ въ огнищѣ.

Затѣмъ ставитъ круглый столъ (обыкновенно низкій и удобопереносимый, какъ и вездѣ въ Турціи), а на немъ разставляетъ обыкновенныя постныя кушанья, какъ и вездѣ, между которыми есть особое блюдо такъ называемое «Шауле». Оно состоитъ изъ фасоля, кукурузныхъ, пшеничныхъ, ржаныхъ, ячмѣнныхъ зеренъ и красныхъ стручковъ. Все это сварено въ одномъ котелкѣ. Дѣлается это кушанье, чтобы всѣ ингредіенты его были въ будущемъ году въ изобиліи.

Прежде чѣмъ домашніе сядутъ за столъ и начнутъ ужинать, хозяйка отдѣляетъ отъ каждаго кушанья по немногу и также отъ

---

*) Читай: Штой убава.

фруктовъ въ одну посуду. Все это, сложенное въ той посудѣ, зовется у Міаковъ «Дедове». Хозяйка сберегаетъ эти «дедове» до самаго Богоявленія. Въ этотъ день она раздаетъ (тѣхъ дѣдовъ) домашнимъ для закуски.

Во время ужина всѣ посматриваютъ на баднякъ, когда онъ перегоритъ. То дерево (изъ трехъ), которое перегоритъ прежде, называютъ «Ждребуле». По этому поводу хозяйка встаетъ, отдѣляетъ его отъ другихъ и гаситъ его виномъ, ставя его въ «Кот» (кутъ, уголокъ близь огнища, кутокъ), а два другія дерева остаются на огнищѣ для окончательнаго сгорѣнія.

Остатокъ же не сгорѣвшаго бадняка кладутъ на жаръ въ теченіе послѣдующихъ ужиновъ и каждый разъ гасятъ его виномъ. При всемъ томъ стараются сохранить кусокъ бадняка для леченія скота въ особенности овецъ въ продолженіи цѣлаго года. Такъ, если бы появилась какая нибудь болѣзнь между овцами, пастухъ или хозяинъ самъ зажигаетъ остатокъ бадняка и бросаетъ его въ средину стада, чтобы окадить его дымомъ всѣхъ овецъ.

Въ Дибрѣ по селамъ, въ день Рождества Христова, послѣ обѣда всѣ безъ различія пола и возраста собираются въ одно удобное мѣсто, заводятъ пляски (водятъ «Оро» и подъ пляску поютъ слѣдующія пѣсни:

Посакалъ Петер убава Јана, и, и! *)
С добрум ја сакат за две години, и, и!
Со злум ја сакат за три години.
Јанина мајка Јану не дават.
Ја затворило во земни кледи,
Во земни кледи, камнени зизди,
Камнени зизди, мраморни порти.
От ми је писна Јанина мајка:
«Оф, леле, леле за бела Јана.
Шчо не'си имав ушче једна ћерка,
Ушч' једна ћерка как' бела Јана?
Здодеја ми се пијећи вода,
Вода си пија се синошница,
Се синошница, израсеница.

*) И, и, выкрикиваютъ пѣвцы и пѣвицы послѣ всякаго стиха, и это не только въ Дибрѣ, но и въ селахъ Призрѣнскаго округа и на Моравѣ.

Оф леле, леле дури до Бога!
Шчо *) неси имав ушче једна ћерка,
Ушче једна ћерка как бела Јана?
Шчо ми се спила студена вода,
Студена вода с утра носена,
С утра носена цут' обросена!
Не ја да прата на студна вода.
От ми ја дочу убава Јана,
Ми се промени се в девојчинско,
На главу кладе се невестинско.
От ми је зеде ибрик во рока.
Ибрик во рока, ведро на главе.
Оту ми појде на студна вода.
Тамо го најде Петер војвода,
Петер војвода с коња на вода.
Да изговори Петер војвода:
«Тако ти Бога, млада невесто!
Ја ћа те праша, право да кажеш:
Чија си ћерка, чија си сноа?»
Да изговори млада невеста:
«Целепска сноа, војничка ћерка».
Пак ми одела, шчо поодела.
Да изговори млада невеста:
«Да Бог те убил, Петер војвода!
Да л' не познаваш убава Јана,
Шчо си ја сакал до три години?
Оту ми стрча Петер војвода,
Со коња трчат, не ја фтасават,
Со стрели фрљат, не ја погађат.

Сонъ Будимской королевы.

Сон сонила Будимска краљица,
Се разбуди Будимска краљица.
«Ај ти тебе, краље господаре!
Мрва легнав, голем сон соневав:

*) Произношеніе шчо, що, вмѣсто што, напоминаетъ точно такой же выговоръ въ Тамбовской губерніи, въ селѣ Гаретовѣ напримѣръ.

Беше ми се небо отгрнало,
А слнце ми крваво огреја,
Во двор падна звезда вечерница,
На дивани јасна месечина».
— «Ај ти тебе, моја господарке!
Веће ни се краљство довршило».

Марко Кралевичъ и гора.

Шетал Марко из гора зелена,
Шчо шетало три дни и три ноћи,
Нигде Марко водица не нашло,
Ни за себе, ни за брза коња.
Љуто клнет Марко Краљевиће:
«Бог те убил зелена горице!
Шчо си шетав три дни и три ноћи,
Шчо не најдов студена водица».
Изговори зелена горица:
«Ај ти тебе, Марко Краљевиће!
Не клни ја зелена горица;
Ток клни ја Стојна самовила,
Шчо пособра дванајесет чешми,
И однела горе у планина».

Красавица Яна и Селимъ стражъ.

Иљванин татко две кули правит,
Две кули правит, два манастира.
Иљвана мома кал подаваше,
Кал подаваше, кал и камења,
Кал и камења, белака вара.
Тује помина Селим сејменче.
— «Да ај ти тебе Иљвано моме!
Не те прилегат кал да подаваш,
Кал да подаваш, кал и камења;
Ток те прилегат рокав да везеш,
Рокав да везеш на висок диван,
Рокав да везеш, чорап да плетеш».

Яна и ея два брата јањчари.

Јана ми ткајет свилено платно,
Ништча је зунит, брдо је пејет,
Платно ми ткајет и слзи ронит.
Да ја догледа Јанини свек'р.
«Ej, Јано, Јано! ej, мила сноо!
Шчо платно ткајеш и слзи рониш?»
Да изговори убава Јана:
«Да ај ти тебе, ej кили свекре!
Как' да не плача, как' да не жала?!
Ево имајет девет години,
Су не видела татка и мајки,
Татка и мајки и девет браћа,
И девет браћа и осом сноји,
И осом сноји, седом мнучиња!»
Пак изговори Јанини свек'р:
«Ej, Јано, Јано! ej, мила сноо!
Да ли за теја гајле си брало?
Не ли стани ми изутр' рано!
Да ми умесиш бели погачи,
И да м' наточиш здравицу вина,
И да подседлаш два брзи коња:
Једен за тебе, други за мене.
Тој шчо за мене—ковано седло;
Тој шчо за тебе—лејана узда.
Да се промениш, как' шчо си дошла,
И сама себе и мошко дете.
А остра сабја под појас клај ја».
От кинисаје да ми је одит.
От ми одеје, шчо поодеје,
Ми поодеје до стреде гора.
Им излего је два јаничара,
Два јаничара, два ћесеџији.
Им заземаје мошко-но дете.
От ми истргна убава Јана,
Да ми истргна остра-на сабја,
Те и уboди два јаничара.
От ми појдоје дома на дворје,

Ми излегоје татко и мајка,
Татко и мајка и седом браћа,
И седом браћа и осом снои,
И осом снои, седом мнучиња.
Да изговори убава Јана:
«Да ај ти тебе, ej стара мајко!
Камо ми мене ушче два брата?»
— «Да ај ти тебе, убава Јано!
Тије шетајет в гора зелена,
Се учинале два јаничара,
Два јаничара, два ћесецији».
Тога ми писна убава Јана,
И ми извади фрушко-но ноже,
Те се уболи под бело грло.

Кралевичъ Марко и Филипъ Венгерецъ.

Седнал Марко заран да вечерат.
И вечерат и се подсмејуват.
Го догледа Марковата Мајка.
«Ај ти тебе, моји мили сине!
Шчо вечераш и се подсмејуваш?
Ил се смејеш незгодне вечере?
Ил се смејеш на моја—ва старос»?
Изговори Марко Краљевиће:
«Ај ти тебе, моја стара мајко!
Ни се смеја на згодна вечера,—
Ни се смеја тебе на старос ти;
Ток се смеја Филип Мађарину,
Шчо пратило једну белу книгу:
«Ушче има три војводи српски,
А четврто Марко од Прилипа?
—Ај ти тебе моја старо мајко!
Али да го на дворови чека?
Или да му дури тамо појда»?
Говори му своја стара мајка:
«Ај ти тебе, моји мили сине?
Ак' си јунак, тамо да му појеш,
Да не гледа крви на дворови».

От ми стана Марко Краљевиќе,
И ми јафна своја брза коња.
От ми оде шчо ми поодело,
Ми стретило Сава и Дунава,
Код' ми перет седомдес вдовици
Црно платно, бело да го белит.
Изговори Марко Краљевиќе:
«Аj ви вами, седомдес невести»!
Говореја седомдес невести,
— «Миje не сме седомдес невести,
Токо сме си седомдес вдовици,
А вдовици од силни кралеви,
Шчо загубил Филип Мацарина,
Пак не зеде своји измеќарки».
Изговори Марко Краљевиќе:
«Аj ви вами седомдес вдовици!
Со шчо јунак Филип се чинало»?
— Аj ти тебе, незнојна делијо!
Ја покревал ова мрамор плоча,
Ја покревал до свилени појас».—
Се наведе од брзого коња,
От ја зеде таја мрамор плоча.
Ја префрли преку руса глава.
Говорије седомдес вдовици:
«Аj ти тебе, незнојна делијо!
Ти си било појунак од њего».
Изговори Марко Краљевиќе:
«Аj ви вами седомдес вдовици!
Да ја си ја куќа не познава».
— «Пуста куќа, пуста останала!
Сама ти је куќа позновита.
Во двор имат до две вити јефли,
А под јефли два студна клајенца,
А на јефли седомдесет глави
Наредени од силни кралеви».
От ми појде Марко Краљевиќе,
Порти фтера во равни дворови
И се качи горе на дивани.
Ми искина ситнего ђерђева
И ми зеде стребрено јаблко.

Им порони дванајесет зоби
И отиде во ладна мејана,
Коде пило, тује ми заспало.
Кога дојде Филип Мађарина,
Коња удри с тешка бездогана.
От ми писна своја брза коња:
«Бог те убил Марко Краљевиће!
Шчо ми дојде Филип Мађарина
И ме удри с тешка боздогана,
Ми прекрши тенка половина».
От ми стана Марко Краљевиће.
»Бог те убил Филип Мађарино!
Неје унер на коња да маваш!
Ела мије боја да с' бијеме!»—

Баневичъ Иванъ и Мара изъ Бѣлграда.

Завршил се Баневић Јоване,
Завршил ја Мара Белогратка.
Шчо мв градил Јован Баневиће,
Шчо ми градил црвено јаблко,
Шчо го градил токмо три години
С дванајесет бефценати камња,
С дванајесет јасни огледала.
Позовало китени сватови,
Наредило два рала мефтери.
Појде Јован в кула да је ружат:
Пуста кула, пуста останала!
Од темели ми се превртела!
Го преврте Баневић Јоване.
От ми писна своја стара мајка.
Ми ја дочу Баневић Јоване.
«Ај ти тебе моја стара мајко!
Како шчо се китени сватови,
Да земете две рала мефтере,
Да земете црвена барјака,
Да појете у моја момичка,
Де земете црвено јаблко,

Да дајете Маре Белогратке,
Да ми седит токмо три години,
Колко с'градил црвено јаблко;
Су го градил токмо три години.
Да поминет токмо три години,
Шчо ћа неја прво да попитат,
И за него таја да се дајет».
— Да шчо ми ја прво попитало?
— «Попитало Влче од Влчица,
Ми ја зеде убава невеста.
Мошно било теја сиромашко».
— «Ај ви вами верни побратими!
Ћа ви питам, право кажите ми:
Али ми је јунак будалица?
Али ми је јунак сиромашко?
Нито свећа, ни бела борина!»
Говорије верни побратими:
Так' ни Бога, убава невесто!
Да не ни је јунак будалица,
Ни пак ни је јунак пијаница,
Токо ми је много сиромашко».
От ми стана убава невеста,
Ми извади црвено јаблко,
Ми го кладе под чесна трпезна.

Женитьба св. Иліи.

Завршил ми се свети Илија
Од Будим града краљева ћерка.
Шчо позовало рало сватови:
Старого свата свети Никола,
Честнего кума свети Јована,
Два побратима до два анђела.
От кинисаје да ми одит,
Да ми је одит во Будим града.
Се обзрнаје два побратима,
Кога видоје, шчо да ми видит?
Да мошне ми се зета увело,
Зета увело над брза коња.

Изговорије два побратима:
«Да ај ти тебе свети Илија!
Да шчо си ми се мошне увело,
Мошне увело над брза коња»?
Да изговори свети Илија:
«Да ај ви вами два побратима,
Два побратима, до два анђела!
Да как' да не су мошне уведен?
Мије одиме во Будим града.
Девојка не зна шчо лико имат,
Шчо лико имат, шчо става имат,
Шчо су поаржил многу по неја:
До три товари се дробно азно,
И три прстени се позлатени».
Изговорије до два анђела:
«Да ај ти тебе свети Илија!
Да ли за теја гајле се брало?
Не ли трепни си на златни крили!
Да ми је стотнеш, да ми је згрмнеш,
Из ведра неба роса пороси!
И да ми земеш стребрено котле,
А во котлето крс и босилек.
Ћа ни излезет се Будим града
И ћа излезет бела Марија,
Да ја поштркаш светена вода».
Оту ми стрепна на златни крила
И ми је стотна и ми је згрмна,
Из ведра неба роса пороси,
И ми излезе Бела Марија,
Ми ја поштрка светена вода.
С лико ми светна, как' јасно слнце,
С очи ми скрипна, как' с дробни звезди.
От ми ја зеде свети Илија.

Золовки и снохи.

Стигнала ми се бела Марија
Међу Павлета, међу Петрета.
Коде одије два мили брата,

Коде одеје, сестра водеје.
Криво се виде на кучки снои,
Как' да одневит сестра од браћа.
Ми изговори брej Петровица:
«А Павлевице, мила јотрво!
Да убодиме Павлева коња,
Да убодиме с Марини ножи».
От убодије Павлева коња.
Марини ножа в крв утопена.
Кога видоје два мили брата
Марини ножа в крв утопена,
Пак не одмиле сестра на браћа.
Пак изговори брej Павлевица:
«А Петровице, мила јотрво!
Да убодиме Петрево дете.
От убодије Петрево дете.
Марини нож в крв утопени.
Пак је кладоје Маре под појас,
Тога одмиле сестра на браћа.
Је йзвртаје црни-не очи,
Ја однесоје во пуста гора.
От ми се стори црква врачарја.
Шчо блно ошло, се здраво дошло.
Ми се разболе бре Петровица.
Ја однесоје в црква врачарја.
Поздрава појде, поболна дојде.

Женитьба Георгія изъ Торговища и Валахи.

Убава Јана цена не маше,
Убава Јана од Лагодина.
Никој не может да ја доценит.
За тенка става десет иљади,
За бело лико девет иљади,
За црни очи седом иљади.
Тује помина Ђорђе трговче,
Ђорђе трговче от Трговишче
И ја доцейи и ја докупи

И ја однесе дома на дворје.
Си ја загради в камнени зизди,
В камнени зизди, в мраморни порти.
От си отиде на Трговишче.
В кој ден шчо појде Ђорђе трговче,
В тој ден дојдоје проклети Власи.
Ми истурије камнени зизди,
Камнени зизди, мраморни порти,
Да ја зедоје млада невеста.
Оту се дојде Ђорђе трговче.
Кога ми виде, што да ми видит?!
Камнени зизди се истурени.
От ми отиде Ђорђе трговче,
От си отиде во Лагодина.
Ми се погоди на ден Великден.
Оту ми најде до три-не ора:
Првото оро млади момчиња,
Второто оро лепи девојки,
Трећо-но оро лепи невести.
А стари старци сеир гледајет.
От ми отиде Ђорђе трговче,
От ми отиде при стари старци.
Тако ви Бога, ej стари старци!
Изин дајте ми, оро да игра.
Ја да се фата до не вести-не.
Изин дадоје стари-не старци;
От ми се фати до невести-не,
До невести-не, убава Јана.
Је надгазуват врзани чегли.
Ми изговори млада невеста:
«Иди одтује туђо туђинче!
Не надгазувај врзани чегли.
Ми и купило Ђорђе трговче.
— «Да ај ти тебе млада невесто!
Ђорђе купило, Ђорђе газило»!
От си ја фати за десна рока,
Да си ја фрли на брза коња.
Се отпулије стари-не старци,
Се отпулије, се зачудије.—

30 друзей и дѣвушка Даница.

Собрале тријесет дружина,
От ми ошле горе у планина,
Пак ми слегле долу во село—но.
Ми појдоје во ладна меана,
Да ми пијет вино и ракија.
Слуга им је Даница девојка.
От говори Даница девојка:
«Слуга су ви на тријес дружина,
А на једен љуба ћа ми бида.
Кој ћа излезет јунак над јунака,
Да с' исправит на ноги јуначки,
Да облечет панцирли долама
И да јафнет коња крилатњего,
Да префлит Сава ем Дунава,
Да поминет шчица челичена.
Тамо имат златна јаблкница,
Да ми скинет од злато јаблко».
Се дружина в земја опулија,
Токмо једно в Даница опули.
Се промени панцирли долама
И ми јафна коња крилатњего,
Ми префли Сава ем Дунава
И помина шчица челичена.
От ми најде златна јаблкница,
Не ми скина од злата јаблко,
Ја откорна златна јаблкница.
От ми зеде Даница девојка.

Юноша Груица отнимаетъ дѣвушку.

Шедба шетал стари Новак хајдук
Со Груица своја мила сина.
Шчо ми шетат из темни сокаци
И ми викат шчо го гласи држит:
«Оте свила и оте коприна!
За невести, за лепи девојки»!

Шчо излезе убава девојко,
Да купуват свила и коприна,
От ја фати Грујица детенце,
Си ја фати за десна-на рока,
Си ја фрли зад соба на коња
От ми летна више да ми бегат.

Кралевичъ Марко и Корунъ разбойникъ.

Корун шетал из гора зелена,
Заптисало седомдес потишча
И заптиса осомдес друмови,—
Не остават пиле да прелетат,
Не пак ушче човек да поминет.
Изговори крала Пајазита:
«Ај ви вами незнојни делији!
Кој ћа излезет јунак над јунака,
Да го фатит Корун арамија—
Или живо или отепано?
Ћа му дада три бели градови:
Прва града, града Каменица,
Да си ковет коња не платена;
Втора града, града Виненица,
Да си пијет вино не платено;
Трећа града Паланка крај реке,
Да си љубит девојки невести».
Ашик фрли Марко Кралевиће
Ашик фрли во бели градеви,
Тој излези јунак над јунака,
Си нареди потајно оружје
Го нареди во свилени појас,
И ми јафна своја брза коња,
От киниса теја да ми одит.
Ми одело, шчо ми поодело,
Поодело до ражни друмови.
Се стретије с Корун арамија.
Изговори Корун арамија:
«Ај ти тебе, незнојна делијо!
Ајде да се мије изминеме»!

Пак говорит Марко Кралевиће:
«Ај ти тебе Корун арамија!
Не сум дошол да се изминеме,
Ток су дошол да се обидеме
Ако сакаш да се обидеме
Обидеме с наши брзи коњи».
Се фатије с нифни брзи коњи.
Бој се бијет, не се обивајет;
Коњи биле два брата рођени.
Се фатије с тешки боздогани,
Боздогани им се искршије.
Се фатије с нифни остри саби,
Остри саби на обет правени.
Се фатије в тенки половињье,
Се борише три саати време.
От ми падна Марко Кралевиће.
Одговори Стојна самовила,
Одговори од гора зелена:
«Бог те убил Марко Кралевиће!
Да шчо си се толку уплашило?
Камо ти го потајно оружје»?
Свес му дојде Марку Кралевиће,
Се побара в свилени појаси,
Го извади потајно оружје,
Го распара Корун-арамија.
От му најде дванајесет срца.
Се почуди Марко Кралевиће.
Сите срца били заспијени,
Саде једно било разбудено.
От извикна Марко Кралевиће:
«Фала Богу за чудо големо!
Да ми беје срца разбудени,
Жив' јунака с очи ће го изејет».
От му зеде таја руса глава;
Му однесе кралу Појазиту.
— «Ај ти тебе, крале Појазите!
Го загубиф Корун арамију,
И распушчиф седомдес потишча,
И распушчив седомдес потишча,
И распушчив осемдес друмови,

И си зеде три бели градеви:
Прва града, града Камеиица,
Ем да ковет коња неплатена;
Втора града, града Виненица,
Даси пијет вино неплатено;
Трећа града Паланка крај реке,
Ем да љубит невести, девојки.

Больной Дойчинъ и арапъ.

Болен лежал болена Дојчина,
Болен лежал три-девет години,
Искинало три-девет постели,
Шчо ми лежит на високи диван.
Дворје метет сестра Анђелина,
Дворје метет, градум слзи ронит.
Со слзи и дворје запрашуват.
Ја догледа болена Дојчина,
Ја догледа од високи диван.
— «Ај ти тебе, сестро Анђелино!
Дворје метеш, градум слзи рониш,
Со слзи и дворје запрашуваш,
Али ти се, сестро, здодејало,
Метејешчи прерамни дворови?
Или ти се тебе здодејало,
Гледајешчи твоја мила брата?
Или ти се тебе здодејало,
Кревајешчи три-девет постели?
Или ти се тебе здодејало
Месејешчи пребели погачи?
Готвејешчи ручки и вечери,
Чекајешчи верни побратими;
Служејешчи вино и ракија?»
— «Ај ти тебе, моји мили брате!
Да ни ми се мене здодејало,
Гледајешчи моји мили брата,
Ни пак ми се мене здодејало,
Кревајешчи три-девет постели,

Готвејешчи ручеци, вечери,
Месејешчи пребели погачи,
Служејешчи вино и ракија.
Многу ми се, брате, здодејало:
Кондисала црна арапина,
Кондисала под Солуна града,
На дењ јала по две фурни леба,
На дењ пила по две бочви вина,
Бочви вина и бочва ракија;
На дењ јала крава јаловица,
На дењ љубил девојка ј' *) невеста.
Со рет ми го Солун изредило,
Рет ми падна денес и на мене,
И на мене и на твоја љуба,
Твоја љуба млада Дојчиница».
Изговори болена Дојчина:
«Ај ти тебе, сестро Анђелино!
Ал за теја гајле те фатило?
Не ли појди в темна коњушница,
Да извадиш коња крилатнего,
Да ми појеш у Муса Колокчија,
Да потковет коња вересија
За нашето верно побратимство.
Ако станет болена Дојчина,
Ќа ти платит и ќа ти надплатит».
Ми отиде сестра Анђелина.
— «Не л' излези, Мусо Колокчија!
Мене пратил болена Дојчина,
Да подковеш коња вересија
За вашето старо побратимство.
Ако станет болена Дојчина,
Ќа ти платит и ќа ти надплатит».
— «Не подкова коња вересија,
Ток посака мене бело лико».
— «Ако, сестро, ти да ми не жалиш,
Не ли земи сабја динишија,
Неточена тридевет години,

*) Читайте й, т. е. такъ: девойкай-невеста, т. е. дѣвойка и невѣста.

Да ми појеш у млад' албатинче,
Да наточит сабја вересија
За нашето верно побратимство».
От ми зеде сестра Анђелина,
От ми зеде сабја динишија,
Ми отиде у млад' албатинче.
— «Мене прати болена Дојчина,
Да наточиш сабја вересија
За вашето верно побратимство.
Ако станет болена Дојчина,
Ќа ти платит и ќа ти надплатит».
Не наточи сабја вересија,
Је посака њено бело лико.
От се врати натраг плачејешчи:
— «Ај ти тебе, брате Дојчинепце?
Не наточи сабја вересија».
— «Шчако, сестро, ти да ми не жалиш,
Ти појди ми у млади прометар,
Да ти дајет триста лакти платно».
Ми отиде сестра Анђелина.
— «Преметарче, верно побратимче!
Мене прати болена Дојчина,
Да ти дајеш триста лакти платно
За вашето верно побратимство».
И је даде триста лакти платно.
От си дојде сестра Анђелина,
Топи платно в смоли и катрани,
Го завије болена Дојчина.
От ми стана болена Дојчина
И ми јафна коња некована,
Некована тридевет години,
И ми зеде сабја неточена,
Неточена тридевет години,
Ни точена, ни в рока фатена.
Ми киниса болена Дојчина,
От калдрми огневи пушчаше,
Шчако ми је коња некована.
Ми отиде Муси Колокчији.
— «Не л' излези, Мусо Колокчија,
И излези верен побратиме!

Да ти плата и да ти надплата,
Шчо поткова коња вересија
И посака сестре бело лико›.
Ми излезе Мусо Колокчија,
От му зеде нему руса глава.
И ми појде в младо албатинче.
— ‹Албатинче, верно побратимче!
Да ти плата и да ти надплата,
Дек' наточи сабја вересија
За нашето верно побратимство,
И посака сестре бело грло».
От му зеде нему руса глава.
Пак отиде у младо преметарче.
— ‹Преметарче, верно побратимче!
Да ти плата и да ти надплата,
Шчо ми даде триста лакти платно».
От отиде под Солуна града.
— «Не л' излези, црна арапино!
Шчо си јало по две фурни леба,
Шчо си јало крава јаловица,
Шчо си пило по две бочвѝ вино,
Бочви вино и бочва ракија,
И лубило девојка ј' невеста.
Се си Солун со ред изредило,
И си дошло до сестра Анѣелина,
Анѣелина и млада Дојчиница,
Не л' излези да се обидеме!»
Отговори црна арапина:
‹Оди, Каньо, оди жлта дуньо,
Излежана тридевет годнни!
Ал со тебе каршилок ѣа права»
Изговори болена Дојчина:
‹Слези в поле црна арапино!
Мије да се в поле обидеме,
Ак' су лежан тридевет години».
От излезе црна арапина.
Кога го фати болена Дојчина,
От го фати, аман му не даде,
И му зеде њему руса глава.
От се врати дома да ми идет.

И се качи на високи диван.
— «Ела, сестро, и млада невесто!
Одвите го платно небелено,
Ни за ошчо сега ве не жала.
И изгубив верни побратими,
И загубив црна арапина».
Го одвије болена Дојчина
На постели коски испаѣаје,
Душу даде, коски се сторија.

Кралевичъ Марко и Дукадинче.

Се женало дете Дукадинче,
Се женало лудо и мало-во.
Бог да убијет Марка Кралевића!
Многу ли ми Марко каскакдиса,
Да не излезет појунак од него.
Ми отиде Марко Кралевиће.
«—Не л' излези, дете Дукадинче!
«Да с' фатиме верни побратими».
Се излога дете Дукадинче,
Се фатије верни побратими,
Се јафнаје нифни *) брзи коњи
И зедоје зелени барјаци,
Остри саби, тешки боздогани,
Киписаје тије да ми одит,
Да ми одит из рамки полиња.
Ми киписа дете Дукадинче,
Ми кинпса и ми изго вори:
«Ај ти тебе моји побратиме!
«Ти кинисај напред да ми одиш,
«Да ја сум си дете аџамија».
Изговори Марко Кралевиће:
«Чест ти има, ти напред да одиш».
«Ми киписа дете Дукадинче,

---

*) Отъ нашихъ мужичковъ часто слышите: нихни вмѣсто ихъ! Міяки въ Дибрѣ говорятъ нифни.

Ми киниса напред да ми одит.
Мн одеје не рамни полиња,
Да играјет своји брза коња.
Ми играје и ми се запреје:
Бог да убијет Марка Кралевића!
Ми истригиа своја остра сабја,
Го пресече дете Дукадинче,
Го пресече в тенка половина.
Изговори дете Дукадинче:
Аj ти тебе моји побратиме!
«Как' да ли ме срце нагризуват.
Изговори Марко Кралевиће:
«Аj ти тебе, моји побратимче!
«Кога мене срце ми зболуват,
«Си бацува десна узенгија.
«На час мене срце преболи ми».
Се наведе дете Дукадинче,
Да бацуват десна узенјгиа,
От ми падна во трева зелена.
А невеста голем сон сонила:
«Аj, ти тебе, моји мили вујко!
«Во двор имаф дрво нишанлија,
«На сон фтаса једна мотна река,
«Го удави дрво нишанлија".
«Бог да убијет Марка Краленића!
«Ми го зеде моја господина,
«Теја ми је многу нишанлија,
Ѣа загуби моја господина».
Долетаје два врана гаврана.
—«Аj ти тебе, убава невесто!
«Ми загина Секула детенце,
«Го загуби Марко Кралевиће,
«Глава падна во зелена трева».
От ми писна убава невеста:
«Аj ти тебе, моји господине!
«Господине многу нишанлија!
«Бог да убијет Марка Кралевића!
«Бог да убијет курвино копиле.
«Со облога, теја го излога».

Дука Станковичъ въ монастырѣ Хиландарѣ на Аѳонѣ.

Разигра се море светогорско,
Ћа удавит Илиндар манастир,
Во манастир триста кауђери.
Изговори Ћервасиљ (*) јегумен:
«Ај ви вами, триста кауђери!
«Не л' земите триста ванђелији,
«А на роци златни нароквици,
«И земите триста петраили,
«Да пејете три дни и три ноћи.
Ми станаје триста кауђери,
Ми зедоје триста ванђелији,
А на роци златни нароквици
И зедоје триста петраили,
Ми појаје три дни и три ноћи,
Две толку се море разиграло,
Ћа удавит Илиндар манастир.
Кауђери ми се зачудије,
Ни од ошчо море не тифнуват.
Изговори Ћервасиљ јегумен:
«Ај ви вами, триста кауђери!
«Отворите триста-на ћелији,
«Да не имат нешчо греовито».
От станаје триста кауђери,
Отворије триста-на ћелији,
Го најдоје Дука Станковића,
Го најдоје и се зачудије,
И го прашат Ћервасиљ јегуиен:
«Ај ти тебе, Дуко Станковиће!
Да шчо си ми грефчок учинало?»
Изговори Дуко Станковиће:
«Ај ти тебе, Ћервасиљ јегумен!
«Ког' одеше моја стара мајка,
«Ми одеше в црков на великдењ,
«Ми носеше вино и нафора,

(*) Ћервасиљ=Киръ Василь. Киръ значитъ господинъ. Сокращено отъ кириос.

«Ми носеше једно мошко дете,
«Ће и зедоф вино и нафора
«А нафора на кучиња фрлиф,
«А виното на пот го истурив,
«И развалив до два силни огња
„И испекоф нејзе мошко дете,
«И натераф таја даг' изејет».
Изговори Ћервасиљ јегумен:
«Ај ви вами, триста кауђери!
«Не л' тргните триста оки камењ,
«Да фрлите Дука Станковиће,
«Да фрлите во глубоко море»,
Ми станаје триста кауђери,
Ми тргнаје триста оки камењ,
Обесије Дукове на гуша,
Го фрлије во глобоко море,
И од тога море ми тифнало.

Поповичъ Иванъ и Корунъ разбойникъ.

Кинисал ми Поповић Јована,
Да ми одит у баба на гости,
И со него убава невеста.
Ми одеје, шчо ми поодеје,
Поодеје до гора зелена.
Изговори Поповић Јована;
«А невеста, а добро убаво!
«Мошне мене дремка ме опколи,
«Ћа си падна од брзего коња.
«Не л' попеј ми једна лепа песна!
«Колку да је песна гласовита,
«И две толку да је разборита».
Изговори убава невеста:
— «Так' ми Бога, моји Господине!
«Да попеја једна лепа песна,
Колку да је песна гласовита
И две толку да је разборита.
Корун шетат из гора зелена,
«Ћа ме чујет, по глас ћа ме познат,

«Ме сакало токмо три години».
— Изговори Поповић Јована:
«Ај ти тебе, убава невесто!
«Дури ми је глава на рамена».
Ушче речта ми је недорекло,
Ми излезе Корун арамија,
Да му земат убава невеста.
Се фатије в тонки половиње.
От ми падна Поповић Јована.
Изговори Корун арамија:
— «Поможи ми, убава невесто,
«Да загуба Поповић Јована»!
От ми стрча убава невеста,
Му искина свилени гајтани,
А невеста Коруну помогат,
А Јовану Господ му поможе,
Се исправи на нози јуначки.
От го фати Корун арамија
И то фрли три бојови в земи.
От извикна Поповић Јована:
«Али виде, убава невесто?
«Како мене Господ ми поможе?
«Го загубив Корун арамија.
«Ћа те праша убава невесто:
— «Али сакам свећа да ми светиш,
»Да ми светиш три дни и три ноћи»?
Изговори убава невеста:
«Так' ми Бога, моји господаре!
«Ја си нећу слуга да те служа,
«Токо сака свећа да ти света».
Ја запали убава невеста,
Шчо горела три дни и три ноћи.

Деверь и сноха.

Огрејале месец и деница.
Не ми биле месец и деница,
Ток ми биле девер и сношица.
Девер си је сношице говорит:

— «А сношице, зелена ружице!
«Да шчо си ми в лико повената?
«Да ли си ми болна полежала?
«Или си ми гладна постојала?
«Или си ми боса поодела»?
Сношица деверу говорит:
— «Да нису си болна полежала,
«Ни пак су си гладна постојала,
«Токо су си болнего гледала».

Левенъ Никола и его сестра.

Завршил ми се Левен Никола,
Ми се завршил на врв планина;
Не се завршил, ток' се разболел.
С него имаше девет овчари,
Девет овчари, верна дружина.
Ми изговори Левен Никола:
— «Да ај ви вами, девет овчари!
«Не ли појдите долу во село,
«Да је речете сестре Марије:
«Да се промениш во бело руво,
«Чисто-но стребро да го неклаваш».
От ми појдоје девет овчари,
И ми појдоје долу во село.
Викум викајет на вити порти:
«Не ли излези, бела Марijо»!
От ми излезе, бела Марија.
— «Добре дојдовте, девет овчари!
«Не ли седите, ручек да уготва»!
Изговорије девет овчари:
«Да ај ти тебе, Бела Марijо!
«Несме си дошле ручек да готвиш.
«Ми се завршил Левен Никола,
«Да се промениш во бело руво,
«Чисто-но стребро да го неклаваш».
От кинисаје да ми је одит,
Ми је одеје, шчо поодеје.

Ми изговори Бела Марија:
«Да ај ви вами, верна дружино!
«Шчо ми мирисат темњановина,
«Темњановина и воскови»?
Изговорије девет овчари:
«Да ај ти тебе, сестро Маријо!
«В гора имајет секакви билки,
«Секакви билки секак' мирисат».
Пак ми одеје, шчо поодеје.
Пак изговори бела Марија:
«Да ај ви вами девет овчари,
«Девет овчари, верна дружина!
«Как да ми пејет девет попови».
Изговори је девет овчари:
«Да ај ти тебе, Бела Маријо!
«Секакви пилци секако пејет».
Пак ми одеје шчо поодеје,
Се искачије горе в планина.
Кога ми виде Бела Марија,
Кога ми виде, шчо да ми видит?!
Коде ми пејет девет попови,
Да ми умрело Левен Никола.
Ми извадила фрушко-но ноже,
Да се уболи под бело грло,
Се учинаје два пресни гроба.

Момчила војвода, его жена и король Вукашинъ.

Шчо се шетат млада Момчулица,
Шчо се шетат из рамни дворови.
Ја догледа Момчула војвода.
Изговори Момчула војвода:
— «А невесто, а добро, убаво!
«Шчо се шеташ из рамни дворови»?
Изговори убава невеста:
«Ај ти тебе, моји господаре!
«Ја се шета из рамни дворови,
«Шчо догледав под Пилита града,

«Шчо догледав срна и кошута,
«Ми текнало од лофчок понада».
Бог да убијет кучка Момчулица!
Не је се јало од лофчок понада,
Ток писала једна бела књига,
Ја писала краљу Влкашину.
«Како знојеш крале Влкашине,
«Да загубиш Момчула војвода,
«Ћа го прата под Пирита града,
«Ћа го прата ловчок да уловит,
«Тамо да го вије загубите».
Пак се шетат млада Момчулица,
Ја догледа Момчула војвода:
— Ej, невесто, ej добро големо,
«Шчо се шеташ из рамни дворови?
«Не л'качи се горе на дивани»!
Изговори убава невеста:
«Aj ти тебе моји господаре!
«Ми текнало од лофчок понада,
«Шчо догледав под Пирита града,
«Шчо догледав срна и кошута».
Изговори Момчула војвода:
«Aj ти тебе, убава невесто!
«Не ли појди в темна коњушница,
«Да извадиш коња крилатнего».
Бог да убијет кучка Момчулица!
От ми појде в темна коњушница
Му подгоре коњу ситни крила.
От го јафна Момчула војвода,
Ми отиде под Пирита града,
Не ми виде срна и кошута;
Ток ми виде три иљади војска.
От ми бодна Момчула војвода,
И си бодна коња крилатнего,
Шчаку биле крила подгорени.
От ми летна више да ми бегат.
Бог да убијет кучка Момчулица!
Кога излезе Момчула војвода,
Јако ми и порти затворила.
И-ја зеде сестра Момчулова

Косми је врза за бели дирепи.
От ми дојде Момчула војвода.
Кога виде порти затворени,
Ми извикна Момчула војвода:
«Не л'отвори, млада Момчумице,
«Момчумице, убава невесто!
«Ја не најдов од ловчек понада,
«Ток си најдов три иљади војска».
От го дочу сестра Момчулова:
— «Ај ти тебе моји мили брате!
«Бог да убијет кучка Момчумица!
«Јако ми и порти заклучила,
«Врза ми косми за бели дирепи».
Изговори Момчула војвода:
— «Шибни, сестро, косми искини и,
«Да откинеш твоји мили брата».
Шибна сестра косми и искина.
И искина од бели дирепи,
Се дивани крв и утопило.
От ми зела платно не белено,
От го пушчи од високи диван.
«Зафати се, моји мили брате»!
Се зафати Момчула војвода,
От го крена до високи диван,
Приде, дојде кучка Момчумица
Го пресече платно не белено,
Го отпушчи Момчула војвода,
Го отпушчи на смрт го отепа.
Бог ја убил млада Момчумица!
От ми појде, порти раствори,
И раствори високи дивани,
И ми дојде краља Влкашина,
Ми донесе три иљади војска.
Ми и седна на чесна трпеза.
Им донесе чаша ведорица,
Шчо ми пило Момчула војвода.
Се изредије три иљади војска.
Ушче ми ја чаша не начеје.
Изговори крала Влкашина:
Бог те убил, Кучко Момчулице!

«Си не дексала таквего јунака,
«Да ћа дексаш крала Влкашина».
Пак донесе сабја динишија,
Се изредије три иљади војска
Не може је сабја да отворит.
Љуто клнет Краља Влкашина:
«Бог те убил, кучко Момчумице!
«Си не дексала таквего јунака
«Да ћа дексаш краља Влкашина».
Пак донесе бурма Момчулова,
От ја кладе краља Влкашина,
Го зафати дури до лакоти.
Му донесе скорни Момчулови,
Го фатије до свилени појас.
Љуто клнет краља Влкашина,
«Бог те убил млада Момчулица!
Си загубила таквего јунака».
Си је зеде сестра Момчулова
Ја остави млада Момчулица.

Женитьба бобыля.

Останало дете сиротенце,
Останало само на једино,
Толку имат једна мила сестра.
Направило кућа на једино,
Ја покрило од мермер дуката,
Порти клало се од карагроша,
Ја правило, ја изнаправило,
Ја направи крај глубоко море.
Је говорит на милата сестра:
— «Ај, ти тебе, моја мила сестро!
«Ја ћа шета земја покрајина,
«Ћа си сака лико спроти мене,
«Иљ девојка иљ млада невеста,
«Иљ некога млада вдовичица»,
Прво појде во Офрида *) града,

*) Охриду.

Ми сустрети убава невеста.
Шчо догледа убава невеста,
С лико светит како јасно слнце,
С очи скрипна како дробни звезди.
Изговори дете сиротенце:
«Ај ти тебе, убава невесто!
«Чија ми је убава девојка?
«С лико светиш како јасно слнце
«С очи скрипнаш како дробни звезди?
Изговори убава невеста:
«Ај ти тебе, незнојна делијо!
«Да ја не сум убава невеста,
«Токо сум си млада вдовичица,
«Моја ми је убава девојка».
— «Так ти Бога, млада вдовичице.
«Ти дај ми ја убава девојка»,
— «Ај ти тебе незнојна делијо!
«Синојка је таја прстената,
«Прстениле Јанкула ј' Секула,
«Прстен дале три иљаде гропа».
Изговори дете сиротенце:
«Ај ти тебе млада вдовичице!
«Дај ми мене убава девојка
«Ћа ти дада азно небројено».
От му даде убава девојка
От го учит млада вдовичица:
— «Ај ти тебе незнојна делијо!
«Ко ћа зовеш китенк сватови,
Да не зовеш Јанкула й Секула».
От си појде дома на дворови.
— «Ај ти тебе, моја мила сестро!
«Шчо си свршив убава девојка,
«С лико светит како јасно слнце,
«С очи скрипкат како с дробни звезди.
«Не ли појди долу в земни кледи,
«Да наточиш две здравици вино,
«Ћа си зова китени сватови»
От ми појде своја мила сестра,
Ми наточи две здравици вино.
Позовало китени сватови,

Не позвало Јанкула ј Секула.
Се собраје китени сватови.
Се собраје три иљади души.
Бог да убијет Јанкул—Секула!
Бог и убил незовани дошле.
Отидоје по убав' невеста
Отидоје во Офрида града,
Ми зедоје убава невеста.
Идеје ми, шчо ми поидеје,
Поидеје до темни клисури.
Ми повеја једно тифко ветре,
Је одвеја дулак на невеста.
Никој ми се мукајет не стори.
Бог и убил Јанкула й Секула!
Тије ми се мукајет сторије.
Ја видоје убава невеста,
С лико светна како јасно слнце,
С очи скрипна како с дробни звезди,
Ја видоје и си ја познаје.
А' никако тује не рекоје.
Однесоје убава невеста.
Свадба правит дете сиротенце,
Ја правило три недели време,
И сите си дома распојдоје.
Изговори дете на невеста:
— «А невесто, убава невесто!
«Мошне мене дремка ме опколи,
«Попошчи ми моја руса глава».
От ми зеде убава невеста,
Да попошчит нему руса глава.
Се опули убава невеста,
Се опули долу въ рамно поле,
Се ми војска поље поцрнело.
Шчо порони убава невеста,
Шчо порони слзи горешчици.
Изговори дете сиротенце:
— «Ај ти тебе, убава невесто!
«Шчо порони слзи горешчици?
«Али не ми ,кућа аректуваш?
«Или не го јунак аректуваш»?

Изговори убава невеста:
«Ај ти тебе, моји господаре!
«Мошне си ја куһа арексува.
«Лепо си го јунак арексува.
«Се опулиф долу в рамно поле,
«Се ми поље војска поцрнело».
Изговори дете сиротенце:
«Ај ти тебе моја мила сестро!
«Не ли појди в темна коњушница,
«Да пооседлаш коња, да подуздаш,
«Да опашеш се девет колани,
«И да земеш зенена барјака».
Ми киниса дете да ми одит,
Ми и учит сестра и невеста:
«Ко ћа слеза долу в рамко поле.
«Дури да го барјака гледате,
«Вије да се в мене надејете;
«Ако паднет зелена барјака,
«Вије в мене надеж да немате .
Кога слезе долу въ рамно поле,
Се ја војска под сабја остави
И остави Јанкула-Секула
И му биле два мили вујчеви.
— «Ћа одиме при млада невеста».
Бог и убил Јанкула-Секула!
Со облога ми го излогаје:
— «Оди напред, наше мило мнуче»!
Ниje ми го него загубије,
И ми падна зелена барјака
И ми падна во зелена трава.
Догледаје девојка ј' невеста,
Али падна зелена барјака,
Се фатије девојка ј' невеста,
Се фатије рока за рочипа,
Се фрлије во глобоко море.
Србина го село погледало
Дока имат убава невеста.
Го фрлије две тешки вергији,
Кому двесте, кому петстотини;
А Србину токмо две иљади.

Се зачуди Србин добор јукак,
И ми зеде убава невеста.
Ја однесе на Нова пазара,
Ја продаде убава невеста,
Да ми платит две тешки вергији.

Секула похищаетъ дѣвицу у источника.

Шчо ми шета Секула детенце,
Шчо шетало земја покрајина,
Шчо шетало токмо три години.
Ми отиде на чешма студена,
Тамо најде девојки, невести,
Коде лејет студена-на вода.
Изговори Секула детенце:
«Ај ти тебе, убава девојко!
«Не л' подај ми од ибрик водица»!
Говорије убави невести:
«Ид' од тује, незнојна делијо!
«Не задевај убава девојка».
— «Сум шетало земја покрајина,
«Нигде су се водица не напил.
«Не л' подај ми од ибрик водица!
«Ја не ти се с' око опулува».
Се излога убава девојка,
Му подаде од ибрик водица.
Не је зеде студена водица,
Ток ја фати за деска-на рока,
Си ја фрли зад соба на коња.
От ми летна више да ми бегат.

Родня Марка Кралевича.

Собрале се тријесет јунаци,
Собрале се во ладна мејана,
Да ми пијет вино и ракија,
А сите се фалба пофалиле,

Кој со татко, кој со стара мајка,
Кој со брата, кој со братучеда.
Марко немат со шчо да се фалит.
Ни ми брата, ни ми братучеда.
Се пофали со брзата коња,
Брза коња, Влкова вечера,
Се пофали со остра-на сабја,
Остра сабја, студено желездо.
Мошне ми си Марко уjадило.
От ми јафна своја брза коња,
Си отиде дома на дворови.
Изговори Марко Краљевиће:
«Aj ти тебе, моја стара мајко!
«Се собрафме тријесет јунаци,
«Се собрафме во ладна мејана,
И си пивме вино и ракија.
Сите ми се фалба пофалија,
Кој со татка, кој со стара мајка,
Кој со брата, кој со братучеда,
А ја немав со шчо да се фала,
Се пофалив с моја брза коња,
Брза коња, Влкова вечера,
Се пофалиф с моја остра сабја,
Остра сабја, студено желездо.
Ћа те праша, моја стара мајко:
Ал си нема никаква роднина?
Изговори своја стара мајка:
«Aj ти тебе моји мили сине!
«Татко си имал Краља на земја,
«За то ми те тебе завикале,
«Завикале Марко Кралевиће.
«Једна сестра толку си имало,
«Таја смо ја мије оможиле,
Оможиле у Змеја Огненова.

Змѣй Огневичъ и его супруга.

Ми отиде убава невеста,
Ми отиде на чешма студена,

Да налејет студена-на вода.
Мошне била таја рзелија,
Коња јафна Змеја Огненова,
Ми отиде на чешма студена,
Ми ја најде убава невеста.
Изговори Змеја Огненова:
«Ај ти тебе убава невеста!
«Чија с' ћерка, чија си невеста»?
Таја му се с око не опули,
Саде с уста шчо му проговори:
«Так'ми Бога, незнојна делијо!
«Ти ме прашаш, право ћа ти кажа,
«Краљу ћерка, а Маркова сестра,
«А господин Змеју Огненова».
От си дојде убава невеста,
Ја претекол Змеја Огненова,
Тога си је нејзи изговори:
«Ај ти тебе, убава невесто!
«Кого најде на студена вода»?
—«Ај ти тебе моји господине!
«Ја си најдов незнојна делија,
«Право му се с око не опулив,
«Саде с уста шчо му проговорив,
«И ме праша незнојна делија:
«Ај ти тебе, убава невесто!
«Чија с' ћерка, чија си невеста?
«А ја си му нему отговорив:
«Ти ме прашаш, право ћа ти кажа:
«Краљу ћерка, а Маркова сестра,
«А гослодин Змеја Огненова».
Изговори Змеја Огненова:
«А невесто, а добро убаво!
«Да ја си бев с моја брза коња».

Сестры, создающія себѣ брата.

Шчо ми беје до две мили сестри,
Ми немаје ни татко, ни мајка,
Ни ми брата, ни ми братучеда.

Одидоје долу в рамко поле,
Пресекоје дрво ћипирово,
И зедоје камењ становити.
Си дојдоје дома на дворови,
Ћа ми правит своји мила брата:
Снога клале дрво ћипирово,
Глава клале сурова-на земја,
Крв ми клале црвено-но вино,
Перчук клале тура ибришима,
Већи клале морски пијавици,
Клепалици ластовечки крила,
Очи клале од црно-но грожје.
Со сем ми го брата суградије,
Ток се чудит до две мили сестри.
—«Ај ти тебе, наши мили брате
«Со сем ми те тебе доградивме,
«Уста немаш да ни проговориш».
Тога Богу му се дожалило,
И ми прати анђел' од небеси,
Душа даде, брата им го крена.
Го крстије брата Димитрија,
Им жиува триесет години.
Многу сестри ми се зарадваје:
—«Ајде, брате, дате завршиме!
А брат нећет ди ми го завршит.
Ми станаје до две мили сестри,
Ми станаје, ми го завршије.
От ми умре брата Димитрија,
Се отепаје до две мили сестри.

Королева Милица.

Ми излегле две јасни кралици,
А кралици, а господарици.
Првата је Милица кралица,
А втора је Дамјаница кралица.
А кралеви шчо отговорије:
А кралице, Милице кралице!

Ћеф им падна на силни кралеви.
А кралеви сеир ми гледајет,
А кралици две силни кралици,
Џенк ми правит две силни кралици.
Ми собраје голема ордија.
Ми собраје триста-на невеста,
И собраје до двесте девојки,
А кралици въ ордија не одит.
Ми надбила кралица Милица,
А не знојет краља шчо да чинит.
А кралице, а господарице!
А кралице, Милице кралице!
А кралице, а чесна зорице!
И ти готвам ермена коруна,
Своја војска си ја дочувала;
От како си земја ти делила,
Си собрала до двесте девојки,
Ћеф да правит, ора да играјет.
А кралеви од далек гладаје.
Бог поможе земја ја одели,
Ја одели земја, ја преведе.
Кога појде Милица кралица,
Јунашчина многу извадила,
Се промени в ермена коруна.

—

Оздола идет једно клето турче
Турски ми зборвет, грчки ми вревит:
«Ej Јано, Јано, ej Будим Јано!
Не ли подај ми, Јано, кључеви,
Ја с да откључам мој Будим града,
Тој Будим града, тије вити порти.

Малый Божичъ или Василица (1-е января).

Во всѣхъ мѣстахъ Старой Сербіи, точно также какъ и въ селахъ, въ которыхъ живутъ Міаки—въ Дибрѣ, мѣсится «Василица»; въ селахъ изъ кукурузной муки, а по городамъ изъ пшеничной. Въ иныхъ мѣстахъ она носитъ названіе «Бареницы». Это просто

хлѣбъ, который печется какъ пирогъ въ мѣдномъ, вылуженомъ блюдѣ. Въ хлѣбъ этотъ кладутъ старую серебряную монету.

Когда «Василица» испечется, раздробится на мелкіе кусочки, зажарится и обольется (обаре) растопленнымъ масломъ или свинымъ саломъ, то уже называется «бареницею».

За обѣдомъ, обыкновенно, ее ставятъ на столъ прежде всякаго кушанья. Сперва ее съѣдаютъ, а затѣмъ другія кушанья. Когда ѣдятъ «бареницу» или «василицу, то наблюдаютъ, кому попадется кусокъ съ монеткою и вполнѣ вѣрятъ, что тотъ будетъ счастливъ въ теченіи цѣлаго года.

Канунъ Богоявленія (Сочельника) т. е. цѣлый день наканунѣ крещенія, 5 января Міаки зовутъ «Водопос», Призрѣнцы же и жители селъ Призрѣнскаго округа «Водокрст», а въ другихъ мѣстахъ «Нејетка» *).

Водопос'омъ называютъ канунъ Богоявленія, ибо въ тотъ день всѣ православные держатъ постъ; водокрст'омъ потому, что въ тотъ день вечеромъ въ церкви бросаютъ крестъ въ воду, въ которой онъ остается до утра; нејетк'ою же потому что въ тотъ день и теперь еще многіе воздерживаются со всѣмъ отъ всякой пищи т- е. не ѣдятъ ровно ничего, хотя церковнымъ правиломъ положено только держать постъ т. е. не ѣсть скоромную пищу.

Въ Призрѣнѣ всѣ—и мусульмане и христіане—вѣрятъ въ то, что за этимъ днемъ наступятъ большіе холода, если только вода, въ которой ночуетъ крестъ, замерзнетъ къ утру. Если же не замерзнетъ, то никто больше не думаетъ о холодахъ. Турки часто пресерьезно распрашиваютъ христіянъ о томъ, замерзла ли вода или нѣтъ.

Всѣ убѣждены также, что въ ночь на Богоявленіе отверзается небо и что тотъ, кто молится въ тотъ моментъ Богу, получитъ отъ Него все по его молитвѣ и желанію.

День Богоявленія (6 января).

Наканунѣ Богоявленія мужчины Средской волости выходятъ въ поле и всю ночь бодрствуютъ въ ожиданіи, когда отверзится небо, чтобы въ тотъ день помолиться Богу. Всѣ увѣрены, что молитва, принесенная въ эту минуту Богу, непремѣнно услы-

*) Отъ слова не ѣсть; по нашему нужно было бы написать «неѣдка».

шана. День же Богоявленія называется Во̀дице. Міяки произносятъ Водѝци.

Православные Сербы Гиланскаго округа утромъ этого дня умываются только свѣжею водою. Умывшись и затѣмъ переперекрестившись, кладутъ—каждый предъ своимъ домомъ—сошникъ или лемешъ и сѣкиру: первый для мужчинъ, а сѣкира для женщинъ, а около этихъ предметовъ бросаютъ нѣсколько раскаленныхъ угольевъ. Вслѣдъ затимъ всѣ мужчины по очереди вскакиваютъ на лемешъ (или сошникъ) съ кувшиномъ въ рукахъ, наполненнымъ свѣжею водою и—стоя на раникѣ—пьютъ изъ кувшина ту воду. Засимъ схватываютъ голыми руками горячіе угли и, перекидывая ихъ въ рукахъ, бросаютъ чрезъ себя за спину. Тоже самое исполняютъ и женщины: вскакивая на сѣкиру, пьютъ изъ кружки святую воду и потомъ берутъ въ руки жаръ и бросаютъ его за спину.

Въ Дибрскомъ округѣ, въ селѣ Галичникѣ въ тотъ день послѣ обѣдни совершаютъ крестный ходъ. При выходѣ изъ церкви съ крестами, хоругвями и иконами священники и пѣвчіе поютъ церковныя пѣсни: Во Іорданѣ и проч.; а народъ поетъ свою пѣсню:

Крсти носиме, Бога молиме:
Господи помилуј!
Како сега и в година,
Господи помилуј!
Да се родит дар беришет,
Господи помилуј!
Дар беришет: жито и вино.
Господи помилуј!
Жито и вино, мед и млеко.
Господи помилуј
Да је село се весело
Господи помилуј! *)

Процессія идетъ по всему селу, останавливаясь при всякомъ источникѣ въ селѣ; причемъ участники процессіи въ молитвахъ своихъ упоминаютъ имена сосѣднихъ съ тѣми источниками жителей. Крестъ и иконы заносятся при процессіи во вновь отстроенные въ томъ году дома.

*) Мрковићи антивар. округа и турки и христіане при крестномъ ходѣ на гору Румію, поютъ такъ: крст се диже, Бог се моли: Господи помилуј! (См. объ этомъ мои «податци» Бѣлград, 1879 г., стр. 164.

Послѣ обѣда всѣ жители того села собираются на опредѣленномъ мѣстѣ; женщины въ хороводѣ поютъ слѣдующія пѣсни:

Надвела се света дева Марија,
Марија.
Над неја се седмокрили Анђели,
Анђели.
Изговори света дева Марија,
Марија:
Ој ви вами седмокрили анђели,
анђели!
Нел' појдите в земни кледи мамнени,
камнени,
Наточите две здравици винени,
винени.
Позовите свет Јована зимнего,
зимнего.
Се му војска свет Јовану заигра,
заигра.
И Јордана, шчо не течет, затече,
затече
И пилѣите, шчо не пејет, запеја,
запеја.
И гората, шчо не пулит, запули,
запули.
Позовите свет Ђорђија пролетни,
пролетни.
Позовите свети Петре летнего,
летнего.
Позовите свет Илија в стрет лето,
в стрет лето.

Крещеніе Іисуса.

Јордан ми се разлеваше
Од ридови до брегови.
Во Јордан је Божја мајка,
В роци држит мала Бога,
Мала Бога не крстена.

Го сустрети свет Ђорђија.
«Так' ти Бога, свет' Ђорђија!
«Ти ми смејеш и умејеш,
И умејеш, кум да бидеш,
Да ми крстиш мала Бога,
Мала Бога не крстена».
Изговори свет' Ђорђија:
«Так' ми Бога, Божја мајко!
Ја ни смеја, ни умеја,
Ни умеја, кум да бида,
Да ти крста мала Бога.
По мене је свети Петер,
Тој ми смејет и умејет,
И умејет, кум да бидет,
Да ти крстит мала Бога».
Го сустрети свети Петер.
— «Коде одиш Божја мајко?
В роци дршиш мала Бога,
Мала Бога не крстена?»
— «Ја си ода, кум да сака.
Так' ти Бога, свети Петер!
Да ми смејеш и умејеш,
И умејеш, кум да Бидеш,
Да ми крстиш мала Бога.
Изговори свети Петер:
«Так' ми Бога, Божја мајко!
Ја ни смеја, ни умеја,
Ни умеја, кум да бида.
По мене је свет Илија.
Тој ми смејет и умејет,
И умијет, кум да бидет».
Ја сустрети свет Илија.
«Коде одиш, Божја мајко?
В роци држиш мала Бога,
Мала Бога не крстена?»
— «Так ти Бога, свет Илија!
Или смејеш и умејеш,
И умејеш, кум да бидеш,
Да ми крстиш мала Бога,
Мала Бога не крстена?»

Изговори свет Илија:
«Так' ми Бога, Божја мајко!
Ја ни смеја, ни умеја,
Ни умеја, кум да бида,
Да ти крста мала Бога.
По мене је свети Јован.
Тој ми смејет и умејет,
И умејет кум да бидет».
Ја сустрети свети Јован.
— «Так' ти Бога, Божја мајко!
В роци држиш мала Бога,
Мала Бога не крстена»?
Изговори Божја мајка:
Так' ти Бога, свет Јоване!
Ти ми смејеш и умејеш,
И умејеш, кум да бидеш,
Да ми крстиш мала Бога,
Мала Бога не крстена».
Изговори свети Јован:
«Так' ми Бога, Божја мајко!
Ја си смеја и умеја,
И умеја, кум да бида.
Та си крста мала Бога,
Мала Бога некрстена».
От си крсти мала Бога.

Св. Іоаннъ и его мать *).

Кинисал ми свети Јован,
Да ми одит у рај Божиј,
У рај Божиј, у Господа,
А по него кинисала
Јованова стара мајка.
Се обзрна свети Јован:
«Ај ти тебе, стара мајко!

---

*) Эта пѣсня находится и въ сборникѣ Милојевича: Песме и обичаји укупног народа српског кн. 1-я стр. 84, но не много иначе записана.

Коде си ми кинисала?
Овамо те не сакате.
Да ти си ми грεовито:
Дека си ми туђо прела,
Туђо прела, туђо ткала,
На пољу си половила
И кога си зајемала,
Кога брашно си земала,
А со пепел си бркала,
Кога пипер си земала,
Ђерамида си бркала.
Да ти си ми, грешна мајко!
Овамо те не сакајет,
Рајски порти затворени,
А пеколски отворени».

Три свητителя и свητая Недѣля.

Или тȯтнет или се земја тресет?
Ил таласи по море фрљајет?
Ил војници на војска ми ȯдит?
Ил аџији на аџисто одит?
Не ми тотнет, ни се земја тресет;
Ни војници на војска ми одит,
Ни аџији на аџисто одит;
Ток ми биле четири анђела,
Се карајет и се зговарајет.
Први анђел—свети Петер летен,
Втори анђел—свет Илија летни,
Трећи анђел—свети Јован зимен,
А четврти—света Неделица.
Се караје и се зговараје,
Кој да земет кључи од рајови?
Свети Петер—кључи од рајови,
Свет Илија—сильни секавици,
Свети Јован—кумство—побратимство,
Неделица—празник да празнуват.

Св. Петръ и Павелъ.

Петар и Павел две ора водит:
Једно Петрево, друго Павлево.
Петре Павлеве лепо говорит:
Ej, Павле, Павле, ej миби брате!
Кротку води го всипово оро.
Ил се невести морни, уморни,
Ил се девојке морни, уморни;
Вес ден денеска крсти носиме,
Крсти носиме, Бога молиме».

—

Не плашите се Божиј рисјани!
Сам свети Јован заире носит,
Заире носит—бела пченица,
Бела пченица, црвено вино,
Црвено вино, љута ракија.
Да послужиме свети Јована!

День св. Іована Крестителя (7 января).

Въ этотъ день собираются жители всѣхъ селъ Средской волости на праздникъ въ главное село ихъ—Средскъ. Средчане приготовляютъ обѣдъ для всѣхъ гостей. Въ то время какъ мужчины обѣдаютъ, пьютъ и веселятся, женщины въ хороводахъ около церкви св. Николая поютъ слѣдующія пѣсни:

Бери се голем соборе,
Свесветски горски манастир,
Манастир—дрво високо.
Под дрво совра светачка,
На совру свети Никола,
Код њега сестра Марија.

Тиво му сестра говори
«Дођи ми, брате, дођи ми,
Да узмеш сестру на гости».
— «Не могу, сестро, не могу.
Ја имам вино да крчмим!
Ја имам чедо да шишам»!
— «Вино ти Турци крчмили!
Мушко ти чедо пукнало!»—

—

Ej убави сâм свети Јоване!
На Јована зелена долама,
На доламу од свиле цепови,
А на глави капа самурлија
И на капи свилена китица,
А на кити два жута дуката.

—

Разви се лоза гроздова
Извише града Крушева.
У град се Јанко жењаше,
Узима Мару и Јану.
На Јану свита и кита,
На Мару сребро и злато

—

Сунце ми се на пут спрајло
Дуња ли је, душа ли је?
Али сунце ата нема:
Дуња ли је, душа ли је?
Продај брата, купи ата.
Дуња ли је, душа ли је?
Ата има, седла нема.
Дуња ли је, душа ли је?
Продај сестру, купи седло.
Дуња ли је, душа ли је?
Мајка сестру њему неда.
Дуња ли је, душа ли је?

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Сырная недѣля (масляница).

Вездѣ по Старой Сербіи сырную недѣлю называютъ Бѣлою недѣлею, а день заговѣнья «Прочка» (день взаимнаго прощенія).

Въ этотъ день по улицамъ Гиланскихъ селъ разводятъ огонь только соломой, называющейся по этому случаю «кара вештица» (черная вѣдьма). Перескакивая черезъ пламень, выкрикиваютъ: «кара, кара вештице! ти си, бабо, вештица»! Послѣ чего нѣкоторые изъ скакуновъ отправляются по домамъ—просить яицъ.

Предъ вечеромъ того же дня—послѣ вечерни—всѣ, кто помоложе, должны идти къ старшимъ и прощаться съ ними. Причемъ ихъ угощаютъ какъ можно лучше. Бываетъ и то, что многіе наугощаются до пьяна и ссорятся съ угощавшими ихъ и съ тѣми, къ которымъ пришли прощаться.

Послѣ ужина—больше ради забавы—поселамъ въ домахъ привѣшиваютъ къ концу цѣпи около огнища испеченое яйцо, а по городамъ—надъ столомъ, за которымъ ужинаютъ. Старшій въ семьѣ раскачиваетъ яйцо, а домашніе, сидящіе за столомъ—или около огнища, стараются поймать его ртомъ. Разѣваніе ртовъ веселящихся продолжается до тѣхъ поръ, пока кто нибудь изъ домашнихъ не поймаетъ цѣлое яйцо ртомъ.

Не въ маломъ числѣ домовъ, какъ по селамъ—такъ и по городамъ, православные не начнутъ говѣть, если не съѣдятъ изжаренную курицу, хотя всю (сырную) недѣлю предъ тѣмъ не ѣдятъ мяса. На увѣщеванія священника, что это противно церковнымъ правиламъ, христіане отвѣчаютъ, что они этотъ обычай удержали отъ старыхъ временъ, хотя и не умѣютъ объяснить значеніе его.

Великій постъ.

По селамъ Моравы христіане сохранили отъ своихъ прадѣдовъ обычай: во дни св. Ѳеодора Тирона, 40 мучениковъ и Благовѣщенія до солнечнаго восхода, рано-рано на зарѣ, жечь около селъ коровій калъ, который горитъ цѣлый день. Никто не умѣлъ объяснить мнѣ, для чего и почему они это дѣлаютъ.

Нака унѣ этихъ праздниковъ,—а равно и другихъ до Страстной недѣли—по селамъ всѣ дѣвушки собираются въ двухъ-трехъ домахъ. Хозяинъ дома, къ которому пожаловали дѣвушки, приготов-

ляетъ, насколько возможно, самый лучшій ужинъ. Послѣ ужина дѣвушки устраиваютъ хороводъ и поютъ пѣсни до первыхъ пѣтуховъ. При крикѣ послѣднихъ всѣ онѣ выбѣгаютъ изъ избы во дворъ и стараются вскарабкаться на крышу избы и другія пристройки.

Если бы случилось, что какая нибудь изъ дѣвушекъ заснула предъ тѣмъ, то подруги привязываютъ къ ногѣ ея по тихоньку скамеечку и такъ оставляютъ ее до тѣхъ поръ, пока она сама не проснется.

Обычай—выбѣгать изъ избы и карабкаться на крыши—называется «На ранило» *).

Дѣвушки, сидя на крышѣ дома и другихъ пристроекъ по двѣ въ перемежку, по очереди, поютъ слѣдующія пѣсни:

Рано, најрано!
Диг се, попе, на ранило.
Рано, најрано!
Све те моме претекоше.
Рано, најрано!
Кључеве ти украдоше,
Рано, најрано!
Белу цркву отворише,
Рано, најрано!
Отворише, посипаше,
Рано, најрано!
И све књиге прочиташе,
Рано, најрано!
Јеванђеље започеше
Рано, најрано!
Попадно, назландио!
Рано, најрано!
Викај попа на ранило!
Рано, најрано!
Попадија се успала,
Рано, најрано!
Свога попа не викала.
Рано, најрано!
Ej Иване, кнеже Иване!
Рано, најрано!
Устај рано, на подранак!
Рано, најрано!

*) См. срт. 41.

Све се овце изјагњише
Рано, најрано!
Свака овца по јагњета,
Рано, најрано!
Преоткина два јагњета
Рано, најрано!
Свака овца по карлицу
Рано, најрано!
Преоткина две карлице
Рано, најрано!

Дѣвушки поютъ нижеслѣдующую пѣсню той изъ подругъ, которая заснула во время хоровода въ избѣ, а также и той, которая не пришла бы на посидѣлки (дозорьки—«на ранило»).

Која неје на ранило,
Рано, најрано!
Сипите јој мало воде
Рано, најрано!
Посипите љенивицу
Рано, најрано!
И дајте јој ћурје јајце
Рано, најрано!
Да омије русе косе,
Рано, најрано!
Што не дошла у другачке
Рано, најрано!
Другачке ју претекоше,
Рано, најрано!
Сваку песму испеваше
Рано, најрано!
И све књиге прочиташе
Рано, најрано!
Љенивица у чергици
Рано, најрано!
У чергици још̀те спава.
Рано, најрано!

При восходѣ зари дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Колци ми се повезаше,
Невесту нам однесоше.

Скочи момак гологлав,
Необучен, распасит.
Он је добар орач,
Он ће љубу откупит, отхранит.

На разсвѣтѣ—до появленія солнечныхъ лучей—дѣвушки слѣзаютъ съ крышъ и построекъ и входятъ снова въ избу, чтобы проститься съ хозяиномъ. Предъ уходомъ изъ избы онѣ попарно подходятъ къ огнищу и берутъ по разгорѣвшейся головнѣ (головешкѣ). Выходя изъ избы съ головешками въ рукахъ, онѣ поютъ слѣдующее:

Скоч, коло, да скочимо!
Кој може, кој не може;
Ми обадве да можемо.

При этомъ бросаютъ головешки въ рѣчку, если изба около рѣчки или ручья, или въ корыто, наполненное водою, нарочно для того приготовленное.

Въ селахъ Призрѣнскаго Подгора пѣсни на «Ранило» тѣже, какія мы привели въ описаніи Бадняка.

Во всѣхъ селахъ Дибрскаго округа, а особенно въ селѣ Галичникѣ, на чистый понедѣльникъ всѣ дѣвушки и молоду́хи встаютъ предъ зорею, идутъ къ источникамъ воды и къ колодцамъ, какіе поближе и поютъ слѣдующую пѣсню:

Фтасал Вардар, фтасал Вардар
мотен и породен.
Ми удавил, ми удавил
дремливи девојки,
Ми удавил, ми удавил
дремливи невести.

Подойдя къ колодцу, дѣвушки и молодки разводятъ огонь и поютъ:

Берите се си девојки на собор,
на собор!
Ил се собор без девојки не берет
не берет!

Берите се си невести на собор,
на собор!
Ил се собор без невести не берет,
не берет!—

Если случится, что какая нибудь подруга—дѣвушка или молодка опоздаетъ—т. е. придетъ послѣ того, какъ огонь уже разведенъ и пѣсня пропѣта, то ей поютъ:

Шчо не дојде, баш девојко, порано на вода?
Да л' не маше, баш девојко, никаква кошуља?
Да л' не маше, баш девојко, никаков клашеник?
Не л' појди си, баш девојко, горе во Крастана *),
Да набереш, баш девојко, жута чемерика?
Таја ти је, баш девојко, кошуља ј'клашеникъ.

Когда дѣвушки и молодки убѣждаются, что всѣ тѣ, которыя должны собраться къ колодцу, на лицо, онѣ раздѣляются на два хора. Первый начинаетъ такъ:

Елате 'вамо, девојки море, на наша страна!
На наша страна, девојки море, две слнца грејет,
Две слнца грејет, девојки море, две месечине!
'Вамо имаме, девојки море, млади момчина.

А другой хоръ отвѣчаетъ:

Ни ви идеме, девојки море, ни ве сакаме!
И нам ни грејет, девојки море, две јасни слнца,
Две јасни слнка, девојки море, две месечине.
И мij' имаме, девојки море, млади момчина.

Въ Старой Сербіи ни дѣвушки, ни женщины ни за что не поютъ пѣсенъ въ первую недѣлю поста, точно также и на страстной нигдѣ не услышишь пѣнія ни въ домѣ, ни въ полѣ. Только въ воскресенье первой недѣли поста начинаютъ пѣть и въ другіе праздники до страстной недѣли. Въ с. Галичникѣ,

*) Гора вблизи с. Галичника въ Дибрѣ.

а равно и въ другихъ селахъ Дибры поютъ въ «недѣлю православія» т. е. въ 1-е воскресенье великаго поста слѣдующую пѣсню:

Марко Кралевичъ освобождаетъ плѣнныхъ.

Постилл Марко пости великови,
Седом поти лебец ми коснало,
Девет поти вода се напило.
От киниса в церков на причесна.
Не ми одит из рамни друмови,
Ток ми одит из гора зелена,
А од гора лисје попаднале.
Изговори Марко Краљевиће:
«А! горице, зелена горице!
Ал ти огон корен изгорело?
Ил ти врше слана попарило?»
Одговара зелена горица:
«Аj ти тебе, незнојна делијо!
Не ми корен огон изгорело,
Ни ми врше слана попарило,
Ток шчо одит из рамни друмови,
Токо врвиш из гора зелена,
Шчо помина црна арапина,
Шчо носеше три синџири робје:
Прво робје се млади момчина,
Второ робје се млади невести,
Треће робје се лепи девојки».
Изговори Марко Краљевиће:
«А! горице, зелена горице!
Али имат време поминато?»
Изговори зелена горица:
Аj ти тебе, незнојна делијо!
Неје многу, ни пак ми је мрва;
Толку имат три дни и три ноћи».
Се нађути Марко Краљевић,
Дупна коња с десна узенгијâ.
Бодни коња, да би не боднало!
Го прифтаса три саати место.
От извикна шчо го гласи држит:

«Бог те убил, црна арапино!
Не л' остави три синџири робје!»
Изговори црна арапина:
Ид' одтује, незнојно делијо!
Да не т' клада напред у синџири».
Се наљути Марко Краљевнће.
Го прифтаса црна арапина
И му зеде таја руса глава
И испушчи три синџири робје.
От отиде в црков на причесна

Лазарицы.

По всей Старой Сербіи сохранился обычай: на Лазареву Субботу устроивать родъ странствующей оперетки, розыгрываемой дѣвушками, называемыми Лазарицами. Эти Лазарицы идутъ по домамъ и поютъ пѣсни, называемыя лазаревскими.

Этотъ старый обычай началъ по многимъ мѣстамъ утрачивать свое значеніе. Это видно изъ того, что по нѣкоторымъ мѣстамъ, какъ наприм. въ Гиланскомъ и Дибрскомъ округахъ, съ не совсѣмъ давняго (лѣтъ 20) времени онъ исполняется цыганками; въ Призрѣнѣ и Тетовѣ бѣднѣйшими сербскими дѣвушками. Вслѣдствіе этого въ Гиланскомъ округѣ почти не осталось лазаревскихъ пѣсенъ; въ Дибрскомъ и Тетовскомъ тоже начали ихъ забывать. Если гдѣеще сохранились таковыя пѣсни, то въ Призрѣнскомъ округѣ, гдѣ обычай этотъ такъ или иначе исполняется самими сербками, но бѣднѣйшими. Въ Тетовѣ выбираются въ Лазари и Лазарицы круглыя сиротки *).

Этотъ обычай состоитъ въ томъ, что въ день Лазаревой субботы, рано утромъ дѣвочки, которыя задумали на канунѣ быть Лазарицами, собираются въ тотъ или другой домъ, чтобы нарядиться. Одна изъ нихъ одѣвается въ мужской костюмъ, обвязываетъ около фески на головѣ платокъ или шаль, убираетъ себя цвѣтками, а въ руки беретъ булаву, которую держитъ на правомъ плечѣ. Эта дѣвочка и изображаетъ изъ себя Лазаря. Другая одѣ-

*) Не отъ того ли и у насъ есть пословица: «что ты мнѣ поешь Лазаря», что и у насъ былъ обычай Лазарицъ.

вается въ праздничное платье, но на голову набрасываетъ дувак *), который спускается до пояса и совершенно закрываетъ лицо дѣвочки, которая представляетъ Лазарицу. Она также вся въ цвѣтахъ **). Остальныя двѣ—три дѣвочки слѣдуютъ за наряженными—въ своихъ обыкновенныхъ костюмахъ — съ лукошками въ рукахъ для складыванія подарковъ, которые даются этой бродячей труппѣ актеровъ-пѣвцовъ. Лазарь и Лазарица при посѣщеніи домовъ танцуютъ подъ пѣсни своихъ провожатыхъ. Пѣсни поются слѣдующія:

Пѣсня обращенная къ хозяину и хозяйкѣ:

Кмет ми седи у столу, ој Лазаре ***)!
А кметица у дворе, ој Лазаре!
Кмету шије кошуљу
Са сребрном иглицом,
С' позлаћеним кончићем.
Игла јој се искрши,
Конац јој се замрси.

Обрни ****) се, Лазаре! ој Лазаре!
Па се лепо поклони,
Да те лепо дарујем:
Дивним даром дукатом,
Позлаћеним шестаком,
Црвеником јабуком.

---

*) Въ Тетовѣ вмѣсто дувака набрасываютъ прозрачный платочекъ на лицо въ родѣ вуаля. Въ Подримѣ т. е. въ тѣхъ селахъ, гдѣ еще можно видѣть Лазарицы, напр. въ Хочѣ Лазарица покрываетъ лицо бѣлымъ платкомъ. Когда принаряживаются Лазарицы, поютъ слѣд. пѣсню:

Радост, радост Лазаре,
Војска ти се собира,
Светло оружје доносив,
Врани коњи доодив.

**) Въ Тетовѣ по домамъ брызгаютъ на Лазаря и Лазарицу свѣжею водою чтобы былъ урожай въ томъ году. Цвѣты же на Лазарицахъ считаютъ за нѣчто святое, магическое, поэтому при пляскахъ Лазаря и Лазарицы стараются раздобыть хоть одинъ цвѣточекъ. Даже попы почему то считаютъ ихъ чѣмъ то важнымъ. Въ с. Хочѣ иные снимаютъ платокъ и имъ вытираютъ руки чтобы онѣ не потѣли во все лѣто.

***) Ој Лазаре повторяется послѣ каждаго стиха.

****) Въ этотъ моментъ Лазарь и Лазарица повертываются лицомъ къ лицу и кланяются другъ другу.

Матери первороженнаго ребенка:

Има мајка басиљак.
Неје мајки басиљак,
Но је мајки детенце.
Повија га, развија
У свилене пелене
У сребрну колевку.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Матери двухъ сыновей:

Има Мајка два сина,
Па и праћа на војску
Војевати годину.
Доведоше робињу.
— «Ево, мајко, одмена,
Татку вода студена,
Мајки бела погаћа,
Сестри кућа метена.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Матери многихъ дѣтей:

О Јерино госпођо!
Леп си пород родила—
Све синове, банове
И две лепе ћерице.
Промени и накити,
Испрати и на воду.
На води су војводе.
Мамише и, мамише
Са шарене кудеље,
Са сребрна вретена.
— «Оди, оди девојко!
Да ми чешљаш перчин мој.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Невѣсткамъ:

Јетрвице, китице!
Јетрвице још боље!
Занинај ми детенце!
Ја да идем у поље,
Да саберем кофиље,
Да пометем дворове,
Да наредим столове,
С'г ће дођи Лазари,
Мало ће ни постојат,
Много ће ни зазрети.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Молодушкѣ:

Мори младо невесто?
Чим рабра мамила?
— «Мамила сам, мамила
Од два, од три планила,
Од четири рудине».
Подигни ми венчицу,
Да ми видим вељицу.
Обрни ся Лазаре, ој Лазаре
и т. д.

Новобрачнымъ:

Два се млада гледају,
Ко је личан, приличан.
— Најличнија невеста!
Још личнији млад јунак!
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Холостому:

Овде јунак не женен.
Што га, мајко, не жениш?

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЕ

— «Женила ба, женила,
Нема слика, прилика».
— «Ево слика, прилика,
У нашега Лазара,
Лазарова сестрица.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Не обрученной дѣвушкѣ:

Чујеш, Вуко девојко!
Попуди ми вукове
Кроз те честе лугове!
— «Не могу и попудит,
Имам косе дугачке,
Оће ми се заденут
На две ките раките
А на трећу каринфиљ».
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Невѣстѣ:

Чујеш добра девојко!
Прођосмо ти проз дворе,
Видосмо ти свекрву.
Наручи ти, наручи:
Многе даре да спремиш,
Седамдесет и седам,
Осамдесет и осам,
Деведесет и девет;
Два девера у сребро,
Младожењи у недра.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Еще пѣсня невѣстѣ:

Ој девојко, милојко!
Везла ли си мараму?
— Лозала сам, лозала,

Јоште нисам пунила,
Све златаре преигра,
Чиста злата не нађо.—
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Портному (холостяку):

Има мајка јунака,
На долапу седеше,
Честу чоу резаше
И Богу се молеше:
‹Дај ми Боже, што оћу!
Трепетлику девојку,
Црвенику јабуку,
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Цѣловальникамъ:

Овде дружба крчмује,
Много благо стекоше.
Ведром благо дељау,
Што остаде од ведра,
Лазарици обоце,
А Лазару брњуша.
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Парню—жениху:

Превила се купина
Преко вр'а планина,
— Неје била купина
Но је био јуначе.
Не је била планина,
Но је била девојка.
Са јунака говори:
О јуначе леваче!
— Ковао ли си перстене?

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЕ

Ковао сам, коваја,
Јоште не сам златија.
Све златаре преигра
Чиста злата не нађо'.
Обрни се лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Ребенку въ люлькѣ:

Има мајка детенце
У црвено обуче,
У зелена опаса,
Па га прати на војску
Војевати годину.
Донеоје робињу.
Од далеко викао;
— Оди, оди мачјице!
Еве тебе одмена,
Оцу бела промена,
Сестре кућа метена,
Брату вода студена.—
Обрни се Лазаре, ој Лазаре!
и т. д.

Въ селахъ средской волости на канунѣ лазаревой субботы нѣсколько дѣвочекъ собираются въ какой нибудь домъ и приготовляются къ пѣнію лазарицкихъ пѣсенъ. Всю ночь проводятъ онѣ въ пѣніи, шалостяхъ и веселіи; поютъ между прочимъ слѣдующія пѣсни:

Радост, радост, Лазаре!
Војска ти се прибира,
Много ти се надбира
Седамдесет и седам,
Осамдесет и осам,
Деведесет и девет
И на једно иљадо.
Лазар мајке говори:
«Жени мене мајко ле»!
— Са̂м се, синко, женио!
Немој да узеш робињу;

АНДОРАН БИБЛИОТЕКА СКОПЉЕ

Робиња је родика.
Родич мајке говори:
Татку бела промена,
Мајке вода студена,
Стрицу бела погача,
Стрине кућа метена.

—

Ожењај се Лазаре!
У поноћи без петли
И без светло оружје
И без јасна бориња.

—

Овче поље широко
Кроз њег стадо големо.
Пред њим овчар засвира
У шарене исупелке
У сребрни кавали.

Днемъ же Лазарицы, паряженныя, какъ и въ Призрѣнѣ, идутъ по домамъ своего села,пробираются также и въ ближайшее село, гдѣ поютъ слѣдующія пѣсни:

Предъ первымъ домомъ:

Прва, прва кућица,
Пред кућица перивој,
Под перивој девојки,
Везе, плете дарове—
Седимдесет и седам,
Осамдесет и осам
Деведесет и девет.

При входѣ въ домъ:

Помоз Богом у кући!
Чији су ови дворови?
— Краљеви су дворови.

Нек искочи краљица,
Да дарује Лазара.
Ој Лазаре, Лазаре!
Обрћај се, Лазаре!
Па се лепо преклоњај,
Да те лепо дарују
Дивним даром дукатом
И пребелом парицом,
И црвеном здравицом.

Хлѣбопашцу.

Ej ратаје, ратаје!
Ратај седи на рало
И ратајче на брана.
Ратај сеје белаја
Беличица пшеница.

Портному:

Ој терзија делија!
На палата седеше,
Ситна свитца крољаше
И у Бога гледаше:
Дај ми, Боже, што хоћу—
Црна-ока девојка,
Бела лика Јаглика.

Столяру:

Ej мајсторе, мајсторе!
На дан ти је надница—
По два жута дуката
И по трећа талира.
Камо ти са шегрти?
Да ти беру алати,
Да ти лију мистрије.

Парню, не сосватавшему еще себѣ невѣсты.

Бележ, бележ, јуначе!
Бележ дрво у гору
И девојку на далек!
Пођи, дођи девојко,
Да му чешљаш перчина
И да му га уплетеш
Од триките раките
И на једно хиљадо.

Дѣвушкѣ еще несосватанной.

Ој друго ле, друго ле!
Ми за једно седосмо,
Једна веза везосмо,
Једна ткаља ткајесмо,
Једна плета плетосмо.

Сосватанной дѣвушкѣ.

Ми отуда дођомо,
Проз дворе ти прођомо.
Увиде не свекрва
Поручи ти, наручи
Да ги готвиш дарови—
Седамдесет и седам,
Осамдесет и осам,
Деведесет и девет.
Она теби ковала,
Ковала ти злат прстен
И са златом позлаћен.
На прстен ти ковала
Седамдесет трепчице,
Осамдесет алчице.

Матери многихъ сыновей и дочерей.

Ој Јерино госпођо!
Леп си пород родила

Све синови—банови.
—«А не ми су банови,
Теке ми су синови».
— Све ћерчице јелчице,
—«А не ми су јелчице,
Теке ми су ћерчице».

Беременной женщинѣ.

Превила се купина
Преко Влашке планине,
Преко Дримске путине,
Нигде рода не нађе,
Ни од рода порода.
Салт ми нађе сунченце.
Ој сунченце, сунченце!
Виде ли ми мог рода?
—«Видо ти га у пазар,
«Купуеше манистре,
«Те нижаше мараме
«И китише Лазара».

Жениху и невѣстѣ.

Два се млада гледаја
У шарено огледало—
Кој по више, кој ниже.
Млади Ристо наивише,
А мланеста најниже.

Ребенку въ люлькѣ.

Гукало је голупче *)
У свилене пелене,
У сребрне колевке,
У мшрени повоји.

---

*) Если ребенокъ мужескаго пола, то поютъ голупче-голубчикъ, а если женскаго, то поютъ грлице.

Дѣтямъ вообще.

Ој ти дете паунче!
Моли татка и мајку,
Да ти узму пауне.
— „Молио сам, броио сам,
Они неће па неће“.

(Сельскому старостѣ *).

Кмет ми шета кроз село
И кметица по њега.
Кмету шије кошуља
Су две игле крстате,
Су три конца свилена.
Игле ги се искришија,
Конци ги се кинеја,
Руке ги се потеја

Турку.

Ој турчине, џелатине!
Џел ти душа мирише!
Врана коња играше,
И на коња китице;
Црна крвца стрцаше,
Бела пена меташе.
Тебе ваља вечера
До два брава печена.

По пути изъ одного села въ другое.

Гранала се ракита
Око Радич дворови.
Радич мајке говори:
„Жени мене мајко ле!

*) Эта пѣсня напечатана Милоевичемъ (кн. I, стр. 113) не много иначе.

— «Сам се, синко, женно.
«Сам сам мајко надбрао
«Седамдесет и седам,
«Осамдесет и осам,
«Деведесет и девет
«И на једно хиљадо.

Встрѣтившемуся на пути.

Ој скитниче, путниче!
Где си пута путов'ó?
Тебе ваља вечера
До две беле погаче
И црвена здравица.

Или:

Ој скитниче, путниче!
Где си пута путовб,
Ту си сабљу забраив
И на сабљи марама,
У марами до два жута дуката.

При встрѣчѣ лазарицъ на пути съ таковыми же изъ другаго села.

Чек, почекај, драго ле!
Да идемо заједно,
Да паднемо на једно,
Где је кућа богата,
Где се браћа држеја,
Јетрвице још боље.
Јетрвице, китице!
Занинај ми детенце!
Да отидем у поље,
Да наберем перивој,
Да пометем дворове,
Ће дођи лазари,
Ће мало да останев,
Ће много да зазрев.

При входѣ въ село.

Ми приѣосмо при село.
Стаде село весело

а далѣе продолжаютъ пѣть то же, что поютъ при входѣ въ домъ.

Въ Дибрскомъ округѣ сохраненъ обычай этотъ, какъ и въ Призрѣнѣ и его округѣ. Впрочемъ, какъ я замѣтилъ выше, онъ не соблюдается уже болѣе 20 лѣтъ, когда, на примѣръ, взрослыя дѣвушки наряжались лазарицами. Теперь роль этихъ лазарицъ исполняютъ наибѣднѣйшія женщины ради милостыни. Кромѣ того, къ нимъ присоединяются и ребятишки, которые привязываютъ по колокольчику къ правой ножкѣ своей.

Помимо этого, тамъ въ обычаѣ—цѣлую недѣлю, до лазаревой субботы, пѣть пѣсни. Недѣля эта называется лазаревскою; пѣсни поются слѣдующія:

Обложил се, Лазаре, Дамјан јукак:
Ак' претечет, Лазаре јасно слнце,
Ќа му земет, Лазаре, брза коња.
Ак претечет, Лазаре, Дамјан јунак,
Ќа му земет, Лазаре, слнцу сестра
И јесецу-месецу, Лазаре, братучеда.
Кога слнце, Лазаре, бленуваше,
Тога Дамјан, Лазаре, јафнуваше.
Кога слнце, Лазаре, в стреде небо,
Тога Дамјан, Лазаре, в стреде земја.
Кога слнце, Лазаре, по ридови,
Тога Дамјан, Лазаре, во дворови.
И му зеде, Лазаре, слнцу сестра
И јесецу-месецу, Лазаре, братучеда.

—

Змај заљуби, Лазаре, три девојки:
Прва та је, Лазаре, Дренопољска,
Втората је, Лазаре, Овчопољска
Трећата је, Лазаре. Виногорска.
Таја шчо је, Лазаре, Виногорска,
Кьига пишет, Лазаре, змеју праћат.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СКОПИЈЕ

Како знојет, Лазаре, змеј да дојет,
Грозјето ми, Лазаре, проздрејало,
Виното ми, Лазаре, прецутило.
Таја шчо је, Лазаре, овчопољска,
Књига пишит, Лазаре, змеју праћат;
Како знојет, Лазаре, нека дојет,
Се ми овци, Лазаре, изјагњије
Преотките, Лазаре, изблизнеје.
Таја шчо је, Лазаре, Дренополска,
Книга пишит, Лазаре, змеју праћат:
Како знојет, Лазаре, нека дојет,
Су стигнала, Лазаре, мошко дете.

—

Имам, имам, невесто, мошко дете.
— «Промени го, невесто, во црвено,
«Опаши го, невесто, во зелено,
«Извади го, невесто, на портите,
«Ѣа поминет, невесто, Лазарките,
«Ѣа го земет, невесто, мошко дете.
«Шчо стоите, синови, шчо гледате?
«Не л' појдите, синови, в честа гора!
«Пресечите, синове, до две дрва,
«Направите, синове, мос на река,
«Ѣа поминет, синове, Лазарките».

Бѣдныя же женщины въ лазареву субботу, побираясь по домамъ, поютъ слѣдующія пѣсни:

Неженатому парню:

Јелен пливат по море јо Лазаре!
Златни му се рогови, » »
На рогови пиргови, » »
На пиргови троњови, » »
На троњови млад јунак. » »
Невеста го догледа » »
Од шарени разбоји: » »
На пиргови троњови, » »

На трњови постеља, јо Лазаре!
На постеља млад јунак. » »
Чисти свати кровјаше: » »
— «Кровјај, кровјај, јуначе! » »
До коде ћи и скоровјаш. » »

—

Лудо идет от бања, јо Лазаре!
Мома идет од вода. » »
Да ја фати за рока, » »
Води, води дур дома. » »
— «На ти, мајко, одмена, » »
«Татку бела промена, » »
«Сестре косми чешљани, » »
«Брату перче чешљано, » »
«Мене топла постеља » »

—

Овде јунак неженат. јо Лазаре!
Женајте го, женајте! » »
Дошла кова је прошла. » »

Несосватанной еще дѣвушкѣ:

Овде мома неможена. јо Лазаре!
Можајте ја, можајте! » »
Дошла кова је прошла. » »

Молодушкамъ:

Овде лани дојдовме, јо Лазаре!
Ни невеста најдовме. » »
Година-ва дојдовме, » »
И невеста најдовме. » »

Въ селахъ Дибрскаго округа славянки и албанки — молодухи не причащаются до вербнаго воскресенья. Онѣ имѣютъ обыкновеніе причащаться только въ этотъ день.

По окончаніи обѣдни молодухи не идутъ домой, а остаются всѣ около церкви, составляютъ хороводъ въ такомъ порядкѣ, въ какомъ онѣ выходили замужъ—по старшинству. Затѣмъ поютъ слѣдующую пѣсню:

Не л' бери цвете, Стале овчаре,
немој го газит!
И даго бери, Цвето девојко.
кој ћи го носит?
Да ја си има, Цвето девојко
лоша невеста.
Остави лоша, Стале овчаре,
уземи арна.
Как' се остават, Цвето девојко,
шчо се узело?
Таја ми имат, Цвето девојко,
голема рода:
Татка и мајка, Цвето девојко,
и девет браћа,
И девет браћа, Цвето девојко,
и осом сноји.
И осом сноји, Цвето девојко,
седом мнучиња
Седом мнучења, Цвето девојко,
како кучиња,
Ћа ме исечет, Цвето девојко,
косај по косај.

Въ Тетовѣ и въ селахъ этого округа точно также удержался обычай лазарицъ, особенно въ селахъ, гдѣ мусульманъ почти нѣтъ. Но Лазарь и Лазарица съ пѣвицами большею частью бываютъ изъ самаго бѣднаго сословія; дѣвочки — круглыя сиротки. Нарядъ вездѣ одинаковъ, какъ я уже замѣтилъ выше. Пѣсни ничѣмъ не отличаются отъ призрѣнскихъ: въ нихъ слышны иногда варіяціи, дополненія, или сокращенія. Изъ этихъ пѣсенъ привожу здѣсь одну, которую лазарицы поютъ въ домѣ въ честь холостого парня:

Овде јунак не женет; о Лазаре!
Женнте го, жените!

Зер ће он ви отбегнет
У две—у три планине,
У четири рудине.
Тамо ће мому наћи,
Ће гу фатит за руку,
Ће гу носи дур дома.
На ти мајко одмена,
Татко вода студена
Мене бела промена.
Обрни се Лазаре, јо Лазаре!
И т. д. какъ въ Призрѣнѣ и Хочѣ.

Всѣ лазарицкія пѣсни с. Хочи Призрѣнскаго уѣзда напечатаны Милоевичемъ. Считаю поэтому излишнимъ печатать ихъ снова; только не скрою, что въ пѣсняхъ этихъ я не встрѣчалъ: ни Ярило, ни Божило. Къ тому же въ Хочѣ турецкое населеніе на столько умножилось, что стало импонировать христіанамъ своимъ мусульманскимъ пуританизмомъ и образомъ жизни, лишенной радости и печали,—жизни кисмета,—жизни животной, глухой, мрачной. Христіанки-лазарицы тамъ не смѣютъ уже воспѣвать турка и обзывать его несовсѣмъ лестными именами—потур и пр. Избѣгаютъ—произносить и Божоле и Ярило, можетъ быть уже и потому, что сами, не понимая значенія ихъ, выбросили изъ пѣсней своихъ.

Въ селахъ Печскаго уѣзда, гдѣ христіане живутъ компактною массою (что̀ весьма рѣдко), можно еще видѣть процессію лазарицъ, побирающихся по домамъ, но это жалкія побирушки, бѣдняжки, и въ пѣсняхъ ихъ, имѣвшихъ въ свое время смыслъ и рифму, слышатся одни лишь жалкіе остатки.

Страстная недѣля:

Въ продолженіе всей этой недѣли повсюду среди православнаго народа старой Сербіи царятъ спокойствіе и тишина. Нигдѣ не слышно пѣсни, ни даже веселой бесѣды.

Нѣтъ и особенныхъ обычаевъ, которые бросались бы въ глаза. Отмѣтимъ только слѣдующее.

Наканунѣ великаго четверга въ домахъ запасаются водою, въ которой намѣрены красить яйца. По нѣкоторымъ мѣстамъ эту воду

приносятъ молча, не отвѣчая на вопросы при встрѣчѣ съ кѣмъ бы то ни было.

Въ великій четвергъ, предъ восходомъ солнца берутъ одно яйцо и на всѣхъ четырехъ сторонахъ его дѣлаютъ по кресту. Это яйцо называется «страшникъ». Послѣ красятъ всѣ яйца. По инымъ мѣстамъ красятъ ихъ и въ великую субботу, но никакъ ни на великую пятницу.

Яйцомъ, называемымъ «страшникъ», жены гладятъ по лицу всѣхъ дѣтей въ домѣ, чтобы онѣ были всегда краснощеки и, слѣдовательно, здоровы, и чтобы ничего не страшились. Иные носятъ «страшникъ» въ виноградники и тамъ его закапываютъ, чтобы градъ не побилъ виноградъ.

Въ великую пятницу большая часть мужчинъ брѣется и стрижется для того, чтобы не болѣли голова и зубы въ томъ году.

Пасха.

День Свѣтлаго Воскресенія во всей старой Сербіи до Горча называютъ («Велик дан») великимъ днемъ. По совершеніи утрени, которая начинается ровно въ полночь, а за нею и литургіи, сербы розгавливаются прежде всего яйцомъ.

Въ этотъ день, къ вечерни, которую называютъ вторымъ воскресеніемъ, являются въ первый разъ въ церковь съ свекровьями всѣ тѣ молодухи, которыя вышли замужъ въ томъ году.

По селамъ на другой день пасхи сербы-христіане совершаютъ крестные ходы. Послѣ составляютъ игры и забавы. Женщины, молодушки и дѣвушки поютъ пѣсни въ хороводахъ съ одной стороны, а съ другой парни соперничаютъ въ бросаніи камня до извѣстней черты или затѣваютъ другія игры.

Мѣстомъ такихъ собраній сельская церковь, при которой всегда есть площадь.

Въ селахъ гиланскаго округа поютъ слѣдующія пѣсни:

Ор' се, бер' се, оро да беремо!
— «Берте, берте, мене не чекајте,
«Мене мајка у оро не пушта,
«Но ме праћа на Дунав на воду,
«А ја не знам од куд Дунав тече».

— Дунав тече кроз Будима града.
Пуче пушка из луга зелена,
Те утепа три млада бећара.
Један рече: леле мене мајко!
Други рече: леле мене селе!
Трећи рече: под прстен девојко!

—

Данас је данак Великдан,
Данас се жени Алај-бег,
Позвао сестру на радост.
Не може сестра да дође,
Мушко је чедо у рукам,
Тешка је кућа на глави,
Ће прати кћеру Милену.
Милено кћеро, Милено!
Да тргнеш тилбент подоле.
Кад прођеш ујку при дворе,
Да турнш крпче на уста.
Опрости, Боже, греове,
Да љубим своју сестричњу.

—

Куjумција на мору сеђаше,
А девојка на брегу стојаше,
Те га она њега заклињаше:
Куjумција, тако ти заната!
Да ми сковеш јунака од злата.
О девојко, тако ми заната!
Сковаћу ти јунака од злата,
А не могу руке потковати,
Што ће тебе младу загрлити;
И не могу очи потковати,
Што ће тебе младу погледати;
И не могу уста потковати,
Што ће тебе младу пољубити.

—

Коло води Јелена девојка,
Коло води, невесело оди,

Песму поје, срцем уздисује.
Запита је њена другарица:
Што је теби од Бога невоља!
— Другарице, право ћу ти казат:
Синоћ ми је ситна књига дошла,
Да ја дворим свекру и свекрви,
Да ја дворим девет деверима,
Да ја дворим девет јетрвама,
Да ја ницам девет колебака,
Да ја појим девет врана коња,
Да ја чувам зелену ливаду,
У ливади студена кладенца.
Ја ћу дворит свекру и свекрви,
Ја ћу дворит девет деверима,
Ја ћу дворит девет јетрвама,
Ја ћу ницат девет колебака,
Напојићу девет врана коња,
И чуваћу зелену ливаду,
Ал не могу студена кладенца.
Ту долазу свакојаке вере,
Ође мени неприлику рећи,
Ја сам јадна рода господскога.

—

Создаде се једна црква
Ни на небу, ни на земли,
Но под облак на гранчици.
У њој пољу три анђела,
Три анђела гологлава.
Зачула и' Божја мајка,
Зачула и', проклена и'.
Стани, водо, стани горо!
Стала вода, стала гора,
Трепетлика не станула.
Свака мајка род родила,
Трепетлика не родила.

—

Кара акмам, кара абер дође,
По аберу ситна писма стиже,

У писми су до две до три речи:
Синоћ ми се драго преженило,
Да ме оће на свадбу позвати,
Тешки би му пешкеш ја пратила:
Пратила би бравче и колаче,
Покрила би црним тестемељом,
Нек му буде црно за до века!
А свекрви свилену кошуљу,
Свиле јој се змије око грла!
А деверу сребрни ножева,
Ако Бог да, у срцу му били!
Јетрвици јеш'л јеменице,
Нек јој буде јеш'л за довека!
А завици аспур канарицу,
Да јој буде аспур за до века!

—

Јелено санџак девојко!
Не дизај пера високо!
Доста си сама висока,
Сенка ти стиза у Солун
До солуначки овчара.
Овчари јагње печеу,
Јелену с јагњем нудише,
Јелена неће, па неће.

—

Ој горо, горо зелена!
У гори дрво високо,
На дрву лисја широки,
На листом цвеће црвено,
На цвеће пчелке попале.
Што' но је дрво високо?
То јесте црква Грачанка,
А што су лисја широки,
Све то су књиге попове,
А што је цвеће црвено,
То јесте причес у цркви.
А што су пчелке попале,
Све то су људи у цркви.

—

Чардак се гради спрам мосечине,
Спрам месечине, на конопљиште.
На чардак седи млади спаија,
У рукам' држи сива сокола.
Сви му се чуде с чиме га рани,
Образе кида, сокола рани,
Сузе си рони, сокола пои.

—

Мори Дано, кара Дано!
Ко ти прође синоћ кроз дворе?
Тамнина беше, не га угледа,
Ако не беше овчарче младо,
На раме носи јагње сугаре,
У рукам имаше жута кафала,
А у кафалу стручак босиљка,
Цвеће мирише, срцем уздише.

—

Мори Сандо, Сандалено!
Куда ти је челебија?
Отиша је у Софију.
Коњ му дође, он не дође.
На коњу је шимшир седло,
На седлу је огледало.
Прићи, Сандо, погледај се!
Танка снаго, половино!
Боже мили, как' сам лепа!
Јот да имам црне очи,
Ја би Турке покрстила
И попове распопила,
А све ђаке запопила.

Въ Средской волости у христіанъ обычай—послѣ вечерни (Пасхи втораго воскресенья) отпраздновать ее сообща въ селѣ «Средскѣ». Сюда народъ собирается изъ всѣхъ сосѣднихъ селъ. Между тѣмъ—какъ мужчины, женщины и дѣвушки идутъ въ то село, женщины и дѣвушки онаго поютъ слѣдующую пѣсню, неоднократно ее повторяя:

Бери се голем саборе,
Да би се голем набраја!
Од сваке куће по мома,
Од попов' куће три моме.

Желанные гости не заставляютъ себя долго ждать. Всѣ заранѣе знаютъ мѣсто, день и часъ, когда предстоитъ то общее празднество, благодаря которому село это превращается въ настоящую ярмарку. Здѣсь поютъ слѣдующія хороводныя пѣсни:

Долете челка од Бога,
Казује лето богато:
Великдан шарен, прешарен,
Ђурђевдан травком и шумом,
Петровдан белим јечменом.

—

Мијајло брате, овчаре,
Виде ли Пореш планину?
— Не вило Пореш планину,
Два жива огња гореја,
Девет се брата делеја,
Десето лудо женеја,
Здравица сестре носеја.
— Дођи ни, сестро, дођи ни!
— Не могу, брате да дођем,
Ја имам чедо да шишам.
— Мушко ти чедо пукнало!
— Дођи ни, сестро, дођи ни!
— Не могу, брате, не могу,
Ја имам платно да белим,
— Виле ти платно однеле!
— Дођи ни, сестро, дођи ни!
— Не могу, брате, не могу
Ја имам кућу да 'људим.
— Турци ти кућу шетали!

—

Лиљана снаху довела,
Много ги рухо донела.

Много ги сребро донела,
Од руха обојце градила,
Од сребро оковце градила.

—

Играла Јана и Мара, уј!
На Комнанове ливаде, уј!
На Мару чова до земле, уј!
На Јану сребро и злато,
Мари се сваки преклања,
А Јане никој ни мало,
То Јане мило не било,
Па иде дома код мајке,
Те паде мајке на скуте,
Плачући мајке говори:
— «Чуеш ли мене, мајко, ле!
Ја сам ти с Маром играла,
На Комнанове ливаде,
На Мару чова до земле,
На мене сребро и злато,
Маре се сваки преклања,
А мене, мајко, никој ни мало».
Мајка ми ћерке говори:
— «Мара ми има два брата,
За то се Маре сваки преклања».
Опет ми Јана говори:
«Оћу да скинем, мајко, ле,
Оћу да скинем сребро и злато,
Да купим, мајко, два брата».
Но мајка Јане говори:
— «Не скидај, ћерко, сребро и злато,
Да купиш, Јано, два брата.
Купена браћа, не бивав браћа.
Друге ће тебе да зазру.
Купила Јана два брата» *)!..

На другой день Пасхи, послѣ завтрака, всѣ и мужчины, и женщины, молодки и дѣвушки собираются около церкви для крест-

*) Поютъ также и пѣсню, которую слышишь въ Моравѣ См. стр.

наго хода. Мужчины берутъ иконы, кресты, хоругви и носятъ ихъ вслѣдъ за священниками, а женщины и дѣвушки, ухватываясь по 4—5-ти въ рядъ за руки, слѣдуютъ за процессіею и поютъ: Господи помилуj! Священники поютъ тропарь праздника; присутствующіе поютъ тотъ же тропарь по своему, по народному напѣву и выговору, а не по церковному:

«Ристос вàскрсе из мр̀твиjу, самр̀тиjу самр̀т попрàв и сӳштиjу ва гробе живот дàрове».

Такъ поютъ мужички до тѣхъ поръ, пока дойдутъ до опредѣленнаго мѣста, гдѣ священникъ читаетъ евангеліе. Затѣмъ мужчины садятся, закусываютъ немного хлѣбомъ и приготовленными дома холодными кушаніями и запиваютъ виномъ. Женщины же и дѣвушки составляютъ коло и пляшутъ подъ хороводныя пѣсни.

Между тѣмъ молодки (того года обвѣнчанныя) выдѣляются изъ толпы и вмѣстѣ съ свекровьями обходятъ мужчинъ, даря каждому по два красныхъ яйца.

Какъ только молодки кончаютъ церемонію роздачи яицъ, выступаютъ на сцену молодые парни. Бросая камни, они подскакиваютъ, сколько кто можетъ для того, чтобы годъ былъ урожайный. Всѣ вѣрятъ, что не быть урожаю въ томъ году, если парни не бросали камней, не прыгали, и не скакали.

Спустя нѣсколько времени всѣ крестоносцы встаютъ и въ прежнемъ порядкѣ двигаются съ крестами чрезъ нивы и сѣнокосы до, назначеннаго заранѣе, гумна, гдѣ всѣ пріостанавливаются и попъ снова читаетъ евангеліе. Потомъ всѣ садятся для отдыха. При чемъ не забываютъ подкрѣпить себя и стаканомъ вина.

Какъ при выходѣ крестной процессіи, такъ и при возвращеніи, всѣ слабые, страждущіе и недугующіе въ томъ году каковолибо болѣзнію ложатся на землю—на пути, которымъ проходитъ процессія съ крестами, иконами и хоругвями. Священникъ, а за нимъ всѣ крестоносцы перескакиваютъ чрезъ лежащихъ, чтобы они выздоровѣли или чтобы болѣзнь, которою они страдаютъ, не возвращалась къ нимъ больше.

Во время процессіи, кромѣ тропаря, поются и слѣдующія пѣсни:

Паде плата на ливаду.
Не је плата на ливаду,
Него ми су часни крсти.
Станте крсти, да станемо!

—

Мори дике, попадике!
Госиоди помилуј!
Где си расла и порасла?
Господи помилуј!
— У зло место каменито,
Господи помилуј!
Где јунаци камен метав,
Господи помилуј!
Где невесте коло играв.
Господи помилуј!

Возвратившись къ церкви, крестоносцы устроиваютъ родъ живой каланчи изъ молодыхъ парней слѣдующимъ образомъ:

Выбираются нѣсколько парней одинаковаго роста, которые становятся въ кругъ бокъ о бокъ такъ, чтобы одинъ другому могъ положить руки на плечи и за шею. Затѣмъ другіе парни вскакиваютъ на плечи предъидущихъ. Надъ послѣднимъ становится парень съ стаканомъ вина въ рукахъ и произноситъ тостъ, начинающійся восклицаніемъ: Ристос васкрсе!

— Ва истину васкрсе! отвѣчаютъ ему всѣ присутствующіе. Послѣ чего онъ продолжаетъ: «Да дастъ Богъ долголѣтнюю жизнь нашимъ старшинамъ» (если тутъ случится какой-либо ренегатъ изъ сосѣдей, то вспоминается и его имя и произносится, само собою разумѣется, и имя султана съ благожеланіями и ему), священникамъ, старостѣ, первымъ людямъ въ селѣ и всему народу христіанскому. Дай Боже урожай тамъ, гдѣ пронесенъ честный крестъ: Хлѣбовъ въ полѣ, скотину въ домѣ. Дай Боже всякому все по его желанію!

За благопожеланіями слѣдуютъ недоброжелательства: Не дай Боже дѣтей тому, кто ворожитъ для пріобрѣтенія таковыхъ! Не дай Боже коровъ тому, кто ворожитъ надъ ними, овцами, козами и лошадьми. Дай Боже, чтобы у того на гумнѣ никогда не ревѣли корови, не блеяли овцы и козы въ овчарнѣ, не ржали лошади въ конюшнѣ.

При произнесеніи этихъ благожеланій и недоброжелательствъ парни, составляющіе основаніе каланчи, потихоньку двигаются кругомъ, а окружающіе ихъ зрители и слушатели выкрикиваютъ на всѣ лады: Аминь!

Крестные ходы точно также устраиваются и въ селахъ подгора Ипека; именно: гдѣ нѣтъ мусульманъ, или гдѣ это еще не воспре-

щается. Для крестныхъ ходовъ—съ общаго согласія мужичковъ съ священниками—назначаются дни для каждаго села, чтобы священники разныхъ селъ могли участвовать въ каждой процессіи.

Въ селахъ Косова поля во время крестныхъ ходовъ поются слѣдующія пѣсни:

Крстоноша Бога моли:
Господи помилуј! bis.
Дај ми Боже ситну росу,
Господи помилуј! bis.
Да зароси редом поље,
Господи помилуј!
Од два класа чабар жита,
Господи помилуј!
Од две краве плуг волови,
Господи помилуј!
Од две овце ведро млека,
Господи помилуј!

—

Свети Петар по рај шета,
Господи помилуј! bis.
А по њега стара мајка,
Господи помилуј! bis.
Врат' се натраг, стара мајко,
Господи помилуј! bis.
Неси га рај заслужила,
Господи помилуј!
Не си гладног наранила,
Господи помилуј!
Не си жедног напоила,
Господи помилуј!
Не си голог оденула,
Господи помилуј!

Въ селахъ Дибрскаго округа проводятъ Пасху въ хороводныхъ пѣсняхъ; мужчины, впрочемъ, поютъ и пляшутъ сами по себѣ, а женщины особо. Женщины, кромѣ своихъ хороводовъ, составляютъ еще и мужское «оро». Поэтому для своего «оро» они имѣютъ

однѣ пѣсни, а для мужскаго—другія. Привожу здѣсь прежде пѣсни, которыя поются женщинами, когда онѣ водятъ свое женское «оро».

Станала ми Марковица
С утро рано, во недѣља,
Во недѣља, на Велик-день.
Во шчо ми се променило?
Се во руво копринено,
И на уста наредило
До два венца дробен бисер.
Кинисала да ми одит,
Да ми одит на причесна.
Нешчо је се заслушуват:
Коньски тропот, турски шепот.
Излегоје клети турци,
Им зедоје мошко дете,
Навалије силен огон,
Испекоје мошко дете.

—

Вила Неда вито оро
На планина, на рамнина.
Извила го на планина,
На планина, на рамнина
Со нејзини си другачки.
Другачки је завидоје:
— «Блазе тебе, бела Недо
Со твојето бело руво,
Бело руво копринено!
Али ти го татко купи?
Али ти го браћа шиле?
Али ти го мајка прела?
Али ти го снои ткали?»
Изговори бела Неда:
Ај ви вами, мој' другачки!
Ни пак ми го татко купил,
Ни пак ми го браћа шиле,
Ни пак ми го мајка прела,
Ни пак ми го снои ткале.
Пречиста сум послушала

Ристоса сум подржала,
Пречиста ме дарувала,
Две кошули копринени.

—

Граља градила, граља градила
Самовила ми кула правила, и-и!
Кула правила, кула правила
На врв планина, и-и!
У темељ клала, у темељ клала—
Се стари старци, и-и!
Порти ми клала, порти ми клала
На стредна коа, и-и!
На стредна коа-bis
Се млади жени, и-и!
Дирeци клала-bis
Млади момчина. и-и!
Пердиња клала-bis
Млади невести, и-и!
Ђам пенђеринја, bis
Лепи девојки. и-и!
Завршье клала, bis
Стари старици. и-и!
Ми ја правила, bis!
Изнаправила. и-и!
От ми запеја bis
Самовила. и-и!—

—

Кинисала ми дивна Јелена,
Да ми је одит из дивна гора.
Променатa је се во девојчинско,
Опашана је со струнен гајтан.
На главе клада од књига дарпна,
А на дарпната стребрена игла.
Ветор повеја, дарпна жграмоте,
Дарпна жграмоте, игла стрепоте,

—

Зацвилела, ми, зацвилела ми
Цвитељна звезда
На Никополе, на Никополе
Млад челебија.
Не ми је била, не ми је била,
Цвитељна звезда,
Токо ми била, токо ми била
Турска робиња,
Скоро робена, скоро робена,
Не потурчена.
Ми изговори, ми изговори
Турска робиња:
— «Да ај ти тебе, да ај ти тебе,
ej мили братко!
Извади мене, извади мене,
Од турски роци!
Толку сакајет, толку сакајет
Две чаши злато,
Две чаши злато, две чаши злато,
Трећата бисер.
— «Да ај ти тебе, да ај ти тебе,
Турска робиньо!
Ја да би имал, ја да би имал
Две чаши злато,
Две чаши злато, две чаши злато
Трећата бисер,
Би' си нанижал, би' си нанижал
Жене на грло,
Жене на грло, жене на грло
Дете на капа,
Дете на капа, дете на капа,
Коньу на грива».
— «Да ај ти тебе, да ај ти тебе,
Млад челебија!
Твоја невеста, твоја невеста,
Робинка била!
Мошко ти дете, мошко ти дете
Робче одело!
Брза ти коња, брза ти коња
Турци плениле!

—

Заблејала ми, заблејала ми
Овца рогуша.
А, леле, леле, дури до Бога,
Дури до Бога:
Дури ми беше, дури ми беше
Овчар не женат,
Трева си пасев, трева си пасев
По планината!
Сенки се држев, сенки се држев
Под јаорите!
Вода си пијев, вода си пијев
По изворите.
Солца си макав, солца си макав
По солишчата.
Од како ти се, од како ти се
Овчар ожени,
Трева си паса, трева си паса
По буништата
Вода си пија, вода си пија
По баришчата
Солца си мака, солца си мака
По потишчата.

—

Оф! Јана биље брала, мори,
У Пирин-планина.
Оф! Не ми биље брала, мори,
Ток брата сакала.
Оф! Брата си сакала, мори,
Брата си Стојана.
Оф! Таја ми го најде, мори,
У Пирин-Планина.
У Пирин-планина, мори,
У трева завијен.
У трева завијен, мори,
Со шума покријен.
Оф! кога писна Јана, мори,
У Пирин-планина.
Оф! Ај ти тебе, море, брате,
Ej, брате Стојане!

Оф! Ја си дојдов брате мили
С моји мили дружки.
Оф! Ја си најдов брате мили,
Биље да копаме.
Оф! Ми те најдов брате мој
У трева завијен,
У трева завијен брате мој
Со шума покријен.

—

Оф! Шчо ме на зло даде, нане, bis
На девет девера.
Дења орај, нане, ноћа ајдутувај.
Једна вечер, нане, што ми донесоје,
Шчо ми донесоје, нане, се бели талири,
А в седеље, нане, крвави алишча.
Тије беје, нане, од мојего брата.
Од мојего брата, нане, брата Костадина.
Кога писнав, нане, ноћа у полноћа:
Бог да убијет, нане, шчо ме на зло даде.
Шчо ме на зло даде, нане, на девет девера,
Да ми загубит, нане, брата Костадина.

—

Патруно! да би ми пукнала!
Мор' душманке, да ми треснала?
Мор' шчо ове чудо од тебе, бреј?
Оф ка' та година-крвина, бреј
А година-ва два крва, бреј!

—

Собрале се деветнес дивојки,
Со дивојки млада Митровица.
Сите ми и с'ора надиграват,
Сите ми и с песни надпејуват,
Сите ми и с лико надличуват.
Туј помина Суло од Огдено.
—«Ај ти тебе, млада Митровице!
Сите ми и с ора надигруваш,

И сите и с песми надпејуваш,
И сите и с лико надличуваш,
Вчера ти го Митра отепаје».
— Кога писна млада Митровица:
Ај ти, слнце, ај ти јасно слнце!
Шчо ме мене брго ти огреја
На час зајде убава невеста.

—

Стигнала ми се Бела Марија
Стигнала ми се на ден Велик-ден,
На ден Ђурђевден ми ја крстије,
Ми ја крстије, гости је браје.
На ден Спасовден ми заодела,
И заодела, и завезала;
На ден Петровден стројци дојдоје,
Стројци дојдоје, и ја дадоје,
На ден Илиндеи ја оможије.

—

М'и изговори Самовила:
Пооди, Мирче, пооди
До високана планина,
До висока-на планина,
До високите јасики:
Тамо се жени Јанкула.
По сите сестри распушчи,
А по Марја сам појде.
Марија у кот легнала,
Мошко ми дете стигнала.
Та ти ја пушча Јаника.
Јаника мајка учеше:
Јанико, ћерко, Јанико,
Ти ко ћа појеш у вујка,
Не врти оро широко,
Не фрлај перја по главе,
Ил је вујко ти неверен,
Тебе ћи земет за него.
Јаника мајка не почу,
Кога отиде у вујка,

Разврте оро широко,
Раскрева могли, праови,
Расфрла перја по главе.
Ми изговори Јанкула:
Шчо ћет во Будим одиме?
Шчо ћет трудиме коњи-ве?
Шчо ћет кршиме поткови?
Све ја мнука Јаника.
Кога во црков одеје,
Дробни камења пађаје,
Кога од црков идеје,
Крвава роса росеше.

—

Заспала ми је, заспала ми је
Паун Богдана,
Заспала ми је, заспала ми је
На врв планина.
Послано је је, послано је је
Зелена трева.
Лизгавје је је, лизгавје је је
Се гороцвеће,
Покријена је, покријена је
С зелена шума.
Ту је помина, ту је помина
Младо овчарче.
Жалба му беше, жалба му беше
Да ји разбудит.
По жал му беше, по жал му беше
Да ја оставит.
Оту ми свирна, оту ми свирна
Младо овчарче,
Оту ми свирна, оту ми свирна
Сос писан кавел,
Да ја разбуди, да ја разбуди
Паун Богдана.

Мужеское «оро», устраиваемое женщинами, отличается большей развязностью и веселымъ притопываніемъ ногъ; при чемъ онѣ поютъ:

Стегни го, Јано мори, оро-то,
Стегни го, коконо, орото, оп, троп *)!
Мор земи ја Митра до тебе,
Земи ја Митра до тебе, оп, троп!
Мор' Митра ми немат кошуља,
Митра ми немат кошуља, оп, троп!
Мор' Митра ми немат клашеник,
Митра ми немат клашеник, оп, троп!
Митра ми немат чораби,
Митра ми немат чораби, оп, троп!

—

Играјет девојки на ново полаће
оп, троп!
Викајет Калина, ела да играме!
оп, троп!
Калина велепе: не можам да играм.
оп, троп!
Не игра, не игра, ноги ме болит.
оп, троп!
Ја ти зном, ја ти зном, шчо ти ноги болит
оп, троп!
Ти болит, ти болит за чисти чораби
оп, троп!
Ти болит, ти болит за чисти-не чегли.
оп, троп!

—

До в село идем, синџиро моме,
Два коња водим.
Једен за тебе, синжиро моме,
Други за мене.
Тој шчо за мене, синџиро моме,
Ковано седло;
Тој шчо за тебе, синџиро моме,
Лејана узда.

—

*) При произнесеніи этого восклицанія всѣ хороводницы въ тактъ топаютъ ногами.

Шило Маре, шило Маре бела саја,
Шчо ја шило, шчо ја шило три години,
Со дванајес, со дванајес терзии,
Со тринајес, со тринајес шегрти.
Љуто мајка, љуто мајка то прклна:
Пуста да би, пуста да би бела саја!
Пуста да би останала!
Турци да би, турци да би ја плениле!
Ушче речта, ушче речта не дорече,
Нафтасаје, нафтасаје клети турци,
Го зедоје, го зедоје бело Маре;
Му плениje, му плениje бела саја.
Одеје ми, одеје ми, поодеје.—
Изговори, изговори бело Маре:
—Ај ви вами, ај ви вами клети турци!
Не'л' дајте ми, нел дајте ми фрушко ноже,
Да закола, да закола ђул јаблко!
Је дадоје, је дадоје фрушко ноже.
Не ми закла, не ми закла ђул јаблко,
Се уболи, се уболи бело Маре.

—

Обложила се једна девојка
Со једно младо овчарчэ,
Кој ћа ми станет изјутро рано.
Ако претечет младо овчарче,
Девојка ћа ја уземет;
Ако претечет девојка,
Овчару стадо ћа земет.
Со ноћ девојка Бога молеше,
Со ноћ да бидет облачно,
А на утрина ведрина.
Како девојка Бога молеше,
Со ноћ ми било облачно,
А на утрина ведрина.
Девојка овчар претече,
Овчару стадо му зеде.

—

Мале мори мајко!
Кој кљукат на врата?
—Кало, мори, ћерко!
Трчи отвори му!
Мале мори мајко!
Вечера немаме.
—Кало мори ћерко,
Сама си вечера!
—Мале мори мајко!
Постеља немаме.
—Кало мори ћерко,
Сама си постеља!

—

Зацвилел ми је млад челебија
На Никополе крај тифко море.
Го догледала стара му мајка.
Да шчо ми цвилиш, ej мили сине?
Да изговори млад челебија:
Да ај ти тебе, ej стара мајко!
Как да не цвила, как да не цвита?
Шчо су догледал до две девојки,
До две девојки, трећа невеста,
Шчо ми жнејеје голема нива,
Голема нива, бела пченица,
Бела пченица, шесторедица,
Лебец јадеје—суви корчици,
Вода пијеје по баришчата,
А в лице стоје бели, црвени.
А ја шчо има млада невеста,
Дења и ноћа на диван седит,
Леба ми јадет—бела симида,
Вода ми пијет—црвено вино,
Сола ми макат—бела шећера,
А в лико стојит жлта j' зелена.

—

Шчо си повенал Трпко Морјане,
По планината?

Ил си повенал, Трпко Морјане,
За бела Цвета?
Ти се предала, Трпко Морјане,
Далек на далек,
Далек на далек, Трпко Морјане,
Дур в Моријово,
Дур в Моријово, Трпко Морјане,
За Моријовче,
За Моријовче, Трпко Морјане,
За оризарче.
Ни ми је жллба, Трпко Морјане,
За бела Цвета,
Ток ми је жалба, Трпко Морјане,
За прињијата,
Шчо ми однесла, Трпко Морјане,
Многу прињија,
Многу прињија, Трпко Морјане,
Ергеле коња,
Ергеле коња, Трпко Морјане,
Со се коњари,
И ми однесла, Трпко Морјане,
Сурија овци,
Сурија овци, Трпко Морјане
Со се овчари.

—

Зајде ме сунце, мале ле, мајко,
На врв планина,
Једне ме зајде, мале ле, мајко,
Друго ме огреја.
Тога ми текна, мале ле, мајко,
Али је вечер.
Заилиф коња, мале ле, мајко,
Дојдов си дома,
Дојдов си дома, мале ле, мајко,
В петлени доби.
Порти си најдов, мале ле, мајко,
Се затворени.
Заилиф коња, мале ле, мајко,
Прескочив порти,

ТАВ. VI.

диван.

стеља,

ната.

о дете,

ено.

врата.

евеста.

цафилот

нфилот,

кот *).

аше,
кршеше.

онеше.

пишеше,

кој немат,

да одит.

нчаніями на от, какъ: бо-
ваютъ слова, употребляемыя
-отъ, картузъ-отъ и пр. см.
лгѣ» 1881 г.—Частица эта
употребляется русскими для усиленія указанія, какъ и въ приводимыхъ здѣсь
пѣсняхъ слова съ такимъ же окончаніемъ для той же цѣли, напримѣръ: но-
зите, Маркова-та мајка, потишта-та, гора-та.

РОДОСЛОВІЕ
ДОМУ БРАНКОВИЧЕВА.

ТАВ. VI.

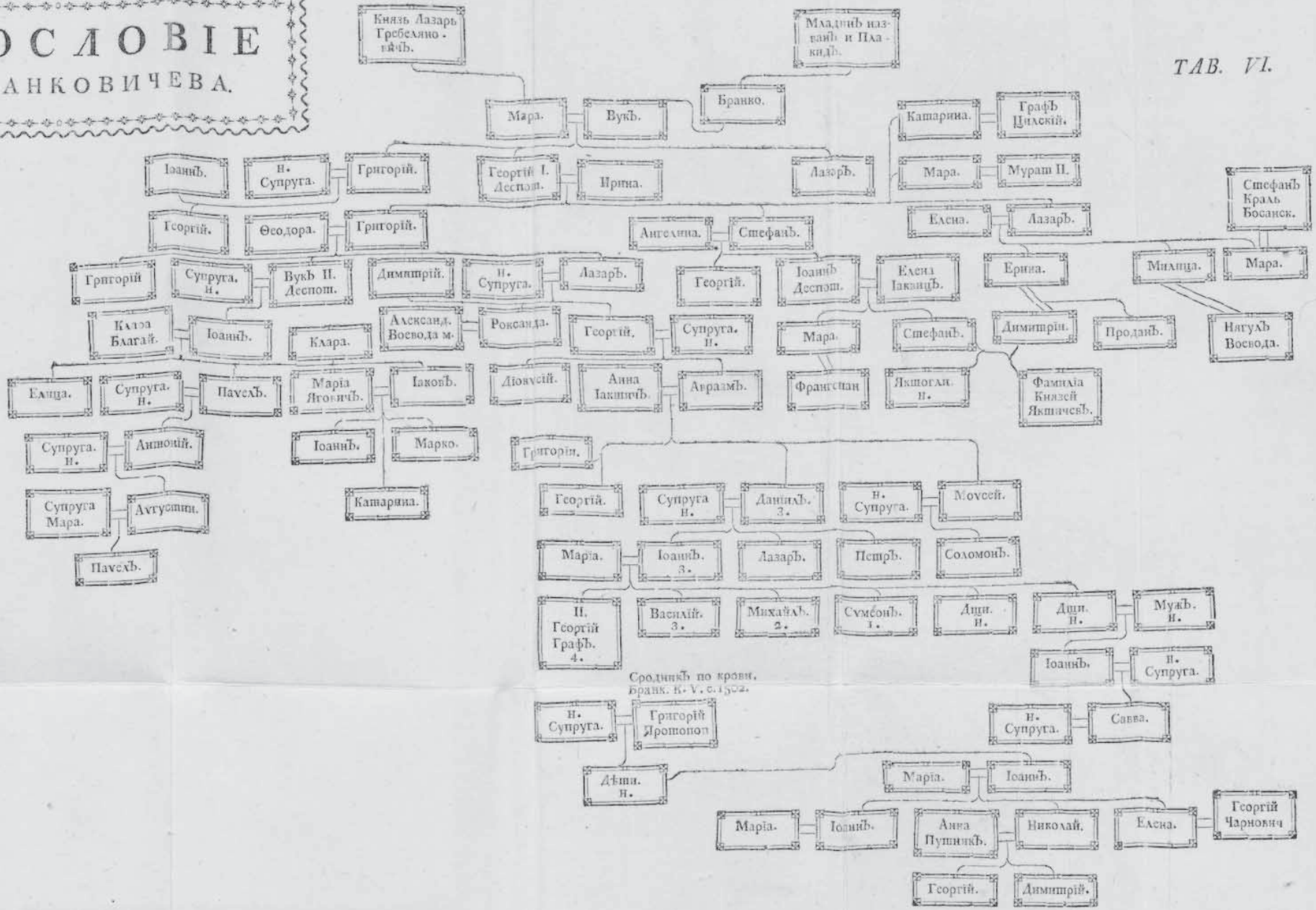

От си се качив, мале ле, мајко,
На висок диван.
Оту си најдов, меле ле, мајко,
Пуста постеља,
Како послана, мале ле, мајко,
А не крената.
До постељата, мале ле, мајко,
Мошко-но дете,
Как повијено, мала ле, мајко,
Неразвијено.
От си излегов, мале ле, мајко,
На мали врата.
Оту си најдов, мале, ле мајко,
Млада невеста.
Главата клала, мале ле, мајко
Во трандафилот
Нозите клала, мале ле, мајко,
Во каранфилот,
Роци те клала, мале ле, мајко,
Во босилекот *).

—

Крал Богдан из двор меташе,
Тенки си прсти ле кршеше.
Тенки си прсти ле кршеше,
И дробни слзи ле ронеше.
И дробни слзи ле ронеше,
Силен се тевтер ле пишеше,
Силен се тевтер ле пишеше,
Кој имат сина ле, кој немат,
Кој имат сина ле, кој немат,
На силна војска ле да одит.

---

*) Слова, встрѣчающіяся въ пѣсняхъ съ окончаніями на от, какъ: босилекот, каранфилот, јунакот и под, напоминаютъ слова, употребляемыя простонародіемъ Приволжія: напримѣръ, человѣкъ-отъ, картузъ-отъ и пр. см. повѣсти и расказы В. Андреева-Бурлака «На Волгѣ» 1881 г.—Частица эта употребляется русскими для усиленія указанія, какъ и въ приводимыхъ здѣсь пѣсняхъ слова съ такимъ же окончаніемъ для той же цѣли, напримѣръ: нозите, Маркова-та мајка, потишта-та, гора-та.

Крал Богдан сина ле немаше,
Толку крал Богдан ле имаше,
Толку крал Богдан имаше
Једна ми ћерка ле Тодора.
Говорит ћерка ле Тодора:
Не жали, татко ле, неплачи
Не жали, татко ле, не плачи
Купи ми коња ле дорија,
Купи ми коња ле дорија,
Купи ми мошко ле оружје,
Купи ми мошко ле оружје,
На силна војска ле да ода.
Купије коња ле дорија,
Купи је мошко ле оружје.
Сите војници ле појдоје,
Војници камењ ле форлаје,
Сите војници камењ ле фрлаје,
Тодора камењ ле надфрли.
Војници оро ле играје.
Тодора оро ле надигра.
Војници песми ле пејеје,
Тодора песни ле натпеја.
Војници пушки ле фрлаје,
Тодора пушка ле надфрла.
Тодора дома ле си дојде,
Вајници дома ле не дошле.

—

Пејэт пиле на црвен трондафил,
Пејит пиле в дворје Милошеви.
Не л' излези, Милошева мајко!
Сите робје ми и испушчије,
Испушчије во Немачка крала,
А Милоша до недеља губит.
Ми станаје сестри Милошеви,
Ми појдоје до млади бербера.
Избричије нифни руси коси,
Оставије големи перчузи,
И купије мошки оружиња,

И купиje до два брзи коња,
Се сторије страшни ћесецији.
Кинисаје тије да ми одит,
Да ми одит во Немачка крала.
Ми одеје шчо ми поодеје.
Приближије до Немачка крала.
Приближије во рамни полиња.
Ми дигајет могли и праови,
Порти фтера во рамни дворови,
Се качије на високи диван,
Се качије со се брзи коњи.
Се почуди Немачка-на крала,
Заповела своји измећари:
Не л' појдите во темна зондана,
Извадите Милоша од зондан.
Ми појдоје своји измећари,
Извадије Милоша од зондан.
Наредије до два-на бербера,
Извадије пребела промена,
Го избричије, и го променије.
Кинисаје тије да ми одит.
Бајаги ми место префрлије.
Ми говорит Милош ћеспцијам;
— Ај ви вама до два ћесецији!
Ћа ви праша, право да кажете.
Ја си нема ни татка, ни брата
И ни брата и ни братучеда».
Говорије до два ћесецији:
Ај ти тебе, наши мили брате!
Мије сме си до две мили сестри,
Шчо ни дојде пиле пејовито,
Шчо ни дојде на црвен трондафил,
Не л' излези Милошева мајко!
Сите робје ми и испушчије,
Испушчије во немачка крала,
А Милоша до неделја губит.
Си станафме, наши мили брате,
Си викнафме до два-на бербера,
Избричифме до два брзи коња,
И купифме мошки оружпја,

Кинисафме мије да идеме,
Се сторифме страшни ћесепији».
Како ми се тује испознаје,
Испознаје, слзи поронеје.

—

Леле, Јано Малешовке, де, Јано де *)!
Једном дојдоф в ваше село, де, Јано, де!
Тебе дома не те најдов, де, Јано, де!
Се погодив на добор дењ, де, Јано, де!
На добор дењ, на Велик дењ; де, Јано, де!
Ја те најдоф во стред село; де, Јано, де!
Ми ораше до три ора; де, Јано, де!
Прво оро од момчина; де, Јано, де!
Второ оро од невести; де, Јано, де!
Трећо оро од девојки; де, Јано, де!
Ја се фатиф во орото; де, Јано, де!
Во оро то до момчина, де, Јано, де!
А ти мене не ме позна, де, Јано, де!

—

Огрејала месечина, де моме де!
Во дворови Јованови, де моме де!
Јовановци вечераје, де моме де!
Вечераје, збор зборвеје, де моме де!
Да л' је време за крадење, де моме де!
За крадење рудо ј' стадо, де моме де!
За грабење малки моми, де моме де!

—

— Ја ћа ти купа срмени јелек,
За тебе Стано, Станке,
Да носиш, да носиш!
Ни т' тебе сакам, ни т' јелек сакам!
Нећум те стари вонче, нећум те!
Нећум те селска мечке, нећум те!

---

*) Всякій стихъ повторяется два раза.

—Ја ћа ти купа ковани ђердан,
За тебе Стано, Станке,
Да носиш, да носиш!
—Ни т' тебе, сакам, ни т' ђердан сакам!
Нећум ти стари вонче, нећум те!
Нећум те селска мечко, нећум те!
—Ја ћа ти купа чиста—на фута
и проч.
—Ни т' тебе сакам, ни т' твоја фута
и проч.

По окончаніи мужскаго «коло» женщины и дѣвушки поютъ еще:

Стој, панађуре, не расипи се!
Ја не сум дошло да се расипеш,
Токо сум дошло да се собереш.

Заканчиваютъ же онѣ его слѣдующимъ образомъ.

Расипи оро, Радо невесто!
Појди си дома!
Појди си дома, Радо невесто!
Дете ти плачет.
— Ако ми плачет, мили другачки,
Нека ми пукнет!—

Расходясь по домамъ, дѣвушки и молодушки поютъ:

О, зашчо лудо, зашчо младо
Често не дојдуваш?
Да ли, лудо, —да ли, младо
Бели друм не знојеш?
Да ли, лудо,—да ли, младо,
Брза коња немаш?
Да ли, лудо,—да ли, младо,
Тенка пушка немаш?
Да ли, лудо,—да ли младо,
Чифт пишчоли немаш?
— Ох! ми сакајет, посестримо,
Три иљади гроша!—

—

А, леле, леле, зо день Великдень
Шчо ми помина се пејејешчи,
Се пејејешчи, се играјешчи!

—

Пиле ти пејет, Радо невесто,
На зелен јаор.
Абер кажуват, Радо невесто,
Браћа ти дошле,
Браћа ти дошле, Рвдо невесто,
Пешкиш донесле,
Пешкиш донесле, Радо невесто.
Чиста-на фута,
Чиста-на фута, Радо невесто,
Со девет кољца,
Со девет кољца, Радо невесто,
И чисти чегли,
Чисти-не чегли, Радо невесто,
И огледало.

Дѣти также составляютъ свое оро, во время котораго поютъ:

Вртитесе чавки,
Како жито у решето,
Како камче у прапорче.

По городамъ и селамъ Турціи, гдѣ вблизи имѣются горные источники съ расположенными при нихъ, удобными мѣстами для увеселеній, православный народъ въ свѣтлую пятницу считаетъ своимъ долгомъ собираться туда. Праздникъ этотъ въ честь Балыклея—въ честь цѣлебнаго источника, близъ Константинополя, въ селѣ того же имени.

Въ Старой Сербіи пятница балыклея проводится на источникахъ особенно весело: Устроиваются пикники съ пѣснями и хороводами. Отличительныхъ особенностей я не подмѣтилъ. Пѣсни поются при этомъ обыкновенныя, не соотвѣтствующія вовсе настоящему случаю. Между тѣмъ въ Дибрѣ замѣчается нѣкоторая торжественность.

На часъ разстоянія отъ с. Галичника находится маленькая во имя св. мученицы Параскевы (Петки) церковь, гдѣ только два

раза въ году совершается служба Божія, а именно: въ свѣтлую пятницу и въ день Преображенія Господня.

Вблизи этого храма находится и источникъ. Послѣ обѣдни тутъ совершается водосвятіе въ присутствіи многочисленнаго народа, собирающагося по этому случаю изъ всего Дибрскаго округа. Не мало тутъ и больныхъ, купающихся въ той водѣ для исцѣленія отъ недуговъ.

По окончаніи водосвятія и завтрака женщины и дѣвушки составляютъ хоръ и пляшутъ подъ слѣдующую хороводную пѣсню:

Не оди в гора, црн арапине!
Не суши гора!
Не суши гора, црн арапине!
Суво ти срце!
Суво ти срце, црн арапине'
Как суво дрво!
Не те прилегат, црн арапине,
Тебе за мене.
Колку прилегат, црн аранине,
Црно-но јагње,
Црно-но јагње, црн арапине,
Во бело стадо.
Толку прилегат, црн аринине.
Тебе за мене.

Женщины и дѣвушки с. Галичника, возвращаясь домой, останавливаются на сѣнокосѣ близъ села—«Купулова ливада», составляютъ тамъ оро и поютъ двѣ пѣсни:

Первая:

А, ливадо, росна потлачена!
Зашчо си ми росна потлачена?
— Поминала змија зеирлија,
Оставила зеир на трева-та.
Туј помина лудо завршено,
Шчо тераше девет бели коња,
Товарени пребела пченица,
Товарени вино и ракија.
Четири-те пребела пченица,

Пет-те коньи вино и ракија.
И распушчи коньи по ливада,
Опасоје трева зеирлија.
Испукаје девет бели коньи
Се зачуди лудо завршено:
Ал да жала вино и ракија,
Ал да жала пребела пченица.

Вторая:

Заплакала зелена ливада,
Заплакала три дни пред Ђурђедень.
— Камо ми се пролетни ћејаји? *)
По ћејаи пролетни овчари?
Завржеје пролетни ћејаи
«Помози Бог свршена девојко»!
Ни баре се с око опуливат,
Ни пак ушче да им проговорит.
Завржеје пролетни овчари.
— Помози Бог свршена девојко»!
Стана моме на нози с'исправи.
— «Дај Бог добро, лудо завршено»!—

Юрьевъ день (день св. Георгія—23 апрѣля).

По всей Старой Сербіи этотъ день считается самымъ важнымъ праздникомъ не только православными, но и мусульманами—сербами. Обарнаутившіеся сербы и сами арнауты празднуютъ этотъ день, до котораго никто не смѣетъ ѣсть ягнятъ. Въ старое время отступавшихъ отъ этого правила подвергали штрафу.

По городамъ, гдѣ имѣются цитадели, въ недавнее еще время (лѣтъ 30 тому назадъ) палили изъ пушекъ въ честь этого дня Хидрелеса, 23-го апрѣля по старому календарю. По новому никто въ Старой Сербіи и Албаніи не знаетъ другого Хидрелеса т. е.

---

*) Ћејаји—полномочные Стамбульскихъ купцовъ для покупки овецъ Дибране занимаются скотоводствомъ.

св. Георгія. Хотя турки и не чествуютъ официально этого святаго, тѣмъ не менѣе въ этотъ день присутственныя мѣста закрываются. Чиновники устраиваютъ пикники, зажаривъ ягненка въ полѣ. Прочіе обыватели тоже составляютъ свои кружки для пикниковъ. Большинство лавокъ закрыто. Женщины-мусульманки соблюдаютъ обычаи этого дня точно также, какъ и христіанки. Краткое описаніе этого слѣдуетъ ниже.

День св. Георгія встрѣчается и проводится христіанами слѣдующимъ образомъ:

Наканунѣ молодежь выходитъ къ рѣчкѣ и срываетъ для украшенія своихъ домовъ вербныя вѣтки, которыя прикрѣпляются надъ входными дверьми магазиновъ, домовъ и комнатъ.

Старухи выходятъ въ поле или на близъ лежащія горки и собираютъ разныя травки, которыя, по возвращеніи домой, варятъ въ водѣ, чтобы ночью выкупаться въ ней. Между собранными травками есть и такія, которыя имѣютъ особенное свойство; называются онѣ: «Миломужница» и «Навалица», и въ большой цѣнѣ у молодыхъ женщинъ. Эти травки носятся въ платьѣ или тайно зашиваютъ въ одежды мужей, чтобы послѣдніе любили своихъ женъ.

Предъ вечеромъ въ разныхъ мѣстахъ, въ полѣ, внѣ города или села—группы женщинъ, часто и мужчинъ съ дѣтьми, окружаютъ пожилую женщину, слывущую знахаркой; послѣдняя предлагаетъ желающимъ лекарство отъ страшницы, т. е. отъ болѣзни, приключившейся отъ страха. Леченіе обыкновенно совершается слѣдующимъ образомъ:

Желающій вылечиться и довѣряющій знахаркѣ, ложится спиною на землю съ распростертыми руками; ноги же должны быть прижаты одна къ другой. Знахарка беретъ конецъ нитки, другой даетъ помощницѣ или любой зрительницѣ; затѣмъ этою ниткою измѣряетъ пространство между среднимъ пальцемъ правой руки и таковымъ же пальцемъ лѣвой ноги больнаго. Или обратно. При этомъ женщина, держащая другой конецъ нитки, должна спросить знахарку: Что мѣришь? «Страшницу»! отвѣчаетъ баба-знакарка: «Мѣрь такъ, чтобы ея не было»! слѣдуетъ отвѣтъ: Вопросъ и отвѣты эти повторяются по три раза. Если случится, что лежащій субъектъ разставитъ руки не пропорціонально, то, натурально, мѣра выходитъ не одинакова. Хитрая лекарка въ такомъ случаѣ говоритъ, что больной или больная

имѣютъ столько страшницы, сколько оказалось излишка нитки или недостатка, показывая нитку присутствующимъ.

Послѣ подобнаго измѣренія знахарка покрываетъ больнаго бѣлою простынею, посыпаетъ ее отрубями и сметаетъ послѣ вѣникомъ. Тогда помощница ее спрашиваетъ: Что сметаешь?—Страшницу! Вопросъ и отвѣтъ повторяются, какъ и прежде, три раза; при чемъ лекарка шепчетъ про себя: «Иди (т. е. страшница—болѣзнь) въ гору, гдѣ пѣтухи не поютъ, гдѣ человѣкъ не проходитъ» и т. д. Послѣ чего отруби сжигаются.

Знахарка строго-на-строго запрещаетъ ступить на то мѣсто, гдѣ лежалъ больной, надъ которымъ она творила свое колдовство. Она также считаетъ противнымъ вѣрѣ—производить леченіе надъ другимъ лицомъ на томъ же мѣстѣ.

Смѣшной обычай мѣрить страшницу наканунѣ Георгіева дня и понынѣ упорно держится въ Призрѣнѣ. Въ другихъ же мѣстахъ онъ почти вывелся.

Рано утромъ, въ Юрьевъ день предъ всякимъ сербскимъ жилищемъ тщательно подметено: внутри дома все чисто-чистехонько, нигдѣ не видно ни соринки. Дѣвушки почти всю ночь бодрствуютъ, въ ожиданіи своего счастья. Около полуночи каждая чиститъ, прыскаетъ водою и мететъ предъ своимъ домомъ, особенно предъ домовыми дверьми. На зарѣ онѣ показываются съ распущенными косами. Это дѣлается, чтобы косы росли у нихъ еще длиннѣе. Бываетъ, что иныя дѣвушки вынимаютъ изъ ткацкаго станка навой, садятся на него верхомъ и скачутъ около своего жилья, чтобы «наводација» т. е. сватъ не миновалъ бы ея дома. Иногда такая амазонка проскакиваетъ, если возможно, и предъ домомъ парня, за котораго она желала бы выйти замужъ.

По селамъ рано утромъ, предъ зарею можно видѣть подобныхъ амазонокъ около овчарень. Эти послѣднія — не дѣвушки, а женщины, верхомъ на палкѣ, нагишемъ, или съ мутовкою на плечѣ облетаютъ свои «бачило» (базъ), чтобы никто у нихъ не кралъ молока и чтобы оно не портилось отъ жаровъ.

Наканунѣ Юрьева дня сельскія бабы и мужья ихъ выкидываютъ разныя штуки. Прежде всего укажу на то, что женщины набираютъ разныя травки, чтобы накормить ими скотину наканунѣ того дня. Мужчины же даютъ выстрѣлъ изъ пистолета или ружья чрезъ свое стадо, чтобы волкъ боялся подходить къ нему и не вредилъ ему. Бабы же не ограничиваются кормленіемъ скота разными травками для этой же цѣли. Онѣ еще имѣютъ средства—

заворожить свой скотъ отъ разныхъ напастей. Чтобы «вештицы» (блуждающія послѣ смерти злыя женщины) не отнимали молоко у коровъ и овецъ, онѣ прибѣгаютъ къ слѣдующему маневру: Наканунѣ Юрьева дня онѣ выносятъ въ садъ котелъ, или «вршник» (крышку отъ кострюли), опрокидываютъ, кладутъ поверхъ камень, а около накладываютъ человѣчьяго кала. При этомъ шепотомъ приговариваютъ: «Если вештицѣ вздумается отнять у меня (т. е. коровъ, козъ и пр.) молоко, то вотъ ей этотъ калъ вмѣсто молока». Утромъ, рано, въ Юрьевъ день колдуньи разбрасываютъ на всѣ четыре стороны калъ, поднимаютъ котелъ, сбрасывая камень, а траву, которая была подъ котломъ, собираютъ и даютъ на тощакъ своей скотинѣ. Такихъ женщинъ всѣ считаютъ добрыми, ибо онѣ хранятъ свое добро и не любятъ пользоваться чужимъ.

Есть и такія бабы, которыя колдуютъ въ Юрьевъ день, чтобы воспользоваться и жить чужимъ трудомъ. Такія встаютъ ранехонько, предъ зорею, раздѣваются до гола и обѣгаютъ все село три раза съ мутовкою на плечѣ. Послѣ взбираются на крыши домовъ своихъ и машутъ мутовками на всѣ стороны, нашептывая: свачија мука у моја бучка—т. е. чужой трудъ (при пахтаніи масла) въ мою маслобойню!—Иныя вмѣсто мутовокъ берутъ на плечи навой отъ ткацкаго станка или садятся на него верхомъ и галопируютъ около села или даже по сельской улицѣ, какъ это дѣлаютъ бабы въ селахъ Моравы.

На такія хитрыя продѣлки рѣшаются всѣ безъ исключенія бабы, которыя занимаются скотоводствомъ и пахтаньемъ масла (бачицы=пахтальницы) и не забываютъ при этомъ въ тотъ день подоить коровъ, овецъ и козъ въ поддойникъ, съ особымъ ради того дня украшеніемъ. Къ поддойнику привязываютъ серебряную монетку, новый отростокъ вербы и тряпочку съ солью, хлѣбомъ и какими то особыми травками.

Въ селахъ Моравы, въ Призрѣнѣ и по многимъ мѣстамъ Ипекскаго округа сербы собираютъ корень дикой тыквы (Дебелица), надѣваютъ его на двѣ нитки—бѣлую и красную, привязывая къ вѣткѣ вербы, а также нанизываютъ на эти нитки старинную монетку и на ночь прикрѣпляютъ къ розовому кусту. Рано, утромъ всѣ домашніе, по очереди, идутъ туда и купаются. Послѣ даютъ выстрѣлъ изъ пистолета. Это дѣлается по селамъ Гиланскаго округа. Въ другихъ мѣстахъ купаются дома. Въ воду — повсюду — кладутъ красное яйцо, — «Страшникъ» (см. выше о крашеніи яицъ предъ пасхою). Одѣвшись въ празднич-

ный костюмъ, опоясываютъ себя вербою, а на шею привѣшиваютъ кончики нитокъ съ монетками и носятъ ихъ до тѣхъ поръ, пока созрѣетъ черешня, чтобы на эти деньги купить ее, когда захочется въ первый разъ отвѣдать ее.

По городамъ дѣвушки, окончивъ свои дѣла по дому и одѣвшись по праздничному, устроиваютъ на дворѣ качели. Уже на разсвѣтѣ повсюду слышны пѣсни.

Прежде, чѣмъ познакомить подробно читателя съ этими пѣснями — привожу, изъ уцѣлѣвшихъ въ Призрѣнѣ, билярскую пѣсню, которую поютъ вездѣ при собираніи цвѣтовъ и разныхъ травокъ (бильки).

Рано, утромъ Юрьева дня призрѣнскія дѣвушки собираютъ цвѣты, уцѣлѣвшіе отъ осени въ горшкахъ или въ садикѣ. При этомъ поютъ пѣсню, единственно оставшуюся изъ старинныхъ билярскихъ, которыхъ было не мало по словамъ старушекъ, не съумѣвшихъ—впрочемъ—припомнить ни одной:

Смиље брала у гори девојка.
Смиљ берући путе погрешила,
Нагазила ајдучке путине.
Сусрете је ајдучки војвода.
Моли му се лијепа девојка:
— «Богом брате, ајдучки војвода!
«Изведи ме из горе зелене,
«Одведи ме на воде студене».
Војвода јој братство прифатно,
Извео је из горе зелене,
Одвео је ка воде студене.
Отиде јунак, воде да с' напије,
А девојка лице да омије.
Сијну лице, као вруће слунце.
Стаде јунак да се Богу моли:
— «Дај ми, Боже, једну т'мну ноћцу!
«Да обљубим лијепу девојку».
Како јунак Богу се молио,
Бог му даде једну т'мну ноћцу,
Те обљуби лијепу девојку.
Љубио је до половин ноћи,
Од поноћи змијом се створила,
С'ви му се око грла бела.

Моли јој се ајдучки војвода:
— «Чујеш ли ме лијепа девојко!
«Макни ми се од грла бијела,
«Уви ми се око десне руке».
Но говори лијепа девојка:
— «Не мичем се, ајдучки војводо,
«Не мичем се од грла бијела,
«Водићу те од града до града,
«Да се чуди мало и велико,
«Да се чуди, ка' се сестра љуби».

Въ Дибрскомъ округѣ уцѣлѣло больше билярскихъ пѣсенъ, которыя поются дѣвушками, молодушками и дѣтьми наканунѣ Юрьева дня, а также и на самый Юрьевъ день, когда идутъ въ поле за разными цвѣтками или травою, какъ они говорятъ сами—за «билячки».

Кинисале ми, кинисале ми
Двесте девојки,
Двесте девојки, двесте девојки,
Триста невести.
Да ми је одит, да ми је одит
На биље брање.
Двесте девојки, двесте девојки
Биље копаје,
Триста невести, триста невести
Цвеће береје,
Цвеће береје, цвеће береје,
Венци вијеје,
Венци вијеје, венци вијеје
На мошки деца.

—

Кинисала бела Биљка
Биљаро!
Со нејзини си другачки.
Биљаро!
Само цвеће порочуват.
Биљаро!
Како знојет девојките,
Биљаро!

Да ми идет, да ме берет,
Биљаро!
Да ме берет, да ме китит,
Биљаро!
Да ме носит на појаси,
Биљаро!

—

Качунчице, сиротице,
Биљаро!
Шчо ми цутиш в стреде зима,
Биљаро!
В стреде зима, коложега
Биљаро!
Ја си има зла мошчеја
Биљаро!
Ме скореват мошно рано
Биљаро!
За те цута въ стреде зима,
Биљаро!
В стреде зима коложега,
Биљаро!

—

А девојче, Задгорјанче,
Биљаро!
Ал си било на Задгорје?
Биљаро!
— И сум било, и сум дошло,
Биљаро!
Ал имаше бело цвеће?
Биљаро!
— Бело цвеће, многу цвеће,
Биљаро!
А имаше, дробно беше,
Биљаро!
Само цвеће порочише,
Биљаро!
Како зној ет девојките,
Биљаро!

Да ми идет, да ме берет,
Биљаро!
Да ме носит по појаси,
Биљаро!
И по дарпни, и по киски,
Биљаро!
Весдень дења по појаси,
Биљаро!
Соноћ ноћа в студна вода,
Биљаро!
И да дојет невестите,
Биљаро!
Да ме берет, да ме китит,
Биљаро!
Да ме носит под грлата,
Биљаро!
Под грлата оковани,
Биљаро!
Соноћ ноћа под лизгавје.
Биљаро!

—

Две се цвећа сговараје
Биљаро!
Једно бело и црвено
Биљаро!
Само цвеће порочаше:
Биљаро!
— Да ми идет девојките,
Биљаро!
Да ми идет, да ме берет
Биљаро!
Девојки ме арно носит,
Биљаро!
Весдень дења на појаси
Биљаро!
Соноћ ноћа в студна вода
Биљаро!
— Невести ме лошо носит
Биљаро!

Весдењ дења под грлата,
Биљаро!
Под грлата оковани,
Биљаро!
Соноќ ноќа под лизгавје
Биљаро!

—

Паун пасет покрај село,
Биљаро!
Змеј му викат од над село:
Биљаро!
—А пауне, лепо пиле,
Биљаро!
Немој пасит покрај село,
Биљаро!
Ќа ти капет лепи перја
Биљаро!
Ќа и берет невестите
Биљаро!
Ќа и носит под грлата,
Биљаро!
Ќа и берет девојките,
Биљаро!
Ќа и носит по дарпните,
Биљаро!
По дарпните, по киските,
Биљаро!

—

А море Ѓурѓе, илад Ѓурѓе!
Да кој ти рече, да кој ти рече, да дојдеш?
— «Мене ми рече, мени ми рече
Великдењ.
Брго да дојеш, брго да дојеш
По мене.
Со шума ј' трева, со шупа ј' трева
Пред тебе.

И со Солунци *), и со Солунци
По тебе.

—

Шетала Јана, шетала Јана и Ружа
Из Санџакови, из Санџакови ливаље.
Тује помина, тује помина Санџак-бег
Беже се Јане, беже се Јане поклони,
А Руже нишчо, а Руже нишчо не рече.
Појде си Ружа, појде си Ружа плачешчи:
Мајко ле стара, мајко ле стара, мајко ле!
Шетафме с Јана, шетафме с Јана заједно,
Из Санџакови, из Санџакови ливаље,
Ту је помина, ту је помина Санџак-бег
Беже се Јане, беже се Јане поклони,
А мене нишчо. а мене нишчо не рече.

—

Слнце грејет, цвеће пулит,
Биљаро!
Ветор вејет, шума листит,
Биљаро!
Роса росит, трева растет,
Биљаро!

Пѣсни, которыя поются дѣвушками въ Призрѣнѣ подъ качелями на Юрьевъ день:

Фала Богу, фала јединоме!
Два се добра саставила дана:
Ђурђев данак и турски бајраме.
Дигоше се турци и ришћани,
Наместише лака саланџака,
У дворима аге Асан-аге
А на грани благога бадема.
Нишау се по реду дружина,
Док ред паде Кралевићу Марку.

*) Подразумѣваются родители и братья (пѣвицъ), находящіеся въ Солунѣ на заработкахъ и возвращающіеся домой лѣтомъ.

Одниша се Кралевићу Марко.
Те искрши грану од бадема.
Разљути се ага Асан-ага,
Стаде клети Марка Кјиалевића:
«Бог т' убио Марко Кралевићу!
Што искрши грану од бадема.
Имам љубу соја господскога,
Ништа друго да ми једе неће,
Само једе благога бадема».
Мука стаде Кралевићу Марку,
Те отиде у нову чаршију,
Па ми дозва веште кујунџије
Запоиште грану од бадема.
Цвет цветала ка' што је и прије.
Рађала је више него прије.

—

А мој драги амбер душом дише,
Десном руком и перстом пише
Јунацима на оружју светлом,
Девојкама под грлом бијелим;
Тешко земљи, куда војка прође
И девојки која сама дође!
Првог јутра биће прекорена:
Да си арна, не би сама дошла.

—

Сарајево Босни огледало!
Све у Босни у те погледало,
Гди соколи више тебе лете,
А момчад ти Дрину прелетише,
Отидоше до Стамбола града,
Оставише под прстен девојке
С'уговором за годину дана.
Треће лето Јован дома дође,
Нађе мајку де седи на вратма.
Не пита је како си ми мајко,
Но је пита: чека ли ме злато.
— «Злато ти се, синко, преудало
За Николче, младо базрђанче».

Удари мому низ образ,
Разбуди мому од с'на.
Љуто га мома куњаше:
Бог тебе, ветре, убио!
Сад ли ми нађе да дуваш,
Те да ми санак прекинеш?
Чудан сам санак ја снила:
Троица на сан дођоше,
Сви троица су бећари.
Први ми даде јабуку,
Други ми даде злат прстен,
Трећи ми даде жут дукат.
Тај што ми даде јабуку,
Он ће ми бити мили кум;
Тај што ми даде злат прстен,
Он ће ми бити мил девер,
Тај што ми даде жут дукат,
Он ће ми бити мил драги.

—

Одниша се момче,
За лепо девојче.
Момче седи на међу,
А девојче под међу.
— Скин се момче од међе,
Да те цунем у веђе!
Момче гризну јабуку,
Уједе се за руку.
Јо! леле! ручице,
Девојачка душице.

Нижеслѣдующая пѣсня поется молодкѣ, мужъ которой далеко на заработкахъ:

Дрина вода! ти дубока ли си?
Јарко сунце! Ти високо ли си?
А мој драги, надалеко ли си?
Прати мени душу у памуку
И бисерне зубе у јабуки,
И десницу руку у јаглуку.

Драги драгој 'вако одговара:
— Драга моја колико си луда!
Зар се праћа душа у памуку,
И бисерни зуби у јабуки,
И десница рука у јаглуку?

Въ селахъ Призрѣнскаго Подгора поются подъ качелями слѣдующія пѣсни:

Дѣвочкѣ.

Чија ћерка на нишаљку? Лељо!
Материна и очева! Лељо!
Мајка ће гу кошуљу кројит, Лељо!
Татко ће гу капу купи, Лељо!
Братко ће гу папуч купи, Лељо!
Сестра ће гу венац ниже. Лељо!

Помолвленной дѣвушкѣ.

Не се одмећај мала момо?
Јес је дрво труновито.
Оће ти се прекршити.
Све ће село глобу дати:
Кој по двеста, кој по триста!
Младожења четириста!

Молодкѣ.

Невестица коњ' водила,
И водила и појила,
Проз воду се прогледала.
Ка' сам лепа и убава!
Још да имам црне очи,
Све би света помамила
И Ђаково измамила!

По селамъ Гиланскаго округа и по многимъ другимъ мѣстамъ Старой Сербіи, наканунѣ Юрьева дня, украшаютъ вѣтками верхи домовыхъ пристроекъ; кромѣ того—христіане и многіе мусульмане

свертываютъ красную и бѣлую нитку въ одно и нанизываютъ корни дикихъ тыквъ съ старой монеткой. Это оставляютъ до утра на розовомъ кустѣ съ вербною вѣткою, а за симъ повязываютъ на шеи дѣтей, которыя носятъ нитку, пока созрѣетъ черешня. За ту монетку покупается черешня, чтобы въ первый разъ отвѣдать. Вербною вѣткою опоясываютъ ребенка и даже взрослую дѣвушку. Подъ розовымъ кустомъ всѣ стараются облить себя свѣжею водою, въ которую кладутъ и «страшникъ» т. е. яйцо, которое было окрашено первымъ на великій четвергъ.

Послѣ полдня всѣ выходятъ на опредѣленныя мѣста для общаго веселія; въ хороводахъ поютъ слѣдующія пѣсни:

Ђурђе во лето пролето,
Ђурђа ми цвећа бераше
Мајки га у скут бацаше.
Ни Ђурђа моја, ни цвеће.
Ђурђево лето пролето
Ђурђа ми цвеће бераше,
Оцу га у скут мећаше.
— Ни Ђурђа моја ни цвеће,
Ђурђа га брату даваше,
— Ни Ђурђа моја ни цвеће,
Ђурђа га сестри бацаше.
— Ни Ђурђа моја ни цвеће.
Драгу га у скут бацаше,
— И Ђурђа моја и цвеће.

—

Дођи Марко вино да пијемо!
— Несам доша вино да пијемо,
Но сам доша камен да бацамо,
И девојке лепе да гледамо.
— Гледај, Марко, колико ти драго,
Гледај, Марко, коју бегендишеш.
— Бегендишем малу до велике.

—

Платно бели црнорил девојка,
Платно бели, своје ти куне:
Море, очи, данас не гледале!

Прођиће ју три синџира робље:
Један синџир све млади момака,
Други синџир све млади невести,
Трећи синћир млади девојака.
Марко плаче, а Мартин га теши:
Ћути, Марко, мој рођени брате!
— Како ћу се јадан ућутати?
Мајка мене врло је проклела:
Немој, сине, буздован бацати,
Немој, сине, боја учинити,
Немој, сине, ће изгубиш главу!
Силни турци земљу ће преотму,
Што ће Марку такво тад јунаштво,
К'д не може робље да откупи!
Давај, Марко, немерено благо,
Да отпустиш три синџира робље.
На се Марко Богу помолио:
Дај ми, Боже, ата крилатога!
Дава Марко благо набројено,
Да откупи три синџира робље.
Врло се је Марку дожалило,
А за она три синџира робље,
Понајвише њему се дожали
За те младе лијепе девојке.
К'д је Мајко робље откупио,
Зачула га остарела мајка,
Па му дала голем благослова,
Још му даде три товара блага.
— Сине, Марко, мој добри јунаку!
Колико си, још више да будеш!

—

Перунико девојко,
Не шетај се по брегу,
Брег се рони, ће паднеш.
— Ако паднем, да умрем,
Боље м' пасти, умрети,
Да не узмем Турчина.
Турчин иде у војску,
Ћемер пара однесе,

Ћемер ваши донесе;
Дугу пушку однесе,
Штапетину донесе;
Добра коња однесе,
Магарета донесе,
Тунус феса однесе,
Шапкетину донесе.

—

Пођо вечер на воду,
Нађо златно јабуку,
Дадо мајки да дели,
Мајка криво раздели.
Дадо' оцу да дели,
Отац криво раздели.
Дадо брату да дели,
Брат ју криво раздели.
Дадо' сестри да дели,
Сестра криво раздели.
Дадо војну *) да дели,
Војин право раздели:
Више мени но себи.

—

Море момче свилна китко!
Да л' си жењет, ил' неженьет?
— Сад сам мому запросио,
Врло ми је покудили.
Ја'ну коња, те ју видо.
Проклет био, кој кудио!
Она била танцовођа,
Танцовођа, песмопојка,
Песмопојка, игроорка.

—

Стојане, море, Стојане,
Ростерај овце проз село,
У сему оро големо.

*) Юношѣ, парню, мо́лодцу.

На танац Јана и Стана
На Стану танка кошуља,
На Јану сребро и злато.
Ту прође војска царева,
Сва је се Стани преклони,
А Јана неће, ни гледа.
Стана си има два брата,
Они су први до цара.
Стаде си Јана кидати,
Кидати сребро и злато.
Продај ми, Стано, брата једнога.

—

Камен мосте, држсе, не нишај се!
Сам да прођем и коња проведем,
Да разбијем леда девет педа,
Да извадим воду испод леда,
Да запојим леньиве девојке,
Да запојим младу момчадију,
Кој' не можу камен да бацају,
Кој' не можу танац да водију,
Кој' не можу песму да запоју.

—

Тегли си оро, девојко!
— Ја би га јадна теглила,
Али си немам кошуљу.
— Главу да немаш девојко!
Што неси мени казала?
Ја би ти дао кошуљу.
Синоћ ми жена умрела.
Много је руо оставила.

По селамъ Косова поля весною слышится слѣдующая пѣсня:

Три девојке, аман, три девојке бајчу заградиле,
Бајчу заградиле.
Посејале, цаном, посеајле цвеће свакојако,
Аман свеће свакојако.

Понајвише, аман, понајвише тај бео босиљак,
аман тај бео босиљак.
Уали се, цаном, уали се момче неженьето,
Аман момче неженьето.
Те ги кида, аман, те ги краде тај бео босиљак,
Аман тај бео босиљак.
Опазише, аман, опазише три добре девојке,
Аман три добре девојке.
Те увату, аман, те увату момче неженьено,
Аман момче неженьено.
Једна вика, аман, једна вика: ајд'га апсимо,
Цаном ајд'га апсимо!
Друга вика, цаном, друга вика: ајда га обесимо,
Ајда га обесимо!
Трећа вика, цаном, трећа вика: поклоните га мене
Поклоните га мене:
Апсана му, цаном, апсана му—моја бела недра
Аман моја бела недра.
Вешало му је, вешало му је—моје русе косе,
Аман моје русе косе.

Хороводная пѣсня въ двухъ хорахъ *):

Ој Стамено, Стамено!
—Ој чујемо, чујемо!
Имате ли девојке?
—Имамо и' три орке.
Дајте нама по једну.
—Не дамо вам ни једну.
Ми оћемо са судом.
—Не аримо тај ваш суд.
Ми оћемо са кадијом.
—Не аримо кадију.

*) Это бываетъ такъ: дѣвушки раздѣляются на два ряда. Пока одинъ молчитъ, другой, начиная пѣсню, приближается къ первому—лицомъ къ лицу—и, повторяя первый стихъ, отступаетъ назадъ. Вслѣдъ за тѣмъ точно такимъ же образомъ поступаетъ и другой хоръ: подступая, поетъ другой стихъ и также повторяетъ его, отступая и т. д.

Ширте порте, да прођемо *)!
—Од'те, Боже помози!
Ми узесмо најбољу.
—Узедосте најгрубу!
Оj Стамено, Стамено!
—Оj чујемо, чујемо!
Ајде да се кудимо!
—Ајде, Боже помози.
Ваше моме ћелаве!
—Ваши момци шугави!
Ваше моме гњидаве!
—Ваши момци лењиви.
Ваше моме смрдљиве!
—Ваши момци дембељи.
Ваше моме безчасне.
—Ваши момци ајлази.
Оj Стамено, Стамено!
—Оj чујемо, чујемо.
Ајде, да се фалимо.
—Ајде Боже помози.
Наши момци радљиви.
—Наше моме ткаиље.
Наши момци трговци.
—Наше моме плетиље.
Наши момци учени.
—Наше моме поштене.

—

Сунце више на заоду
Ноћ више, ноћ!
Куда ћете на конаку?
Ноћ више, ноћ!
—У Ђорђије туфекчије.
Ноћ више, ноћ!

---

*) Когда это первый хоръ поетъ, тогда двѣ дѣвушки изъ другаго хора поднимаютъ руки, образуя арку такъ, что всѣ дѣвушки проходятъ подъ нее, но одну изъ нихъ двѣ дѣвушки задерживаютъ, а затѣмъ продолжаютъ пѣсни, подскакивая на мѣстѣ, какъ бы другъ другу наперекоръ.

Што ће нама за вечеру?
Ноћ више, ноћ!
—Младо јагње калушасто.
Ноћ више, ноћ!
Калушасто, рогушасто.
Ноћ више, ноћ!
За девојке младо јагње.
Ноћ више, ноћ!
За невесту бел' баницу.
Ноћ више, ноћ!
Бел баницу, љуту кокош.
Ноћ више, ноћ!
Рујно вино, љут' ракију.
Ноћ више, ноћ!

Изъ хороводныхъ пѣсенъ Призрѣнскаго Подгора я записалъ только двѣ:

Ој убава ми девојко!
Јелено сањак девојко!
Не дизај перо високо.
Доста си сама висока!
Овчар гу јагње пекаше,
Јелена јагње не ћаше,
Она ми ће овчара.

—

Играла Јана и Мара
У горњо лојзе под вишњу.
На Јану чоа до земле,
На Мару сребро и злато.
У Јани родна два брата,
У Мари ле ни једнога.
Узвикна Мара до Бога:
Авај ле мене без рода!
Купи ми мајко два брата.

По селамъ Дибрскаго округа парни, дѣвушки, молодушки и ребятишки собираются въ извѣстныхъ мѣстахъ, устроиваютъ качели, такъ—чтобы доска, на которой качаются, была изъ сыраго

дерева. Нужно замѣтить при этомъ, что у всѣхъ въ карманахъ есть крашеныя яйца для того, чтобы быть здоровымъ и румянымъ, какъ яйцо.

Когда качается парень, поется слѣдующая пѣсня:

Момче се љулат, Бројно ле!
Мома го гљедат, Бројно ле!
Малко се мома мољеше, Бројно ле!
—Јелено мила, сестро ле!
Ил је журливо дрвото,
Ил је јозливо јожето,
Ил је камливо местото,
Ћа паднет, ћа се отепат.

Молодушкѣ же:

Чија лелка на нишалка?
Лељо, Ђурђо ле, лељо!
Милошева (имя свекра) мила сноа,
Лељо, Ђурђо ле, лељо!
А Стефова (имя мужа) је невеста.
Лељо, Ђурђо ле, лељо!

Если же мужъ ея на заработкахъ (въ Стамбулѣ или Солунѣ), то ей поютъ:

Стефо је је на потишча,
Лељо, Ђурђо ле, лељо.
И је терат девет коњи,
Лељо, Ђурђо ле, лељо!
Утре вечер на котица,
Лељо, Ђурђо ле, лељо!
И је носит голем пешкиш,
Лељо, Ђурђо ле, лељо!
Голем пешкиш—чиста фута,
Лељо, Ђурђо ле, лељо!

Когда качается дѣвушка, о которой знаютъ, за кого она желала бы выдти замужъ:

Ќа те везем со коприна,
Ќа те лоза се со срма.

—

Ќи ли би, мори, ти ли би
синоќ на вода?
Оф, мори, синоќ на вода?
Грејеше, мори, грејеше
како деница,
Оф, мори, како деница!
Светеше, мори, светеше,
како борина,
Оф, мори, како борина.
Отидоф, мори, отидоф
горе в планина,
Оф. мори, горе в планина!
Си најдоф, мори, си најдоф
грутка снегова,
Оф, мори, грутка снегова.
Ја кладоф, мори, ја кладоф
в десна пазува,
Оф, мори, в десна пазува!
Тописе, мори, тописе
грутке снегова!
Оф, мори, грутке снегова.
Таке се топит млад јунак,
Оф, мори, млад јунак!

Въ селахъ Моравы женщина всякаго дома на зорѣ обходитъ жилье и всѣ постройки, ударяя клещами о заслонку или другую какую либо принадлежность печи и очага.

Преполовеніе Пасхи.

Такъ какъ преполовеніе падаетъ на середу, то въ Старой Сербіи ее называютъ русою середою: («Руса среда»).

Этотъ день празднуется всѣми сербами также какъ и другіе торжественные дни. Особенно веселятся женщины. По случаю преполовенія онѣ не метутъ домовъ и избъ. Всякая хозяйка должна за-

ранѣе подмести домъ еще на канунѣ вечеромъ, а также дворъ и всѣ пристройки. Не метутъ же въ день преполовенія изъ суевѣрія, что ни какое дѣло и предпріятіе будто-бы не выдетъ чисто, а будетъ всегда русово т. е. не годно.

Въ селахъ Моравы рано утромъ того дня мужчины, женщины и дѣвушки выходятъ въ поле и тамъ валяются нагишемъ по ячменнымъ засѣвамъ. На возвратномъ пути домой женщины и дѣвушки стараются набрать въ скляночки по немногу росы, которую сохраняютъ какъ лекарство, чтобы смачивать больныя мѣста.

Въ иныхъ мѣстахъ Старой Сербіи это дѣлается рано утромъ Юрьева дня.

Додолъ.

Во время засухи по селамъ Старой Сербіи нѣсколько женщинъ, украшенныхъ вѣтками, идутъ изъ дома въ домъ съ пѣснями, вспоминая въ нихъ старинаго языческаго бога «Додола». Женщинъ этихъ называютъ «Додолицами».

Въ мѣстахъ, гдѣ христіане пользуются относительно нѣкоторою свободою, «додолицами» бываютъ православныя сербки; иначе роль «додолицъ» исполняютъ цыганки православной или мусульманской вѣры.

Къ улично-бальной опереткѣ додолицы приготовляются въ одномъ изъ сельскихъ домовъ. Изъ нихъ одна одѣвается въ изорванную одежду, украшенную вербными вѣтками и разными цвѣтами. Костюмированная такимъ образомъ дѣвушка и есть «Додолица» и выходитъ на улицу. За нею слѣдуютъ ея подруги, изъ которыхъ однѣ носятъ съ собою сосуды воды, а другія брызгаютъ изъ сосудовъ водою на всякаго встрѣчнаго. Когда процессія шаловливыхъ «додолицъ» останавливается предъ какимъ либо домомъ, то кто нибудь изъ домашнихъ спѣшитъ вылить на «додолицу» жбанъ или котелъ воды. А она при этомъ пляшетъ подъ пѣсни подругъ:

Да зароси ситна роса,
Ој Додоле, мили боже!
Од два класа чабар жита,
Ој Додоле, мили боже,

Дај боже, дај!
Од два грожда чабар вина
Оj Додоле, мили боже,
Дај боже, дај!

Додолицамъ даютъ монетки за этотъ уличный балетъ.

Въ Призрѣнѣ онъ разыгрывается цыганами-мусульманами. Парень—лѣтъ 17 обвивается травою и вѣтвями такъ—чтобы только и видны были ноги и голова. Такимъ образомъ наряженный цыганъ называется также додолицею. Два-три его сверстника сопутствуютъ ему по лавкамъ и магазинамъ. Нѣтъ почти турка, который бы не счелъ обязанностью вылить на додолицу (цыгана) кувшина воды.

Эти цыганы поютъ слѣдующія пѣсни:

Тарла да ягмур (на полѣ дождь)
Текнедэ хамур (въ ложкѣ дрожжи)
Алла версын, (дай Боже, чтобы
Ягмур ягсын!—дождь пошелъ!)
Де, море, Додоле! (Ей Додолъ, ну-ка!) —

—

Ики сомунъ биръ акчеэ (Два хлѣба за одну пару).
Де море Додоле!
Ягъ олсунъ, балъ олсунъ (Пусть будетъ вдоволь
масла и меду!)
Де море Додоле! (Ну-ка Додолъ!) —

Пѣсни эти—очевидно—отуречены; только восклицаніе: «де море Додоле» осталось въ первоначальномъ его построеніи. «Додолъ» употребляется въ звательномъ сербскомъ падежѣ. По турецки слѣдовало бы сказать: «Эй, Додолъ»! или: «Я Додолъ!».

Видовдень (15 іюня).

Несчастіе, постигшее весь сербскій народъ въ этотъ день на Косовомъ полѣ, оставило грустное воспоминаніе особенно для здѣшняго народа, находящагося еще подъ турецкимъ игомъ. Кромѣ, впрочемъ, пѣсенъ, воспѣвающихъ то несчастное и грустное собы-

тіе и многихъ сербскихъ богатырей, не осталось другихъ, которыя приличествовали бы этому дню. Я только одну и слышалъ, которую и привожу ниже.

День этотъ не отличается достопримѣчательными обычаями; развѣ только то, что повсюду имѣютъ обыкновеніе рано, утромъ того дня выносить одежду изъ сундуковъ на солнце, но больше для того, чтобы его тотчасъ же снимать съ веревокъ и опять складывать въ прежнія мѣста.

Двадцать лѣтъ тому назадъ въ селахъ Средской и Сиринической волостей былъ обычай—пѣть всю ночь предъ этимъ днемъ разныя пѣсни, но онъ уже искоренился; изъ этихъ пѣсенъ сохранилась, какъ мнѣ кажется, лишь одна:

Иваница лан сејала
На Иван вечеру.
Иде Вида да га види
На Иван вечеру,
Је ли ника, је л' не ника
На Иван вечеру.
Ои је ника' и пораса
На Иван вечеру,
Пораса је и узрео
На Иван вечеру,
И узрелог покупила
На Иван вечеру,
Покупила, изсушила
На Иван вечеру,
Изсушила, изсукала
На Иван вечеру,
Изсукала, извлачила
На Иван вечеру,
Извлачила и испрела
На Иван вечеру,
И испрела и сварила
На Иван вечеру,
И сварила, измотала
На Иван вечеру,
И основала, изаткала
На Иван вечеру,

И заткала, избелила
На Иван вечеру,
Избелила и сашила
На Иван вечеру,
И сашила, исцепала
На Иван вечеру,
Исцепала, закрпила
На Иван вечеру,

Обычай и пѣсни во время жатвы.

Время жатвы въ селахъ не считается невеселымъ. Это своего рода пикники. Поселяне по этому случаю зовутъ къ себѣ на нивы жницъ и угощаютъ ихъ. По нивамъ и полямъ зажиточнаго селянина можно видѣть до 30-ти дѣвушекъ и молодушекъ. Разумѣется, онѣ не пропускаютъ случая провести время въ шалостяхъ, пѣсняхъ и забавахъ. Въ гиланскомъ округѣ поются при этомъ слѣдующія пѣсни:

Рано Румена, рано на воду,
Рано на воду, на нову чешму,
На нову чешму, под жуту дуњу,
Под жуту дуњу сејмени седу,
Сејмени седу, нишана гађу,
Нишана гађу, Румену згађу,
Румену згађу под бело грло,
Под бело грло, у кован ђердан.

—

Устај, устај, момо, рано на подранак
Рано на подранак, у свету недељу,
Воду да донесеш, кућу да пометеш,
Огоњ да наложиш, ручак да зготовиш,
На њиву да носиш жетварима ручак.
Кад отиде мома на шарену чешму,
На шарену чешму, за воду студену,

Ту си срете мома момче са јабуком.
Воли мома момче, него ли ајбуку.

—

Паша грабио у мрак девојку,
Па је пронесе кроз турско село,
Кроз турско село, кроз Добрчане.
Зурле му свиру, гочеви бију,
Да се не чује што мома плаче.

—

Облак се вије, киша да пада,
Киша да пада, трава да расте,
Трава да расте, павун да пасе,
Павун да пасе, перја да м' расту,
Перја да расту, моме да носу.

—

Бегај, бегај, бијела Перушо!
Да бегамо преко равно поље,—
Преко равно поље, у туђу земљу.
Ође нас жалит млади спанија,—
Млади спанија, наша стара мајка,
Млади спанија, наша мила сестра.
Море ја не жалим, спанију младога,
Но си ја жалим младу невесту.

—

Обучи се, промени се, танко цопе!
За у зелене башче, под жут' каранфиљ,—
Под жути каранфиљ, под бел босиљак.
Обукло је Цонче танко кошуљче,
Обукло је Цонче шарен' ђурдијче.
Иди питај, Цоно, твоју стару мајку,
Да ли ће ми те дати тебе за мене.
Ако ли ти даде, право нека каже,
Право нека каже, сарај да направим;
Ако те не дава, опет нека каже,
Сарај да растурим, манастир да градим,
Манастир да градим, калуђер да будем.

Въ селахъ средской и сириничской волостей при жатвѣ поютъ:

Виле пролетоше,
Марка пронесоше,
Марка везанога.
Пољега је стара мајка,
Стара мајка гологлава.
Па се моли горским вилам:
— Горске виле, моје сестре!
Пуштите ми сина Марка.
Виле њојзи говориле:
— Ако дадеш, стара мајко,
Ако дадеш црне очи,
Пушти ћемо твога сина.

—

Намољало спајче
На ниву голему,
На белу пшеницу
Двеста и два српа,
Двесте и две моме,
Триста и три српа,
Триста и три моме.
Сви жетвари издођоше,
Пиперевка назли иде,
Назли иде, назли жење
Доље реда да ручају,
Сви жетвари со и леба,
Пипиревка бареницу,
Сви жетвари ред по реда.
Пипиревка под лад седа.
Доље реда за обеда,
Сви жетвари муђенице,
Пипиревка тигањице.
Сви жетвари ред по реда,
Пипиревка под лад седа.
Доље реда за вечеру.
Свем жетварам соль и леба,
Пипиревки печен' брава.
Печеь' брава и погача.

Дође реда већ за паре,
Свем жетварам беле паре,
Пипиревке жути дукат.

—

Сунце ми се наведнало
На Ивкове дворе,
Али Ивко болан лега.
Пита њега стара мајка:
— «О мој Ивко, да мој синко!
А што ти је те ми легаш?»
Проговара болан Ивко!
— Отрула ме девојчица
Биљком, травком што сабрала.

—

Постај, сунце, рано не заоди,
Да навезем брату кошуљице,
Око руке оне ситне звезде,
На недрима оне крупне гране,
И у гране крила лабудова.

—

Где синојки јунак забегнаја,
Забегнаја вечер по вечере,
Никаква га срећа несретнала.
Сусретнала лијепа девојка.
— Помоз Богом лијепа девојко!
— Дај Бог добро незнана делијо!
На јунака зелена долама,
На девојку везена марама.

—

Валила се Валијан девојка,
Валила се брату на вечеру.
Он вечера, она не вечера.
— Вечер, сестро, не вечерала га!
Он говори, она не говори.
— Говор, сестро, не говорила га.

—

Oj, месече, цару неверниче!
Ти не грејеш цару на вечеру,
Него грејеш ајдуцам по гори,
Што ми крадев муку сиротинску,
Буд ми крадев, па право не делив.

—

Сунце огрејало,
Но не ми је сунце,
Но је су ми три јетрве.
Све три имале су
По једно мушко чедо.
Време дође, децу да ми крсте.
Крстила ми најстара јетрва,
Чудно име њему наденала,—
Наденала оно вруће сунце.
Крстила ми по средња јетрва,
Име њему она наденала,—
Наденала сјајна месечина.
Крстила ми најмлада јетрва,
Име њему она наденала,
Наденала мутна облачина.

Эти же пѣсни поютъ и по окончаніи жнитвы и молотьбы, т. е. когда мужички украшаютъ колъ, около котораго вертѣлись лошади и топтали снопы, метлами, а женщины цвѣтами.

Умѣстно здѣсь отмѣтить курьезный обычай, который сохраняется свято земледѣльцами не только христіанами-сербами, но и мусульманами-албанцами: Въ первый день, когда они начнутъ пахать землю, для обѣда ихъ готовится черный пѣтухъ. Никто изъ домашнихъ не смѣетъ отвѣдать его. Съѣдаютъ его только тѣ, которые пашутъ и тотъ, кто приноситъ имъ пѣтуха на пашню.

Кости пѣтуха пахари зарываютъ въ землю, вѣроятно — для того, чтобы засѣвы взошли хорошіе. Охраненіе же вспаханныхъ, засѣянныхъ нивъ отъ бури, ненастья, града и сильныхъ урагановъ берутъ на себя бабы. Какъ только замѣтятъ, что ураганъ не минуемъ и собирается попортить ихъ нивы, бабы выносятъ во дворъ столъ, кладутъ на него три ложки и пестъ. Какъ только начнетъ падать дождь, баба съ ситомъ выходитъ во дворъ, машетъ имъ преусердно и кричитъ—что есть мочи: Мара, Стойка!

Гей, Марія, Гей, Магдалина! выходите на встрѣчу облаку и сверните его туда, гдѣ и пѣсенъ не поютъ, ни плачутъ, гдѣ и пѣтухи не поютъ, т. е. въ горы, гдѣ никого нѣтъ—уа! уа!—Если случится, что тучу пронесетъ надъ селомъ, не причинивъ вреда нивамъ, то баба та съ сознаніемъ своего достоинства принимаетъ благодарность всѣхъ своихъ односельчанъ.

Женщины, упомянутыя въ воззваніи урагано-отводительницы, на томъ свѣтѣ не допущены къ женщинамъ, умершимъ естественною смертью. Вслѣдствіе чего утопленицы: Мара, Стойка, Магдалина и проч., по разсказамъ суевѣрныхъ бабъ и мужичковъ—витаютъ невидимо въ воздухѣ,—особенно предъ тучами съ грозою и ураганомъ.

По селамъ Моравы и Косова поля, въ случаѣ появленія тучи съ градомъ, женщины выходятъ изъ воротъ дома съ ситомъ, ковригою хлѣба, яйцомъ,—и этими страшными вещами машутъ по направленію къ тучѣ и поютъ:

Сирна средо, бијела субото,
Бела субото, градова сестро!
У наше поље је ли си пао?
Коса пуштија, поље покрија.
Овде немаш места где да паднеш,
Но иди тамо у пусту гору,
У дубоку воду гди људ' нема,
Гди петао не поје,
Гди кокошке не кваче,
Гди волови не м'чи,
Гди овце не блеји—и!—и!

Изъ пѣсенъ, пѣвшихся при жнитвѣ — въ Призрѣнѣ, сохранились слѣдующія:

Жетву жела лијепа девојка
Златним српом и десницом руком.
До пладне је жела и појала,
А од пладне жела и плакала,
И овако кроз плач говорила:
Ко би мене лада наместио,
Ја би њему русе косе дала,
Ко б'донео студене водице,

Ја би њему црне очи дала.
Дочуло је у пољу чобанче,
Па овако младој говорило:
— «Чујеш ли ме лијепа девојко!
Ја ћу теби лада наместити,
Ја ћу донет студене водице,
Ја ћу теби јечам пожњејати».
К'д намести дебелога лада,
Он донесе студене водице,
Па јој дожње јечам нежејани,
Па јој онда овако говори:
— Дај, девојко, што си обећала!
«Подај мени твоје русе косе,
И подај ми твоје црне очи,
И подај ми твоје бело лице».
— Но говори лијепа девојка:
«Чујеш ли ме из поља чобанче!
Не дам теби тога ни једнога.
Ако си ми наместио лада,
И ти си ми под ладом седио;
Ако си ми водице донео,
И ти си ми ладну воду пио;
Ако си ми јечам пожњејао;
Твоје су се одмарале овце.

—

Вита јело,
Ти високо растеш,
Сарајево гледаш
Тамо ми је драги.
Рекни, нека дође,
Пшеница је зрела,
Белица попала,
Ја је боса жњела,
Он је болан јео!
На Бога гледао
И звезде броио
Двајест и четири.
Грожђе је узрело,
Ја га боса брала,

Он га болан пио,
Године бројио:
Двајест и четири.

Въ селахъ Призрѣнскаго Подгора поются при жатвѣ слѣдующія пѣсни:

Сунце зађе, мрак на земљу паде.
Јетрве се редом дозивају,
Којој је ред на воду да иде.
Редак паде Маргите девојке.
Не отиде Маргита девојка,
Но отиде мајка Маргитина,
— Бог помага Јанкуло војводо!
— «Дај Бог добро мајка Маргитина!
Камо ти гу Маргита на воду?
— Маргита ми ноћас починала.
— Не ме мажи мајко Маргитина,
Ноћас сам ти код Маргите бија!

—

Ветар веје, све гору лелеје.
Још девојке у т'нке кошуље,
Момчадије у т'нке фстане.
Леле, мајко, ка ми је студено!
— Иди ћерко у мајкина недра!
— Нећу, мајко, још грђе студено.

—

Узвикнала бијела пшеница:
Ја ме жнејте, ја ме покосте,
Веће мене ноге заболеше!
Дочуја гу Јован домаћине,
Те ми сбра до триста жетвара,
Своја кућа двадест водоноше.
Па ги тури у голему ниву.
Ej овчаре! мајкин политаре!
Ел си бија на вр, на планину?
Јел ти пише шилежина воду?
— Двеста пише, триста прескочиле!

Въ Гиланскомъ округѣ я записалъ слѣдующія двѣ пастушескія пѣсни:

Овчар свири ој!
У планинн »
Са кавалом. »
Њему ушла »
Љута змија »
У недрима. »
Виче овчар »
Ујешћеме »
Љута змија! »
Ту засвира »
Са кавалом: »
Не дај, мајко »
Уједе ме »
Љута змија! »
Мајка дође »
Да извади »
Љуту змију »
Из недара »
Не сме мајка »
Змију узет »
Из недара. »
Свога сина. »
Овчар свири »
Са кавалом. »
Не дај, отац »
Ујешће ме »
Љута змија »
Не сме отац »
Љуту змију »
Да извади. »
Овчар свири »
Са кавалом, »
Зове љубу, »
Нэ дај, љубо »
Уједе ме »
Љута змија »
У недрима. »

Дође Љуба ej!
Љуту змију »
Да извади »
Из недара. »
Не видела »
Верна љуба »
Љуту змију. »
Но видела »
Ситан бисер »
У чедрима. »

—

Саздаде се облак над наше село
Над наше село, над Бојановце,
Отуд иде девојка бела и црвена.
— Иди, бре девојко, те запитај оца,
Да ли ће дати тебе за мене.
— Отац мој си има јарам бивола.
Биволе ће дати, а мене не дава.
— Иди, бре девојко, бела ј' румена,
Те запитај мајку: ће ли те дати.
— Мајка моја има леденик новаца,
Леденик ће дати, а мене не дава.
— Иди, бре девојко, те запитај брата,
Да ли ће те дати тебе за мене.
— А мој брат си има пушку дугачку,
Пушку ће дати, а мене не дати.

Кромѣ пѣсенъ, которыя поются въ Старой Сербіи при разныхъ случаяхъ, есть не мало и такихъ, которыя поются при обыкновенныхъ забавахъ въ теченіи цѣлаго года. Удалось мнѣ записать, быть можетъ ,не болѣе десятой части ихъ. Прежде всего привожу тѣ, которыя слышны по селамъ Моравы.

Бога моли лијепа девојка:
Дај ми, Боже, до двије награде:—
Дај ми, Боже, очи соколове,
И пребела крила лабудова,
Да прелетим земље Каравлашке,
Да ја видим моје мило драго.

Је л' истина, ка' што ги казују:
Славеј—биљбиљ у кундру му поје,
На крилу му седефли танбура.
— Како се је Богу помолила,
Бог јој дао очи соколове
И пребела крила лабудова,
Прилетила Каравлашке земље,
Те видела њено мило драго.
Истина је као што казују:
На крилу му седефли танбура,
Више главе саат гласовити,
У кундуру славеј—биљбиљ пева.
Тад усписну лијепа девојка:
— Авај мени до Бога милога!
Моје драго сефа је чинило,
А ја јадна у туђим градовма.

—

Момче спава у гори зеленој,
А девојче под ружом црвеном.
Оздо ми иде младо овчарче,
Да ми разбуди младо момче,
И буди га и питује га:
Море момче, јеси л' ожењето?
— Несам женьет, али ће се женим,
Девет брата сестру ће да узмем.
— Кад је чуше њени девет брата,
Направише кулу од кремена,
А пенџере од мермер камена,
А пармаце прсте девојачке.
Купише јој девет ока бисер.
Па јој тихо они говорише:
— Мори сестро, наша мило сестро!
Да ти седиш за девет година,
Докле свију нас девет ожениш.
— Затворише њину милу сестру,
И седела девет годин дана,
Док ожени девет брата мила,
Нанизала девет ока бисер.
А више се њојзи досадило,

Па је она Бога помолила:
Подај, Боже, лето градовито!
Да разбије кулу од кремена,
И пенџере од мермер камена,
Да ја видим оно лудо младо,
Да ли шета, као што шетало,
Да ли носи, као што носило,
Да ли игра, као што играло,
Да ли поје, као што појало.
— Оно шета, као што шетало,
Оно носи, као што носило,
Оно игра, као што играло,
Оно поје, као што појало,
Само више тулбент преко раме.

—

Пролете си јато голубито
Преко Босне у град Сарајево,
Те си паде Лази на дућана.
Лаза кроји перо павуново,
А у перо око девојачко.
Те он скроји *) своју десну руку.
Виче Лаза, до Бога се чује.
Зачула га сестрица јелица.
— Што је, Лазо, ако Бога знадеш?
Да л' те боли ручица десница?
— Не боли ме моја десна рука,
Но ме боли срце за девојку.
— За коју те, брате Лазо, боли?
— За Милојку, за твоју комшику,
За Милојку, најмалу девојку.
— Њу је' брате, мијетла помела.
— Помела ју, до мене донела.
— Њу је, брате, вода однијела.
— Однела је, до мене донела.

—

*) Обрѣзалъ.

Ој девојко, душо моја!
Што ти вели мајка твоја?
Оће ли те мени дати?
Оће л' мене зетом звати?
— Не надај се, млад јуначе,
Мене мајка другом' дала
И другога зетом звала,
Који носи мор доламу,
На доламу срма пуца,
За њега ми срце куца,
Под појас му шимшир кашик,
Ја на њета врло ашик;
Под мишку му лубеница,
Ја његова суђеница.
У недра му суво воће,
Њега моје срце оће.

—

Засвираше борозани,
Заиграше пеливани.
Све ко чуо, изишао,
Још'те нема Јанковице,
Јанковице, мајсторице,
Док оплели клин витице *),
Док је веће навранила,
Док је трепке срмосала,
Док је лице набелила,
Док је косе начешљала,
Па на сеир искочила.
Угледаше пеливани,
Мртви падну преврнуше.

—

Ветар веје, град лелеје,
У граду је бела кула,
У кули су беле буле,
Међу булам Бела Рада.

*) Клин витице=уголъ косы на вискахъ.

Була Ради говораше.
Була Ради говораше:
— «Ајде, Радо, да се турчиш»!
— «Што ћу ваше прегледати,
«Те велите да се турчим?
«Да л' имате дан Великдан?
«Да л' имате дан Ђурђевдан?
«Ви имате једно дниште,
«Једно дниште, барјамиште,
«На се ваља по буњиште
«С ножеви га дочекате,
«С пушкама га пребаците».

—

Миљка лојзе садила.
Неки га је обрао,
Овца би л'га обрала?
Узми, Миљке, овчара!
—Жи ми мајка! нећу га,
Камен му је под главом!
Узми, Миљке, козара.
—Жи ми мајка! нећу га,
Секира му на раму!
Узми, Миљке, говедара.
—Ја га нећу узети,
Тојага му на раму!
Узми, Милке, орача.
—Оћу њега да узмем,
Бел пшеницу да имам,
Бел баницу да једем,

—

Стојане море, Стојане!
Устрчи коња кроз соло,
Увати грке трговце.
Грци су узели три моме:
Једна је мома гркиња,
Друга је мома туркиња,
Трећа је мома српкиња.
Гркињи душа мирише

На ту тиквицу скапану,
На тај иракли сапуна!
Туркиньи душа мирише
На . . . . . .
Српкиньи душа мирише,
На тај бели босиљак.

—

Овчар свири на јабуки,
Овце блеју под јабуком.
Докле беше млад неженьет,
По ледин' траву пасосмо,
Од извора воду писмо.
Од како се млад ожени,
По буњишту траву пасем,
По корита воду пијем,
По коприви лад ладујем.

—

Бога моле севдели девојка:
Дај ми, Боже, крили лабудова!
А и дај ми очи соколове!
Да прелетим Сарајеву у Босни,
Те да паднем у ладне меане,
Да изберем драго према мени,
Што не пије вино ни ракију,
Што не гледа дуван ни бурнута.
Од ракије мома нељублена,
А од вина постеља бљувана,
Од бурнута шамија крвава,
Од дувана соба попљувана *).

—

Два буљбула сву ноћ препојаше
На пенцеру, на девојачкоме.
Две девојке сву ноћ преслушаше.
Да вас питам два биљбила млада:

---

*) Эту пѣсню слышалъ я и въ Призрѣнѣ отъ одного старца.

Јесте л' браћа, ил' од браће деца?
—Је л' питате, право ћемо казат:
Несмо браћа, ни од браће деца,
Но два друга из зелена луга,
Имали смо и трећега друга,
Па смо чули да се оженио,
Те идемо снау да видимо.

—

Изникла је травица
Под беломе чадору:
Под чадором девојка
На свиленом сецаду,
На сецаду јастаци
Од зелепе кадифе.
Шије, везе дарове,
Да дарује сватове,
Младожењу, свекрву
И девера, јетрву.
Младожењи кошуљу,
А свекрви мараму,
И деверу чарапе,
А јетрви тулбента.

—

Јашем коња ацамију,
Бег Јоване!
Занесе ме у Софију,
Бег Јоване *)!
У Софију, у Стојана.
У Стојана три девојке:
Једну име Каранфиља,
Другу име Трандафиља,
Ттећу име Гонце-лале.
Каранфиљо, дај вечеру!
Трандафиљо, служи вино!
Гонце-лале, простри душек!

—

*) Это повторяется послѣ каждаго ст хъ.

Ој јаворе, мој зелени јаворе!
Је си л' био тамо доле под горје?
Да л' си чуо што за мене говору?
Оће ли ме у јесени женити?
Или ће ме у пролеће калуђерит?
О ја јадан и жалостан калуђер!
Отићи ћу код Новака ковача,
Саковаћу девет ока секиру,
Отићи ћу у велику планину,
Те ћу насећ зграђу за ћелију.
Наградићу ћелију крај пута,
Где узимљу младе моме воду,
Доватићу младу мому за руку.

—

Тужна, јадна, да сам вода ладна,
Ја би знала где би извирала,
Где пролазе житарице лађе,
Да ја видим моје мило драго:
Да л' му вене каранфиљ у рукам,
Да л' му цвета ружа на колену,
Што сам, јадна, у суботу брала,
Моме драгу у недељу дала.

—

Поболе се просена девојка,
Боловала три године дана,
Нема к њози нико да дооди,
Само дошла два мила девера,
И су дошли и дар су донели:
Суве воћке на сунцу сушене,
Гурабије у маслу варене.
Па говоре два ручна девера:
—Болуј, снао, колико ти драго,
Само немој ти млада умрети.
—Боловаћу, а нећу умрети.
Ваша мајка мене расрдила,
Божем сам ју сина преварила.
Ја отидо платно да набелим,
Он изаће коња да напоји;

Он ми баци злаћену јабуку,
Ја му дадо свилену мараму.

—

Ој девојко, девојко!
Што си бела, црвена!
Што си бела, црвена!
Што си танка-висока!
Да л'си с неба паднула?
Да л'си у башчи никнула?
— Нит сам с неба паднула,
Нит сам у башчи никнула,
Но ме мајка родила
На сами дан Великдан,
На Великдан родила,
На Ђурђевдан крстила.

—

Мало заспа, Цвето, сан ти видо:
Створисмо се, момо, два голуба,
Те летнусмо, момо, те паднусмо
Тамо доле, Цвето, у ливаде,
У ливаде, момо, на крстине,
Све крстине, Цвето, разврзасмо.
Оздол иде, момо, пољаченце,
У рукам му, момо, мачукченце,
Под мишком му, Цвето, чунгурченце.
На раме му, момо, дуга пушка.

—

Зафали се бела гица гроздова,
Да си роди чабар вина црвена.
Зафали се царев чауш делија,
Да попије чабар вина црвена.
Зафали се Софијанка девојка,
Да послужи чабар вина црвена.

—

Јечам жела лијепа девојка,
Јечам жела, јечму говорила:
Ја те жела, а ја те не јела,
Но те јели сватовачки коњи,
Или моји, или мога брата.

Обыденныя—Призрѣнскія пѣсни:

Девојка је ружу брала
На је заспала.
Отуд иде младо момче
Из Нова Сада.
Устан, устан, девојчице,
Што си заспала?
Ружа ти је увенула,
Што си сабрала,
Драги ти се оженио
С ким си мислила.
— Нек се жени, нек се жени,
Просто да му је,
Од мене му просто било,
А од Бога не!
Ведро небо загрмело
Гром га убио!
Убила га света Петка
Параскијева!

—

Вранац коњиц росну траву пасе,
Саат пасе, а два ослушкује,
Де девојка своју мајку куне:
Стара мајко, жив ти твоја глава!
Не давај ме, мајко, за старога,
Но ме давај за млада јунака,
Волем с младим на камену спават,
Но са старим у меке душеке,
Волим с младим кроз гору шетати,
Но без драгог уз чардак, низ чардак.

—

Заспало девојче брегу на камену,
Брегу на камену, момку на колену,
Момку на колену, на десном рамену.
Млад је јунак буди, међу веће очи љуби.

Устани, девојко, брег се под нас рони,
Брег се под нас рони, Дунав ће не носи,
Дунав ће не носи у крај црног мора,
Тамо ти је мајка, тамо је и моја,
Па ће нас видети, како се љубимо,
Како се љубимо, како се грлимо.

—

Гди смо синоћ на конаку били,
Ту једосмо шећером вечеру.
Још гледасмо лијепу девојку,
Њена мајка баш до ње седјаше.
Не могосмо са њом беседити,
Дадосмо јој наше добре коње,
Да и' скита низ широка двора.
Девојка је коњу говорила:
— «Давран Ђого, давран добро моје!
Питаћу те да ми право кажеш:
Да ли тије господар ожењен?»
Ђого њојзи право казивао:
— «Није ми се господар женио,
Но се мисли с' тобом оженити».
— «Да знам јадна да ће бит истина,
Да разнижем мојега Ђердана,
Да обнижем твоју ситну гриву,
Да растопим моје белез'ке
Да саковем теби узду златну».—

—

Јана седи с'ове стране мора.
Кујунџија с'оне стране мора.
Говорила лијепа девојка:
Кујумџија! тако ти заната,
Сакуј мени јунака од злата!»
Говори гу млади кујумџија:
Не могу му очи саковати,
Што ће тебе младу погледати.
Не могу му уста саковати,
Што ће с'тобом младом говорити.

Не могу му руке саковати,
Којим' ће те младу загрлити». —

—

Вишњичица род родила
Више од рода.
Под њом седи млад господар
И с' њим госпођа.
Пред њима је рујно вино
И огледало,
Напију се, пољубе се,
Огледају се.
Па говори млад господар
Својој госпођи:
Чујеш ли верна љубо,
Де славуј поје.
Славуј поје, верна љубо,
Да се женим ја.
— Жен' се, благо, жен' се, драго
Сретно нек ти је!
Врани коњи попуцали
Њу не донели!
Двори твоји опустили
Њу нечекали!
Браћа ти се покрвила,
Тебе не било!
— «Чујеш ли ме верна љубо,
Шалом говориш?
— Ол' је шала, ол' истина,
И ја говорим. —

—

Посејао деда ситан босиљак,
Навадише му се три девојке младе,
Искубау деди сав ситан босиљак.
Заметнуо деда замке по башти,
Да увати, деда, три младе девојке.
Уватио једну, она му вели:
«Немој мене, деда, ја сам ти унука»,
— «Ако си унука, што ћеш ми тујка?»

Увати другу, она му вели:
«Немој мене, деда, ја сам сваћа *).
— «Ако си сваћа, сваћа се фаћа».
Увати трећу, она му вели:
— «Немој мене, деда, ја сам врло млада;
«Немој мене, младо, ено ти старо»
— Што ће ми старо код тебе младо?

—

Ој, Ајкуно, ти се помамила,
Што ти везеш у очи бајрама!
— «А ја везем за бајрам кошуљу,
«Све скутове од злата прутове,
«На рукаве шевтели беаре.
«К'д ће драго у амам да иде
«Да му дадем свилену кошуљу».
К'д излегне из џамије драго
Од далек му коња приватује,
Од близо му руку пољубује.
— «Добро дошло моје мило драго!»
Узела га за бијему руку,
Одвела га на високи чардак.
Прострла му ибришим сеџаде,
Изнела му прељуту ракију.
— «Да те питам, моје мило драго,
«Што је тебе мезе по ракији?
— «Је л' ме питаш, право ћу ти казат:
«Шећер паре с шећером градене,
«Шефтелије у шербет варене,
«Гурабије на слунце печене—
«То је мени мезе бо ракији».

—

Овце пасла робињица,
Испасла је цару поље,
Па узела цару друме.
Отуд иду девет брата

*) Эта рѣчь употребляется между женщинами по дружбѣ.

И десети Стефан јунак.
Па говоре девет брата:
«Да узнемо робињицу,
«Да узнемо за Стефана».
Па узоше робињицу,
Па је воде белој цркви.
К'д у цркву да ми уђу,
Врата ми се затворише,
Калуђери ослепише,
А ђакони онемише.
Па говоре калуђери:
«Чујете ли девет брата?
«Ви, питајте робињицу:
«Је ли има ког од рода?»
Па питаше робињицу:
Да ли имаш ког отд рода?
— «Имала сам девет браће
И десети Стефан јунак.
Дељa дрво у недељу,
Посеко' је мала прста».
Нађоше се брат и сестра,
Врата с цркви отворише,
Калуђери прогледаше
И ђакони прозборише,
Не венчаше брат' и сестру.

—

Марко кове коња у суботу,
Марко кове, коњ му подигрује,
Па говори Марко Краљевићу:
«Давран коњо, давран добро моје!
Не ковем те ја да те продавам,
Но ћу да те у сватове пратим».
Грчки коњиц Марку говораше:
«Кралевићу Марко господаре:
Ако имаш мене за продаву,
Ти ми покри моје црне очи,
Да не видим коме ћеш ме дати;
Ако м' оћешу сватове пратит,
Не турај ме под добру девојку,

Но ме тури под добра јунака,
Ситно играм, копите не квасим.
Да ме туриш под добру девојку,
Видиће ме мајка јунакова,
Па ће клети и тебе и мене:
Пуст' остао онај добар коњиц,
Што га јаше лијепа девојка!
Не јаше га онај добар јунак,
Добар јунак доброга коња.

—

Саба, зора, а ја још код двора.
Подне виче, а ја у чаршији,
Икиндија, а ја у лов пођо.
К'д би вече улови девојку
И улови сив зелен сокола
И доброга коња од мегдана,
Коња врза за јелу зелену,
А сокола за јелову грану,
А девојку себи за десницу.
Па се успе на вр' Шар планине,
Нађо лада, лего да поспавам.
К'д се диго трећи дан на пладне,
Ал ми нема лијепе девојке,
Нема коња, а нема сокола.
Ја отидо у нову чаршију,
Па се сврати у ладну меану,
Ал девојка ту пре мене била,
Коња дала за урвено вино,
А сокола за љуту ракију,
Себе дала за добра јунака.

—

Болна лежи Ајкуна девојка
У најлепше време у години,
К'д ми цвета сумбул и каранфиљ,
К'д ми цвета румена ружица.
Често Ајки девери дооде,
И још чешће понуде доносе:
С мора смокве, од Солуна грожђе,

Жуте дуње у меду куване.
Још девери Ајки говорили:
«Болуј млада Ајкуна снашице!
Болуј, море, само не умирај.

—

Сунце зађе, мрак на земљу паде,
Јетрве се младе дозивају:
Којој ред да иде на воду.
Ред ми паде Јагоди невести.
Узе ведро, па оде на воду.
Ал' на води Јанкула војвода.
Стаде јунак копљем воду мутит.
Говори му Јагода невеста:
«Не мут' воду незнана делијо!
Драги ми је са војске дошао,
А у дворе вода не нашао,
Ја му не смем мутне воде дати.
Па говори Јанкула војвода:
«Чујеш ли ме танана невеста!
Питаћу те, право да ми кажеш:
Чија с' сестра, а чија си љуба?»
Говори му Јагода невеста:
«Чујеш ли ме незнана делијо!
Ја сам сестра Марку Краљевићу,
Али љуба Јове Поповића.

—

К'д Али бег нови бег бијаше,
Девојка му бајрака носаше.
Дању носи пред бегом бајрака,
А у вече с бегом у душеке.
Говорили бегу тевабије:
«Прођ' беже бајрактар девојке,
Зе ћемо те самог оставити.
Али беже 'вако одговара:
«Чујете ли редом тевабије?
Не фала ви из вас ни једноме,
Дуга Босна, тевабија доста!
А ја имам млада бајрактара,
Што га нема до града Мостара!

—

Лов ловио аџи ћир Јованче,
Лов ловио гором више куле,
Угледао зелену ливаду,
На ливади невен до колена,
У невену заспала девојка,
У босиљку момче нежењено.
Соко лети младо момче буди
И овако њега упитује:
— «Ој Бога ти, момче у босиљку!
Да л' си жењен, или си нежењен»?
Из босиљка момче одговара:
— «Нит сам жењен, нит ћу се женити,
Док ми младу срећа не помогне,
Да обљубим лијепу девојку,
Што' но млада у невену спава».
Чуше браћа лијепе девојке,
Начинише кулу од мермера,
Од мермера и ситна бисера,
Затворише у кулу девојку.
Моли Бога у кули девојка:
«Пушти, Боже, јесенске ветрове!
С ветровима пролетне громове,
Те развали кулу од мермера,
Да угради лијепу девојку
И босиљко момче нежењено».

—

Што нам нађе господара да спава?
Минуше му до три добра крај врата,
Проминуше до три добра јунака.
Први носи сребрен калпак на глави,
Други носи златно перо шарено,
Трећи носи лудо јагње печено.
Да л' је лале, да л' је сумбул, да л' је ђул?
Што нам нађе господара да спава?
Минуше му до три добра крај врата,
Проминуше до три добре девојке:
Прва носи злат-кудељу да преде,
Друга носи шарен ђерђев да везе,

Трећа носи бело платно да бели.
Да л' је лале, да л' је сумбул, да л' је ђул.?

—

Покрај пута родила јабука
Све бисером и драгим камењем.
Сив јој соко гране поломио,
Падајући јутром и вечером,
Гледајући низ гору зелену,
Де два брата итар лов ловише,
Уловише срну и кошуту
И јеленче злаћени рогова
И девојку русе косе златну.
Млађи братац старијем' говори:
«Оди, брате, лова да ловимо!
— На поклон ти срна и кошута
И јеленче злаћени рагова.
Ја ћу узест лијепу девојку,
Јер се млађан оженио несам.

—

Јанко гради на ливади грађу,
Нестаде му вара и камења,
Па он оде у Витош планину
И он нађе до две беле цркве,
Па и сруши од вр' до темеља.
У темељу два златна ковчега
И у њима две лепе девојке.
То не биле две лепе девојке,
Већ то биле две лепе сестрице:
Света Петка и света Недеља,
Па се сагну, обадве пољуби.
Једнак ми се Јанко разболео,
Па по'ита у своје дворове.
Лежао је девет гадин' дана
Кроз кости му проникнула трава,
Кроз уши му му'е про'одиле.
Па га пита саморана мајка:
«Што си, синко, греха сагрешио,
Те ти лежиш девет годин' дана»?

Болан Јанко једва одговара:
— «Чујеш ли ме моја стара мајко?
Ништа нéсам греја сагрешио,
Но ка̀д гради грађу на ливади,
Не стаде ми вара и камења,
Па отидо' у Витуш планину,
Сруши у ној до две беле цркве,
Разруши и' од вр' до темеља.
У њим нађо два ковчега златна,
У ковчеге две лепе девојке,
Па се слего, обадве пољуби,
Једна беше лепа и нелепа,
Друга беше сунцу да одоли.
Та што беше лепа и нелепа,
Оно беше лепа света Петка.
Та што беше да одоли сунцу,
Оно беше свијетла недеља.
Ту сам, мајко, греја сагремно».

—

Разболе се краље и краљица,
Краља вида од горице вила,
А краљицу нема ко да вида.
Па говори кралица госпођа:
«Чу ли мене од горице вило?
Видај мене ка' што краља видаш.
Ја ћу теби доста блага дати,
И дађу ти до два нова града
И дађу ти три низа бисера
И дађу ти један товар чое».
Ал говори из горице вила:
— «Ој краљице, јадна будалице!
Да би вила благо узимала,
Све би благо у свету скупила;
Да би вила бисер узимала,
Сву би гору њиме унизала;
Да би вила градове примала,
Све б' градове досад преузела;
Да би вила чоу узимала,

Сву би гору са чо'ом покрила.
Синоћ прођо покрај рајски врата,
Рајска врата беу отворена,
На вратима она луда деца,
Међу собом овако зборише:
«Благо нама, краљица ће доћи
Бела лица и белога тела,
Права душа пред Богом једином.
Што је у ње бело лице њено,
То је нагог и босог обукла;
Што је у ње њено бело тело,
То је она гладног наранила;
Што пред Богом права душа њена,
То је она жедног напојила».
Синоћ прођо кроз башту зелену,
Краљево је разцветало цвеће,
А твоје је цвеће увенуло».

—

Расла јабука сред Цариграда
Врло висока до ведра неба,
Гране ширила до Дренопоља.
Под њом ми седи прелепа Јана.
Оздол ми иде Соко-терзија,
Па лепој Јани 'вако говори:
— «Помози Богом, прелепа Јано!
Можеш ли бити краљу кралица?
Можеш ли носит жуте дукате?
Можеш ли бројит беле талире?
Можеш ли родит двоје лудо деце—
Сина Уроша, кћер Магдалену?
Прелепа Јана смерно говори:
— «Могу ти бити краљу краљица,
Краљу краљица, земљи госпођа,
Могу ти носит жуте дукате,
Могу ти бројит беле талире,
Могу ти родит двоје лудо деце:
Сина Уроша, кћер Магдалену.

—

Пролетише два бела голуба
Кроз чаршију покрај базрђана,
Те падоше Лази на дућану,
Де ми Лаза главу превезује.
Пита њега сестрица Јелица:
«Лазо, брате, боли ли те глава»?
—«Јело, сестро, не боли ме глава,
«Но ме боли срце за девојком»!
—«Лазо, брате, за којом девојком»?
—«Јело, сестро, за првом сусетком,
«За сусетком, а поповом ћерком,
«Што'но носи кумаш антерију,
«Што' но носи дукат врз дуката.
«Дукат звекне, мое срце јекне».
—«Лазо, брате, вода је однела»!
—«Јело, сестро, мени је донела!

—

Пише књигу царе Сулемане,
Па је праћа горе Свете горе,
До онога калуђера Саве.
«Чујеш ли ми Саво калуђере?
Да ми пратиш Неманића благо!
Ил' ми прати, или да ме чекаш,
Да ме чекаш с мојом силном војском».
Књигу гледа Саво калуђере,
Књигу гледа, грозне сузе рони,
Нико не сме Саву да упита,
Упита га ђаче самоуче:
— «Чујеш ли ме Саво калуђере?
Што је тебе та тешка невоља,,
Гледаш книгу, грозне сузе рониш?
Што си, Саво, у бригу голему?
Да ли ти је мајка погинула?
Или мајка ил стари бабајко?
Или ти се књига досадила?»
— «Чујеш ли ме ђаче самоуче!
Је л' ме питаш, право ћу ти казат.
Неје мени мајка погинула,
Нити мајка, ни стари бабајко,

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СКОП

А ни ми се књига досадила,
Цар ми тражи Неманића благо,
Мене ми се благо придоспело,
Градеући тешке задужбине,
Задужбине, цркве, манастире
Међу Пећи, међу Ђаковицом
Градно сам Високе Дечане
И у Пећи свети Арсеније,
И у Девич свети Јанићије,
У сред Призрен цркву свету Петку *)
И уз реку светог Аранђела,
Градеући цркву Хиландарку,
У Косову цркву Грачаницу».
Па говори ђаче самоуче:
— «Не бој ми се, Саво калуђере!
Ајд' да идемо цркве Свете Горе,
Да узнемо тешка ванђелија,
Да узнемо триста калуђера,
Да узнемо до двеста ђакона,
Да узнемо светого Ђорђију,
Да идемо на тио језеро,
Да служимо триста литурђија
Да молимо Бога јединога,
Бог ће дати из мора ветрове,
Ће се удри талас од таласа,
Сва ће војска у море да оде»
Послушао Саво калуђере,
Послушао ђаче самоуче,
Па отишле цркве Свете Горе,
Те узеле света ванђелија
И узеле триста калуђера,
И узели до двеста ђакона
И узели светога Ђорђију,
Те отишли на тио језеро,
Те служили триста летурђија,
Молили се Богу јединоме.

---

*) Такъ теперь зовутъ отурченую церковь Успенія Богородицы. Турки ее назвали ђума ђами, т. е. соборная мечеть; ђума—пятница, а оттого и св. Петка.

Мани очи Саво калуђере,
Силна војска поље притиснала.
Таман пришли при тио језеро.
Бог им даде од мора ветрозе,
Удари се талас од таласа,
Сва је војска у море отишла,
Само сâм је царе останао.
Говори му ђаче самоуче:
— «Чујеш ли ме царе Сулемане!
Ти обрицај цркве Свете Горе,
Ти обрекни тешкога пешкеша
Те ти да би, царе, утекнаја».

—

Оџа вика на белој џамији,
Марко шета по белој калдрми.
Па говори оџа од џамије:
— «Чујеш, море, Марко каурине!
«Оди 'вамо у белу џамију,
«Оди 'вамо, овде да кланьамо»!
Мука стаде Краљевићу Марку,
Машиоје своју десну руку,
Извадио камен од калдрме,
Па се метну оџи на џамију,
Мртав оџа од минаре паде,
И по њега половин минаре.
Дотрчаше цариградски турци,
Уфатише Марка Краљевића,
Па га носе право на вешала,
Оће, Богме, да обесе Марка,
У суботу а према недељи.
Ал говори Марко добар јунак:
— «Чујете ли цариградски турци?
«Дајте мени дивит и артију,
«Да напишем једну ситну књигу,
«Да је пратим мојој старој мајки,
«Да ћете ме млада обесити».
Отпустише њему десну руку,
Дадоше му дивит и артију,
Те ми пише ону ситну књигу,

Не пише је својој старој мајци,
Но је пише својој верној љуби:
—«Чујеш ли ме моја верна љубо?
«Да обучеш руво калуђерско,
«И да туриш капу камилајку,
«Да с учиниш младо калуђерче,
«Да ујанеш доброг Шарца мога,
«И да узнеш пушке кубурлије,
«Да опашеш сабљу димискију,
«Па да дођеш право на вешала».
Како јој је Марко написао,
Тако она млада учинила.
Обукла је руо калуђерско,
Турила је капу камилајку,
Турила је пушке кубурлије,
Опасала сабљу димискију,
Па отишла право на вешала
У суботу а према недељи.
Од далек је опазио Марко
Па се моли Марко Краљевићу:
«Пуштите ми моје беле руке
«Да с' пољубим с црним калуђером,
«На ме одма обесите млада».
Пуштише му уариградски турци,
Пуштише му обе беле руке.
Не љуби се с калуђером Марко,
Но довати њему остру сабљу,
Па се маши на лево, на десно,
Те посече цариградске турке,
Па ујана доброг коња Шарца,
Тури љубу коњу на собице,
Бега Марко у своје беле дворе.

—

Фала Богу, фала јединоме!
Зафали се звијезда даница,
Да ожени сјајнога месеца,
Да му проси звезду на западу.
Сила свате беше сакупила:
Сјајне звезде по ведроме небу,

Домаћина Бога свачијега,
Старог свата светога Николу,
Али кума светога Јована,
А девера самог светог Петра,
А чауша светога Илију.
На Илија редом разредио:
Старом свату—светоме *Н*иколи,
Њему даде друме и бродове,
Али куму—светоме Јовану,
Њему даде кумство и венчанство,
А деверу—самом светом Петру,
Њему даде лето и врућину,
А чаушу—светоме Илији,
Њему даде стреле и громове,
Да ми стрељa по кршу ђавола.

—

Фала Богу, фала јединоме!
Што се гради једна лепа црква,
Сребрн темељ, а позлаћен покров.
У њу појев до три светитеља:
Свети Петар и Свети Никола,
Свет Илија по небеса лети.
Сви тројица ситну књигу пишев,
Па дозивав верну слугу Божју,
Верну слугу, сивога сокола,
Па га учив до три светитеља:
—«Чујеш ли не Божја верна слуго!
«Да ни летиш по небес' високо.
«Да ни летиш по поље широко,
«Виско падни у Призрену граду,
«Призрен граду високе кањаје,
«На бедеме српском цар Стефану.
«Кањајска су врата затворена,
«Ти ми викни тнко гласовито.
«Дочуће те српски цар Стефане,
«Пратић' слуге да отвори врата.
«Ти прелети кули Белијани,
«И улегни шарене одаје,

«Па ми падни цару на рамена,
«Трепни крило, па му пушти књигу,
«Пушти књиту на десно колено.
«Цар ће те руком помиловат,
«А ти цару руку да пољубиш,
«Не мој цару ништа беседити,
Сама ће му књига беседити».
Он ми летна по небес високо,
Он ми летна по поље широко,
Ниско паде у Призрену граду,
Призрен граду високе кађаје,
На бедеме српском цар Стефану,
А врата ми беу затворена,
Он ми викна тнко-гласовито.
То дочуо српски цар Стефане,
Прати слуге да отвору врата.
Он прелети кули Белијани,
И улегна у шарене одајо,
Па му паде цару на рамена,
Трепна крило, па му пушти књигу,
Пушти књигу на десно колено.
Цар је њега руком помилов'о,
И он цару руку пољубија,
Ништа неје цару беседија,
Сама му је књига беседила.
Т'д ми викна српски цар Стефане,
Он ми викна дванајес владике,
И ми викна тринајес патрике.
Они гледав ону ситну књигу,
Гледали гу три бијела дана.
Нигде књиги не нађоше реда.
Па ми викна ђаче самоуче.
Говори му српски цар Стефане:
— «Кажи право, тако било здраво!
«Немој криво тако било живо»!
Књигу гледа ђаче самоуче,
Гледало гу један и пол дана
Па говори српском цар Стефану:
— Бери војску, ајде на Косово!
Зе си много учинија,

Очев турци брго царовати,
И турци ће царство преузети.

—

Фала Богу, фала јединоме!
К'д се јадан Будим попалија
И краљева деца заробила:
Лепи Стефан од седам година
А Марија од сребрне пелене,
Робовали девет годин д'на,
Веће ги се ропство досадило.
Па говори Стефан лудо дете:
— «Ајде, сестро, ми да побегнемо!
«Веће ми се, сестро, досадило,
«Чувајући цареве атларе».
Па говори и млада Марија:
— «И мене се, брате, досадило
«Плетејући царице ељпезен».
Па говорив до два луда деца:
«Да чекамо петак—турски светак,
«Цар ће иде у белу џамију,
«А царица по буле да скита,
«Нама ће ни кључе оставити».
Па чекали петак турски светак.
Па ги дође петак турски светак,
Цар отиде у белу џамију,
А царица по буле да скита.
Њима су ги кључе оставили.
Па улегна Стефан лудо дете,
Он улегна у клете тамнице,
Па ми узе до три добра коња,
Стефан Шарца, а Марија Вранца
А на трећет благо товарили.
Па ми иду кроз поље широко,
Како звезда од ведрога неба.
Приближише при тој слано море,
Ту говори Стефан лудо дете:
— «Ђемиција брате нерођени!
«Пренеси не преко овој море
«Ево благо колико драго».

Одведе ги млади Ђемиџија,
Одведе ги преко слано море,
Па ми идев низ Будима града,
Те ми идев низ нове чаршије,
Што говорив Турци међу себе:
— «Ова деца као робље да су,
«Ови коњи као царски да су».
Па ми идев до два луда деца,
Право идев екмеџији младом,
Ту говори Стефан лудо:
— «Екмеџија, брате нерођени!
«Имате ли леба на продају»?
Говори му екмеџија млади:
— ‹Чујете ли до два луда деца?
«Ево има девет годин дана,
‹Како нам је краље забранија:
‹Јабанџија да не купи леба,
Но идите на краљева врата,
Тамо ћете леба ви добити›.
Отидоше до два луда деца,
Отидоше на краљева врата,
Па чукнаше алком на капију.
Излезе ги Гумрија девојка,
Говори гу Стефан лудо дете:
— «Имате ли леба за продаву»?
Па ги викна краљица госпоја.
Улегнала до два луда деца,
Улегнаше у шарену собу.
Од умора они су заспали—
Сестра брату на десно колено,
А брат сестре на тој лево рамо.
Па ги диза краљица госпоја:
— ‹Дигните се до два луда деца!
‹Да идите у бијелу цркву,
‹Зе је данас највелики празник,
‹Велик празник—свето васкрсење,
‹Народ ћеви добро даровати,
‹А највише краље од Будима».
А к'д каза Стефан име своје,
Т'д ми писна госпоја краљица,

Њена писка до Бога се чула,
Па је онда гозбу учинила.

—

Фала Богу, фала јединоме!
Да ли грми, да л'се земља тресе?
Нити грми, нит се земља тресе,
Шенлк чини царе Сулејмане.
Заробија лепога Стефана,
Турија га у т'мна з'ндана.
Говори му царе Сулејмане:
— «Потурчи се, лијепи Стефане,
«Даћу тебе половин државу
«И даћу ти млађу султанију».
Говори му лијепи Стефане:
— «Ја нећу се млади потурчити,
«Ни Христову веру погазити,
«Да ми дадеш и целу државу,
«Да ми дадеш и млађу султанију.
«Ја имадем и своју државу,
«Што је мене бабо оставија».
Па га виде ћерка Султанова.
Говори му ћерка Султанова:
— «Потурчи се, ја ћу да те узнем,
«А мој бабо даће ти државу:
Он ће т' дати половин државу».
Говори гу лијепи Стефане:
— Ја нећу се млади потурчити,
«Ни Христову веру погазити,
«Да ми даде и целу државу.
«Ја имадем и своју државу.
«Што је мени бабо оставио.
«Покрсти се, ја ћу да те узнем,
«Да те носиму земље каурске,
«Тамо да ми само свилу предеш,
Свилу предеш, а на свилу седиш,
«Да те служив дванајсс слушкиње».
Говори му Султанова ћерка:
— «Чујеш ли ме лијепи Стефане!
«Да чекамо петак, турски светак,

«Цар ће отис у белу џамију,
«А царица у вруће амаме,
«Мени ће ми кључе оставити».
На чекали петак турски светак,
Цар отиде у белу џамију,
А царица у вруће амаме,
Њојзи су гу кључе оставили.
На се диже султанова ћерка,
Отвори му тмнога зндана,
Те ми пушти лепога Стефана.
На ми узе до три добра коња;
Стефе шарца, а Султане вранца,
А трећега благом товарише.
Отидоше преко турске земље,
Стидоше земље кауринске.
К'д ми дође царе Сулејмане,
Право иде код тмног зндана,
На говори царе Сулејмане:
— «А камо ми лепога Стефана?
А де ми је млађа Султанија,
Султанија моја мила ћерка?»
Говорив му друге миле ћерке:
— «Отишла је преко турске земље,
Отишла је у земље каурске,
Уграбила лепога Стефана.
Пише књигу царе Сулејмане,
Те гу праћа млађој Султанији.
У књизи гу овако говори:
— «Чујеш ли ме млађа Султарије!
Да л' је силом, да ли драгом вољом?
Ако било и то, ћеро, силом,
Ће подигнем моју силну војску,
Ће бастишем те земље каурске,
Тебе ћу те, кћеро, избавити,
Заробићу лепога Стефана».
Књигу гледа млађа Султанија,
Књигу гледа, другу ситну пише.
— «А мој бабо, царе Сулејмане!
Неје силом, но је драгом вољом».
На ми дође царица госпоја,

Па ми дође од врела амама,
Право иде код зндана,
Па говори царица госпођа:
— «А де ми је лепога Стефана?
А де ми је млађа Султанија?
Говорив гу њене друге ћерке:
— «Побегла је млађа Султанија,
Побегла је преко турске земље,
Отишла је земље кауринске».
Пише књигу њена стара мајка,
Па гу праћа младој Султанији:
— «Да л' је силом, да ли драгом вољом?
Ако било и то, ћеро, силом,
Ће подигнем једну силну војску,
Ће бастишем земље кауринске,
Ће заробим лепога Стефана,
Тебе ћу те, ћеро, избавити».
Књигу гледа млађа Султанија,
Књигу гледа, другу ситну пише:
— Чујеш ли ме, моја стара мајко!
Неје силом, већ је драгом вољом;
Да знаш, мајко, што је слатко месо,
Што је слатко месо *) кауринско,
«Сама би се, мајко, покрстила».

—

Гору шетав до два побратима:
Један беше Марко Краљевићу,
Други беше Милош војевода.
К'д су били горе у сред гору,
Ал ми Марка дремка уфатила.
Проговара Милош војевода:
«О чу ли ме, мили побратиме!»
Тд се Марко од с'н пробудија,
Па говори Марко Краљевићу:
«Пој ми, брате, дремку да ми микнеш!»
Одговора Милош војевода:
— «Ја не могу теби да ти појем,
Да ти појем у гору зелену,

*) Подразумѣвается свинина.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЕ

Јер сам синоћ много вино пија,
Вино пија, вилом драгом бија,
Па је мени вила запретила,
Да не појем кроз гору зелену.
«Ак' те чујем, ја ћу те устрелит,
Једну рану у јуначко срце,
Другу рану у јуначко грло».
Па говори Марко Краљевићу:
— «Не бој ми се, Милош побратиме!
Док је гласа Краљевића Марка,
И подамном шарцу крилатога
И док имам шестоперо златно».
Т'д је Милош песму запевајa,
Како који држи Краљевине,
Ал је Марку песму омилела,
Па је Марко на шарца заспаја.
Дочула је војводу Милоша,
Дочула га вила Драгобила,
Дочула из Морач планине.
Устрели га вила Драгобила:
Једну рану у јуначко грло,
Другу рану у то живо срце.
Т'д ми викна војвода Милопе,
Кол'ко викна до Бога се чуло:
Авај, Марко, авај побратиме!
Побратиме Краљевићу Марко!
Т'д се Марко од сна пробудија
И упита Краљевићу Марко:
— «А што ти је Милош побратиме?»
Одговори Милош војевода:
— «О чу ли ме Марко Краљевићу!
Устрели ме вила Драгобила:
Једну рану у јуначко грло,
Другу рану у то живо срце».
Марко скочи на јуначке ноге,
Па ми шарца и грли и љуби
И овако он њему говори:
«Чујеш, шарче, чујеш добро моје!
Ак' уфатиш вилу Драгобилу,
Чистим сребром тебе потковаћу,

Гребен ћу ти златом измешати,
Покрићу те дибом и кадифом,
Ако вилу ти ми не уфатиш,
Сломићу ти све четири коге,
Извртићу т' твоје црне очи,
Метнућу те у гору зелену,
Да се тућаш од јеле до јеле,
Да те кљујев орли и гаврани».
Потегна му дванајес колана,
Па ми пође кроз Мирач плачину,
Нигде вилу чути ни видети.
Кад шарац вилу осетија,
По три копља у висину скаче.
А четири добра у напредак.
К'д се вила на невољи виде,
Она летну небу у облаке.
Т'д извади Краљевићу Марко,
Т'д извади шестоперо златно,
Па га метна небу у облаке,
Те погоди вилу Драгобилу,
Погоди гу међу раменице,
Обали гу на црну земљицу,
Преврће гу на лево, на десно
Где гу куца, ту гу крвца пуца.
Проговара вила Драгобила
— «Чујеш ли ме Марко Краљевићу!
Пушти мене живу у планину,
Да саберем моје другарице
Да саберем траве свакојаке,
Да загасим ране на јунаку,
Још по-добро, но што су му биле».
Пушти Марко вилу у планину,
Она собра траве свокојаке,
Траве бере, често се одзива,
Проговара својим другарицам:
— «Немојте се главом преварити,
Да јунаке кроз гору стрељате,
Док је гласа Краљевића Марка».
Па загаси ране на јунаку,
Још по-добро, но што су му биле.

Обыденныя пѣсни, которыя поются по селамъ Дибрскаго округа.

Тодоре моме високо,
Крени си фесе над око!
Крени си фесе над око,
Пули се в поље широко.
Пули си во рамно поље,
В поље имајет чадори,
В поле имајет чадори,
А под чадори чаршија,
А под чадори чаршија,
А во чаршија дуѓани,
А во дуѓани терзији,
А во дуѓани терзији,
Терзији азан-терзијн.
Ми изговори Тодора,
Терзији, азан-терзији:
Терзији азан-терзији,
Сошите ими ја сајава,
Сошите ми ја сајава
Сајава в мишки лијена;
Сошите ми ја сајава
С ножици да не кровите,
С ножици да не кровите
С ендезе да не мерите.
Изговорије терзији,
Терзији азан-терзији:
Тодоре, моме высоко!
Да ни умесиш погача,
Да ни умесиш погача,
Со сито да ја не сејеш,
Со сито да ја не сејеш,
Со клепки да ја отсејеш
Со клепки да ја отсејеш,
В пазува да ја испечеш.

—

Дуна ми ветор повеја,
Морето ми го слелеја,
В море ми имат ђемија,
Ѣа ми удавит ђемија
В ђемија триста момчина.
Говорит триста момчина:
Іано ле, Іано ђемијо!
Как ћа гинеме си млади,
Си млади тристи момчина?
Гворит Јана ђемија
Момчина, млади момчина!
Ветите малу Господу
Триста кравајн жлт восок.
И триста јагонца калеши.
Ветите малу Господу,
Триста јагонца калеши
Триста кравајн жлт восок.
Да ми помина ђемија,
Ми и извади момчина.

—

Ор' невеста, Димовице!
Коде ти је дели Димо?
Мор' сејмени калаузи!
Димо ми је во Софија,
Во Софија ћирацнја.
Мор' невесто, Димовице!
Кога ти је Дели Димо,
Дели Димо во Софји,
Во Софији ћирацнја?
Шчо ое пушки на одаји,
Ор сејмени, калаузи,
Синојка ми изнадошле,
Димовите побратими.

—

В она страна шчо ми белејеше,
Шчо се белејеше?
Ил је виње, ил бело ковиње,
Ил бело ковиње?

Ил копинка цвеће расцафтело,
Цвеће расцафтело?
— Није виње, ни бело ковиње,
Ни бело ковиње,
Ни копинка цвеће разцафтело,
Цвеће расцафтело;
Девојка им дари разредила,
Дари разредила.
Поминаје пашини сејмени,
Пашини сејмени.
Кажи, Видо, твоја мила брата,
Твоја мила брата.
Ја удрије с тристрока камчика,
Стриктрока камчика.
Ај ви вами, пашини сејмени,
Пашини сејмени!
Немам брата, ни'мам шчо да кажа,
Ни'мам што да кажа.
Изврteје нози од колена.
Нози од колена,
Изврteје роци од рамена
Роци од рамена.
От појдоје на тој вернољубец,
На тој вернољубец.
Кажи, љубо, твоји вернољубец,
Твоји вернољубец.
Почекајте пашини сејмени,
Паши ни сејмени,
Да извада кључи од сандаци
Кључи од сандаци
Го зедоје нејзин вернољубец
Нејзин вернољубец,
Кога писна теја да ми пишчит
Теја да ми пишчит,
От го дочу своја мила сестра;
Своја мила сестра;
Немам нози по тебе да трча,
По тебе да трча;
Немам роци, брате, да се тепа,
Брате да се тепа;

Немам очи, брате, да се пула,
Брате да се пула.
Бог је даде нози да ми трчат,
Нози да ми трчат,
И је даде роци да се тепат,
Роци да се тепат,
И је даде очи да се пулит,
Очи да се пулит,
Го откина своја мила брата
Своја мила брата.

—

Видо моме, мори, црнојока *)
Дај ми мене, мори, црни очи!
Или дај ми, мори, ил продај ми.
Или в залог, мори, ти дај ми и
Ѣиди лудо, море, брej будала!
Нити дава, море, ни продава,
Ни пак ти и, море, залог дава.

—

Невен цвеће, невен цвеће
В' градина.
Немам с кого, немам с кого
Да го бера.
Саде момче, саде момче,
Ем девојче.
Коде брале, коде брале,
Туј заспале.
Заросила, заросила
Ситна роса.
И догледа, и догледа
Стара мајка.
И покрила, и покрила
Сос мафрама.
Зеде лудо, зеде лудо
Да задират.
Викна моме, викна моме
Да кажуват:

*) Каждый стихъ поется по два раза.

Немој, лудо, немој, лудо,
Не задевај!
Ене мајка, ене мајка
Коде гледат.

—

Од како гора никнало,
Нишчо не в гора минало.
Миинало, шчо ми минало,
Едно ми рало сватови,
Едно ми рало сватови,
Што среħа ми и сустрети?
Што среħа ми и сустрети,
Едно ми црно арапче.
Сите летнаје, бегаје
Остана млада невеста,
Остана млада невеста.
Невеста велит, говорит,
Невеста велит, говоритъ:
Деверче, младо деверче:
Деверче, мало деверче!
Можеш ли коња да играш?
Да л' можеш коња да играш,
Да л' можеш сабја да вртиш?
Деверче велит, говорит:
Невесто, млада невесто!
Невесто, млада невесто,
Не можа коња да игра,
Не можа коња да игра,
Ни можа сабја да врта.

—

Дрозданка из двор меташе,
Златно кандило мијеше,
И го пред Бога палеше,
Љуто и клето клнеше:
Бог да убијет татка ми,
Татка ми со се мајка ми!
Да шчо ме мене удаде,
Лекум по лекум далекум,

В девето село-десето,
Девет планине високи,
И девет горје зелени,
И девет реки големи,
И девет чешми студени,
Коде шчо петел не пејет,
Коде шчо јагне не блејет.
Дрозданка Бога молеше:
Господе, вишен Господе:
Стори ме мене, престори
Сиво ем бело гулабче,
Да летам, да си прелетам
Во мајкина ми градина
На бел, на црвен трондафил.
Лети да песни попеја:
Бог да убијет татка ми,
Татка ми со се мајка ми.
Да шчо ме мене удало,
Девето ј' село-десето,
Девет планина високи
И девет горје зелени,
И девет реки големи,
И девет чешми студени,
Коде шчо петел не пејет,
Коде шчо јагне не блејет,
Да шчо ме мене удаде
За једно лудо смафнато,
Крвави ризи да пера,
Човечки глави да крија,
Рђави саби да бриша.

—

Като, Като, Катарино!
На кревај се, Като, на големо,
Да ти не си, Като, од големо.
Ела, седни, Като, на колено!
Да отпетлаш, Като, петлициве,
Петлициве, Като, девет рала,
Од грлово, Като, до појасов,
Да ми видиш, Като, кошулава,

Кошулава, Като, арамијска.
Три прсти ми, Като, ѣир фатила,
Три години, Като, је неправа,
Да испереш, Като, кошулава.
— Немам вода, лудо, да ја перам,
Немам сапун, лудо, да ја бела.
— Твоји очи, Като, два клајенца.
Два клајенца, Като, студна вода,
— Твоји роци, Като, две бувалки,
Твое лико, Като, два калапа,
Два калапа, Като, раки сапун,
Твоја става, Като, мрамор плоча.

—

О, израсле ми до два јаора високи,
А под јаори до два извора студени,
А на извори до две ми моми убави,
Бело ми платно белеје,
На мрамор плочи буваје
Со позлаћени бувалки.
Тује помина обвчарче,
Сурија овци пасеше
И с писан кавел свиреше.
Во кавел песна пејеше:
Де ѣиди, моми убава!
Ток једна да ве узема
Говорит мома убава:
Де, ѣиди, младо овчарче!
Да шчо си било будало!

—

Сама ми се мома пофалила,
Како мене моме нигде немат:
Става има как трска крај море,
Глава има солунска гугуфка,
Косми има тура ибришима,
Чело има златна амајлија,
Веѣи има морски пијавици,
Очи има кокоиски фиџани,

Лико има грутка шећерова,
Уста има шећерно кутифче.—

—

Мома зборвет со бела Дунава:
А, Дунаве, а бели Вардаре!
Да се фрла по тебе да плива.
Ак' су криво, ти да ме удавиш,
Ак' су право, ти да ме испливаш,
Да м' испливаш во Солунско поле,
В' оно поле, во рамни ливаѣе,
Да израста секакви цветиња,
Да ме берет девојки, невести.

—

Засвирел ми, ле, челник Пејо
Од утрина, ле, до вечера.
Дружина му, ле, говореше:
—«Стани, Пејко ле, да вечераш»!
Изговори ле челник Пејо:
—«Ај ви вами ле брej дружино!
Мене да ме, ле, не чекате,
Срце ми се, ле, распејало,
Уста ми се ле расвирела—
Ил на арно ле ил на лошо».
Ушче речта ле не дорече,
Нафтасаје ле арамији,
Го фатије ле челник Пеја,
Му врзаје ле обе роци,
Обе роци ле на опаку.
Изговори ле челник Пејо:
—«Ај ви вами ле арамији!
Пуштите ми ле десна рока,
Да си зема ле писан кавел,
Да посвира ле, да пепеја».
Му пушчије ле десна рока,
Му секоје ле мало прсте.
От го зеде ле писан кавел:
—«Варај, сево ле севдалијо!
Ако спијеш ле, разбуди се;
Ако слушаш ле, абер чини,

Ме фатије ле арамији,
Арамији ле, зли Ђидији,
Ми врзаје ле обе роци,
Обе роци ле наопаку,
Потераје ле, лудо стадо.
Да му речеш ле на стрика ми:
Да ми земет брза коња
Брза коња, ле, Газибара,
Газибара ле, Душитрага
И да чекат ле на престреча».
От ми дочу ле Севдалија;
Абер стори на татка му,
На татка му ле, на стрика му.
И зедоје ле брза коња
Брза коња ле Душитрага,
Душитрага ле Газибара.
Отидоје ле на престреча,
Се стретије ле с арамији,
Откинаје ле рудо стадо,
Откинаје ле челник Неја.

—

Собрале ми се, набрале,
Триста ми млади момчици.
Тије ми облок фатије,
Кој ћа префрлит зелен бор
Со половина јаблко.
Тај ћа ја земет Јаника.
Сите се редум редеје,
Никој не может да фрлит,
Да го префрлит зелен бор.
Тује помина старчишче,
Старчишче с бело брадишче,
Теја префрли зелен бор,
Теја узеде Јаника.

—

Две се луди, две се млади зговарајет:
Ајде, моме, ајде, добро.
Мије двајца да бегаме,
Дур да зора не обзорит,

Да земеме до два коња
До два коња ћирацијски.
И дочуло старо старче,
Старо старче с бела брада,
Кљукум кљукат, тифко зборвет,
Тифко зборвет, а не викат.
Стани, стани, мало моме!
Мије двајца да бегаме,
Дур да зора не обзорит
Да искачиме над селото.
От ми стана малој моме
Ми зедоје до два коња,
Искачије над селото.
Кога зора обзорила,
Деде брада забелела.
Кога писна малој моме;
Пушчи ме, дедо, пушчи ме!
Ја да појда во селото,
Да ти зема бела риза.
—Чуму ми је бела риза?
Ти си мене бела риза!

—

Товарил Димо девет товари,
Девет товари бела пченица,
Да мије одит в Никулица града.
Го сустретила глава пресечена.
—«Помози Бог главо, главо пресечена!
—Дај Бог добро, Димо, Димо ћирацијa!
Мије си бефме четворица браћа,
Мије си одефме по нашијот занат,
По нашијот занат да казандисаме.
Не сустретије клети арамији,
Не исекоје косај по косај,
Не исфрлије под пот и над пот
Ти даје кажеш на наша мајка!
—Да ја вија мајка, мајка не познава.
—Сама није кућа, кућа позновита:
Покров ми имат мермер од дукада,
Порти ми имат од кара грошева.

—

Да ли се чуло ј' видело,
Мома војвода да бидет,
Мома војвода да бидет,
На седомдесет дружина.
Та седомдесет дружина
Слегаје долу во село,
Слегаје долу во село
Тежек да камен фрлајет,
Тежек да камен фрлајет.
Сите се со ред редије
Сите се со ред редије.
Ред му је падна на моме,
Ред му је падна на моме,
Зеде го камен да фрлат
Му се отпетлаје чапрази,
Му се отпетлаје чапрази
Му се видоје дојките,
Му се видоје дојките.
Тога го моме видоје
Тога го моме видоје,
Сите се вчудо чудије.

—

Заспало ми, мори, лудо ј' младо
На момини ,мори, рамни скути
И на роци, мори, бурмалији,
На пазуви, мори, срмалији,
Тифко моме, мори, го будеше:
Стани, лудо, леле, стани младо!
Дружина ту, леле, изотиде,
Кој на лова, леле, кој на жетва.

—

Девојче црно-оке,
Ћа дојдам, ћа те грабам.
— Ћиди лудо, број будало!
Ти не можеш да ме грабиш.
Ја си имам стари татко,
И си имам стара мајка
И си имам девет браћа.

Стари татко соноќ седит,
Соноќ седит, тутун пијет,
Тутун пијет, ќерка чуват.
— Девојче црнооке!
Ќа дојдам, ќа те грабам.
Со татка ти колај права.
На татка ти ока тутун,
На мајка ти ока круши,
На браќа ти чиф пиштоли.
Ќа дојдам, ќа те грабам.

—

Гугуфче галено, брег!
Гајтан већи на тебе, брег!
Оф! што биле за мене, брег!
Смисли Бого, дај ми и, брег!
Гугуфче галено, брег!
Црни очи на тебе, брег!
Оф што беше за мене, брег!
Смисли Бого, дај ми и, брег!
Гугуфче галено, брег!
Бело лико на тебе, брег
Оф! што било за мене, брег!
Смисли Бого, дај ми го, брег!

—

Љуто ми Десна клнеше:
Дунаве бели, море, Дунаве,
Ти да би ми се разделил
На седомдесет раздели,
На осомдесет утоки!
Што ми брата ми удави
Со се младата невеста.
Тифко ми Дунав говорит:
— Деспо ле, Деспо девојко!
Брат ти кабајет имаше,
Кога попови клепаје,
Тога ми брат ми киниса,
Да земат млада невеста.

За те удавиф брата ти,
То се ти млада невеста.

—

Во петок ми ђаче здраво беше,
А в собота ђаче се разболе,
Во недела ђаче душа даде.
Што имаше ђаче стари татко,
Му направи ковчег од јалдаза;
Шчо имаше ђаче до два брата
Направије поклоп од карагрош;
Што имаше ђаче стара мајка,
Му направи покров од ибришим.
В понеделник ђаче укопаје.
Што имаме ђаче до две сестри,
Дења и ноќа на гробчок ми седит,
А често се гробчок потресуват.
Говореје до две мили сестри:
— Ај ти теби ђаче, брате наше!
Да шчо ти се гробчок потресуват?
— Ај ви вами до две мили сестри
Кога си бев в црков на Великдењ,
Шчо си видов убава довојка,
Си ја фатиф за десната рока,
А право је се с око не опулиф,
За те ми се гробчок потресуват.

—

Да што се роди, Ђурђо галено,
Толку убава?
И променато, Ђурђо галено
Во по убаво,
Во по убаво, Ђурђо галено,
Од срма саја.
И на капата, Ђурђо галено,
Педесет перја.
Педесет перја, Ђурђо галено,
Се паунови,
Педесет перја, Ђурђо галено,
Пет огледала,

И те дадоје, Ђурђо галено,
Далек, на далек,
Далек, на далек, Ђурђо галено,
Дур в Моријово!
Дур в Моријово, Ђурђо галено,
За Моријовче,
За Моријовче, Ђурђо галено,
За оризарче.

—

Садило моме есено гројзе,
В градина, в градина,
А од гројзето црвено вино
Правеше, правеше.
Од коминките љута ракија
Вареше, вареше.
Туј помина едно неженато
Да пијет, да пијет.
Пило, шчо пило два дни, ле, три дни'
Четири, четири,
От си испило брза-на коња
Негова, негова,
От си кикиса тој лудој'мларо
Да одит, да одит.
Сед со здравје, тенка Малешовке,
Без вино, без вино,
Од' со здравје, ђиди лудо ѝ младо,
Без коња, без коња!
Пак се поврати теја лудој'младо
Да пијет, да пијет.
Пило, шчо пило два дни ле три дни,
Четири, четири,
От си испило тенката пушка
Његова, његова,
Пак си киниса тој лудо ј' младо
Да одит, да одит.
Сед' со здравје, тенка Малешовке,
Без вино, без вино.
Од' со здравје ђиди лудо ј' младо
Без пушка, без пушка,

Пак се поврати теја лудо ј' младо
Да пијет, да пијет.
Пило што пило два дни, ле, три дни,
Четири, четири.
От си испило цркана цока
Његова, његова.
Сед' со здравје, тенка Малешовке
Без вино, без вино!
Од' со здравје. Њиди лудо й младо
Без цока, без цока!

—

Девојче, тенко ј' високо! *)
Девојче бело ј' црвено!
Да л' си од Бога паднато?
Да л' си од земја никнато?
Да л' те бурија довела?
— Ни су од Бога паднато,
Ни су од земи кикнато,
Ни ме бурија довела;
Тако ме мајка стигнало,
На дванајесет години,
Кога ме мајка копала,
Црвено вино турила.
Как' је виново црвено,
Такво да бидет момево.
Кога ме мене повила,
В бело ме платно завила,
Какво је бело платново,
Такво да бидет момево;
Кога ме мајка заоде,
Живо ми јагне фатила,
Живо го въ огон фрлила;
Како шчо блејет јагњево,
Таке да блејет по моме.

—

*) ј'=й при пѣнін слышно такъ: тенкой—высоко, белой—црвено.

Бела Бона блна лежит
Ваћул—мана, аман, аман, блна лежит *)
Ни умират, ни стануват.
Викните ми еден ећим,
Еден ећим Николаћим,
Тој ми зној̀ет триста билки:
Прва билка лепи Господ,
Втора билка јасно слнце,
Трећа билка месечина.

—

Шчо ми беше цара Ефимјана,
Ми немаше никакво чеденце,
Ни то женско, цара, ни то мошко,
На ден ставјат по три софри леба.
Даде му Бог едно мошко дете,
Го крстије сина Алексија.
Дури беше дете шест недели,
От секаква книга ја изучи;
Кога стори дванајес години,
Со сила го дете завршјије,
Го со сила в ћолар затворије.
Кога беше ноћа у полноћа,
Изговори сина Алексија:
— Ај ти тебе, убава невесто!
Али сакаш свећа да ти светит?
Или сакаш в темнина да бидеш?
Изговори убава невеста:
— Так ми Бога, мој̀и господине!
«Ја си нећу в темнина да бида».
Пак говорит сина Алексија:
— «Ћа се чина црна кауђера,
Ај ти тебе, убава невесто!
Дур да огрејет слнце по ридови,
Ти да ми ја врата не отвораш».
И ми излезе сина Алексија,
Ми остана убава невеста,

*) Припѣвъ этотъ повторяется послѣ каждаго стиха.

Ми огреја слнце по ридови
И се шетат цара Ефимјана
И се шетат изъ рамни дворови,
И се шетат сам со себе зборвет.
— «Ај ти тебе, сине, Алексијо!
Со сила те тебе завршифме,
То со сила в ћелију затворифме,
Шчо ти толку невеста омиле»?
Тога отвори убава невеста,
— «Ај ти тебе, моји мили свекре!
Кога беше ноћу у полноћу,
Тога излезе сина Алексија,
Ћа се чинит црна кауђера».
От се удри цара Ефимјана
От се удри по своји колени,
Пак говорит цара Ефимјана:
— «Ај ти тебе, убава невесто!
Али сакаш тебе да те можа?
Да те можа, како мила ћерка,
Ил да седиш како мила сноа»?
Изговори убава невеста:
— «Ај ти тебе моји мили свекре!
Ја си нећу мене да ме можиш,
Ја си сака сноа да ти бида».
Малу нешчо време поминало,
От ми дојде еден питач, просач.
— «Ај ви вами, царски измећари!
Прашајте го цара Ефимјана,
Да ми дајет једнана ћелија,
Ћа си пита сáм ћа си се рана».
Ми прашаје царски измећари,
Изин даде Цара Ефимјана.
Го кладоје во једна ћелија,
Шчо ручало и шчо вечерало,
Се праћало своји измећара;
Што стојало дванајес години,
Измећари нишчо не подале.
От ми стана цара Дфимјана,
Ми отиде в црков во недеља,
Дојдоје му гласи од небеси:

— «Aj ти тебе, царе Ефимјане,
Имаш дома душа усветена».
Се зачуди цара Ефимјана,
И повелат своји измећари:
— «Растворите одаи и ћелији.
От најдоје сина Алексија,
Беше ми се тује Усветило».
Једна книга беше натписало,
Шчо су седал дванајес години,
Ни су ручал, ни пак су вечерал
Кога се удри цара Ефимјана,
От се удри по своји колена
А ту сега сине Алексијо!
Шчо су ручал и шчо су вечерал
Се су праћал ручек и вечера.

—

Јанино грло болуват,
Никој Јани не веруват;
Ни татко је, ни мајкаје,
Ни Јанини девет браћа,
Ни Јанини осом снои.
Ток је велит: стани Јано!
Стани Јано, стани ћерко,
Да ти си ми завршена,
Да умесиш ми почачи,
Да изметеш ми дворови,
Ћа надојет ми сватови —
Тиквежани—Вележани.
От ми стана бела Јана
И умеси ми погачи.
И ми измете дворови
И ми нареди столови. —
Надојдоје ми сватови
Ти..вежани—Вележани.
Изговори бела Јана:
«Aj ти тебе стара мајко!
Стара мајко, стари татко!
Aj ви вама мили браћа!
Ви је сте ме завршиле —

Во Тиквеша, во Велеса.
И ја сум се разболела.
Никој не ме верувате.
Ја ћа умра стара мајко!»
Ја качије бела Јана,
Одеје шчо поодеје
Со китени ми сватови.
Многу Јана им паднала,
А сватови ми изговорије:
— «Ај ти тебе убава невесто!
Али си ми много разболено,
Разболено за твоја роднина?
Или си ми многу ујадена?
Или нам ти не аркесуваш.
Ћа те носиме во Тиквеша града,
Ћа ми седиш на вискоки диван,
И ћа јадеш пребела пченица
И ћа пијеш црвеноно вино,
И ћа макаш пребела шеќера».
Изговори убава невеста:
«Ај ви вами китени сватови!
Да ја не си тамо до појдува»!
Так одеје шчо ми поодеје,
Поодеје в стред гора зелена.
От ту је ми невеста умрела.
Останаје китени сватови,
Останаје и се зачудије.—

Дѣтскія двѣ пѣсни:

Коковчице мила!
Коде си ми била?
— Да ја сум си била
У Леђена града.
Шчо сум си видела,
Чудо за чудење!
Елена со чалма,
Волкот со зердија.

—

Петел свадба чинит.
Чудо број големо!
Врапци се сватови,
Чудо број големо!
Волкот је старосват,
Чудо број големо!
Мечка је месарја,
Чудо број големо!
Вошка воду носит,
Чудо број големо!
Муха огон дуват,
Чудо број големо!
Бува куһа метет.
Чудо број големо!
Мечка тесто ваљаше.
Повеће го лапаше.
Муха огон дуваше,
Повеће го пљукаше.
Бува кућу метеше,
Повеће ја расеше.

—

Тумба, тумба дивина
Јафна коња пауна,
Коде да го носиме?
— Под букова сеница.
Сам бук седеше,
Самовила пејеше,
Врана нога пишеше,
Орлово крилице,
Пауново перце
Ја перце нурце,
Нурце мене пченичка
Ја пченичка воденичка,
Воденичка мене брашенце.
Ја брашенце бабе,
Баба мене колач,
Ја колач попу,
Поп мене молитва,
Ја молитва Цару,

Цар мене мома
Да си појда дома!

Обыденныя пѣсни, которыя поются по селамъ Косова поля:

Болан лежи Боигић Алија,
Болан лежи девет годин дана,
Нит умире, ни му боље бива.
Долази му на стара мајка,
Она пита свог сина Алију:
«Да л' си сине мени сагрешио?
Да ли си ти мосте растурао?
Да ли си ти цркве срушивао?
Или си пак Џамије псовао?
Те но лежиш девет годин дана,
Нит' умиреш, ни ти боље биваш».
Њој говори Боигић Алија:
— «Ни сам, мајко, теби сагрешио,
Нити сам пак мосте растурао?
Нити сам пак цркве срушивао,
Нити сам пак Џамије псовао.
Но к'д бејах у младоме добу,
Сабрао сам тридесет другара:
Ко без тајке, а који без мајке.
Ко без тара, а ко без обора.
С њима пођох на Стару планину,
Па уфатих те царске путове,
Те ја тепам оне ћираџије,
Те узимам коње и товаре
И ја тепам оне безрђане,
Те узимам те жуте дукате.
Кад се вратих натраг у планину,
Ја не нађох ни соли, ни хлеба,
Пак ја посла' два вредна другара,
Ја их посла' у село Јалово,
Да потраже мало со' и леба.
К'д су отишли у село Јалово,
Њима *) било дана велигдана,
Пак се збрали пред бијелу цркву,

*) У христіанъ.

Те играју на три места људи:
Прво место—млада молчадија,
Друго место—те младе девојке,
Треће место—она луда деца.
Молчадија врло ђаволаста,
Другове ми к себи домамише,
Те им русе главе отсекоше.
Ја их чеках да нам они дођу,
Ал, к'д видох да их још'те нема,
Ја се дигох с осталом дружином,
Да потражим моја два другара,
Ал' кад дођох у село Јалово,
И ја видох младу момчадију,
Где мењају место камен—главу
И кад им се ближе примакосмо,
Тад видесмо наша два другара,
Момчадија одсекле им главе.
К'д то видох, моја стара мајко,
Живо срце у мене препуче,
Пак повиках на своју дружину:
Сад удри'! руке ви се узеле!
Ал' дружина у земљу гледају.
Кад то видох, моја стара мајко,
Ја извадах моја остро ножа,
Те посеках сва три места људи.
Сал остави једно лудо дете,
Остави му и оца и мајку,
Па натера' и оца и мајку,
Те заклаше своје лудо дете,
Па натерах, те га и одраше,
Па натера', те га посолише,
Па натерах, те га и изеше.
После смо се натраг повратили,
Ал' сретосмо до шездесет свата.
Ја повиках на своју дружину:
Сад удрите! руке ви отпале!
Ал' дружина у земљу гледају.
Ја извадих опет остро ножа,
Те посекох шестесет сватова,
Сал оставих снашу и младожењу,

Па их врза на царскоме путу,
Снашу врзах доле, испод пута,
Младожењу горе више пута.
Па се вргох горе у планину.
Кад се вратих да их ја погледам,
Од њих ништа није остануло.
Већ на месту где је снаша била —
Израсла је она бела лоза
И на лози оно бело грожђе,
А на месту где ја младожењу,
Младожењу где сам оставио,
Израсла је она црна лоза
И на лози оно црно грожђе.
Па се лозе биле саставиле.
Тад' ја пријох оној белој лози,
Грожђе једох и лозе исекох.
Онда пријох оној црној лози,
Грожђе једох и лозу исекох.
Одтад сам се, мајко, разболео,
Те од тада још'те болан лежим»!
Тад говори она стара мајка:
«Е да Бог дâ мој сине Алијо!
Колико си до сад болевао,
Још толико болан ти да лежиш!
У косе ти се змије изводиле!
Црне очи мрави ти испили!
А по снаге мишци ти играли!
Па тек онда душа ти изашла»!
Што је рекла она стара мајка,
Што је рекла, тако му се стекло.—

—

Сабрали се тридесет другара,
Сабрали се пута да путују,
Да путују у широко Скопље.
Кад су дошли у старом Качанику,
Качанику у ладне меане,
Свратили се ноћа да ноћују
И да пију оно ладно вино.
Ноћевали, пили ладно вино,
Кад у јутру јутро освануло,

Они зову младог механџију,
Те г'питају колико су вино,
Колико вино тад попили.
Одговара млади механџија:
«Попили сте седам чабра вино».
Тад питају тридесет другара:
«Колко цена седам чабра вино»?
Одговара млади механџија:
«Цена им је шестотин' дуката».
Кад дружина то од њега чуше,
Тад сви они у земљу гледају
И овако њему тад казују:
«А ми јадни ни паре немамо,
Но ако ти сад за Бога знадеш,
Остави нам вино вересију,
Док се натраг из Скоља вратимо,
Да ти лепо паре наплатимо».
Меанџија за Бога примио,
Остави им вино вересију,
Док се натраг из Скоња поврате.
Тад пођоше тридесет другара,
Иду путем, договорају се:
Једног из њих хоће да продају,
Те да плате онај дуг за вино,
И решише Грују да продаду.
Кад су дошли у Скопље широко,
Тад узели Грују лудо дете,
Те га дали младоме телалу.
Телал виче у Скопље широко:
«Чујете ли скопљанске девојке!
Продава со један добар јунак,
Што до сада још'те није никад,
Није никад у Скопљу дошао.
Нит' је дошa, нити ће пак доћи».
То зачула туркиња девојка,
Па се скиде с високог чардака,
Она узе те тесне сокаке,
Докле дође к младоме телалу,
Па запита младого телала:
«Колико цена овоме јунаку»?

Одговора онај млади телал:
«Цена му је шестотин дуката».
Тад извади туркиња девојка,
Тад извади дукате да броји,
Гледајући у доброг јунака.
Седам стотин била надбројила,
Па довати Грују лудо дете,
Те га одведе у своје дворове—
И овано њему проговара:
«Ајде, Грујо, сада да се турчиш».
Одговара Груја лудо дете:
«Како ћу се јадан потурчити?
Кад с дружином у Цамију одем,
Сва дружина добро рухо имају,
А ја јадан, гледај, какво имам».
Тад говори туркиња девојка:
«Иди, Грујо, тамо на терзију,
Те ти кроји оно сјајно рухо
И понеси колико год можеш!
Груја кроји оно сјајно рухо
И понесе колико му воља.
Пак се врати натраг у дворове.
Опет каже туркиња девојка:
«Ајде, Грујо, сада да се турчиш».
Ал' говори Груја—лудо дете:
«Како ћу се, јадан, потурчити?
Кад с дружином из Цамије идем,
Сва дружина сиротињи деле,
А ја јадан ни скршене немам».
Говори му туркиња девојка:
«Ајд' овамо Грујо—лудо дете»!
Те га одведе у шарену собу,
Отвори му онај жути сандук,
У сандуку те жути дукати.
Тада Грују, њему проговара:
«Узми, Грујо, колико ти драго».
Узе Груја колико му воља.
Па га отведе ка белом сандуку,
У сандуку оне беле паре.
Опет каже туркиња девојка:

«Узми, Грујо, колико ти драго».
Узе Груја што му беше воља.
Сад му каже туркиња девојка:
«Ајде, Грујо, сад да се потурчиш»!
— «Како ћу се јадан потурчити:
Кад с дружином ја у лову идем,
Сва дружина добре коње имају,
А ја јадан никаквога немам».
Тад говори туркиња девојка:
«Иди, Грујо, у подруме доње,
Те изберв што је коњ за тебе».
Груја избра што је коњ за њега.
Пак се врати туркињи девојци
И овако њојзи проговара:
«Је ли тестир, туркиња девојко,
Да огледам ја овога коња»?
Туркиња му одма дозволила,
Те он узја' свога доброг коња,
Лепо коњу дизгин учинио,
Па га пушти низ широко поље.
Где отиде, више се не врати.
Оста гледећ туркиња девојка,
Што уради Груја—лудо дете.

—

Фала Богу, фала јединоме!
Три године киша не врнула,
Луда деца за леба плакала,
Стари старци за вино плакали.
Па говори преблага Марија.
«Чујеш ли ме громовник Илијо?
Иди, справи те крилати коње,
Те да пустиш велике громове—
И да пустиш ону врућу муњу,
А уз муње онај силни тресак,
Те да падне превелика киша,
Да покваси ту веселу земљу».
Тад изведе те трилате коње,
На коњима он копите кроји.
Света Петка плоче им удара.

Па говори светитељ Илија:
«Чујеш ли ме блажена Марйјо!
Да ми пошљеш Саву сестричића:
Нека иде код то тихо море.
Јер су у мору до дванајес хале,
Не пушћају да из мора изађе,
Да изађе онај црни облак.
Одговара блажена Марија:
«Како ћу ти ја Саву послати,
Кад је Сава јединац у мајке»?
Говоре јој светитељ Илија:
«Ћаре није! треба да га пошљеш,
Јер ми сада он врло требује».
Па му посла Саву сестричића.
А Илија њему проговара:
«Чујеш ли ме Саво сестричићу!
Иди узми сабљу димискију,
Па ти иди код то тио море,
У мору се до дванајес хале.
Ја ћу с неба хале громонисат,
Те се мртве на обалу изаћ,
А ти њима отсијечи главе».
Сава оде код то тихо море,
А Илија пустио громове.
Громониса све дванајес хале,
Те но мртве из море изађоше,
А Сава им одсијече главе.
Ал' најпосле изашла је ажда,
Једна ажда са дванајес глава.
Зину уста да прождере Саву.
Кад то виде Сава—лудо дете,
Врло се је био поплашио,
Те из руке сабљу испустио,
А он оде горе под небеса,
Те казује светоме Илији:
«Чујеш ли ме ти ујко Илијо!
Свима алам ја отсекох главе;
Ал' најпосле изађе ми ажда,
Једна ажда са дванајес глава,
Зину уста да мене прогуне.

Кад ја видох, ти ујко Илијо,
Врло сам се био поплашио,
Из руке сам сабљу испустио,
Па побегох горе под небеса».
Тад се Илија био насмејао
И овако њему говорио:
«Иди доље Саво—лудо дете,
Ја ћу ажду љуто громонисат,
Те ће мртва на обалу изићи,
А ти тада отсечи јој главе».
Сава оде код то тихо море,
А Илија пустио громове.
Громониса ону љуту ажду,
Те но мртва на обалу изаће,
А Сава јој одсијече главе.
Тад из мора облак је изаша,
Од облака начини се киша,
Те покваси ту веселу земљу
И нарани ону луду децу
И напоји оне старе старце.

—

Кад е било време Неманићâ,
Градили су многе задужбине,
Многе цркве па и манастире.
Градили су у Дрвена града,
У Дрвена светога Арађела.
Сети Аранђел разрушен је сада.
Градили су у Призрена града.
У Призрену цркву свету Петку.
Света Петка *) потурчена сада.
Градили су у селу Мушутишту,
Мушутишку цркву Богородицу.
Ова црква једно кубе има.
Градили су више Породимља,
Породимља светога Уроша.

*) Такъ называютъ христіане церковь св. Успенія. Турки, обративъ ее въ мечеть, назвали цума-цами, т. е. мечеть соборная (пятницкая). Оттуда Петка. Пятница по-сербски—«Петак.»

Градили су у Косову пољу,
У Косову Грачаницу цркву.
Ова црква пет кубета има.
Градили су цркву Раваницу,
Раваницу на води Ресави.
Градили су више Митровице,
Митровице цркву Сокољицу
И градили Девич у Дреницу.
Па говори српски цар Стефане,
Па говори сестрици Јелици:
«Чујеш ли ме сестрице Јелице!
Хоћу градит пребијелу цркву,
Што да нема тако добре цркве,
Што да нема на овоме свету.
Градићу јој темељ од дуката,
Поднизати ситнијим бисером,
А покрити тешком оловином».
На то њему сестра одговара:
«Чујеш ли ме ти брате Стефане!
Време није да ти сада градиш,
Да ти градиш тако добре цркве,
Јер ће турци царство освоити,
Па ће с цркве поскидат олово,
Те ће мећат у својим топовма,
И са њиме цркве растурати.
Па ће с цркве поскидат бисера,
Те ће булам мећат у ђердане
И своима коњма у силбене.
Са цркве ће поскидати злата,
Те ће градит по собам равтове.
Но да идеш у немачку земљу,
Тамо има један добар камен,
Што се мери са бијелим сребром,
И две паре скупљије од сребра.
Па од њега ти намести цркву,
Што ће трајат од века до века.
И турци ће царство освоити,
Али црква опет ће трајати:
Од камена ником ни камена».
Цар је Стефан сестру послушао,

Па оташа у Немачку земљу.
Тамо наша један добар мајдан,
Где се вади један добар камен,
Што се мери са бијелим сребром,
И две паре скупљи је од сребра.
Па се натраг био повратно.
Али много време не постаја,
А са мора дођоше галије,
У галије онај добар камен,
Што га Стефан био ископао.
Кад су цару муждеције дошле,
Дава благо кол'ко душе драго,
Па сагради добру задужбину
Између Тетова и међу Ђакова,
А то јесу високи Дечани.

—

Тежак порез царе наметнуо.
Наметнуо љутој сиротини,
И уз порез ону луду децу.
Па он посла сердар-јаничара
Да он збира онај тежки порез
И уз порез ону луду децу.
Сердар брао онај тежки порез
И уз порез ону луду децу.
Једна мајка само је имала,
Само имала лудога Николу.
Па се моли Сердар-јаничару:
«Остави ми ово лудо дете,
Да ме у старост оно тад нагледа».
Но јој Сердар нехте послушати,
Већ јој узе оно лудо дете.
За то мајка пође за дететом,
Да се моли цару у Стамболу.
Ал' јој сердар ни то не допушта,
Но се врати, очи јој извади.
Опет ћора за дететом иде,
Но се сердар опет повратио,
Исече јој руке до лаката.
Али мајка за дететом иде,

Те се Сердар опет повратио,
Исече јој ноге до колена.
Па отиде Сердар-јаничаре,
Он отиде у Стамбола града,
Те одведе ону луду децу
И однесе онај тешки порез.
Кад су деца пред цара изашла,
Сваки љуби пред њега земљицу
И љуби га у скут и у руку,
Само нехте дијете Никола.
Оно нехте ни да га погледа.
Тад говори царе од Стамбола:
«Чујеш ли ме Сердар-јаничаре!
Ти одведи ову луду децу,
Одведи их тамо на планине,
Нека пију воду прегорницу
Да прежале своје старе мајке».
Одведе их Сердар на планину,
И сва деца од те воде пила.
Само нехте дијете Никола.
Па се натраг били повратили.
Кад излегли пред честитог цара,
Сваки љуби пред њега земљицу
И љуби га у скут и у руку,
Само нехте дијете Никола.
Говори му царе од Стамбола:
«Чујеш ли ме, море, лудо дете!
За што нећеш да ми се поклониш,
Да пољубиш земљицу пред мене
И да ме љубиш у скут и у руку?»
Одговара дијете Никола:
«Ти нијеси царе од Стамбола!
Цар је овде Сердар-јаничаре,
Јер кад браше онај тешни порез
И уз порез ону луду децу,
Која мајка два детета имала,
Једно дала, једно јој остало.
Моја мајка једнога ме имала,
Мољаше се да ме мене остави,
Ал' јој нехте мене поклонити.

За то пође моја стара мајка,
Да се моли теби у Стамболу,
Ал' се врати Сердар јаничаре,
Те ми мајци очи извадно;
Пак се врати, руке јој исече.
Пак се врати, ноге јој исече.
Те остаде моја стара мајка,
Она оста тамо на сред пута».
Кад то чуо царе од Стамбола,
Он дозива једнога целата,
Па му даде своју остру сабљу,
Да посече сердар-јаничара.
Кад то виде дијете Никола,
Он пољуби пред цара земљицу
И љуби га у скут и у руку,
И овако цару проговара:
«Молим ти се царе од Стамбола.
Да ми дадеш твоју остру сабљу,
Да ја згубим сердар-јаничара»
Цар му даде ону остру сабљу.
Он изведе сердара на сокак
И најпре му очи извадно,
Па му руке до лаката исече
И ноге му до колена исече.
Остави га на сриједсокака,
Да га једу хрти и загари.
Па се врати цару честитоме
И овако њему проговара:
«Ја сад немам никога својега,
Осим једног Бога истинога.
За то хоћу код тебе да останем
И твој леба ја овде да једем».
Цар то једва био дочекао
И овако њему говорио:
«Ако хоћеш дијете Никола,
Ако хоћеш овде да останеш,
А ти узми место сердарово,
Те ти збирај оиај тешки порез
И уз порез ону луду децу».
Опет цару Никола говори:

«Ја ћу узети место Сердарово,
Али хоћу нешто да те молим.
Која мајка једно дете има,
Па и њега са свим много жали,
Ја јој нећу дијете узети,
Него ћу је к теби оправити».
Како река тако и радно.

—

Стаде Марко да вечера с мајком,
А то било према велигдану,
Па је Марко мајци говорио:
«Чујеш ли ме моја стара мајко!
Сутра хоћу поћи у Косову,
У Косову цркви Грачиници.
Но те питам моја старо мајко!
Да л' да узмем свијетло оружје?
На то њему мајка одговара:
«Мучи, Марко! што сада говориш!
Где је Прилип, а де је Косово»!—
Марко мајци опет одговара:
«Не брини се моја стара мајко!
Ја ћу брзо отић у Косову,
Но те питам да л' узмем оружје»,
— «А како ћеш носити оружје,
Кад је сутра дана велигдана.
Од Бога је велвка греота,
А од људе покор и срамота»,
Марко леже санак да поспава,
А кад први петли запевали,
Он устаде из меке постеље,
Те оправи себе и шарана.
Шарану се на рамена баци
Али њега љуба запитује:
«Зашто Марко оружје не узмеш»?
Одговори Марко Краљевићу:
«Тако ме је мајка научила».
Љуба Марку опет прговара:
«Узми Марко барем топузину,
Те је метни шарцу у зобницу

И нико је ту видети неће».
Ал' Марко ни то не хте узети,
Но он пође пута да путује.
Кад је Марко био на Ћуприји,
Тад и други петли запевали,
А кад дошо у Скопље широко,
Тад су трећи петли запевали.
А зора је Марка зазорила,
Зазорила испод Качаника,
Качаника на ону клисуру
И сунце је Марка огрејало,
Огрејало у шуму Некудимску.
Лоша срећа ту Марка затекла,
Заробили девет арапина,
Заробили три синџира робље:
Један синџир—млада момчадија,
Други синџир—лијепе девојке,
Трећи синџир—она луда деца,
Па их воде у земљу арапску.
«Кад их виде Краљевићу Марко,
Без оружја не смеде изаћи,
Већ улезе у проклету шуму,
Док да прођу три синџира робље!
Ал' кад робље поред њега прошло,
Тад заплака једно лудо дете
И овако сестри проговара:
«Помози ми моја мила сејо,
Тежак синџир не могу да носим,
Луде ноге не могу да ходе!
На то му сестра одговора:
«Ид' још мало ти мој мили брате,
Сад ће проћи Краљевићу Марко,
Он ће отић цркви Грачаници,
Те да тамо он узме причешће,
Можда ће нас он тад избавити,
Ил' за благо или са сабљама».
Марко слуша, ништа не говори,
А сузе му као киша иду.
Па он каже своме коњу шарцу.
«Да изађемо ти мој мили шарче!

Да изађемо пред црне арапе!
Ја ћу њима заветоват' благо,
А ти опет к њима се приближуј,
Па кад са свим ти им се приближиш,
Маши главом к некоме арапу,
Те од бедра откини му сабљу,
Њему откини, а мене је додај,
Па ће после ласно бити с њима».
Тад изађе Краљевићу Марко,
Он изађе пред црни арапе,
Па им вета једну чизму блага,
Да му пусте три синџира робље.
Марко вета и две чизме блага,
Па им вета и три чизме блага,
Али они за благо не хају.
Тад се шарац једноме приближи,
Те му сабљу са бедра откину',
Па је маши Краљевићу Марку,
Кад је Марко сабљу добавио,
Он тад сече те црне арапе.
Не сече их прево црне шије,
Но их сече преко половине,
Од девет осамнајес начини.
Па он узе три синџира робље.
Децу метну на коње арапске,
А остали пешке су отишли,
Отишли су цркви Грачаници.
Кад су били близу Грачанице,
Тад сви људи у Марка гледају
И овако њему говорију:
«Не хвала ти Краљевићу Марко!
Зар не маде кад робље да робиш,
Но баш сада на овоме дану».
А Марко им на то одговара:
— «Нијесам их, браћо, заробио,
Већ сам их ја јутрос откупио,
Откупио од црне арапе»,
Па он оде тамо код попова,
Овако их Марко запитује:
«Чујете ме велики попови!

Да ли хоће причес да ми падне,
Јер погубих девет арапина,
Те избавих три синџира робље».
Ал' говоре велики попови:
«А како ће причес да ти падне,
Кад си исека девет арапа»!
Говори им ђаче самоуче:
«Како неће причес да му падне,
Јер да није робље откупио,
Још колики гријех би тад био»!
Тад попови причестили Марка.
Кад је Марко причешће узео,
Он изађе из бијеле цркве,
Те он прода те арапске коње,
Па он купи заробљеницама,
Он им купи оно добро рухо,
Па их прати својим домовима.
А он оде беломе Прилипу,
Те се напи црвенога вина.

—

Весели се паше господаре,
Јер је добра лова уловио.
Ухватио ајдук-Радована
И његових тридесет другара.
Бацио их на дно у тамници,
Тавновали за седам година,
А када је и осма настала,
Тада Рада вако проговара:
«Чујете ме тридесет другара!
Ја ћу с'живог мртав учинити,
Живо тело мртво учинити.
Тад ми упал'те воштану свећу,
Успишните до Бога нек'с'чује.
То ће чути паша господаре,
Па ће послат' своје вјерне слуге,
Те ће мене бацит на буњиште,
Да ме једу хрти и загари.
После ћу се и ја подигнути,
Узећу му оба два близнака,

Те ћу тако и вас избавити,
И добићу Ајкуну девојку».
Што је река, то је учинио.
С'живога се мртав учинио,
Дружина му упалише свећу
И успискаше до Бога се чуло.
То је чуо паша господаре,
Па он посла своје вјерне слуге:
«Брзо идте моје вјерне слуге,
Ви идите тамници Радиној,
Што он виска са дружином својом,
Ил' је жедан те воде студене,
Ил' је гладан леба бијелога».
Слуге пашу брзо послушала,
Отидоше к тамници Радиној,
Да питају ајдук-Радована:
Да л' је гладан леба бијелога,
Ил' је жедан те воде студене.
Ал' слугама они 'вако кажу:
«Почину нам наша старешина,
Ево има недељица дана,
Сва нама тамница усмрдела,
Но молите Пашу господара
Нек га баци нама из тамнице».
Тад одоше те слуге пашине,
Те казаше паши господару.
Онда паша њима проговара:
«Ви идите тамници Радиној,
Баците га тамо на буњишту,
Нек га једу хрти и загари».
Ал' проклета та пашина љуба,
Она паши 'вако проговара:
«Немој, пашо, ако Бога знадеш!
Можда јесте ајдук у животу,
Но се само он тако преставља,
Него, пашо, послушај ме мене:
Однеси га тамо код налбата,
Нек му кује клинце под ноктију.
Ако јесте ајдук у животу,
Познаће се дегодер на њему».

Паша јесте љубу послушао.
Однесе га тамо код налбата,
Те му кују клинце под ноктију.
Ал' је Рада срца јуначкога.
Нигде жив се он не показује.
Тад говори паша господаре:
‹Бог те убио моја вјерна љуба!
Што ме тури у велики ђуна».
Ал' проклета та пашина љуба
Опет она 'вако проговара:
«Немој, пашо, ако Бога знадеш!
Још'те јунак јесте у животу.
Нека њему огањ наложите!
Наложите на прси јуначке.
Ако јесте јунак у животу,
Познаће се дегодер на њему».
Паша опет љубу послушао.
Наложи му огањ на прсима.
Огањ гори на прси Радине,
А он жив се нигде не казује.
Тад говори паша господаре:
«Бог те убио моја вјерна љуба!
Што ме тури у велики ђуна».
Ал проклета опет проговара:
«Немој, пашо, ако Бога знадеш.
Узеће ни оба два близнака.
Но сабери тријес девојака,
Међу њима Ајкуну девојиу.
Па да њега девојке прескоче
И најпосле Ајкуна девојка.
И ако је мало у животу
Познаће се дегодер на њему».
Сабра паша тријес девојака.
Међу њима Ајкуна девојка.
Све тридесет њега прескочише,
Он се нигде жив не показује.
А кад га је Ајка прескочила.
Десан мустаћ он је заиграо—
И лево је око отворио.
Тада Раду нико не видео,

Осим једне Ајкуне девојке,
Ал' је Ајка мудра и разумна,
Она за то ником' не казује,
Већ у себи 'вако проговара:
«Мили Боже велика јунака!
Ковали му клинце под ноктију
И ложили огањ на прсима,
Па је јунак опет у животу».
Тад говори паша господаре:
«Бог те убио моја вјерна љубо!
Што ме тури у велики ђуна.
Мртав човек, а ми га мучимо».
Па он посла своје вјерне слуге:
«Баците га тамо на буњиште,
Да га једу хрти и загари».
Кад је било време у акшаму,
Сабрали се хрти и загари,
Да поједу ајдук—Радована.
Рада једно око отворио,
Све кучиће био растерао.
Па кад било време у акшаму,
Он се диже на ноге јуначке,
Помоли се Богу великоме,
Па се попе горе на чардаке,
Украде му оба два близнака,
Па побеже у Голић планину.
А кад јутро било освануло
И диже се та пашина љуба,
Она виде да близнака нема,
То казује паши господару.
А он узе дивит и хартију;
Те написа лист књиге бијеле,
Па је шале у Голић планину,
А на руке ајдук—Радовану,
У књизи му 'вако проговара:
«Чујеш ли ме ајдук Радоване!
Храни лепо два моја близнака,
Па ти ишти што је теби драго.»
Нато њему Рада одговара:
«Чујеш ли ме пашо господаре!

Пошљи мени сву моју дружину
И са њима Ајкуну девојку.
И још уз то девет товар блага.
Пратићу ти твоја два близнака»
Чим је паша књигу добавио
И разуме што му она каже,
Право оде Ајкуни девојци,
Те је пита са овим речима:
«Мила ћерко, Ајкуна девојко!
Хоћеш поћи за ајдук—Радована?»
Она њему на то одговара:
«А мој бабо паша господаре!
Ја се твојој вољи не противим.»
После оде паша господаре,
Право оде проклетој тамници,
Те изведе дружину Радину,
Па им кроји господско одело.
После справи Ајкуну девојку
И даде им девет товар блага.
Испрати их у Голић *) планину.
Кад је Рада дружбу добаино,
Хтеде послати пашине близнаке,
Ал' кад дружба њега угледала
И на њему те велике ране,
Убила су оба два близнака.—

По нѣкоторымъ мѣстамъ Моравы при всякомъ веселомъ случаѣ поется слѣдующая пѣсня:

Отишло је раче у жабу на гости.
— «Добро јутро жабо!» — ««Да Бог добро! раче,»»
— ««Добро дође раче!»»—«Добро нађо жабо!»
Па вика жабо њој милој кћери:
«Донес' ми кћеро ту белу чергу,
Те је намести, раче да седне.
Па узми кћеро то свилно сито,
Те раку ручак да уготовиш.»

---

*) Находится на западѣ отъ Пригитины въ 3-хъ часахъ пути.

Ал' говори раче у оч' жаби:
Ја нисам доша' ручак да једем,
Но сам д[illegible] твоју кћер да тражим,
Ћерку да [illegible]жим за мога сина.»
Проговара жаба пак рачету:
Да л'ти ја не знам што плову имаш?!
Натраг ти бегаш, с руком браниш:
Теби ли зар ћу кћерку ја дати?!
Па жаби раче опет говори:
Ја ли ти не знам, што плову имаш?!
Кад ће рибаре рибе да лову,
За крак је лове, на песак баце
На песак падне, очи избуче,
Очи избуче, сврake је кљују.»
Ид' одатљ' жабо голем' меано!
Ти ли мени хоћеш да се смејеш?
Ал' вика жаба опет рачету:
«Да л' ти ја не знам што плату имаш?
Грци купци у чаршију иду
Па у чаршији рака купују,
Рака испечу, мезе га једу.
С њим вино пију, с гркињом спију!
Ид' одатл' бре раче, криво краче!
Ти ли ћеш мени да ти се смејеш!
Теби ли ћу зар кћерку ја дати?—

По селамъ Средской, Сириничской волостей, а также въ селахъ Подгора можно еще слышать ниже приводимыя пѣсни. Хотя первая изъ нихъ, а также пѣсня Арнаутинъ Нуво сходны по содержанію своему съ приведенными выше таковыми же пѣснями косоваго поля, тѣмъ не менѣе я счелъ не лишнимъ привести здѣсь эти пѣсни, потому что онѣ отличаются особенностями въ языкѣ.

Кралевичъ Марко и Арап.

Марко пости девет годин дана:
Три године за очева душа.
Три године за мајкина душа,
Три године за своје му здравље.

Он ће иде цркве грачанице,
Тамо ћ'иде да ми се причести.
Па ми пита своја стара мајка:
Чујеш ли ме моја стара мајко!
Ја сам постив девет годин дна;
Три године за очева душа,
Три године за твоја ми душа,
Три године за своје ми здравље.
Јутре ми је д'на велиг д'на,
Ја ће идем цркве грачанице,
Ја ће идем, те да се причестим.
Да л'да носим тој добро оружје,
Да л'да обучем руо велигданско?
Мајка њему тиво одгаара:
«Ти обучи руо велигданско
Ал'неноси тој добро оружје.
У закон ти оружје не ваља,
Ти си сине врло љутит Марко».
Ће с'разљутиш, кавга ће споденеш»
Али Марко добра љуба има.
Узе сабља свога господара,
Те гу тури шарцу испод грива,
И шарцу је она кажуала:
«Ако бине Марку до невоље,
Кажи њему овај остра сабља.
Ако њему незоља не бидне,
Немој њему сабља да кажујеш».
Докле љуба коња подсредила,
Марко обуче руо велигданско,
Од оружје ништа не узима.
Он појаши шарца дебелога,
Те отиде друмом и планином.
Коде дође у гора зелена,
Али гора пуста увенала,
Увенала и се осушила.
Марко пита туј гору зелену.
«Што је тебе голема невоља;
Те си, горо, тако увенала?
Да ли ми те слунце изгорело?
Да ли ми те слана попарила?»

Гора Марку тиво одговара:
«Неје мене слунце изгорело,
Није мене слана попарила,
Но да чујеш чуда големога,
Д'нас прође црни арапине
И протера три Синџира робље:
Први синџир-момци не жењети,
Други синџир-моме неудадене,
Трећи синџир-таја луда деца:
Зато сам ти Марко увенала».
Кад то зачу Марко Краљевићу,
Он усписна како љута змија:
«О да имам тој добро оружје,
Да избавим три синџира робље»!
Тиво њему шарац говорује:
«Господаре Кралевићу Марко!
Пружи рука испод моја грива,
Туј ће нађеш твоја остра сабља».
А кад Марко сабља приватија,
Он постеже шарца дебелога,
Те сустиже црна арапина,
Де ми тера три синџира робље.
Марко извади своја гола сабља,
Те арапу глава посечује,
У зобпица коњу гу метњује,
Па испушти три синџира робље.
И овако њима говорује:
«Сваки свои дома идте синко!
Молите се Богу јединоме
А за здравље Марка Краљевића,
Кој ве д'нас из робство избави»,
И Марко се у Прилипа врати.
Не отиде у пребелу цркву,
Нити узе тај чесна причешња,—
Тоје беша за њега причешња,
Што избави три синџира робље
И посече црна арапина.
Те ураати свој ришанлак.

Марко Краљевићъ и его шуринъ.

Вино пије Краљевићу Марко.
У мејана Маре крчмарице,
Вино пије и борч учинује.
Много борча Марко учинија,
Много борча петстотин дуката.
Нема одкуд јунак да га плати,
Па узима свога коња шарца,
Те га води да га потковује
Налбат ковс, шарец подигрује
Марко шарцу'вако говорује:
«Стани Шарче, пусти да останеш.
Не те којем, дате јунак играм,
Но те којем, те да те продадем,
Да исплатим борча на мејана,
На мејана Маре крчмарице».
Шарец Марку грчки одговара:
«Чујеш ли ме Марко господаре!
Немој мене ти да ме продадеш,
Јер неможеш кâ мене да нађеш.
Знаш ли к'д смо у Косово биле,
Ја сом газив крвца до рамена,
Ти на мене крвца до колена.
Све дружина наша остадоа
У Косово, дома не дођоа.
«Ја сам тебе Марко дома донев
И д'н д'нас ми смо у животу.
Греота је мене да продадеш!
Ти продади твоја стара мајка.
Она ће скоро да ти умре,
Што ће умре, боље гу продади».
Марко слуша свога добра шарца,
Те отиде своје старе мајке:
Чујеш ли ме моја стара мајко!
Ја ћу тебе јутре да продадем,
Те да платим борча на мејана,
На мејана Маре крчмарице,
Што сам пија вина црвенога».

Мајка сину 'вако одговара:
«Срамота је мене да продадеш!
Ја сам тебе сине породила
И на моје скуте издржала.
С моје недре тебе издоила,
Већ ти продај твоја верна љуба,
Те исплати борча на мејана.
Д'нас продај, јутре узи друга
И сес друга век ћеш да векујеш.
Још по арно но ова шта ти је».
И мајку је Марко послушаја.
Право иде своје верне љубе.
Верне љубе 'вако говорао:
Чујеш ли ме моје љубо драга!
Јутре ми је пазар у Прилипа,
Ти обучи руо велигданско.
«Ја ћу тебе јутре да продадем,
Те да платим борча на мејана,
Што сам пија вина црвенога».
Љуба му је—адамско колено—
Господару реча не порече,
Тек к'д свана и слунце ограна,
Она обуче руо велигданско.
Узима гу Марко господаре,
Одведе гу у нове чаршије,
Сес ње седи летњи д'н до пладне.
Пладне прође, икиндија дође.
Никој Марка за љубу не пита.
А кад дође мала икиндија,
Отуд иде црна гуњетина,
Те ми Марку—«помози Бог!» вика.
Марко њему: «добро ти Бог даја!»
«Колко цена твоје верне љубе?»
Марко њему тиво одгаара:
Чујешли ме црна гуњетино!
Кој ме пита, шестотин дуката.
Кој ће купи, петстотин дуката.
Кад то зачу црна гуњетина,
Једнак свуче своја црна гуња,
На ња изброј петстодин дуката,

Те ги дава Марку краљевићу.
Марко њему своа верна љуба.
Он кад узе тај Маркова љуба,
Метна љубу коњу на сапама,
Однесе гу у белу Грачаницу,
Сес ња тамо јунак да се венча.
Кад падоа кроз гора зелена,
Тице појет на јелове грање:
«Фала Богу, фала јединоме!
Узоа се рођем брат и сестра
Па ће идет те да се венчајет!
Тој разбрала Маркова ми љуба,
Па ми вика црне гуљетине:
Стан, полако, црна гуљетино!
Не ли чујеш што ни појет тице,
Да смо мије рођем брат и сестра?
Али јунак њојзи одговара:
Ајд'не лудуј моа верна љубо!
Неје истина што ни тице појет,
Теке оне нама не драгујет,
Мије млади де смо се узеле.
Отидоа у бела Грачаница.
Повикаа црни калуђери:
Калуђери! ајд, да не венчате!
Калуђери свећа запаљујет,
Али свећа да прогори неће.
Твињан палет, твињан не мирипи.
Чудет ми се црни калуђери,
Па се они мало просетиле,
Те питајет Маркову ми љубу;
«Чујеш ли не млада невестице!
Ми питамо право да ни кажеш:
Да ли имаш којега од рода?»
А невеста њима одговара;
«Ој Бога ми наши зяконици!
К'д питате, право ће ви кажем:
Имала сам једно братче лудо,
Од лудоста света заскитало.
Да га вињим, познат га немогу,
Јер одавно смо се одвоиле.

И опет њојзи калуђери зборет:
«А Бога ти млада невестице!
Не можеш ли брата познавати,
Познавати по некоји белег?
Те се сети млада невенчана!»
Калуђерам таво говорује:
«Ој Бога ми наши законици!
К'д ми братец у колепке бија,
Ја сам њега у глава иштела,
У вр' перчин белег запамтила,
По тај белег би га познавала».
Калуђери калпак му сметнујет,
Невеста га у перчин погљала,
У перчин му белег упазила,
По белегу брата је познала.
Усписнала кано змија љута
И свом брзту тиво говорила:
О мој брате! што ће учинимо?
Те ће под нас земња да протоне.
Па га љуби у оба образа.
Т'га братец сестри говорује:
Чујеш ли ме моја мила сестро!
Јес истина што ни тице појет,
Да смо мије братец и сестрица.
Братец узе своја мила сестра,
Те гу води у Прилипа града,
Да гу врати својем зету Марку.
Од далек га Марко угледао,
Па је своје мајке беседија:
«Чујеш ли ме моја мајко стара!
Ене иде црна гуњетина
И ми води моа верна љуба,
А ја сам му паре поарчија».
У те речи и он ми пристаса,
Те ми Марку «помози Бог» вика.
Марко њему—Бога привађује
И ми њему реча говорује:
Чујеш ли ме црна гуњетино!
Ти си моја љуба повратија.
Ја сам твоје паре поарчија.

Јунак Марку тиво одговара:
«Чујеш ли ме, о мој зете Марко!
Твоја љуба—моа мила сестра.
У Грачаницу ми се познале».
Марко ми се врло обрадовав,
Сес шуру се у лица изљубив,
Па га гостив за три бела д'на,
На три д'на' к'д ми јунак пошов,
Свога зета богато дарује.
Дарова га петстодин дуката.
— «На ти Марко петстодин дуката,
Те да једеш с моју милу сестру.
Благо једи, сестру ми не продавај!
Ја ће идем у беломе свету,
Да добијем тој жуте дукате,
Да добијем што сам потрошија.

Марко Кралевичъ и король Михаилъ Полушкій.

Фала Богу, фала јединоме!
Лов ловија Краљевићу Марко,
Лов ловија у Шара планина,
Лов ловија за петнајес д'на.
С себе води сесричић Огњана.
Лов ловиле, ништа не уловиле.
Шеснајесто јутро к'д сванало,
Огњан Марку 'вако проговара:
«О мој ујко Краљевићу Марко!
Ете има шеснајесет д'на,
Ка' ловимо лова по планине,
Мије ујко ништа неуловисмо,
Па те молим дома да идемо,
Дивли звери да не неизедет».
Марко њему тиво одгаара:
«Чујеш ли ме сестричић Огњане!
И ја сам ти дома зажељев.
Ти увати наши добри коњи,
Да јашимо дома да идемо,

Но Огњане стигнат неможемо.
Да идемо да Полуша града,
До Полушког Краља Мијаила.
Краљ је мене од вакат пријатељ.
Туј можемо ми да преноћимо».
А к'д Марко збора иззборија,
Појашија коња од мегдана,
Те слегоа низ Шара планина,
Право идет у Полуша града,
На дворови Краља полушкога.
К'д са они близу двора дошле,
Угледав ги Краље Мијайло,
Па ги њима на сусрет излегов,
Те пречека свои мили гости.
Сес Марка се у лице целива.
Огњан Краљу рука целивају,
А Краљ њего у сред чело цуна,
Па ги води у шарене собе.
Па изнесе тај љута ракија.
Слуга ги је Мијајлова ћерка.
Свима чаша поредом давала,
Напред краљу, после Краљевићу,
А најпосле Огњану детету.
Али Огњан чаша не привађа,
Но девојку за рука довађа.
Врло му се њему омиљела.
Од људи га никој не упазив,
Упазив га Краљевићу Марко,
Па детету тиво говорује:
«Немој дете резил да ме учиниш!
Јер ће тебе Краљ да те упази».
Засрами се Огњанче детенце,
Те ми Марку на скуте заспало.
Време дође, они да вечерав.
Краљ Мијајло Марку говорија:
«Чујеш ли ме Краљевићу Марко!
Што ти дете на скуте заспало?
Да ли ти се врло уморило,
Скитајећи по Шара планина?»
Марко Краљу вако одговора:

«К'д ме питаш Краље Мијајло!
К'д ме питаш, право ће ти кажем:
Твоа ћерка кад му чаша даде,
Он не узе чаша од девојке,
Већ девојку довати за рука,
Јер је њему врло омиљела».
К'д то зачу Краље од Полуша,
Овакоје Краље беседио:
«Ако да је дете добар јунак,
Да отине у тој црно море,
Да открши грања од неранца,
Да донесе у моје дворове,
Ја ћу моја ћерка да му дадем,
Да му дадем, њему за љубовцу».
К'д то зачу Огњанче детенце,
Оно рипи од зевња на ноге,
Право иде доле у коњушке,
Да посреди свога коња вранца.
Али Марко по њега излезе,
Не му даде да подсреди вранца.
Тек му даде његовога Шарца
И му даде своја остра сабља.
К'д ми дете Шарца посредило,
Опасало тај Маркова сабља,
Марко њега 'вако научује:
Чујеш ли ме сестричић Огњане!
К'д ће дођеш до зелен ливаде,
Код ливаде, зелене дубраве,
До дубраве дубоки бунари,
На бунари две лепе девојке,
Убаве са како вруће слунце,
Оне ћет тебе да викајет,
Да се скинеш коња доброга,
Да ги љубиш њино бело лице,
Много благо ће ти обречујет,
А ти немој да ми се измамиш,
Да се скинеш од коња доброга.
Оне неса две добре девојке,
Не те викав да ги лице љубиш,
Оно ти са две але големе,

Једнак ће те живога изедет,
Туј к'д прођеш, све раат ће идеш.
Докле дођеш на тој море црно,
Ти од шарца немој да се скинеш.
Шарец уме добро да ми плива,
Ал у море млого рибе има,
Те ћев шарцу да му досађајет,
Может њему ноге да оштетет,
Но ти узи моја остра сабља,
Те му вржи шарцу на колена,
К'д ће плива и рибе да пори.
Кд дођете до дрво неранца,
Ти одкрши грања од неранца,
Одма коња натраг да повратиш,
Те овамо здраво да дођете.
Ја ће седам те ћу да те чекам»
Дете шарцу дизгин постегнује;
Те отиде друмом и планьином,
Докле дође до зелен' ливаде,
Код ливаде, зелене дубраве,
До дубраве дубоки бунари,
На бунари две лепе девојке.
К'д видоа Огњана јунака,
Обе њему на пут излезајет,
Те га мољет да се од коња скине,
Да ги љуби њино бело лице.
Замишли се Огњане јуначе...
Готов беше да се од коња скине,
Али шарац њему проговара:
«Чујеш ли ме Огњане јупаче!
Не ли знадеш ка' те Марко учив,
К'д смо мије на пут поодиле».
Т'г се сети Огњане јуначе,
Коња стегна, те на свој пут оде.
К'д ми дошле на тој море црно,
Шарец плива проз море дубоко,
К'д ми дошле у море полојна,
Шарец поче да ми посрнује,
Врло њему рибе досађајет,
Те не може јаден да ми плива.

Вели њему Огњанче јуначе:
«Што посрћаш мои добри шарче?
Искаш мене овде да оставиш,
Морске рибе мене да изедет.»
Шарец њему 'вако одгаара:
Не ли си ми, море, запамтија,
Што је тебе ујко научија?
Да извадиш твоа остра сабља,
Да ми вржеш на довња колена.
К'д ће пливам, да ја рибе порим,
Да ми рибе јако не досађав.
Тг' се брате Огњан присетија.
Те извади своја остра сабља,
Те му врза ша́рцу на колена.
Шарец плива и ми рибе пори.
Полојн море се окрвавило.
К'д ми дошле до дрво неранца,
Огњак скрши грања од неранца,
И се враћав натраг на трагове.
Кад дођоа у поље Полушко,
Огњан шарца врло наљутио,
Те га игра по поље широко.
Од далек га Марко упазија,
Па отиде те кажује краљу:
Чујеш ли ме краље од Полуша!
Ете иде Огњан на шарчину
И ми носи грањка од неранца,
Ама јако он ми се разљутив.
Може наше главе да исече,»
А краљ Марку 'вако одгоара:
Моли Марко твога сестричића:
Ће му дадем моја мила ћерка
И уз ћерка три товара благо.
Нека једет и нека се љубет.»
Марко слезе доле у дворове,
Те пречека својега сестрића.
Уведе га у шарене собе.
Грана даде краљу Мијаилу.
Нати дедо грањка од неранца,
А ти мене твоа мила ћерка.»

Краљ му више реча не поврати:
Теке узе грања од перанца,
Доведе му своа мила ћерка.
И уз ћерку три товара благо.
Па учини свадба за недеље.
Јеле, пиле за цела недеља.
Недељица к'д се испуњила,
Отидов свак на своја страна,
Марко и Огњан лова поделиле,
Марко узе три товара благо,
Да ми пије вино три годишње:
Огњан узе убаву девојку,
По нашему закону гу венчав,
До староста добро живовале,
Красен пород они изродиле.
Ни туј бемо, ни право казамо,
Но велимо да се веселимо.
Весев бија кућни домаћине!
Што слушало, све весело било!
Вита јело дини горе грање,
Да са живе домаћинске главе!

Марко Краљевичъ и Маринко.

Вино пијет ова брата рођена,
Вино пијет у ладна мејана.
Један јесте Марко Кралевићу,
А други је Краљевић Маринко.
Вино пиле док се понапиле,
Па почели они да се фаљет.
Вели јунак краљевићу Мариико:
«Ја сам, Марко, од те бољи јунак.
Марко вели: ја сам бољи јунак»
Не се знајет кој са бољи јунак,
Па искајет мегдан да ми дељет,
Али Марко умен и разумен,
Те Маринку тиво одговара:
Чујеш ли ме мој брате Маринко!
Ми смо браћа од оца и мајке,

Срамота је мегдан да делимо,
Но ајдемо наше старе мајке,
Да питамо, кој смо бољи јунак.
Она знаје и оће да ни каже,
Маринко је Марка послушаја.
Отидоше своје старе мајке,
Те питајет кој је бољи јунак.
Мајка њима тиво одговара:
К'д питате моја деца мила,
К'д питате, право ће ви кажем:
«Кд се мене мој Марко родија,
Он не ми је нимало плакаја.
А к'д ми се Маринко родија.
Плакав до у Бога се чуло.
Не ме остављав с'н да се наспијем»
«С'г ви сами моа деца знате,
Сами знате, кој сте бољи јунак!»
Ал Маринко мајку неверује:
Брата Марка на мегдан ми вика,
Али Марко учен и преучен,
Те Маринку 'вако говорује:
Е мој брате краљевић Маринко!
Срамота је мегдан да делимо,
Но да идемо у сува планина,
Де ми нема леба, ни ти вода,
Тамо, брате, мије да идемо,
Да трпимо и леба и воде.
Кој можемо више да трпимо,
Тај смо, брате, ми побољи јунак».
Отидоше у сува планина,
Те ми седет за петнајес д'на.
Али Марко ни абера нема,
А Маринко врло ожеднео
Више јунак да трпи неможе,
Па говори своме брату Марку:
«Чујеш ли ме мили брате Марко!
Ја ће извадим моја остра сабља,
Ће убодем мога коња вранца,
Те да му се црна крв напијем,
Јер сам, брате, врло ожеднеја».

Гоара му Краљевиће Марко:
«Немој, брате, кона да убодеш»
Ће ти дадем три жута дуката,
Те отини доле у мејана,
У мејана Маре крчмарице,
Те се напи вина црвенога,
Ама унутра немој да улазаш,
Јер је Мара курва и ђидија
Ће те опије па ће т' убије.
Ти се чувај унутра не улазај.
На двор вино нека ти изнесе.
Узе паре Кралевић Маринко,
Па ми слезе доле у мејана,
Од надвора вино потражује,
Ал му Мара из мејане збори:
«Чујеш ли ме, незнана делијо!
Ја ти немам вина за мегдана,
Ти улегни у моја мејана,
Те се напи вина бадијала».
Превари се Кралевић Маринко,
Те се скина од коња својега,
И улезе у ладна мејана,
У мејана нма што то да виђи,
Вино пијет тридесет ајдука.
Кад улезе Краљевић Маринко,
Сви се њему на ноге дигоше,
Те Маринку место учинише.
Сви по једна чаша му здравише.
Док се јунак врло понапија,
Чим се напи и одма заспаја,
Ајдупци му глава одкоа,
А тело му у ђубре закопаа.
Марко седи у сува планина,
Те ми легнав санак да борави,
С'н борави под јела зелена,
Шарец Марку тиво говорује!
«Дик се Марко с'н се не спаја!
Нема ни га Краљевић Маринко.
Мара њему шера учинила».
Марко рипи од с'н се пробуди,

Ј'ана шарца, слезе низ планьина
Кд ми дође до ладна мејана,
Шарца остави на оборња врата,
И ми њему грчки говорија:
«Чујеш ли ме мои шарче добри!
Немој никог живога да пуштиш,
Да утекне из ладна мејана».
Сам улезе у ладна мејана.
Што да вињи тридесет ајдука,
Играјет се с Маринкова глава.
К'д улезе Краљевињу Марко,
Ајдуци ми глава сакрија зад себе.
Сви се њему на ноге дигоа,
Добро место Марку учинија,
И сви њему чаша наздравија,
К'д се Марко вино понапои,
Говорује 'вако њима Марко:
«Имам ли изан мало да поиграм?
Да поиграм с моа гола сабља?
Јер сам тако ја јунак научив».
Сви ајдуци изан му дадоше.
Марко рипи игра да поигра,
Заврте се три четири пута,
Па извади своа острa сабља,
Те исече тридесет ајдука,
Од тридесет начини шездесет.
К'д то виде Мара мејанпика,
Она иска на врата да бега,
Ал' гу шарец на двор не испушћа,
Увати гу Марко Краљевињу,
Умаза гу у лој и у катран.
Запали гу од вр' русе главе.
Мара гори, Марко вино пије.
Док је цела Мара изгорела.
До т'г Марко вино се напија.
Па извади свог брата из ђубре,
Укопа га на зелен рудина.
Бог да прости Кралевињ Маринка!
Лепо ли га његов брат укопав.
Лепо укопав, а горко оплакав.—

Арнаутинъ Нуво.

Споболе се Нуво арнаутин,
Те ми лега за девет године.
У крс зевња мјка му прескита,
Нигде иљач наћи немогаше;
Па је сину тиво гоорала:
Чујеш ли ме, Нуво, моје дете!
Ете има девет годин' дана,
Како болен на постеља лежиш.
Ја сом у крс зевња прескитала,
Иљач тебе нигде ти ненађо!
Ти си Богу много сагрешија,
И голему неправду чинија.
За то ти се иљач ненаоди.
Ја те молим, о мој сине Нуво!
Кажи мене, што си сагрешија?
И Бог ће ти тебе опростити». —
Нуво мајке 'вако одговара:
«Чујеш ли ме моа стара мајко!
К'д ме питаш, право ће ти кажем»;
К'д сом бија на тај ситна војска,
Над војска је главешина бија,
Главешина стари Асан—ага,
Проодесмо прозь поље јеловско,
У поље са триките сватови,
По сватови млади младожења,
Младожења и лепа невеста,
Уз невесту два ручна девера.
Асан—ага к'д угледа свате,
Он повика што му грло дава:
«Да ли имам у војска јунака,
Да увати момка и девојку,
Да увати оба да зароби,
Све сватови под сабља да тури».
Све ми војска у зевња загљала,
А ја, мајко, јунак се учини,
Те зароби два млади младенца,
Зароби ги, мајко, и ги врза,

Момка врза за дрво јелово,
А дѐвојку за кита ракита,
Све сватови под сабља сам турив.
К'д дођомо у село Јелово,
У село је д'на велиг-д'на,
На сред село све људи излегле.
Старци пијет вина црвенога,
Момци метав тешкога камења,
Мла'неста су ситно оро свиле,
А девојке убав песењ појет,
Луда деца своа игра играв.
Ка то виде стари Асан—ага
Он повика из грла белога:
«Да ли имам у војска јунака,
Да зароби све овија људи,
Да ги тури у тај бела црква,
Па од на-двор црква да запали,
Да изгори и старо и младо,
Да изгори и мушко и женско».
Све ми војска у зевња загљала,
А ја, мајко, јунак се учини,
Те све људи у црква затвори,
Па од надвор ја црква упали.
Стари људи пиштет и не пиштет,
Млади момци, ал не јако, пиштет,
Младе моме пиштет по повише.
Луда деца к'да усписнаа,
У Бога се, мајко, пребивало.
К'д се натраг, мајко, повратисмо,
И дођомо у поље Јелово,
Ја се одвој од своа дружина,
Те одтидо' мајко да ти погљам,
Што ми чинет два роба везани,
Што да вињим чудо невињено:
Де сом врзав младог младожењу,
Туј микнала црна гижа гројзе.
Де сом врзав тај млада невеста,
Изникнала бела гижа гројзе.
Обе гиже по високо расле,
Па се на вр' обе загрљиле.

Обе гиже убав род родиле.
Ја снаведна те изоба гројзе,
Од т'г мене глава ме заболља,
А по глава свакајака болес».
К'д то зачу остарела мајка,
Она сина још више проклиња:
«Ти ми легаш, о мој сине Нуво!
Ти ми легаш за девет године,
Још'те девет, сине, да ми лежиш!
Девет троња, сине, да исцепаш,
У перчин ти се змије изводиле,
Те ти твоје црне очи пиле,
А бело ти твоје лице јеле.
Проз уши ти мишки проодиле,
Проз грло ти гуштери скитале,
Проз коске ти трава проницала!
Па после ти душа испаднала!
Ка' му рече остарела мајка,
Ка'му рече, тако му се стече.

Свадьба Ивана капитана.

Фала богу, фала јединоме!
Иво проси на далек девојка,
На далеко преко три планине.
Просио гу за три годинице.
Млого благо Иван изарчио,
Док је јунак девојку испросио.
Сам отиде код дворе девојке
Сес дедо га свадбу да намири,
Сес шуреви да се разговори:
Кад ће Иван за девојка поћи.
Шуреви га добро дочекале,
Своа сестра милостиво дале.
Иван много даре потрошија
И девојка своја прстењује,
Прстењује и равун ги даје.
Сес дедо га свадба намирује,
За њедеља д'на да причека,

На недеља по девојка да иде.
Кд се Иван натраг повратија,
Путовају проз поље широко.
К'д уступи у гора зелена,
Сусрете га Муса ћесеција,
Па Ивана лепо упитује:
Де си скитав Иво капетане?
Де си скитав, по коа невоља?»
Иво Муси све по право каза.
К'д то зачу Муса арамбаша,
Он Ивану 'вако проговара:
«Чујеш ли ме Иво капетане!
Ти си просив и благо си трошив,
Ти си просив, а ја ћу да носим».
Иван стаде сетен, невесеја,
Сетен дође на свои дворови.
Упази га његов' мила сестра,
Па Ивану тиво говорила:
«О, Иване, мој рођени брате!
Што си сетан брате и невесев?»
Иван сестре све по реду каза,
Како му се Муса зафаљија,
Да ће њему девојку да отне,
Сестра брату 'вако одговора:
«Небој ми се мој брате Иване!
Ја сам чула људи де ми зборет:
Шуреви ти на гласу јунаци,
Чак до двора тебе ће доведет!
Тек не седи мој брате Иване,
Већ ти бери кићени сватови,
Те ми иди за добра девојка».
Иво сестру истом послушује,
Те ми с'бра три ките сватове
И отиде за добра девојка.
Лепо њега тамо дочекале.
Држале га за недеља д'на,
Држале га и све га гостиле,
Ал' је Иво сетан, невесеја.
Упазише га његови шуреви,
Па питајет свог' зета Ивана:

«Што ни сединш наш зете Иване,
Што ни сединш сетен и невесев?
Да л' ти врло девојку кудили?
Ил' ти кудев твои пријатељи»?
Иво њима тиво одгаара:
Ни ми кудев мој добра девојка.
Ни ми кудев мога пријатеља.
К'д питате, право ће ви кажем:
«Скоро мене к'д сте испратиле,
Сусрете ме у гора зелена,
Сусрете ме Муса Ћесеција,
Па ме пита, де сом јунак скитав.
А ја њему све по право каза.
Мусо мене вако одгаара:
Ти си просив Иво капетане,
Ти си просив, а ја ћу да носим.
За тој сам ви сетен и невесев».
К'д то чуше његови шуреви,
Сви се они у глас насмејаше,
И Ивану 'вако говорише:
«Небој ни се наш зете Иване!
'Л'сно ћемо тебе да одведемо,
Да одведемо на твоје дворове,
А да тебе глава не заболи».
Па одоше у клете камене,
Те обукоа своа мила сестра
У оноје руо делијанско.
Она паше своа остра сабља
И ми јаши коња ђогатога.
Браћа сестру зету дароваше,
Њему у руке теслим учинише.
Опет шуре зету говориле:
«Чујеш ли не наш зете Иване!
Наша сестра с'г је делибаша.
Нека иде напређ пред сватови,
Нека иде на твоји дворови.
Ви идите по ња на озирке.
Муса не мож' ништа да ви чини».
Испратише делију девојку,
А сватови по ња на озирке.

К'д девојка у гора уступи,
Сусрете гу Муса ћесепија
И девојку одма упитује:
«Тако т' Бога незнана делио!
Да л' си видев да л' си разумеја,
Да ли иде Иво капетане,
Да ли води убаву девојку».
А девојка њему тиво одговара:
«Тако м' Бога! ти добар јуначе!
Иде Иво и сватови води,
Ал не води тај лепа девојка,
Девојку му други препросија,
Препросив гу Ибра од Солуна».
Опет она пута путовала,
Докле дошла до широке дворе,
До дворове Иве господара.
Она улезе у широке дворе
И се скида од коња доброга.
Пред ња шета Иванова мајка.
Па снашице таво говорује;
Чујеш ли ме незнани делија!
Не се скинуј од коња доброга,
Немогу те на конаку пуштит,
С'г ће дође мој сине Иване,
Ће доведе свате и девојку.
Па за тебе неће остат конак».
А делија њојзи одговара:
«Чујеш ли ме остарела душо!
Молим ти се, у Бога те кунем:
Пушти мене ноћес на конаку,
Сватовам ти ја сметати нећу»,
Врте сука, остарела душа,
Па делију на конака пушти.
Мало време, а млого не прошло—
Ете иде Иван сес сватови.
Далеко му сестра излазила,
Излазила брату на сусретке.
Љуби брата у пребело лице
И љуби га у пребела рука.
Па је брату тиво говорила:

«Чујеш ли ме мој брате Иване!
Да ти кажем једно наше чудо:
Д'нас нама на дворове дошов,
Дошов, брате, један добар јунак,
Што до д'нас такви не ни дошов,
Па не ћаше доле у одаје,
Тек отишов на горње чардаке.
Да ћеш брате њему да ме дадеш:
Млого добро ти би учинија!»
Кад то зачу Иво капетане,
У гроот се Иво насмејао,
Па је сестре овако казао:
«Није сестро тоје добар јунак,
Што улегов на горне чардаке,
Већ тој ми је моја верња љуба
Моа љуба, твоа мила снава».
Сестра брата к'д је послушала,
Она трчи на горње чардаке,
Те се љуби сес милу ми снаву.
И ги свуче руководелијанско,
Обчуе ги руво млапестинско.
И сведе гу доле у одаје.
Иван чини големо весеље.
За недеља сватове гостија,
Па после ги лепо испратија
И богато даром дарувао.
И девојку за себе венчаја
И с њу живот добро живовао,
Убав пород јесте изродио.

Воевода Станиша.

Овце чува Станиша војвода,
Овце чува крај реке Бристрице.
До пладне му вода бриста била,
Од пладне му мутна дотекнала.
И излегла по више Маторник,
Станиша се т'га замишлеја,
Јер нема де овце да преведе.

Он ми моли вилу самовилу:
«Чујеш ли ме вило самовило!
Пренеси ме мене и чобани
И пренеси моје беле овце,
Ја ћу тебе скупо да ти платим,
За мене ћу три дуката дати,
За тридесет мои чобанина
Ће ти платим тридесет дуката,
На свекоја моа бела овца
Ће ти платим по пола цванцика,
На шилејна по черек цванцика,
На јаганце по десет парице.
За тридесет кучи Кутромани
Ће ти дадем тријес бели гроша».
Кад то зачу вила самовила,
Станишé ми тиво одгоара:
Чујеш ли ме Станиша војвода!
Не сом жудна за тој твоје благо,
За благо ти овце не пренесам,
Нити овце нити па чобани,
Ни тридесет кучи Кутромани.
А тебе ћу у вода удавити.
Но дај мене твоје очи црне,
Ако ћеш глава да изнесеш».
Кад тој чуја војвода Станиша,
Он зажали своје црне очи,
Жав је њему виле дати очи,
Ал Станиша више овце жали,
Па ми виле очи обрекнује.
Вила пружи преко воде крила,
На крила ми мосте начинила.
Пренесе ми станишу војводу,
По Станишу тријес чобанина,
Па пренесе све бијеле овце.
Најпосле ми носи Кутромани.
Па од Станишу очи потражила:
«Дај ми очи Станиша војводо!
Дај ми очи што си ми обрекнав».
Станиша се на невоља нашев,
Па ми вели виле самовиле:

«Молим ти се вило сестро мила!
Да ме пуштиш до зелене риде,
Још један пут света да прегледам!
И од риде дворе да погледам,
Јер ги више видети немогу».
Станишу ми вила верувала,
Па га пушћа до зелене риде.
Станиша ми кајде засвирео
И запоав из тој бело грло
Довикује кучку караманку:
«Ајде брго кучко караманко!
Ајде брго, лова да уловиш
И мој црне очи да избавиш!»
Кад дочула кучка Карамавка,
Она право код Станишу иде.
Станиша ги тиво говорује:
«Чујеш ли ме кучко караманко!
Вила мене црне очи тражи,
Што пренела меме и чобани,
Што пренела овце и кучићи.
Ја ги давам благо небројено.
Вила неће благо небројено.
Теке тражи моје очи црне.
Ја сам њојзи очи обрекнаја,
И ће идем очи да ги дадем.
Кад ће вила код мене да приђе.
Ти ми смами кучи кутромани,
Па увати вилу самовилу,
Те ги скрпи оба виша крила,
Да неможе у плајна да лети,
Јер у лето мене ће досадит».
Кад дођоа код пребеле овце,
Вила иде да му узе очи,
А Станиша црне очи жали,
Па ми писна, како змија љута
И повика кучку Караманку.
Кучка дочу свога господара.
Она смами тридес Кутромана,
Уватија вилу Самовилу,
Скрпија ги оба вита крила,

Скршија ги ноге до колена.
Метнаше гу у река Бристрица.
Иди вило више да не дођеш!—
Док је жива кучка Караманка.
Она брани свога господара,
Браниће га док је она жива.
Оде вила водом пливајући,
А Станиша дома свиреући.

Марко Кралевичъ въ тюрьмѣ *)

Фала Богу, фала јединоме!
Драги Боже помогни свакому,
Сваком' брату по своме занату,
Али нама на нашем занату!
Постаните браћа и дружина,
Постаните-песња послушајте,
Да појемо, да се веселимо.
Весав бија кућен домаћине,
Кој с'браја оволико гости!
Фала Богу, фала јединоме!
Марко шета по Белога града,
Марко шета у сред бело пладне.
Оца вика пладне на Џамија,
Оца неће мудро да ми седи,
Него вика Кралевића Марка:
«Оди Марко у бела Џамија;
Да клањамо турски преслобечки».
Тоје Марку врло зазор било.
Диже глава горе у небеса,
Те увиде оцу на џамија,
Па довати л'ка боздогана,
Те ми гађа оцу но Џамија.
Криво гађа, право погађа.
Погоди га међу очи црне.

---

*) Эта пѣсня нѣсколько иначе поется въ самомъ Призрѣнѣ; см. ее между обыденными призрѣнскими пѣснями.

Мртов оца од Џамија паде,
Оца паде, турци припадоа,
Те ми Марка живог уватија,
Врзаше му руке наопако,
Турише га у т'вна т'вница.
Лега Марко за девет године.
Т'вница се Марку догорнала,
Па ми моли турци Бело-градци:
«Чујете ли турци Бело-градци!
Време дошло, Бог ми душа тражи,
Ја ћу брзо, турци, да починем.
Незна мајка од што ћу да умрем,
Па ве молим турци Бело-градци,
Пуштите ми моа десна рука,
Купите ми пребела артија
И купите перо гусарово,
Да напишем једна ситна књига,
Да гу пратим моје мајке миле,
Да ме знаје, даћу да ги умрем,
Мртво моје тело да откупи,
Из твница мртвог да ме изнесе,
У Прилипа мене да однесе
И код оца мене да закопа,
Да ми знаје де ће ми гроб бити,
Јутру—вечер свећа да ми пали,
За душа моа лебац да ми дели».
Турци Марка биле послушале,
Те му пушћав једна десна рука,
Донели му пребела артија
И донеле перо од гусара.
Узе Марко перо и артија,
Те ми пише једна ситна књига.
Не гу пише своје старе мајке,
Већ гу пише своје верне љубе.
У књига гу Марко поздравује:
«Чујеш ли ме моа верна љубо!
Ево има девет годин' д'на,
Како лежем у т'зна твница,
У твница града Белограда.
Да се избавим немогу никако!

Но чујеш ли моа верна љубо!
Ако да си јуначко колено,
И ако оћеш мене да избавиш,
Ти се обучи у руво делијско,
Па опаши сабља очатница
И појаши дебела дората.
Дођи, љубо, у града Белога,
Па ми шетај по нове чаршије,
Не давај се никоме у руке.
Уплаши ми турци Бело-градци
Уплаши ги и зијан ги чини,
Све ги иди њима на срамота,
Не би ли се њима досадило,
Да ме мене на двор изведет,
Да ми дадет шарца крилатога,
Да ја тебе живога уватим.
Ти се мене у руке не давај,
Већ ми бегај по Белога града,
Докле мије из град излегнемо,
После ћемо л'сно утекнемо».
К'д је Марко књига накитија,
Он гу дава брзому татару.
Татар књига у Прилип однесе,
Те гу дава тој Маркове љубе.
Књигу прима Маркова госпођа
И једнак гу она отворила,
Књига чита, дробне слузе лије.
Свекрвице своје не кажује,
Одма иде у клете камене,
Те обуче руво делијанко
И припаса сабља очатница.
Појашила дору дебелога,
Право иде града Бели-града.
Скита она проз Белога града,
Скитала је за недеља д'на.
Никому се у руке недава,
А свакому зијан голем чини.
Турцима се врло дотужило,
На све стране пуштиле тељала,
Да ми нађев доброга јунака,

Кој се може у себе поуздати,
Да увати тога зулумћара.
Ал за срећа краљевића Марка,
Јунака ми турци не нађоше,
Отидоше на т'вна т'вница,
Те ми молет Марка краљевића:
«Чујеш ли не Марко краљевићу!
Један јунак у наш град што дошов.
До с'г у нас по јунак не дошов.
Никој њега да увати не може!
Голем зијан нама учинија,
Све калдрме наше исабија,
Играјући коња по сокаци.
Ми смо дошле тебе да молимо,
Ти да излегнеш њему на мегдана,
Ти да увашиш тајего јунака.
Тебе ћемо скупо наплатити».
К'д тој зачу Марко краљевићу.
Он турцима тиво одгаара:
«Чујете ли турци Бело-градци!
Доведите мога доброг шарца,
Донесите моа остра сабља,
Донесите мога боздогана,
Л'сно ћу ви јунака уватит».
Тг се турци врло превариле,
Те ми Марку шарца доведоа,
Још по дебев него што му бија.
Донесоше његов' остра сабља,
И Маркова л'ка боздогана.
Турци Марку руке испуштија;
Из твница њега изведоа.
Кад се Марко коња доватија
И припасав своа остра сабља
У десница л'ка боздогана,
Марко турцам' 'вако говорио:
«Чујете ли турци белоградци!
Ја не могу у град да се бијем
Сес тајега доброга јунака.
Јер ћев жене ваше да се уплашев,
Али деца болес ће наватев.

Ја ћу њега у поље да измамим,
Тамо ћу га л'сно да посечем.
Марко л'же, турци га верујет.
Марко ја'на Шарца крилатога,
На је шарцу грчки говорија:
«О, мој шарче, моје десно крило!
Док идемо проз Белога града,
Немој шарче врло да се љутиш,
К'д у поље широко дођемо,
Ши рашири твоа вита крила,
Те ми бегај што побрго можеш».
Још повика т'нко гласовито:
Кој ми јунак по Бели—град скита,
Нека дође у поље широко!
Да јуначки мегдан поделимо!
Јер ми више на перчин излегов.
Сес његово големо јунаство»!
Марка зачу његова госпоја.
По гласу је Марка познавала,
На дората одма појанала,
Право иде у поље широко,
Да сес Марка мегдан подијеле.
Врло јунак дору наљутија,
Из уста му зелен пламењ иде.
Из копита живи огањ сева.
Све калдрме наопако обрна,
А од силе коња у јунака
Бело-градче из темељ се стресе.
К'д су турци њега угледали,
Сви се они у куће затворили,
А дугање пусте оставили.
Само гледав душом да се избаве.
Два јунака из град излегоше,
У широко поље улегоше.
Тиво љубе Марко беседија:
«Чујеш ли ме моа верна љубо!
Сви су турци из града излегли,
Те гледају нас двоица, богме,
Како ћемо мегдан да делимо.
Но ми мегдан да не поделимо,

Већ ти пушћај твојега дората,
Те ми бегај низ поље широко.
Ја сес шарца по тебе ће трчим.
Ја ће трчим, а ти више бегај,
Тако ћемо ми да утекнемо».
Љуба слуша свога господара,
Па дората нушти низ пољенце.
Бега дора ка' да има крила.
Нигде Шарец стигнат га неможе.
К'д тој виде Марко Краљевићу,
Он шарини дизгин постегнује,
А из грло Марко подвикнује:
Стан' полако незнани делија!
Срамота је од мегдан да бегаш!
Ено гледав турци Белоградци»!
Оде Марко сес верницу љубу.
Остадоше турци гледајећи.
Марко оде с' љубу играјући.
Отидоше у бела Прилина,
Те ми пијев вина тригодишња.
Све за здравље Маркове ми љубе,
Што избави свога господара
Из проклете из турске т'внице.
Ни туј бесмо, ни право казасмо,
Већ велимо да се веселимо,
Вита јело, ди'ни горе грање!
Да са живе домаћинске главе!
Да са живе и да са веселе!
Што слушало, све весело било!
Што не слушало, никад зло немало!

Слѣдующія пѣсни поются по селамъ гиланскаго округа въ зимніе вечера подъ гусли:

Бере свате Рада младожења,
Свате бере, оће да се жени.
Ће узима у Орида града.
Ни је близу, ни врло далеко.
Далеко је до седам конака.
Собра Рада до петстотин' свата

К'д пођоше петстотину свата
К'д пођоше у Орида града,
Испроћоше два конака места,
Нигда воде они не нађоше,
Да би пили и коње напојили —
И да би се по лицу измили.
Па одоше још'те једног дана,
Опет они воду не нађоше.
'Итно иду колико год можу,
Да би стигли до Саве рјеке.
К'д приспеше де ријеке Саве,
Што да виду чуда големога!
Сава река беше пресанула,
Да с' напију воде не нађоше,
Да с' омију и коње напоју.
'Итно иду колико год можу,
Да отиду у Орида града.
К'д отоше у Орида града,
Отидоше за седмога д'на.
Ту сватови коње напојили,
Ту су они бело лице умили,
А и ладне воде се напили—
И добро и' претељ дочекао.
— «Пијте, ете и веселите се
Пијте, ете неделицу дана».
Кад се веће наврши недеља,
Тад пођоше кићени сватови
И узеше лијепу девојку.
Све сватове даром дариваше,
Дариваше свилнијем кошуљам,
Законицам по три лакта чове,
Младоженьи коња и девојку.
Кад пођоше из Орида града,
Зурне свиру и гочеве бију.
Кад прићоше до ријене Саве,
Што да виду чуда великога:
Силна Сава беше дотекнула,
Дотекнула мутна и крвава.
Дрва ваља и камење носе,
Застадоше кићени сватови,

Па позваше кума и старејка:
'Одте овамо куме и старејко!
Како ћемо воду да прођемо?
Бог убио кума и старејка!
Они вељу: нама брига није,
Ко се жени, он нас нек' пренесе.
Врло Ради не драго му беше,
Па се скиде од доброга коња.
Стеже коњу до седам колана,
Па се баци дори на рамена,
Да загази у дубоку воду,
А девојка из кочије гледа,
Па дозива два ручна девера,
Два девера, два брата рођена.
— «Зовите ми Раду младоженьу!»
Па одоше два ручна девера,
Те позваше Раду младоженьу.
И он приђе к лијепој девојки.
Па му вели лијепа девојка:
«Чујеш ли ме Радо младоженьо!
Срам је мени тебе да погледам,
А него ли с тобом да беседим.
Време дође па ћу да беседим:
Как ћеш газит преко реке Саве?
Ће загазиш, али ће се удавиш.
Но се врати код мојега оца,
Код мог оца, а деде твојега.
Куд 'раније неделицу дана,
Раније те још недељу дана.
Твој је деда врло чорбаџије.
Он имаде шестедесет чифлака,
Жито има шестедесет анбара,
Вина има шестедесет винића.
Раније те три године дана,
Раније ти и петототин' свата,
А него ли три-четири дана.
Докле мало вода да преса'не,
Па кад буде вода за газење
Проћићемо и двори отићи.
Кад саслуша Рада младожења,

Што говори лијепа невеста,
Њему врло ово зазор буде.
Не послуша, у воду загази
И дорату своме говораше:
Давран доро, давран добро моје!
Ће да газиш у дубоку воду!
Кад бијаше до половин' реке
Још се види Рада на дорату,
Од пол реке више се не види.
Тад се Рада натраг повратио.
Па довати кума и старејка
Пренесе и' преко воде Саве,
Потом зађе по реду сватове,
Те пренесе свију до једнога.
Па се врати за лепу невесту.
Врло се је коњу досадило.
Колани се њему опуштили.
Срам је Ради коња да престегне,
Да престегне коња за девојку.
Па укачи девојку на коња.
Кад бијаху до половин' реке,
На несрећу коњиц се подсапе,
Подсапе се и шћеше да падне.
Рипи Рада са коња у воду,
Те задржи лијепу невесту.
А кад рипи са коња у воду,
Сама сабља из ножнице изиђе,
Те је Раду мало посијекла,
Ни је мало, ни је врло млого,
Види му се бела цигерица.
Кад угледа лијепа невеста,
Узронила сузе низ образа:
А вај, Радо, до Бога једнога,
Што погину младо и зелено!
Нај' ти, Радо, бурунцук мараму
Да утегнеш твоје љуте ране,
Јер неможеш из воде изићи.
Рада узе биринцук мараму,
Те утеже своје љуте ране,
И искочи из дубоке воде.

Па говори куму и старејку:
«Чујете л' ме куме и старејко!
Врло сам се јадан поболео.
Ја ћу ићи напред пре сватова.
Да потребим сватовима конак,
Јер ја немам ви оца, ни брата,
Који би нам конак почистили,
За то ићу конак да уготовим,
На ћу изић вама на кршију.
Пуштише га куме и старејко.
На тад пође Рада младожења,
На говори дори дебеломе:
Море доро! Пусти да останеш.
Ево веће дванајес година,
Како сам те ја тебе купио.
До сад нигда ни си сапео
И ни си ме до сад обалио.
Сад ли нађе време да се сапнеш,
Да се сапнеш, главу да ми изгубиш?»
Вриском дора њему беседио:
«Чујеш ли ме Рада господару?
Врло ми се беше досадило—
Пет стотину свата ти пренесо',
Хиљаду само пута препливао,
Препливао ту дубоку воду,
Да ми беху колаии стегнути,
Бељким и сад не би се сапео.
Стегни ми сад сви седам колана
И престегни твоје љуте ране,
До вечера дома ће те однесем.
Стеже Рада своје љуте ране,
Коњу стеже до седам колана,
Па се баци дори на рамена.
Мегдан беше за седам конака,
Он га однесе за једног' дана.
Отдалеко мајка га 'пазила,
У близу му коња доватила:—
«Добро дође мили сине Радо!»
—«Добро нађо моја старо марко?»
—«Мили сине, младоженьо Радо!

Камо ти н' кићени сватови?»
Рада њези ништа не беседи,
Но се скида са доброга коња,
Па отиде горе уз стубице,
А мараме одлабаве му се,
И црева му низ стубе пођоше.
Кад су успе горе на чардак,
Те да легне на мека душека,
Џигерица пред њега паднула.
Мајка пође по њега на стубе,
Кад угледа црева па стубици,
Помами се, увати планине.
Рада лежи на мекој постељи,
Од дан' на дан до седмога дана,
Седмог дана сватови дођоше,
А нема га Рада на кршију,
Как' што рече сватове да чека.
Скидоше се свати у авлију,
Али нема нико' у авлији.
И невеста из кочија сиђе,
Одма пође горе уз стубице
И угледа прева уз стубици.
А кад оде горе на чердака,
Виде Раду на мекој постељи
И пред њиме цигарица лежи,
Бере душу Рада младожења,
Душу бере, оће да изда'не.
И невеста тада га открила,
Па му вели његова невеста:
«Гајрет Радо, гајрет добро моје!»
Радо отвори очи, те погледа.
Кад угледа лијепу невесту,
Сузе рони низ бели образе,
Сузе рони, а душом се бори.
Па говори лијепа невеста:
«Чујете ли куме и старејко?
Остављам вам' тешког аманета,
Да и мене с Радом закопате,
Закопате у једнога гроба.
Судно било за ме да погине,

И ја с њиме 'оћу погинути.
Па довати сабљу са чивије,
Удари се посред срца жива,—
Па говори Ради младоженьи:
«Лежи Радо, оба да лежимо.»
То изусти, с Радом душу пусти.
Па узеше кићени сватови,
Узеше и' оба закопаше,
Закопаше Раду више цркве,
А невесту доле из под цркве.
Изникнуле две беле лознице
Више цркве грање саставиле,
Своји листи у једно саплеле.
'Жалости се они загрлиле.
То су били Рада и невеста.

—

Књигу пише царе Сулејмане,
Те ју праћа ћупрлић *) везиру.
У књизи је њему беседио:
«Чујеш ли ме ћупрлић везире!
Кад прочиташ ову ситну књигу,
Њу прочитај, а четири пиши.
Те и' прати на четири стране,
Да сабереш силовиту војску,
Да претиснеш земље каравлашке **)
И да отмеш Беча богатога.»
Кад разуме ћупрлић везире,
Што му пише царе Сулејмане,
Одма пише на четири стране,
Да сакупи војске изабране.
Једну праћа на Босну широку,
Да му дођу турци османлије.
Другу шаље Скандру ***) на крајини,
Да му дођу голи арнаути,
Који не жељу ни оца, ни мајку,

*) Велешанину изъ г. Велеса, по турецки Кјуприли.
**) Молдавію и Валахію т. е, теперешнюю Румунію.
***) Скандер-Бегу.

Што но носу крваве кошуље,
Ко не жале и своје русе главе!
Трећу писму српској Руменлији *)
Да му дођу сви дели спахије,
А четврту редом по нахије,
Да му дођу млади оџалари!
Сабра везир нешто мало војске,
Нешто мало—стотину хиљада.
Затим крену силовиту војску
Преко Влашке и Карабогданске.
Те удари на Срјема града.
На Срјему срећа му помогла,
Те га разби и преузме града.
Па идући поредом градове,
Те преузе седамдесет града.
Дође с војском до Беча **) богата,
И половин Беча преотео,
Преотео и кућу влаличку,
Преузео и је потурчио.
Направио высоко минаре,
Да му вичу млади оџалари.
Кад зачуо српски патријаре,
Скоро иде к Бечу богатоме,
Скоро дојђе куле самокије,
Самокије од једног камена,
Те затвори кулу самокију.
Сузе рони низ бијелу браду.
А од суза скуте поросио.
Па се 'ваћа за беле образе,
Живо месо од образа кида.
Пак извади дивит и артије,
Те написа једну ситну књигу.
Затвори је са црним печатом,
А натписа крвцом од образа.
Па дозива сокола сивога:
«О соколе, добре гласоношо!
На ј' ти ову моју ситну књигу,

*) Румелія.
**) Вѣна.

Па је тури под дијесно крило,
Те прелети земље каравлашне,
Гди супазиш Југовић Богдана,
Да му паднеш на дијесно раме,
Да му пустиш књигу у скутове,
Сама књига доказаће њему.»
Узе књигу сив соко' под крилу,
На се диже горе у облаке,
Право лети к земљи каравлашкој
На дворови Југовић Богдана.
Богдан седи у широк' авлији,
У авлији на златној скемлији.
Соко паде на десно му раме,
Крилом стресну и књигу му спусти
Па се натраг соко поврнуо.
Гледа књигу Југовић Богдане,
Књигу гледа грозно сузе рони,
Те је свилне скуте покапао.
Ту допаде Махаил војвода,
Па говори Југовић Богдану:
Мили бабо, Југовић Богдане!
Откуда ти така жална књига?
Те се плачом књигу прочитујеш?»
Одговара Југовић Богдане:
Мили сине, Бановић Михајло!
Књига дошла од Беча богата,
Да је турчин земљу преузео,
Преузео седамдесет града,
А па башка села и паланке.
Дошла војска до Беча богата,
Половину и Беч преузео.
Преузео и кућу владичку,
Преузео и је потурчио.
Начинио високо мунаре,
Те му вичу млади оџалари».
Одговара Бановић Михајло:
«Мили бабо! шта ће да чинимо?
— Мили сине! лако ће чинимо:
Итро трчи цркви звонарици,
Те занишај то звоно велико,

Што се чује дванајест са'ата
Свак познаће да се војска тражи,
Јер ћи у друго време не ниша,
Него кад је невоља за војску.
Свак који чује у индат ће дође».
Кад саслуша Бановић Михајло,
Кад саслуша Југовић Богдана,
Итро оде к цркви звонарици,
Те узниша то звоно војничко
И тако се војска сакупила,
Сакупила петдесет хиљада.
Па дозива Југовић Богдане,
Па дозива Бановић Михајла:
«Мили сине, Бановић Михајло!
Јаши коња, те прегледај војску!»
— Мили бабо, Југовић Богдане!
Ја сам, бабо, аџамија,
Но ти иди, те војску прегледај!
Ти си, бабо, с војском остарио».
Ја'ну коња Југовић Богдане.
Па отиде у поље широко,
Те прегледа силовиту војску.
Војску гледа, мустаћ му се смеје.
Пак се натраг Богдан повратио.
Говори му Бановић Михајло:
«Мили бабо! да л' је добра војска?»
— «Мили сине! врло ј' добра војска.
Сви коњици, сви су оклопници.
На пешаци од бензир кошуље,
А у рукам шипке од челика,
Али, сине, сасма војска мало
Него скоро ситну књигу пиши,
Те ју прати земљи на крајини.
И који теби мало хатар има,
У помоћи свак ти хоће доћи».
Одма пише Бановић Михајло
Ситну књигу земљи на Крајини,
У помоћи да му војска дође,
И дође му педесет хиљада.
Сви коњици и сви оклопници.

На пешаци бензирли кошуље,
А у рукам трске од челике
Па отиде Југовић Богдане,
Да прегледа силовиту војску.
Војску гледа, мустаћ му се смеје.
Па говори Бановић Михајлу:
«Мили сине, врло мало војске.
Мало војска стотину хиљада.
Брзо пиши још̃те једну књигу
Да је пошљи граду Новомбрду,
На колену госпођи Јерини,
Да ти она мало војске пошље».
Југовића Михајло послуша,
Те он посла књигу къ Новом брду,
На колену госпођи Јерини,
Да му војске у помоћи пошље
И посла му нешто мало војске,
Нешто мало—педесет хиљада.
Опет иде Југовић Богдане,
Те прегледа силовиту војску.
Војску гледа, мустаћ му се смеје:
Јер јунаци и сви оклопници,
А пешаци од бензир кошуље
И у рукам копље од челика.
Сакуни се сто педесет хиљада.
Па говори Југовић Богдане:
«Мили сине, Бановић Михајло!
Ти поведи силовиту војску,
Те отиди к цркви златарици,
Па позови млада калуђера
Да отвору цркву златарицу,
Те извади крстати барјаци,
Па и' нареди на двор оно цркве,
А у путра војска нека уђе.
Одслужите свету литурђију,
Бога мол'те и барјаке глејте.
Ако, сине, ветар ту не веје,
А барјаци сами се лелеју,
Тегли војску—срећа ти помогла!
А ако ли ветар пак ту веје,

А барјаци стоју, не се веје,
Натраг, сине, војску ти поврати.
Не мој, сине, војску да изгубиш,
Много мајке, сине, да расплачеш.
Ако, сине, барјаци се вију,
Да причестиш, сине, твоју војску,
Па да идеш у Бечке планине,
Те наложи огањ по планине,
И код огња два—тројицу стављај,
Нека светли висока планина,
Нек засија и Беча богата!
Балким би се турци поплашили,
Поплашили—из Беча побегли,
Ни сам кабул кавгу да учиним,—
А ако ли, сине, не побегну,
Кад ће први пета' запевати,
Тад се крените Бечу богатоме,
С' једне стране коњици нареди,
С' друге стране пешаци постави,
С треће стране мејдан да оставиш.
А с четврте јуриш да учиниш.
Што утеће, кроз мејдан нек прође,
Нек ти буде мејдан спрам Дунава'.
Кад саслуша Михајло Богдана,
Одма крену силовиту војску,
Право отиде цркви златарици,
Те извади крстати барјаци,
Те нареди наоколо цркве,
Па позове млада калуђера.
Одслужише свету литурђију.
Богу молу а барјаке гледу.
Без ветра и барјаци лелеју.
Свилне ките с барјака падају.
Па причести силовоту војску.
Пак одатле опет крену војску,
Те с њом оде у Бечке планине.
Па наложи огањ по планине,
А код огња стави по двојицу.
Распали се велика планина,
Стаде сијат', у Беча се види

Угледаше турци османлије,
Па говору турци голѣтари:
Видите ли как трешту планине!
Изненада војска ће нас ја'нут—
Каравлашке и од српске земље.
Међу собом опет гајрет дају:
Седам десет града преузесмо,
Више нема ко нам против стати,
Ал' ето ти војске изненада,
Силна војска Бановић Михајла.
Нареде је как му Богдан рече,
Затим мало јуруш учинио,
Учинио у Беча богата.
Стаде бегат турци османлије,
Ал' Михајло не пушта бегати.—
Ил' убити или и у Дунав удавити.
К'д то виде ћупрлић везире,
Одма бега преко Дунав реке,
Преко људи Дунав прегазио,
Јер што утече, у Дунав се удави.
И тако се сав Дунав напуни.
Па говори бегајући везир:
«Море Бечу! пусти да останеш!
Многе војске у теби изгуби',
Много благо у теби остави',
Седамдесет градова узедо',
Сва ми војска здрава, жива беше,
А ти моју све погуби војску
С каравласим и храбрим Србима.

Свадебные обычаи и пѣсни въ Призрѣнѣ.

Въ Старой Сербіи, вообще, а въ Приштинѣ, Дьяковицѣ. Печи и Призрѣнѣ въ особенности—нѣтъ никакихъ общественныхъ интересовъ. Христіане и мусульмане ведутъ затворническую жизнь; особенно женщины. Въ образѣ жизни сербскія христіанки не многимъ откичаются отъ мусульманокъ. И теперь еще христіанки

ходятъ по улицамъ, почти также закутанныя, какъ и мусульманки. Недалѣе—какъ 15 лѣтъ тому назадъ—даже въ домахъ съ ними нельзя было не только говорить, но и видѣться. Только въ послѣднее время, благодаря цивилизаторской дѣятельности учителей, женщины начали принимать гостей, показываться имъ, подавать руку и даже перестали цѣловать руку встрѣчному и поперечному, исключая случаевъ, обязательно требующихъ того, какъ мы это увидимъ ниже.

Сорокъ лѣтъ тому назадъ христіанки ровно ничѣмъ не отличались отъ турчанокъ даже въ мельчайшихъ подробностяхъ костюма. Если нынѣ христіанки носятъ не желтую обувь, а красные черевики или черныя ботинки (кандуры) и притомъ разноцвѣтный платокъ въ рукахъ, который не носятъ турчанки, то разница эта въ костюмѣ произошла отъ того, что какой то турокъ напалъ на улицѣ на турчанку, принявъ ее за христіанку. Чтобы не повторялись подобнаго рода недоразумѣнія, власти особымъ распоряженіемъ установили различіе въ костюмахъ христіанокъ и мусульманокъ.

Дѣвушки, достигнувъ 13 лѣтъ, иныя раньше, больше не показываются ужъ на улицахъ; и въ домахъ скрываются отъ чужихъ посѣтителей и даже дальнихъ родственниковъ.

Неудивительно по этому, что молодой парень не можетъ ни видѣть, ни говорить съ дѣвушкою, которую хотѣлъ бы сосватать и—слѣдовательно—узнать ея характеръ и прочее. Только съ недавняго времени парни и дѣвушки могутъ издалека видѣть другъ друга на свадьбахъ и то весьма рѣдко.

Поэтому сватовство въ Призрѣнѣ совершается помимо вѣдома заинтересованныхъ сторонъ. Парня и дѣвушку не спрашиваютъ о согласіи на ихъ бракъ, которому не предшествуютъ даже смотрины, какъ у насъ въ селахъ. Судьба ихъ вполнѣ зависитъ отъ родителей, а за частую и отъ родственниковъ ихъ. Это бываетъ такъ:

I. Сватовство.

Отецъ, рѣшивъ женить своего сына, совѣтуется съ родственниками, какую дѣвушку сосватать ему. Порѣшивъ этотъ вопросъ, онъ—съ согласія родныхъ,—шлетъ или мужчину или женщину къ родителямъ той дѣвушки съ просьбою о согласіи выдать дочь за

его сына. Посредникъ или посредница т. е. сватъ или сваха зовутся: мисиција, по селамъ «стројникъ» какъ въ Дибрѣ и Моравѣ, а также «наводација» какъ и въ Моравѣ.

Обязанность свата или свахи—расположить въ свою пользу родителей и родственниковъ невѣсты. Поэтому послѣдніе расхваливаютъ жениха, его родителей и родныхъ, хотя бы качества и недостатки ихъ были всѣмъ извѣстны. При этомъ стараются во что бы то ни стало получить желаемый отвѣтъ.

Если родители и родные согласны, то «месиција» домогается тотчасъ же получить «белег» т. е. знакъ согласія со стороны родителей, чтобы кто нибудь ихъ родныхъ не испортилъ его посредничество. Иначе неудача была бы стыдомъ для парня, ибо есть зубоскалы, которые рады случаю посмѣяться надъ такимъ—хотя бы и неповиннымъ неудачникомъ.

Прежде чѣмъ месиција получитъ «белегъ», родители совѣтуются съ ближайшими родственниками—выдать ли дѣвушку за того парня. Въ случаѣ общаго согласія месиција тотчасъ же даетъ золотую турецкую монету, называющуюся дукатомъ=червонцемъ, а ему даютъ чулки. Это значитъ — обмѣнять «мали белег». Въ этотъ же моментъ договариваются о времени обмѣна великаго белега.

Въ назначенный для этого день въ домахъ парня и дѣвушки собираются самые близкіе родственники. Въ домѣ перваго озабочены—какой белегъ послать въ домъ невѣсты.

Белегъ этотъ по большей части состоитъ изъ большаго австрійскаго золотаго талера въ 4 червонца, нѣсколькихъ малыхъ золотыхъ монетокъ, одной старинной серебряной монеты и серебрянаго перстня; при этомъ строго наблюдаеттся нечетъ въ посылаемыхъ вещахъ, чтобы отъ устраиваемаго брака рождались дѣти мужскаго пола. Все складываютъ въ новый, шелковый платокъ, также входящій въ составъ «белега», а въ платокъ засыпаютъ немного «леблебіи» (сладкаго горошка) и сухого винограда.

Старая серебряная монетка въ числѣ подарковъ вездѣ имѣетъ важное значеніе. Этою монеткою наглядно выражается желаніе, чтобы женихъ и невѣста въ бракѣ дожили до глубокой старости.

Большой белегъ несетъ отецъ жениха въ домъ невѣсты. Его сопровождаютъ кумъ и попъ. При выходѣ изъ избы или комнаты, они съ особеннымъ вниманіемъ наблюдаютъ, чтобы переступить порогъ дверей правою ногою, также и порогъ дома невѣсты и при возвратномъ пути домой къ себѣ. Въ то время, когда эти три

лица встаютъ, чтобы выдти изъ дому съ большимъ белегомъ, домашнія женщины и ихъ гостьи поютъ слѣдующую пѣсню:

Беже проси у аге девојку.
Три пут прати, сва три пут му врати.
Разљути се беже, Али-беже,
Па ми ја'на коња ластовицу.
Па отиде у агине дворе,
Па ми беже ту копље побада,
Те он врза коња ластовицу,
Па ми скита уз дворе, низ дворе.
Упази га Асан-агиница,
Па говори своме Асан-аги:
— «Диг се, аго, сан си не наспаво'!
Да л' не чујеш или ми не хајеш,
Де ти беже кроз дворе шеташе»?
Једнак ми се ага разбудио,
Па се успе на високи чардак.
Бег ми иде уз шимшир слубицу.
Од далека темена му дава,
И од близо ти'о му говори:
— «Чујеш ли ме, аго, Асан-аго,
Ти ми имаш један струк бољсика.
Пораст'о је и разгранао је.
Молим ти се, мени да га дадеш»!
Па говори ага, Асан-ага:
— «Чујеш ли ме курвино копиље!
Ти'о збориш, ти'о ћу ти дати».—

Въ домѣ же невѣсты, въ ожиданіи «перстенцијевъ» т. е. свекра, кума и попа съ перстнемъ и подарками, заготовляютъ съ своей сотроны подарки для жениха, родителей и ближайшихъ родныхъ его.

Года два тому назадъ этотъ белегъ, кромѣ перстня, носилъ наводација, (стройникъ, месицija) или самъ отецъ парня, или кто нибудь изъ его родныхъ или друзей. Но вслѣдствіе бывавшихъ случаевъ, когда женихи отказывались жениться на сосватанныхъ ими невѣстахъ и обратно по наговору—разумѣется—родныхъ обѣихъ сторонъ, православною общиною въ Призрѣнѣ постановлено: при обмѣнѣ большаго белега носить и перстень, который долженъ вру-

чить дѣвушкѣ самъ священникъ. Такимъ образомъ обмѣну белега придано значеніе почти формальнаго обрученія.

Когда изъ дома невѣсты замѣтятъ, что перстено-носители приближаются, всѣ выходятъ во дворъ, на встрѣчу имъ. И только что они переступятъ порогъ дома, женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Санак ми снила девојка:
У пољу беле дворове,
У дворе златне столове,
На столе чаше сребрне,
У чаше вино црвено.
У вину кита бисерна,
На кити прстен позлаћен,
На се у јутру дигнала,
Те ми казује мајчици:
— ‹Мајчице, мила мајчице!
Што сам ти санак ја снила!
У пољу беле дворове,
У дворе златне столове,
На столе чаше србрне,
У чаше вино црвено,
У вину кита бисерна,
На кити прстен позлаћен›
На гу казује мајчица:
— «Ћерчице, мила ћерчице!
Што ми санак ти снила:
У пољу беле дворове,
У дворе златне столове,
На столе чаше сребрне.
Дворови су ти домови.
Столови су ти мил' свекар,
А чаша ти је свекрва,
А вино ти је мил' девер,
А кита ти је з'овица,
А прстен ти је мил' драги?

Поютъ по этому же случаю и другую пѣсню,

Сестра брата на сунце дозива:
— ‹Оди, брате, на ово вруће сунце,

Да се, брате, сунца нагрејемо,
И лепоте данас нагледамо:
Де про'одив младе престенције.
Чије ће ги двори причекати?
Чију мајку даром даривати?
Чија сестра међу њим' ће бити»?
Одговори братац својој сестри:
— «Чујеш ли ме моја мила сестро!
Наши ће ги двори причекати.
Нашу мајку даром даривати,
Ти ћеш, сестро, међу њима бити»!—

Послѣ взаимныхъ разспросовъ о здоровьѣ, повторяющихся по нѣскольку разъ всякимъ отдѣльно, отецъ жениха, вставая, цѣлуется съ отцомъ невѣсты или съ братомъ, если нѣтъ отца, или съ посаженнымъ отцомъ и передаетъ платокъ съ „белегомъ“. Остальные всѣ произносятъ благожеланія такъ: «срећно да Бог да и дуговѣчно! једно на век!», т. е. пусть будутъ счастливы, и да здравствуютъ много лѣтъ, и, обвѣнчавшись разъ, пусть не вѣнчаются въ другой!

Между тѣмъ одна изъ домашнихъ женщинъ подноситъ, мѣдное блюдечко (мѣдное именно для того, чтобы обручаемые были здоровы), кладетъ на него узелокъ съ белегомъ, развязываетъ его, чтобы видѣть содержимое белега. Послѣ кладутъ перстень, дукатъ и монетки въ другое мѣдное блюдечко, а леблебію (сладкій горохъ) и кисмишъ (сухой виноградъ) роздаютъ по немногу присутствующимъ въ домѣ парнямъ и дѣвушкамъ, чтобы первые скорѣе женились, а вторыя повыходили замужъ. Сосватанной же дѣвушкѣ не даютъ ни леблебіи, ни кисмиша изъ предосторожности, чтобы у нея не болѣли груди и чтобы не ѣласъ съ мужемъ, т. е. не ссорилась бы съ нимъ.

Священникъ между тѣмъ беретъ перстень и идетъ съ нимъ въ другую комнату къ дѣвушкѣ, которая ждетъ его стоя съ покрытымъ лицомъ. Онъ, въ присутствіи ея родственницъ надѣваетъ ей перстень и при этомъ спрашиваетъ ее, согласна ли она выдти замужъ за того, за кого ее отдаютъ ея родители. На что невѣста отвѣчаетъ киваніемъ головы въ знакъ согласія, но не произноситъ ни слова. Считается стыдомъ, если дѣвушка открыто заявитъ, что она желаетъ выдти замужъ. Священникъ выходитъ изъ избы, а она снимаетъ перстень, вручая его, близъ нея стоящей, жен

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЕ

щинѣ. Случается и то, что иныя дѣвушки изъ притворнаго стыда бросаютъ перстень на полъ послѣ того, какъ попъ ее обручитъ имъ.

Во время такого обрученія — когда попъ надѣваетъ невѣстѣ перстень — женщины, присутствующія при этой церемоніи, поютъ слѣдующія пѣсни:

Вранац коњиц росну траву пасе,
Саат пасе, а два ослушкује,
Де девојка своју мајку куне:
— «Стара мајко, жив' ти твоја глава!
Не давај ме, мајко, за старога,
Но ме давај за млада јунака.
С' млад јунаком на студен ћу камен,
Нећу старог у меке душеке.

—

Момак мами девојку
На зелену јабуку.
Развија јој жут кавтан
И везену кошуљу.
Стаде плакат девојка.
Забаља гу јуначе:
— «Трај, не плачи девојко!
Имам брата терзију,
Сашиће ти жут кавтан.
Имам сестру везиљу,
Навесће ти кошуљу.

Какъ только попъ возвратится отъ дѣвушки въ первую комнату къ свекру и куму, появляются къ нимъ двѣ самыя молодыя женщины съ подарками—въ шелковомъ платкѣ—предназначенными для кума, попа и свекра, а равно домашнимъ и родственникамъ жениха. Эти молодки цѣлуютъ руку попа и всѣхъ другихъ, затѣмъ даютъ по парѣ чулковъ на колѣна попу, свекру и куму. Остальные же подарки распредѣляются надлежащимъ образомъ. Всѣмъ вообще даются чулки высшаго или низшаго качества, не забывается при этомъ и наводаджи, т. е. посредникъ (сватъ), которому и на сей разъ даются чулки. Жениху же дается подарокъ, называемый „бошчалукъ“, состоящій изъ шелковой рубашки, исподняго бѣлья, золотомъ вышитаго гачника и пары са-

мыхъ лучшихъ чулковъ, а также и одного платочка, шитаго золотомъ и шелкомъ въ пяльцахъ.

Эти перстенджіи три раза поднимаются, чтобы идти съ подарками домой и каждый разъ ихъ задерживаютъ. Только въ четвертый разъ отпускаютъ ихъ. Домашніе и родственники невѣсты провожаютъ ихъ до воротъ дома, а женщины поютъ при этомъ:

Петар проси у краља девојку.
Краљ је дава, краљица не дава.
Па ми збори краље господаре:
— «Ој краљице, лијепа госпођо!
Што беане ти Петру наодиш?
Петар има девет мили брата:
Два брата су цару азнатари,
А два брата паши чоадари,
А два брата ситне књиге пишу.
Још два брата у Босни спаије,
Све што стеку, брату Петру дају.
Петар само на господству седи».
Узе краље дивит и артију,
Па ми пише ону ситну књигу,
И у књизи 'вако поручује:
«Чујеш, Петре, мој суђени зете!
Бери свате, оди за девојку»!
Па се диже Петар младожења,
Те он с'бра кићени сватове,
Те отиде за добру девојку,
Да ми узне лепу Јевросиму.
К'д краљица отишла у цркву,
Цар промени лепу Јевросиму,
На њу тура свилену кошуљу,
Што је мајка три' године везла,
Два-три града злата поарчила,
Три дуката свиле свакојаке,
Па је тури у л'ке кочије.
Отуд иле краљица госпођа,
Па говори Петру младоженьи:
— «Чујеш ли ме, Петре младоженьо!
Да ја уђем у л'ке кочије»!

Но јој Петар 'вако говорио:
— „Чујеш ли ме госпођо краљице!
Да л' си луда ил' одвише мудра?
Да л' си слепа, као што си лепа!
Буд не позна твоју милу ћеру,
Милу ћеру, лепу Јевросиму,
Ка не позна везену кошуљу»?
Зазор стаде краљици госпођи,
Па се млада натраг повратила,
И испрати ћерку са сватима.

—

Мајка Мару кроз три горе звала:
«Да л' си, Маро, платно обелила»?
Мара јој се кроз девет одзива:
— «Не с'м, мајко, ни до воде била,
А камо ли платно обелила.
Казаше ми моје другарице:
Да је Јово *) воду замутно.
Кун' га, мајко, и ја да га купем:
Да би ми се Јово обесно»!
Мајка Мари тио говораше:
— «Не кун', Маро, младога Јована!
Сутра **) ће те Јово прстеноват».
Мара мајки опет проговора:
— «Не дај мене, мајко, на далеко,
Но ме дади близу наши двора
Често ћу ти, мајко, долазити,
У години сваког месеца,
У месецу сваке недељице,
У недељи сваког белог дана.

Между тѣмъ въ домѣ жениха съ нетерпѣніемъ ждутъ отца его, кума и попа съ подарками. Когда они уже вблизи дома, всѣ съ особеннымъ весельемъ спѣшатъ къ нимъ на встрѣчу; только

*) Имя жениха.

**) Въ пѣснѣ правильно, что де «завтра женихъ дастъ ей перстень». Только два года тому назадъ измѣнили порядокъ обрученія. Перстень носили прежде невѣстѣ накакунѣ свадьбы.

переступятъ они порогъ (разумѣется—переступаютъ правою ногою), женщины въ домѣ начинаютъ пѣть слѣдующія пѣсни:

Јунак проси на далек' девојку.
Он је проси, а прстен не носи.
Већ јој прати ибришим повесму
Да намести свилен' бошчалука:
Што престане, даре да догради,
А девојка умна и разумна,
Пратила му једну ситну аспру.
Да намести дванајес прстена,
Што престане, ножа да сакује.

—

Стојан ми проси Љиљану,
Љиљану, младу девојку.
Неће Љиљана Стојана.
Стојан се мајки плакаше:
— «Светуј ме, млада мајчице!
Што ћу ти сада чинити?
Неће ме кучка Љиљана».
Мајчица њему говори:
— «Стојане, сине Стојане!
Намести чешму у село.
Све ће девојке долазит,
Доћи ће кучка Љиљана,
Да ладне воде зафати».
Стојан послуша мајчицу,
Намести чешму сред' села.
Све моме њему дођоше,
Не дође лепа Љиљана.
Опет ми Стојан говори:
— «Светуј ме мила мајчице.
Што ћу ја сада чинити?
— «Чујеш ли синко Стојане!
Намести цркву у селу,
Сâм се учини калуђер
Причешћуј лете девојке
Све ће ти младе долазит,
Доћи ће лепа Љиљана

Прелепој цркви на причес».
Стојан ми цркву начини.
Намести цркву сред села,
Сâм се учини калуђер.
Све моме њему дођоше,
Не дође моја Љиљана,
Прелепој цркви на причес.
Стојан ми опет говори:
— «Чујеш ли мила мајчице
Промени ме, мајко, накити,
Ја ћу ти, божем, да умрем.
На сред двора ћу да легнем,
А ти ми седи вишʼ главе.
Све ће ми моме долазит,
Доћи ће млада Љиљана».
Кад се је чуло у село,
Да је млад Стојан умрео,
Пођоше лепе девојке
Плакат над младим Стојаном.
Дозивљу лепу Љиљану:
— «Ајдʼ с нама лепа Љиљана!
Млади је Стојан умрео».
Пошла ми млада Љиљана,
Сабрала киту босиљка,
Да кити млада Стојана.
Овако за њим плакаше:
— «Ој лице бело, пребело!
Такво си живо ти било!»
Када је зачу млад јунак,
Десни му мустаћ заигра,
Лево му сʼ око отвори,
Итро ми скочи на ноге,
Увати младу Љиљану.
Овако њози говори:
Дође ли лепа Љиљано?
Доста сам муке видио,
Док сам те овде довео».
Загрли лепу Љиљану.

—

Если вмѣсто отца жениха былъ кто нибудь другой въ качествѣ перстеноносца (прстенџије), то онъ подарки невѣсты вручаетъ отцу жениха или матери, если отца нѣтъ въ живыхъ; если же матери нѣтъ, то самому близкому и старшему родственнику. Между тѣмъ какая нибудь молодка раскладываетъ подарки на мѣдномъ подносѣ. Присутствующіе разсматриваютъ ихъ, а попъ или наводаџија поясняетъ, что̀ кому предназначено въ подарокъ. Бываетъ и такъ, что на каждомъ подаркѣ имѣется билетикъ съ именемъ того, кому предназначенъ тотъ подарокъ.

Въ этотъ день кумъ и попъ остаются на обѣдъ у жениха вмѣстѣ съ его родными, точно также и въ домѣ невѣсты остаются обѣдать ея родные.

Съ этого дня въ теченіи двухъ мѣсяцевъ дальніе родственники и знакомые посѣщаютъ дома и жениха и невѣсты съ поздравленіями. При этомъ имъ показываются подарки—въ домѣ жениха невѣстины, а въ домѣ невѣсты—жениховы. Эти подарки особенно интересуютъ женщинъ.

Предназначенные родственникамъ подарки роздаются имъ тогда только, когда женихъ закажетъ вѣнчальныя одежды для своей невѣсты.

Сватаніе дѣвушекъ по большей части бываетъ въ мясоѣдъ предъ великимъ постомъ, а вѣнчаніе осенью. Такимъ образомъ дѣвушки послѣ обрученія живутъ въ домѣ родителей въ качествѣ невѣстъ около года. Бываютъ, впрочемъ, случаи, что онѣ вынуждены, вслѣдствіе разныхъ причинъ, ждать свадьбы около 3-хъ лѣтъ и только послѣ этого срока идутъ подъ вѣнецъ. Если родители узнаютъ, что женихъ не въ состояніи справить свадьбу, то они стараются взять обратно обязательство по отношенію къ жениху. Равнымъ образомъ и женихи нарушаютъ свои обязательства съ родными невѣсты, если узнаютъ что либо недоброе о поведеніи дѣвушки или убѣждаются, что она имѣетъ какую либо наслѣдственную болѣзнь, напр. золотуху.

Если родители жениха рѣшатъ справить свадьбу, то они обязаны за 2—3 мѣсяца чрезъ свата (наводаџію) дать знать объ этомъ родителямъ невѣсты и при этомъ предупреждаютъ, что чрезъ недѣлю послѣ этого заявленія пошлютъ или свата или какую нибудь родственницу жениха взять съ невѣсты мѣрку, по которой женихъ сошьетъ костюмъ будущей своей женѣ. Недѣльный срокъ этотъ дается родителямъ невѣсты для того, чтобы они имѣли возможность и время подыскать подходящія дочери

своей одежды, по мѣркѣ которыхъ и шьется подвѣнечный нарядъ. Невѣста сама ни подъ какимъ видомъ не показывается портному. Поэтому, ему даютъ старую одежду, по которой онъ кроитъ новую.

По этому назначается приблизительно время свадьбы, чтобы невѣста успѣла приготовить свои наряды и подарки.

При этомъ не поютъ пѣсенъ и не дѣлаютъ особыхъ церемоній, а только угощаютъ женщину, приходящую за мѣркою, кофеемъ.

Дѣвушки, достигшія 12—13-лѣтнаго возраста, какъ я сказалъ выше, ведутъ теремную жизнь. Ихъ держатъ дома въ заперти и не пускаютъ съ открытымъ лицемъ даже въ церковь для причащенія св. таинъ въ Лазареву субботу. Со времени этой теремной, чтобы не сказать—тюремной, жизни дѣвушки начинаютъ заниматься вязаніемъ въ пяльцахъ и приготовленіемъ подарковъ къ свадьбѣ. Особенно охотно онѣ работаютъ, когда ихъ сосватаютъ: полное же усердіе и поспѣшность къ вязанію и шитью онѣ выказываютъ тогда, когда возьмутъ съ нихъ мѣрку. Тогда невѣстамъ помогаютъ въ этомъ дѣлѣ и ихъ родственницы.

По этому случаю поются разныя пѣсни, изъ коихъ чаще слышатся слѣдующія:

Изникнала травица
До бијела чадора.
Под чадором девојка
Шије, везе дарове.
Отуд иде млад јунак,
Па говори девојки:
— «Помоз Богом девојко!
Коме везеш *) дарови?»
Проговара девојка:
— «Дај Бог добро јуначе!
Да ја знадем за пуно,
Ко ће мене узети,
Даром ћу га дариват,
Пиринџикли кошуљом
И везеном марамом».
Њојзи јунак говори:
— «Ја ћу тебе узети!»

*) Слыхалъ и вмѣсто везеш—и «шијеш» и «справљаш».

Но устаде девојка,
Даде плећи бегати.
За њом трчи млад јунак,
Па дозива купину:
Богом сестро купино!
Увати ми девојче!
Заврзе је купина
И обали девојче.
Стаде плакат девојче,
Па проклине купину:
Бог т' убио, купино!
Што ме младу обали,
Те ме јунак увати,
Однесе ме у дворе.

—

Везак везе материно злато,
Везак везе на висок' чардаку
И код ње је Поповић Стојане.
Ветар дувна, а чардак се љуљна,
Одчесе јој са ђерђефа злато,
Умрси јој свилу на јумагу.
Привикаше од двори дворкиње
— «Ко је горе, нек се скине доле!
Ето иду свати по девојку!»
Уплаши се Поповић Стојане,
Где ће, куд ће Поповић Стојане?
Па искрши срчали пенџере,
Те ми скочи у башчу зелену,
Заборави анџар и доламу,
Заборави саат и калпака.
А дођоше свати за девојку
И узоше материно злато.
Пише књигу Поповић Стојане,
Па је праћа злату материну:
— «Чујеш ли ме злато материно!
Да ми пратиш анџар и доламу,
Да ми пратиш саат и калпака».
Она њему другу отписује:
— «Чујем ли ме Поповић Стојане!

Од доламе јелек сам кројила,
Од анџара пуца сам ковала,
Саат, калпак мушком чеду чувам.

—

Паде слана око Београда,
Бели снијег око Цариграда.
Црна магла око Сарајева—
И у магли Јован и Марија,
Јован пише, а Марија везе.
Неста Јови црног мурећепа,
А Марији жеженога злата.
Јован Мари поти'о говори:
— «Чујеш, Маро, чујеш моје драго!
Што сам, Маро, ладне воде жедан,
Жедан воде, а жељан девојке!»
Мара Јови овако говори:
— «Муч', Јоване, муком замукнуо!
Ја сам синоћ у чаршији била,
Сви о теби, Јово, говора'у
Теби прете, да т' обесе младог
Пред џамијом на дудовој грани,
И мртвачки ковчег ти грађа'у».
Опет Јово Маро проговара:
— «Муч', Маријо, ако Бога знадеш!
Да ја знадем, да је то истина,
Ја би дуду корен оковао,
Гране би му златом позлатио,
Лишће би му бисером китио,
А на вр' му чунгур обесио,
И чунгуру и тебе, Маријо,
Нек се знаде Јован к'д погина».—

II. Свадьба

Когда родители жениха окончательно приготовятся къ свадьбѣ, то обязаны за 2 недѣли извѣстить объ этомъ родителей невѣсты. Для большей убѣдительности они заявляютъ, что въ слѣдующее

воскресенье *) пошлютъ невѣстѣ краску, которой женщины чернятъ свои косы. Впрочемъ, сама краска не посылается, а въ замѣнъ ея шлется одна изъ золотыхъ турецикхъ монетъ (дукатъ) цѣнностью отъ 10 до 30 піастровъ. Эту монетку носитъ невѣстѣ обыкновенно наводаджи, если эту должность въ началѣ сватовства исправляда женщина; если же мужчина, то монетку (т. е. краску) несетъ одна изъ родственницъ жениха, и за этотъ трудъ получаетъ въ подарокъ простой платокъ.

Въ среду **) утромъ мать невѣсты приглашаетъ какую нибудь женщину для крашенія волосъ невѣсты. Причемъ выбираетъ такую, у которой много дѣтей, въ тѣхъ видахъ, чтобы и дѣвушка, которой будутъ красить голову, была также плодородна.

Если краска хорошо вопьется въ волосы, то изъ этого выводятъ заключеніе, будто мужъ не будетъ любить невѣсту и будетъ будто влюбленъ въ жену, если косы не совсѣмъ почернѣютъ отъ краски.

Когда невѣстѣ красятъ косы, подруги ея и женщины поютъ слѣдующую пѣсню а невѣста между тѣмъ должна выть и вопить, иначе надъ ней бы подтрунивали и смѣялись.

Бој, девојко, боју ти турамо!
Ова боја од свекра праћена,
Ова боја од оца те 'дваја.
Ова боја од момка праћена,
Ова боја од брата те 'дваја,
Ова боја од сестре те 'дваја,
Ова боја од рода те 'дваја.

Съ этого дня до самой суботы—до полудня—невѣста прячется отъ братьевъ, отца и другихъ въ своемъ домѣ. Она все это время проводитъ или на чердакѣ, или въ чуланѣ, или даже въ погребѣ: только бы ее не видѣлъ никто изъ мужчинъ родственниковъ, старше ея по лѣтамъ.

---

*) При этомъ не забываютъ то обстоятельство, что въ воскресенье шлютъ ей краску въ томъ случаѣ, если день усѣкновенія св. Іоанна Крестителя не падаетъ на воскресный день; иначе краску шлютъ въ понедѣльникъ.

**) Если день усѣкновенія главы Предтечи бываетъ въ среду, то кладутъ краску на голову невѣсты въ понедѣльникъ, чтобы она не осталась безъ головы, т. е. чтобы не овдовѣла.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИ

Свадебныя празднества у жениха начинаются въ четвергъ съ утра и продолжаются до вторника другой недѣли, а у невѣсты въ пятницу вечеромъ и кончаются въ понедѣльникъ утромъ.

Опишу здѣсь по порядку, что и какъ совершается по случаю свадьбы въ домѣ жениха, а равно и у невѣсты.

Въ четвергъ утромъ родители жениха приглашаютъ къ себѣ дѣвушекъ, ближайшихъ по родству, въ гости. Онѣ считаютъ своей обязанностью просѣять муку, приготовленную для свадьбы. При сѣяніи муки поютъ разныя пѣсни, а домашніе и ближайшіе родственники жениха бросаютъ имъ въ сита серебряныя монетки. Шалуньи за это пачкаютъ ихъ мукою.

Между тѣмъ (въ этотъ же день рано утромъ) замужнія сестры жениха или ближайшія замужнія родственницы стараются разукрасить (какъ можно лучше) здравицу—плоскую баклагу, окрашенную разноцвѣтною краской. Прежде всего ее наполняютъ подслащеннымъ виномъ, а затѣмъ украшаютъ цвѣтами и привѣшиваютъ къ ней какую-нибудь старинную монетку, чтобы и женихъ и невѣста въ своей супружеской жизни состарились какъ и та монетка.

При украшеніи здравицы поютъ:

Сву ноћ седела, цан'м, добра девојка *),
Сву ноћ седела, цан'м, конце сукала,
Конце сукала, » бисер низала,
Бисер низала, » коња китила.
Китила га је, » па му зборила:
«Ој коње, коње, » не треси главу!
Не треси главу, » не рони бисер!
Ја не те китим, » за у продају,
Но ја те китим, » за у сватове,
Да ми донесеш, » снау за брата,
Снау за брата, » добру девојку,
Добру девојку, » лепу милојку.

Съ разукрашенною плоскою (здравицею) женихъ съ своимъ шаферомъ **) идетъ въ домъ кума, цѣлуетъ ему руку и пригла-

*) Всякій стихъ повторяется два раза.

*) Шафера зовутъ момкомъ. Онъ долженъ быть молодъ и недавно женатъ. По большей части шаферомъ бываетъ зять жениха. Должность момка—ука-

шаетъ на свою свадьбу, а отъ него они идутъ съ приглашеніями къ ближайшимъ ихъ родственникамъ.

Предъ отходомъ изъ своего дома одѣваются въ бурки *); шаферъ беретъ здравицу, и, оба поцѣловавъ руку старѣйшихъ въ домѣ, особенно родителей, выходятъ, а женщины ихъ провожаютъ до воротъ и поютъ:

Облак се вије, Цан'м, јунак не женет,
Роду се моли, » ожените ме!
Испросите ми » добру девојку,
Добру девојку » лепу милојку.
Три пут гу иска, » не му дадоше.
Мука му стаде, » добру јунаку,
Па ми уја'на » добра дората,
На главу тура, » венац накићен,
На прст ми тура, » прстен позлаћен,
У недра тура, » три жуте дуње.
Право ми иде, » девојки у дворе.
Девојка седи, » на висок чардак.
Везак ми везе, » песму ми пева.
—«Помози Богом, » добра девојко»!
На прст јој тура, » позлаћен прстен,
На главу јој тура, » венац накићен,
У недра јој тура, » три жуте дуње.
—«Остани с Богом, » добра девојко»!
С'ге да знадеш, » да си ми моја.

И у кума и у другихъ ближайшихъ родственниковъ жениха, угощаютъ приглашающихъ кофеемъ, а женщины, кромѣ того, дарятъ жениху или чулки или рубашку, или цѣлый «бошчалукъ». Его шаферу даютъ только по простому платку.

Женихъ на другой день, т. е. въ пятницу, если онъ въ состояніи и если ему захочется, изъ замѣнъ полученныхъ имъ наканунѣ

зывать жениху на образъ исполненія нѣкоторыхъ обычаевъ и прислуживать въ домѣ. Жена его—момковица—должна стоять при невѣстѣ, если сама молода; иначе должна прислуживать въ домѣ при женахъ на свадьбѣ.

*) Укутываются въ эти бурки и лѣтомъ, если случится свадьба въ это время. Должно быть дѣлаютъ это отъ стыда. — Иначе нечѣмъ объяснить эту костюмировку въ зимнюю бурку лѣтомъ.

подарковъ, дѣлаетъ отдарки тѣмъ женщинамъ, которыя ему сдѣ-сдѣлали подарки: — за чулки даетъ шелковый головной съ бахрамами платочекъ, (стоитъ около 10 піастр.), за рубашку — поясъ турецкій (длинный платокъ) въ 12—20 піастровъ, а за бошчалукъ— что̀ либо дороже.

Въ тотъ же самый день (въ день полученія приглашенія на свадьбу) кумъ шлетъ жениху въ даръ одного барана. Этого барана напередъ окрашиваютъ и на рога ему натыкаютъ позолоченные два шарика.

Вечеромъ въ четвергъ бываютъ въ гостяхъ у жениха самые ближайшіе его родственники. Въ домѣ же невѣсты въ этотъ день ничего не бываетъ праздничнаго, свадебнаго. Свадьба начинается, какъ слѣдуетъ, вечеромъ въ пятницу.

Въ этотъ день послѣ полдня момакъ (шаферъ) обходитъ всѣ дома, которые женихъ посѣтилъ наканунѣ съ сдравицомъ въ рукахъ, Онъ передаетъ мужчинамъ въ тѣхъ домахъ приглашеніе со стороны жениха или его отца—пожаловать на ужинъ. Этотъ другой шаферъ долженъ быть холостой парень и притомъ приглашенія передаетъ безъ здравицы. Тоже дѣлаетъ момковица (сваха) относительно приглашенія женщинъ въ тѣхъ же домахъ. Момковица должна быть одна изъ домашнихъ женщинъ жениха (замужняя сестра жениха или его племянника). Она предъ полднемъ обѣгаетъ тѣ дома и приглашаетъ дѣвушекъ и подругъ будущей жены брата или дяди. Эти дѣвушки собираются на свадьбу въ домъ жениха предъ вечеромъ за часъ или два до захода солнца и остаются до вечерни въ субботу. На ночь приглашается циганская музыка для дѣвушекъ, которыя любятъ потанцовать. Музыка эта въ Призрѣпѣ не такъ противна, какъ по другимъ мѣстамъ. Какъ бы то ни было, она услаждаетъ слухъ всѣхъ веселящихся на свадьбахъ.

Въ домѣ невѣсты также не обходится дѣло безъ музыки. На дѣвичникъ собираются исключительно дѣвушки. Онѣ приходятъ къ невѣстѣ около солнечнаго захода; ближайшія же родственницы ея приходятъ много раньше, а иныя у ней находятся со среды.

Эти дѣвушки одѣваютъ невѣсту въ одежды, которыя сшилъ отецъ ея и повязываютъ на голову мафес—(кисейный прозрачный платокъ), спуская его ниже губъ такъ, чтобы все лицо было закрыто имъ. Невѣста обязательно должна стыдиться предъ подругами, что она выходитъ замужъ. Одѣтую сажаютъ въ переднемъ углу комнаты; около нея садятся двѣ-три самыя искреннія ея подруги, а ближайшія родственницы прислуживаютъ прочимъ дѣвушкамъ.

Въ эту комнату доступъ никому, кромѣ домашнихъ женщинъ, непозволителенъ. Между дѣвушками есть и такія, которыя также сосватаны и ждутъ своей свадьбы, поэтому избѣгаютъ, чтобы ни одна изъ женщинъ жениха не могла ихъ видѣть. Помолвленнымъ дѣвушкамъ чрезвычайно неловко даже въ томъ случаѣ, если между приглашенными случится сестра жениха.

Съ нѣкотораго, впрочемъ, времени мало по малу строгая харемная жизнь дѣвушекъ начала ослабѣвать, т. е. молодежь начала ухитряться урывками издалека видѣть дѣвушекъ на дѣвичникѣ, а и самыя дѣвушки не особенно стали церемонны, чтобы бѣгать отъ взглядовъ парней, особенно если онѣ еще не помолвлены.

Войдя въ комнату, гдѣ сидитъ невѣста, приглашенныя на дѣвичникъ дѣвушки подходятъ къ ней гуськомъ, обнимаются съ нею, а затѣмъ садятся между дѣвушками, пришедшими раньше и сидящими съ правой и лѣвой стороны невѣсты. При этомъ наблюдается старшинство дѣвушекъ и ихъ положеніе по богатству и значенію родителей.

Всѣ онѣ окружаютъ невѣсту, выказываютъ ей нѣкоторое вниманіе: но главнымъ образомъ и сами церемонятся одна предъ другою, манерничаютъ и пр. Разсматриваютъ невѣсту и подругъ. Иныя въ душѣ критикуютъ ихъ и подсмѣиваются, а большая часть изъ нихъ учатся здѣсь манерамъ: какъ нужно держать голову, закрывать глаза, какъ нужно «стыдиться». Въ Призрѣнѣ учатся этому еще съ малолѣтства, т. е. какую нужно принять позу, чтобы показать свой притворный стыдъ. Дѣвушка не умѣетъ краснѣть, если ее обличатъ въ воровствѣ; точно также и мужчины не стыдливы на этотъ счетъ. Понятно; ибо нѣтъ домашняго воспитанія, христіанскаго. Дѣвушекъ учатъ съ малолѣтства только манерѣ цѣловать руку. Есть въ этой наукѣ мельчайшія оттѣнки цѣлованія руки. Поцѣлуетъ невѣста руку отцу жениха также, повидимому, какъ и постороннему гостю, матери жениха— какъ и чужой женщинѣ, но опытный глазъ подмѣтитъ разницу въ оттѣнкѣ цѣлованія, если такъ можно выразиться. Дѣвичникъ въ Призрѣнѣ не есть собраніе беззаботныхъ, веселыхъ, шаловливыхъ дѣвушекъ, а просто родъ временнаго институтскаго экзамена, гдѣ роль классныхъ дамъ тайно разыгрываютъ старѣйшія, а ученицъ—младшія, но все это дѣлается безъ замѣчаній и криковъ. Манеры перенимаются втихомолку. Въ этихъ манерахъ состоитъ все домашнее воспитаніе дѣвушекъ въ Призрѣнѣ.

Какъ только увидятъ, что всѣ дѣвушки собрались на «дѣвичникъ», начинается пляска («коло») и пляшутъ подъ хороводныя пѣсни до самаго ужина. И послѣ ужина продолжаютъ плясать и пѣть хороводныя пѣсни до самой зори. Рѣдко бываетъ, чтобы какая нибудь дѣвушка прилегла спать.

Вотъ вамъ нѣсколько свадебныхъ пѣсенъ:

Иван бане три весеља чини:
Једну радост—милу ћерку дава,
Другу радост—мушко чедо шиша,
Трећу радост—на војску по'оди.
На по'оди љуби беседио:
—«Чуеш ли ме моја верна љубо!
Да ми свате ти пречекаш лепо,
Још полепше да дарујеш даром:
Сваком свату авдесли мараму,
Деверима ноже оковане,
Старом свату коња и сокола,
Милом куму од злата синџу,
На којој је гуја позлаћена,
Младожењи коња и девојку».
Иван бане на војску отиде,
Љуба с' успе на високи чардак.
Кд погледа низ поље широко,
А сватови поље притиснули,
Коњ до коња, јунак до јунака,
Младо момће међу сватовима,
Као месец међ' сјајним звездама.
Чини с' ашик Иван беговица
На својега зета суђенога,
Па облачи ру'о не носено
И још скида од руке прстене,
А расплеће косе саплетене,
Па и пушта низ плећи бијели.
Отуд иду два ручна девера,
Међу собом грчки говорили:
«Ове косе плетене су биле,
«Ове руке прстене носиле,
«Ово лице љублено је било».

Мука стаде њеној милој ћерки.
Те ми пушти крвцу од образа,
Те ми пише једну ситну књигу,
Па је праћа по сивом соколу,
А на руке своме милом баби.
У књиги му 'вако поручује:
«Де си, да си, мој мили бабајко!
«Где год био, данас дома да си!
Данас ти се љуба преудаје,
Преудаје за зета својега,
Твоју ћеру у клете затвара».
Кад је Бане књигу проучио
И видно што му књига пише,
Брзо с' спреми, хитно дома дође.
Још сватови из врата излазе,
А наш Бане пред њима се нађе.
Лепо Бане сватима сборио:
«Вратите се кићени сватови»!
Бан им лепе даривао даре,
Распромени своју верну љубу,
Променио своју милу ћерку,
Испрати је с' кићеним сватима,
Па се врати натраг у дворове,
Умаза је лојем и катраном,
Упали је од све четир' стране.
Пишти љуба, до Бога се чује:
—«Не, за Бога, бане господаре!
Не остави да изгорем млада»!—
—«Нека гориш, да би изгорела!
Зе 'оћала зета да пољуби».

—

Фала Богу, фала јединоме!
Запросио Алић Мустаф' ага
У Будиму граду бијеломе
По имену Ајкуну девојку.
Не узе је за девет година.
Кад настала десета година,
Књигу пише Алић Мустиф' ага,
Па је прати у Будима града,

А на руке Ајкуни девојки.
У књиги јој 'вако наручује:
—«Чујеш ли ме Ајкуно девојко!
Чекала си за девет година,
Почекај ме још девет година,
Ако мислиш мени бити љуба».
Књигу гледа Ајкуна девојка,
Књигу гледа сетна невесела,
Па дозивље свога старог бабу:
— «Чујеш ли ме мој стари бабајко!
Да ми кројиш ру'о османлијско,
Да ми градиш сердарског калпака,
Да ми скујеш л'ка буздована,
Да ми купиш ата не јашена,
Да поодим Мустафина двора,
Не би л' курви у чем досадила».
Послуша је њен стари бабајко,
Те јој скроји руо османлијско,
И сагради сердарског калпака,
Још јој гради пушке кубурлије,
А сакова л'ка буздована,
И купи јој ата нејашена.
Подиже се Ајкуна девојка,
Право иде Мустафи у дворе.
Кад је дошла у бијеле дворе,
Ал мустафа на столу сеђаше,
Око њега седамдесет слуга.
К њему уђе Ајкуна девојка,
Пак свако ријеч проговара:
— «Божја помоћ Алић Мустаф-ага!»
— «Дај Бог добро, не знана делио!»
Још говори Ајкуна девојка:
— «Диг се, курво, не дига' се мајки!
Диг се брже, да ми коња шеташ!»
Насмеја се Алић Мустаф' ага,
И овако поче беседити:
— «Ид одатле незнана делио!
Ја сам вид'о још бољи јунака,
И бољи су к мени долазили,
Ал' никоме коња шет'о ни сам.

Ето видиш седемдесет слуга!
Бирај слугу кога теби драго!
Нек ти шета коња по сокаку,
Док нам мати зготови вечеру».
Мука стаде Ајкуни девојки,
Па прифаћа свога буздована,
Те удара Алић Мустаф' агу.
Како га је лако ударила,
Чини ми се и данас га боли,
Једва живог са столице свали,
Нега свали, сама се ували.
Болан оде Алић Мустаф'ага.
Болан оде добра коња шетат,
Па какује својој старој мајки:
— «Чујеш ли ме моја стара мајко!
Ево дође назнана делија,
Па ме тера да му коња шетам.
Ја му дава по избору слугу,
Да му шета коња по сокаку,
Он измакну лака буздована,
Удари ме преко половине,
Колико ме лако ударио,
Једва жив се са столице свали,
Ја се свали, а он се ували,
Па остаде у столу седећи».
Њему мајка ти'о проговара:
— «Шешај, синко, жив' ти моја глава!
Да ми, сине, главу не изгубиш.
За срамоту у свом белом двору,
Па упитај незнаног делију,
Какву ће нам тражити вечеру».
Мустаф'ага коња прошетао,
Па улази смирно у одају,
Па он пита незнаног делију:
«А Бога ти незнана делио!
Кажи мени, шта ћеш за вечеру?»
Одговара Ајкуна девојка:
— «Бре, курвићу, ја нисам делија,
Но сам јунак, од Босне спа'ија.
Тебе двори седамдесет слуга!

Да ми спремиш седамдесет јела!»
Опет мајка сина световала:
— «Спремај, сине, господску вечеру,
Спремај, сине, ма и за срамоту.
Делија је грдна силеџија,
Па ће теби грђе досадити».
Кад приспело време за вечеру,
А ето ти седамдесет слуга,
Те ми носе седамдесет јела.
Мустаф'ага софру ми стављаше.
Па говори Ајкуна девојка:
— «Казуј мени Алић Мустаф'ага:
Или волиш са мном вечерати,
Или волиш на диван стајати?»
Мустаф'ага поти'о говори:
«Ја не волим с тобом вечерати,
Но ја волим на диван стајати».
Вечерао Босански спа'ија.
Кад су дигли софру испред њега,
Опет збори Ајкуна девојка:
— «Чујеш, море, Алићу Мустафа!
Да ми простреш свилену постељу!»
Простр'о му је свилену постељу.
Кад спа'ија легао да спава,
Опет аги овако зборија:
«Или волиш да крај мене спаваш,
Или волиш да ми ноге тареш?
Алић ага 'вако одговара:
«Ја не волем крај тебе да спавам,
Но ја волем ноге да ти тарем».
Па му сву ноћ беле ноге таре.
Око њега седамдесет слуга.
Сви видеше гаће туманлије,
Алић ага од стра' не видио.
Кад у јутру зора зазорила,
Пробуди се босански спаија.
Довикује агу, Мустаф'агу:
— «Диг' се, море, да ми коња спремиш,
Да ми кажеш пута до Будима,
Јер ми ваља Будим по'одити».

Кад му ага коња спремио,
Појашио босански спаија,
И овако аги говорио:
— «Ајде напред, курвино копиље!
Да ми кажеш пута до Будима!»
Здраво дошли до Будима града.
Кад су били на сред бела града,
Обрће се Алић Мустаф'ага,
Обрће се на десно, на лево,
Де ће видет Ајкунина врата.
Кад дођоше Ајкуни пред врата,
Диже руку босански спаија,
Па отвара Ајкунина врата,
Па му опет Мустаф'агу пита:
— «Што с' обрћеш на десно, на лево?»
Алић ага 'вако одговара:
«Кад ме питаш, право ћу ти казат:
Ево има девет годин' дана,
Како овде запроси' девојку,
По имену Ајкуну девојку,
Не узе је за девет година,
Још за девет узети је нећу».
Гро'отом се Ајка насмејала,
И овако аги говорила:
— «Срам да те је Алић Мустаф'ага!
Ја ни јесам босански спа'ија,
Но ја сам ти Ајкуна девојка!»
Мука стаде Алић Мустаф'аги,
Удари се руком по колену,
Па од јада 'вако проговори:
— «Авај мени до Бога једнога!
Ка' ћу, јадан, у дружину поћи!»

—

Чунгур чука Миовићу Мије.
Дочула га Бег-зада девојка,
Па је њему ти'о говорила:
— «Чујеш ли ми каурине Ми'о!
Дођи мени ноћом по вечери,
Да ми дођеш у башчу зелену,
Баш под моју ружицу црвену».

То је Ми'о једва дочекао.
Кад се ст'мни, црна ноћ настаде,
Уста Ми'о ноћом по вечери.
Право оде у башчу зелену,
Баш под ону башчу бег-задину.
Дочека га Бег-зада девојка,
Почеше се млади миловати,
Грли зада Миовића Мија,
Љуби Мија бег-заду девојку,
Пољуби је под бијело грло.
Ту усписна бег-зада девојка,
А дочу је њена стара мајка,
Па дозива младе дворкињице:
— «Чујете ли моје измећарке!
Нешто пишти у зеленој башчи,
Баш под оном, под ружом црвеном.
Тамо ми је бег-зада девојка».
Довикују младе дворкињице:
«Што ли пиштиш бег-задо девојка?
Врло с' своју мајку преплашила».
Шерски њима зада одговара:
— «Ја изгубих иглу од ђулије».
Разабрала Бег-задина мајка,
Па овако ћерки проговара:
— «Ид одатле моја мила Задо!
Зар се игла у т'мнини тражи,
У т'мнини ноћом по вечери?
Мени трошну чапразли јелече»...
Зада мајки' вако се заклиње:
— «Није, мајко, жив' ми твоја глава!
Зафати се шипак од ружице,
Огреба ме под бијело грло,
И затропа по моме ђердану».
Није Заду шипак огребао,
Но је јунак Ми'о пољубио,
Па је мало под грло угризну'.

—

Ej мајка Мару, bis
Аман мајка мару

На вечеру звала ej!
Ej елај Маро, (bis)
Аман елај, Маро,
Мајки на вечеру ej!
— Ej вечерајте, (bis)
Аман вечерајте,
Мене не чекајте ej!
Ej неје мене
Аман неје мене
До ваше вечере ej!
Ej но је мене, (bis)
Аман но је мене
До моји јадова ej!
Ej синоћ ми је, (bis)
Аман синоћ ми је
Драго долазило ej!
Ej тешки зулум, (bis)
Аман тешки зулум
Мени учинило ej!
Ej кроз аз-башче, (bis)
Аман кроз аз-башче
Цвеће поломило ej!
Ej куни, мајко, (bis)
Аман куни мајко
И ја да га кунем ej.
Ej очи моје, (bis)
Аман очи моје
Куршуми му били ej!
Ej руке моје, (bis)
Аман руке моје
Синџири му бим ej!
Ej моја недра, (bis).
Аман моја недра—
Т'мница му била ej.

—

Мајка Мару 'вако световала:
— «Чујеш ли ме Маро лепотице!
Да не пијеш црвенога вина,

Да не тураш зеленога венца,
Нит' да љубиш туђега јунака».
Она мајки 'вако одговара:
— Чујеш ли ме моја стара мајко!
Нема лица без црвена винца.
Ни радости без зелена венца,
Нит' милости без туђа јунака».—

—

Саба зора, а ја још код двора,
Пладне вика, а ја у чаршији.
Икиндија, а ја у лов пођо.
Сунце на брда, а ја иза брда.
Иза брда зелена ливада,
У ливади црвена ружица,
Под ружицом братац и сестрица.
Братац сестри антерију шије,
Сестра брату овако говори:
— «Често, брате, пуца да удариш,
Да не прође црвена јабука,
А некма ли рука јунакова».

—

Вино пију тридесет другара
Служи им га Севдали девојка.
Чашу даје, руку јој ваћају.
Па говори севдали девојка:
— «Ако сам ја свима вама слуга,
Ја не могу свима бити љуба.
Која мајка родила јунака,
Да преплива Саву и Дунаво,
Да донесе дуњу и неранџу,
Нека љуби Севдали девојку».
Сва дружина земљу погледаше,
Не погледа Иво црногорче,
Но раскопча токе од дизлука,
Те улезе у ти'о Дунаво.
Кад је био на среди Дунаву,
Узвикнаја, до Бога се чуло:
«До паса ме риба прогутала»!

Сва дружина земљу погледаше,
Не погледа Севдали девојка.
Загрнула свилене рукаве,
Па улегла у ти'о Дунаво.
Опет викну Иво црногорче:
— «Врат' се натраг севдали девојко!
Неје мене риба прогутала,
Већ ја гледам, каква је дружина».
Па је Иво Дунав препливао,
И донео дуњу и неранџу.
Уз'о за се Севдали довојку.

—

Ој девојко, весела ти мајка!
Зелена ти гора око двора!
И за гором зелена ливада,
На ливади девет девојака.
Ситно оро играју девојке,
Међу њима љуба Дамјанова.
Сво је оро собом заличила.
Но говори Никола из кола:
— «Погубићу младога Дамјана».
Још'те они у тој речи беху,
Пуче пушка из зелена луга,
Па ми уби младога Дамјана,
Процвилела Дамјанова љуба:
«Авај мене до Бога једнога!
Скоро ме је огрејало сунце.
Кд огреја, кд ми брже зађе?»

—

Пошетали девет бега млади
И десети игит Ибрагиме,
И по њима Алибеговица.
Дунало ги на тимар да иду.
Говори ги Алибеговица:
—«Чујете ли девет бега млади!
Кд ћете бит к врати Диздарови,
Самур калпак над очи турите,
А коњима узде попуштите.

Диздар има једну милу ћерку,
У аз-башче под жутом неранџом.
Око ње су дванајес алајке,
Те гу држе скуте и рукаве,
Виш' од силе, мало од големства.
Послушаше девет бега млади,
Не послуша игит Ибрагиме.
Кда беше к врати Диздарови,
Самур калпак на рамена метна,
Вранцу коњу узду притегнуо
И се диже на коња на ноге.
Видео је ћерку Диздареву
У аз-башче под жуту неранџу.
Мртав јунак од коња паднуо.
Двојица га од земље диза'у,
Четворица на коња пења'у.
Однесу га у беле дворове,
Турише га у мека душека,
Покрише га шареним јорганом,
И одозго зеленом доламом
Па дозива Кумрију робињу:
—«Оди, море, Кумријо робињо!
Ево теби девет града нова,
Измами ми ћерку Диздарову».
Нема куде Кумрија робиња,
Па отиде Диздару на врата.
Чукнула је на врата оборња.
Излегнала Диздар-беговица.
—«Чујеш ли ме Диздар-беговице!
Синоћ ни се Анка поболела,
Од јутрос јој књигу отворише.
Редак паде диљбер Илишјане,
Да јој даде воде у руменце,
Ја ће умрет, ја ће да се дигне».
Нема куде Диздар беговица,
Па отиде у башче зелене,
Те казује својој милој ћери:
«Чујеш ли ме моја мила ћеро!
Синоћ се је Анка поболела,
Од јутрос су књигу отворили,

Много ти се Анка поздравила,
Да јој дадеш воде у руменце,
Ја ће умрет, ја ће да се дигне.
Па говори ћерка Диздарова:
«Чујеш ли ме моја стара мајко!
Ја не могу да идем до Анке,
Тамо ми је голема невоља,
Тамо има девет бега млада
И десети игит Ибрагиме».
—«Иди, ћерко, за Бога једнога!
Оће ми се Анка разсрдити».
Нема куде ћерка Дидзарова,
Па огрна зелену молуту,
И ми узе воде у руменце,
Оде право у Анкине дворе,
Припела се на високи чардак,
Па улегла у белу одају.
Кад да види девет бега млада,
Нема куде ћерка Диздарова,
Па седнала њему више главе,
Па загрћа зелену доламу
И загрћа шарена јоргана.
—«Диг се, Анко, да би се не дигла!
На ти воду да с'је не попила!»
Дочуо је игит Ибрагиме,
Извадио своју белу руку,
Загрлио ћерку Диздарову,
Полубио међу обе веђе.
Нема куде ћерка Диздарова,
Па дозива Кумрију робињу:
—«Бог т' убио Кумријо робињо!
Је л' ти реко, мене је превара!
Дај ми мене дивит и артију,
Да напишем једну ситну књигу,
Да ја пратим мојој старој мајки,
Да ми прати девет бошчалука,
Да дарујем девет бега млада,
Девет бега, а девет девера».

—

Кад Али бег нови бег бијаше,
Девојка му бајрака носаше.
Дању носи пред бегом бајрака,
А у вече с бегом у душеке.
Говорили бегу тевабије:
«—Проћ'се, беже, бајрактар девојке,
Зе ћемо те самог оставити».
Али беже 'вако одговара:
—«Чујете ли редом тевабије!
Не фала ви из вас ни једноме!
Дуга Босна, тевабија доста!
А ја имам млада бајрактара,
Што га нема до града Мостара».

Кромѣ этихъ пѣсенъ есть еще пѣсни хороводныя. Онѣ поются дѣвушками подъ пляску. Вотъ вамъ нѣсколько хороводныхъ пѣсенъ:

Прође' кроз гору, не знам, кроз коју. bis.
Срето' девојку, не знам, чија је. bis.
Згази јој на ногу, не знам, на коју,
Да ли на леву, да ли на десну.
Стаде де писка, не знам, шта јој је.
Ракиру пијем, чашу ми дава,
Чашу ми дава, ибрик не дава.
Тугу ми дава, лице не дава.

—

Ој јабуко зеленико,
Што си много родила!
На две гране две јабуке,
А на трећој соко седи,
Соко седи, тамо гледи,
Тамо доле, низ то поље,
Де' но Занфир коња пои,
На коњу је бојно седло,
И на седлу огледало.
Прође Санда, огледасе.
Па говори лепој Кати
— Што сам т'нка и висока!

Што сам бела и румена!
Још да имам црне очи,
Сви би турке растурчила,
А жењене разженила,
Не жењене оженила,
Попове би распопила,
И ђачиће распустила,
Калуђере помамила».—

—

Све су ливаде травом зелене.
Ту ми девојка бисер низала.
Де је низала, ту је заспала.
Отуд ми иде лудо и младо,
Па ми говори лудо и младо:
— «Устан', девојко, устан' лепото!
Ајд' ди идемо на наш виљајет,
Јер у нас тамо киша не пада,
Киша не пада, а снег никада,
А снег никада. Два сунца грејy,
Па ће огрејат тебе и мене».—

—

Мори Јано војводина,
Не кршти ми половину,
Према мени сирома'у!
Немам пара да те узмем.
Па говори мала Јана:
— «Чини чаре, нађи паре,
Продај кућу са посуђом,
Те да узнеш лепу Јану.
Продај ложе с црним грожђем,
Продај њиву са свим житом,
Те да узнеш лепу Јану».—

—

У Сокола војводина
Бисер кита над очима.
Мамише га млади момци
На сребрне јатагане.

Што га више оне маме,
Још повише соко лети
У висину, у ширину.
У Сокола војводина
Бисер кита над очима.
Мамише га невестице
На сребрне перишане.
Што га више оне маме,
Још повише соко лети,
У висину, у ширину.
У Сокола војводина
Бисер кита над очима.
Мамише га девојчице
На везене марамице.
Девојчице ђаволице
Сив' сокола премамише,
На ђерђев га наместише,
Десно крило искршише,
Дивит — перо наместише,
Црне очи извртише,
Те мурећеп наместише —
И мараму написаше —
Жутим златом навезоше,
Млад јунаку испратише.

—

Струк ружице црвене,
Под њом расте гороцвет.
Гороцвет ми говори:
«Авај мене што сам леп!
Још да имам мирис твој,
Вио би се, превио
Момчадима за капу».
Струк ружице црвене,
Под њом расте гороцвет,
Па говори ружици:
— «Авај мене што сам леп!
Што сам т'нак и висок!
Још да имам мирис твој,
Вио би се, превио,

Невестама на лице,
Девојкама у недра. —

—

Стојан цвили у планини, гајлено!
Гајлен вето вито перо зелено!
Ујела га љута гуја гајлено,
Гајлен вето, вито перо зелено!
Вика оца да му извади, гајлено!
Гајлен вето вито перо зелено!
— Волем руку но Стојана гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Стојан цвили у планини гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Ујела га љута гуја, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Вика мајку да му извади, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
— Волем руку но Стојана, гајлено,
Гајлен вето, вито перо зелено!
Стојан цвили у планини, гајлено,
Гајлен вето, вито перо зелено!
Ујела га љута гуја, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Вика брата да му извади, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
— Волем руку, но Стојана, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Стојан цвили у планини гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Ујела га љута гуја, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Вика сестру да му извади, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
— Волем руку но Стојана, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Стојан цвили у планили гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!
Ујела га љута гуја, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено!

Вика љубу да му извади, гајлено,
Гајлен вето вито перо зелено! —

На зорѣ дѣвушки перестаютъ плясать. Въ это время къ нимъ въ комнату входитъ женщина, у которой много дѣтей и которую считаютъ счастливою во всѣхъ отношеніяхъ. Эта женщина начинаетъ расчесывать волосы невѣсты. Затѣмъ ихъ раздѣляетъ на множество косицъ, заплетая ихъ по очереди. Этотъ рядъ прядей спускающихся на плечи невѣсты называется «эльпезенъ».

Какъ только женщина начинаетъ расчесывать косы невѣсты, а затѣмъ заплетать эльпезенъ, дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Мајка Кату ситно уплетује
И овако њојзи поручује:
— «Чујеш, Като, чујеш чисто злато!
Кд ћеш отис у Павлове дворе,
Да не збориш за девет година.
Не говори свекру и свекрви,
Не говори три године дана.
Не говори куму и деверу,
Не говори две године дана.
Не говори з'ви и јетрви,
Не говори за годину дана.
Не говори около комшијам,
Не говори за годину дана.
Не говори Павлу домаћину *),
Не говори две године дана».
Како гу је мајка поручила,
Све онако Ката учинила.
Кд је била у седму годину,
Бог јој даде једно мушко чедо.
Кућа пази оће л' да говори,

*) Жены въ Старой Сербіи и Албаніи низачто не произносятъ имена своихъ мужей предъ мужчинами, а также и предъ женщинами, потому что это считалось бы неприличнымъ и безобразнымъ. Если жены здоровуются, то о мужѣ спрашиваютъ такъ: како ти је домаћин? т. е. какъ здоровье твоего хозяина главы дома. Также и мужъ не произноситъ имени своей жены, а обозначаетъ ее названіемъ: «домаћица» т. е. хозяйка. Вмѣсто этого титула слышите отъ мужа: она т. е. его жена; и жена также вмѣсто домачина говоритъ: онъ, онай т. е. ея мужъ.

Да говори своме милом чеду.
Она ћути како да је нема.
Досади се Павлу домаћину,
Па говори својој домаћици:
«Збори, Като, зе ћу да се женим».
Она ћути, ништа не беседи,
А кућа јој другу свадбу спраља.
Запросио Павле домаћине,
Запросио лијепу Марију
У Стамболу граду бијеломе.
Па ми китив четири здравице,
Да испратив на четири стране,
Да саберев кићене сватове.
Сакупили кићене сватове,
И су пошли за лепу Марију.
К'д су свати близу двора дошли,
Промени се Ката немтурача,
Обукла је младневестко руо
И турила дукат до појаса,
А на руке девет бурме златне,
Па узела јен ф'ндак борине,
Да пречека лијепу Марију.
Итро Ката трчи поред свата,
Те привати коња под девојком,
Проговара лијепа Марија:
«Бог т'убија, Като немтурачо!
Не видиш ли ћи борина згоре?
Ја не жалим твоје беле руке,
Но ја жалим девет бурме златне».
У гроот се Ката насмејала,
И у смеј се Мари одговара:
«О орјатко брго—говоритко!
Брго ћеш се роду повратити.
Ја ти не сам нема немтурајка,
Теке ми је мајка наручила,
Да не зборим за девет година».
Брго трче Ивану на мижде:
— «Проговори Ката немтурача!»
Много драго Павлу му је било,
Незнано је благо растурија.

Па говори куму и деверу:
«Верна браћо, кићени сватови!
Да вратите лијепу Марију!
Павле пита Кату немтурачу:
«Што си на ме только љута била?»
Тихо Ката њему одговара:
«Тако ми је мајка наручила,
Када ми је т'нку косу плела».

Оставимъ дѣвушекъ и дѣвочекъ въ домѣ невѣсты, а посмотримъ, что дѣлается между тѣмъ въ домѣ жениха.

Послѣ ужина всѣ гости—мужчины разошлись по домамъ, а остались только женщины и дѣвушки. Ближайшія родственницы жениха вмѣстѣ съ домашними женщинами приготовляютъ вѣнчальныя одежды, которыя предназначены послать невѣстѣ, а вмѣстѣ съ тѣмъ подбираютъ, смотря по состоянію, нѣсколько турецкихъ монетокъ для посылки невѣстѣ съ одеждами, но наблюдаютъ и въ этомъ случаѣ, чтобы не было четное число всѣхъ вещей и денегъ.

Одежды, которыя женихъ шлетъ невѣстѣ, состоятъ изъ џубе (казакинъ безъ рукавовъ) доламы (казакинъ съ рукавами) и желетки, (безрукавка), и кофточки. Все это изъ краснаго сукна и шито золотомъ.

Кромѣ того шлется невѣстѣ ферџе изъ сукна т. е. верхняя одежда, надѣваемая сверхъ помянутыхъ золотомъ шитыхъ одеждъ. Къ этому прикладывается еще «авлија»—родъ большаго, широкаго и длиннаго утиральника, которымъ покрываютъ женщины голову и скрываютъ лица, когда выходятъ куда-нибудь изъ дому.

Все это складывается въ кусокъ бѣлаго полотна для того, чтобы утромъ свекоръ, или его полномочный, съ кумомъ и попомъ, отнесли невѣстѣ, точно также какъ носили «великій белегъ». Ихъ называютъ прстенцијами т. е. носителями перстеня для невѣсты. Прежде было въ обычаѣ, какъ сказали мы выше, носить невѣстѣ перстень на канунѣ свадьбы въ суботу съ одеждами, когда и попъ обручалъ невѣсту.

Утромъ въ суботу свекоръ беретъ подъ пазуху узелъ съ одеждами невѣсты, а въ рукѣ несетъ платочекъ съ золотыми монетками, леблебіею (сладкій горошекъ) и кисмишемъ, а также нѣсколько оладьевъ. Когда свекоръ, кумъ и попъ выходятъ изъ

комнаты, женщины провожаютъ ихъ до воротъ съ пѣснью, какую пѣли при ихъ же проводахъ, когда они носили великій белегъ. Поютъ также и слѣдующую пѣсню:

Два се драга врло миловала:
Бисер момче, а срма девојче.
Бисер срме тихо говорује:
«Срмо моја, ја ћу да путујем.
— «Бисер драго, а на коју страну!
— «Срмо моја—до Стамбола града.
— Бисер драго, к'д ћеш да дођеш?
— Срмо моја—око Ђурђев дана.
К'д ће гора листом да с' обуче
И зелена трава до колена.
Тд ћу душо и ја да ти дођем.

Или: Кд ће гора листом да с' обуче
И рудина травом детелином
И путине мор-менекше бити,
И путине шефтели беаром
Тд ћу срмо дома да ти дођем.

Или: Време прође, Ђурђев—данак дође
Нема драгог, дома да јој дође
Но пратио једну ситну књигу
И у књиги 'вако поручио,
Чујеш ли ме верна моја љубо!
Гради даре ка' што си градила,
Удавајсе, ја ћу да се женим.

Только что эти перстенджіи покажутся предъ домомъ невѣсты, всѣ ея домашнія выходятъ во дворъ имъ навстрѣчу, а невѣстѣ дается сито, перстень и вѣтка василька. Между тѣмъ какъ встрѣчаютъ ихъ на дворѣ съ тѣми же самыми пѣснями, которыя поются при размѣнѣ большаго знака (великаго белега), невѣста, стоя въ удобномъ мѣстѣ, откуда можетъ видѣть появившихся во дворъ, и держа въ одной рукѣ сито, а въ другой перстень и василекъ, глядитъ черезъ сито и перстень на свекра. Это дѣлается для того, чтобы невѣста имѣла всего вдоволь въ домѣ ея жениха.

При передачѣ одеждъ соблюдаются тѣ же церемоніи, какъ при передачѣ «большаго белега», только при этомъ случаѣ све-

коръ даетъ отцу невѣсты или старшему ея брату монетку въ 10 франковъ, завернутую въ бумажкѣ. Отецъ невѣсты или братъ возвращаетъ отцу жениха предъ отходомъ его домой нѣсколько франковъ (отъ 2 до 8), по усмотрѣнію родныхъ невѣсты.

Этотъ обмѣнъ денегъ напоминаетъ намъ обычай калыма (кладка) за дѣвушку,—обычай покупки невѣстъ, какъ это и доселѣ дѣлается по селамъ въ Турціи, гдѣ за дѣвушку нужно платить отъ тысячи до 2 тисячъ піастровъ. Чтобы женить парня, нужно купить дѣвушку, одѣть и обуть ее, до свадьбы.

Предъ отходомъ свекра, кума и попа, имъ даютъ и на этотъ разъ подарки т. е. по парѣ чулковъ и вручаютъ «бошчалукъ» для передачи жениху. Эти отдарки вносятъ въ горницу двѣ молодки, съ тѣми же церемоніями, какія мы видѣли при обмѣнѣ большаго белега.—

При возвращеніи ихъ въ домъ жениха, играетъ въ честь ихъ музыка (разумѣется—цыганская). За тѣмъ дается обѣдъ, на которомъ присутствуютъ кумъ и попъ и всѣ ближайшіе родственники жениха, приглашенные нарочно для встрѣчи тѣхъ, которые относятъ невѣстѣ перстень.

Въ домѣ же невѣсты происходятъ другого рода церемоніи. Только что перстенджіи уходятъ со двора, ближайшая рооственница невѣсты уводитъ ее въ другую комнату и тамъ купаетъ водою, подслащенною сахаромъ, для того, чтобы она своему мужу была мила и *сладка*, какъ сахаръ.

Замѣчу здѣсь мимоходомъ и то, что невѣстѣ ни въ суботу, ни въ воскресенье (день вѣнчанія) на даютъ ѣсть мяса, чтобы поѣзжане не перессорились, не подрались до крови и не перерѣзались.—

Послѣ того какъ невѣста выкупается въ сладкой водѣ, ее приводятъ въ комнату, гдѣ находятся всѣ ея подруги. Онѣ начинаютъ ее наряжать и одѣвать въ платье, присланное женихомъ. При наряжаньи дѣвушки и дѣвочки поютъ ниже слѣдующія пѣсни, а невѣста въ голосъ плачетъ точно также какъ при крашеньи ея волосъ и при заплетѣніи косъ.

Ој девојко, ој девојко неверницо!
Што си веру, што си веру не држала?
Ти се синоћ, ти се синоћ заклињаше,
Заклињаше, заклињаше. проклињаше:

Нећу оца, нећу оца да оставим,
А за свекра, а за свекра упитујеш.
Ој девојно, ој девојко неверницо!
Што си веру, што си веру не држала?
Ти се синоћ, ти се синоћ заклињаше,
Заклињаше, заклињаше, прекљињаше:
Нећу мајку, нећу мајку да оставим,
За свекрву, за свекрву упитујеш,
Ој девојко, ој девојко неверницо!
Што си веру, што си веру не држала?
Ти се синоћ, ти се синоћ заклињате
Заклињаше, заклињаше, прекљињаше:
Нећу брата, нећу брата да оставим,
За девера, за девера упитујеш.
Ој девојко, ој девојко неверницо!
Што си веру, што си веру не држала?
Ти се синоћ, ти се синоћ заклињаше.
Заклињаше, заклињаше, прекљињаше:
Нећу сестру, нећу сестру да оставим,
За з'вицу, за з'вицу упитујеш.
Ој девојко и т. д.
Ти се синоћ заклињаше, заклињаше, прекљињаше,
Заклињаше, заклињаше прекљињаше:
Оћу бити, оћу бити ја девојка,
А за драгог, а за драгог упитујеш. —

—

Не ли ти реко', девојко,
Не рани рано на воду?
Наше су воде далеко.
Чести су друми широки,
Според су лојза зелена,
У лојза појев славеји.
Први ми поје у вечер,
Други ми поје у полноћ.
Трећи ми поје у јутру.
Тај што ми поје у вечер.
—Вечерај лудо и младо!
Тај што ми поје у полноћ:
—Грли се лудо и младо!

Тај што ми поје у јутру:
—Дизај се лудо и младо!
Бела ве зора зазори,
Ситна ве роса зароси,
Вруће ве слунце огреја.—

Невѣста одѣта. Вы видите на ней одежды, которыя посланы ей женихомъ и въ которыхъ она на другой день обвѣнчается съ нимъ. На шеѣ у ней висятъ золотыя монетки (дукаты), которыя тоже женихъ послалъ ей въ первый разъ во имя «белега» (знака обручальнаго) и въ другой разъ съ перстнемъ. На головѣ ея вы видите маленкую фесочку съ однимъ большимъ въ 4 червонца золотою австрійскою монетою, покрытою слегка платочкомъ, а надъ глазами, которыя невѣста отнюдь не открываетъ, и на вискахъ висятъ тонкія позолоченныя цѣпочки. Этимъ цѣпочкамъ имя перишанъ. На плечахъ спущены въ мелкихъ косичкахъ пряди называемыя эльпезенъ въ который вплетено нѣсколько мелкихъ старинныхъ монетокъ, для того, что бы и невѣста дожила до глубокой старости какъ монетки.

По прядямъ волосъ—по эльпезену висятъ золотистыя мишурныя нитки. Надъ слегка зажмуренными глазами и по щекамъ висятъ нѣсколько распущенныхъ не заплетенныхъ косицъ. Эти косицы оставлены для того, что бы деверь подстригъ ихъ въ понедѣльникъ; изъ подстриженныхъ косъ остаются ей на вискахъ «зуљуфы» (виски). По этимъ зуљуфамъ можно только различить молодку и вообще женщину отъ дѣвушки.—Руки невѣста держитъ перекрещенными надъ желудкомъ, а надъ руками у ней перекинутъ вышитый платокъ. Она стоитъ нешевелясь, какъ статуя. Это ея стояніе зовется говѣніе. Она говѣетъ т. е. не глядитъ никуда; потупила свои глаза и почти совсѣмъ не глядитъ.

Но прежде чѣмъ невѣста станетъ въ такую позу, она въ своемъ новомъ костюмѣ прощается со всѣми своими подругами. Обнимаясь со всякою, плачетъ въ голосъ. Подруги дарятъ ей по платочку и послѣ обѣда расходятся по домамъ. Невѣста затѣмъ прощается со всѣми домашними. Обнимаетъ всякаго, плачетъ, всхлипиваетъ и при этомъ цѣлуетъ руку всякаго во домѣ безъ различія возраста и пола.

Въ это время приносятъ въ домъ невѣсты подарки (пешкиши) отъ званыхъ на свадьбу гостей,—отъ тѣхъ, которые были въ пятницу вечеромъ и тѣхъ, которые придутъ вечеромъ (въ суботу).

Ближайшіе родственники обыкновенно шлютъ зарѣзанаго и ободранаго барана, козла или козы. а другіе пріятели шлютъ—кто оку кофе, сахару, свѣчей, а кто и мѣдную посуду. Все это «ћилерција»—дружко завѣдующій экономическою стороною свадьбы—принимаетъ и записываетъ—кто что послалъ. Тоже самое происходитъ и въ домѣ невѣсты.

Въ сумерки собираются гости и гостьи какъ къ жениху, такъ и къ невѣстѣ. На воротахъ дома перваго, вы видите жениха съ шаферомъ и другими парнями, поджидающими и встрѣчающими гостей. Ко всякому изъ нихъ подходитъ прежде шаферъ, съ тѣмъ, чтобы поцѣловать руку, а за нимъ и женихъ; но теперь уже рѣдко бываетъ, чтобы кто либо протянулъ руку для цѣлованія, кромѣ кума и кумы, но въ томъ случаѣ, если кумъ и кума уже пожилыхъ лѣтъ. Иначе всѣ мужчины, цѣлуясь какъ съ шаферомъ, такъ и съ женихомъ, пожимаютъ руки съ привѣствіемъ: «срећна радость!»—т. е. счастливо да будетъ веселіе; женщины же довольствуются только легкимъ рукопожатіемъ.—Сверстники и друзья жениха, затѣмъ, отводятъ мужчинъ въ приготовленныя для нихъ комнаты, а женщины идутъ къ хозяйкѣ дома, привѣтствуютъ ее съ счастьемъ, а она ихъ отводитъ въ другія горницы.

Женихъ и шаферъ послѣ того идутъ къ куму на домъ, чтобы пригласить его въ третій разъ на свадьбу. Въ первый разъ его звали и женихъ и шаферъ вмѣстѣ, въ субботу утромъ приглашаетъ его во второй разъ только шаферъ, какъ и остальныхъ родственниковъ жениха.

Если деверь не принадлежитъ къ роднымъ, то и его зовутъ въ четвергъ, какъ и кума. Званіе старѣйка, стараго свата, т. е. тысяцкаго, въ Призрѣнѣ больше не существуетъ. Но за то по селамъ безъ стараго свата, безъ тысяцкаго не бываетъ и свадьбы.

Кумъ, вслѣдствіе приглашенія, является съ своими родственниками и друзьями обоего пола. Онъ имѣетъ право привести съ собою на свадьбу кого ему угодно, хотя бы хозяину дома и не совсѣмъ было пріятно. Предъ кумомъ идетъ молоденькій мальчикъ съ украшенными вѣнцами на блюдѣ, на которомъ около вѣнковъ насыпано немного пшеницы и «леблебніи». Когда особо поставленный на улицѣ человѣкъ вбѣжитъ въ домъ и возвѣститъ о приближеніи кума, то всѣ домашніе и всѣ ихъ ближайшіе родственники и музыканты выбѣгаютъ во дворъ, чтобы встрѣтить его съ подобающею честью. По этому случаю женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Забрини се славни Ђурђе господар,
Ка' ће Ђурђе добре госте пречекат.
Ђурђе има славну љубу разумну.
— «Не бој ми се славни Ђурђе господар!
Та ти имаш два-три ловца *) у дворе.
Пратићемо једног ловца у поље,
Да донесе пребијелу ћеницу.
Другог ловца пратићемо у море,
Да донесе белу рибу титрику,
Трећег ловца пратићемо у Очу,
Да донесе рујна вина првена.
Ти ћеш Ђурђе добре госте пречекат.

Между тѣмъ, какъ поется эта пѣсня, шаферъ и женихъ цѣлуютъ руки кума и его друзей, а равно и руку кумы и ея свиты. Затѣмъ всѣ домашнія женщины и ихъ ближайшія родственницы цѣлуются съ кумою и ея свитою, состоящею изъ ея подругъ. Послѣ этихъ цѣлованій и чмоканій, мужчины отводятъ кума и его свиту въ особо приготовленную комнату, женщины же ведутъ куму съ ея свитою въ другую комнату. Съ кумомъ въ комнатѣ бываютъ и другія ему постороннія лица, но съ его предварительнаго согласія.

Также и деверь, если онъ не состоитъ въ родствѣ съ семействомъ жениха, приводитъ съ собою на свадьбу нѣсколько человѣкъ обоего пола. И ему отводится съ его свитою особая комната, или его помѣщаютъ вмѣстѣ съ кумомъ.

Куму и кумѣ отдается особенная честь и внимательно при нихъ прислуживаютъ. Цыгане играютъ свои пьесы больше куму и, только по одобренію кума и кумы, играютъ и для другихъ свои мелодіи съ еще болѣе невыносимымъ аккомпаниментомъ ихъ турецкихъ пѣсенъ. Куму и кумѣ прежде всѣхъ подается и ужинъ. Кумъ—первая личность на свадьбѣ. Предъ накрытіемъ стола женихъ и шаферъ подходятъ къ куму и кумѣ, цѣлуютъ руку, а затѣмъ обходятъ и другихъ гостей, съ тою же цѣлью, но эти послѣдніе только прикосновеніемъ своихъ рукъ къ рукамъ жениха и шафера даютъ понять, чтобы не утруждали они себя излишнею церемоніею.

---

*) Иногда слышится вмѣсто ловца—«лава» (львовъ).

Послѣ ужина поютъ и пляшутъ подъ хороводныя пѣсни. Веселятся до глубокой ночи, а затѣмъ иные (мужчины) расходятся по домамъ, а другіе, вмѣстѣ съ кумомъ, остаются ночевать въ домѣ жениха, а зачастую утро застаетъ еще на ногахъ всѣхъ гостей въ пѣсняхъ и пляскахъ.

Въ воскресенье утромъ рано женихъ одѣвается въ свое новое платье въ присутствіи ближайшихъ родственницъ, которыя въ это время поютъ слѣдующія пѣсни:

Биљбиљ поје на ружици:—
Више зора је!
Диг'се, Јово, диг'се злато,
Купи сватове!
— А ја имам милу мајку
Скупиће ми ги.
Биљбиљ поје на ружици:
Више зора је!
Диг'се Јово, диг'се злато
Купи сватове!
А ја имам мил' девера,
Скупиће ми ги.
Биљбиљ поје на ружици:
Више зора је!
Диг'се Јово, диг'се злато,
Купи сватове!
А ја имам милу браћу,
Скупиће ми ги.

—

У пољу се пшеница класила,
Од двора се млад јунак гласио:
— «Справљај ми се лијепа девојко!»
Глас му праћа лијепа девојка:
Да ме чекаш млади младожењо;
— «Да ме чекаш још две три недеље»·
Књигу пише млади младожења:
— «Чујеш ли ме лијепа девојко!
Не чекам те ни до пола дана,
А камо ли до две—три недеље.
Берем свате, идем да те узнем,

Но да справиш свилене дарове,
Све сватима по авдес мараму,
А кошуљу куму и деверу,
Младоженьи коња и девојку».

—

Сву ноћ шетах, ништа не улових.
К'д би зора, улових девојку.
И девојку и сивог сокола
И сокола и вранога коња.
Па отидо на вр Шар планине,
Коња врза за јелу зелену,
А сокола за вишњу црвену,
А девојку за дијесну руку.
Па си лего' мало да поспијем.
К'д се диго' трећи д'н на пладне.
К'д да видим девојка гу нема,
И девојка и сокола нема.
Буди сокол и вранац га нема.
Па си одо' трага да трагујем,
Траг по трага до Статбола града.
У Стамболу, у ладну меану,
К'д да видим ту девојка беше,
Вранца дала за љуту ракију,
И сокола за црвено вино,
Себе за добра јунака.

Въ это же самое время или немного позже пробуждаютъ и невѣсту ея родныя, прикурнувшія послѣ всеночныхъ плясокъ и пѣсенъ. Когда начнутъ наряжать ее, поютъ ей слѣдующія пѣсни:

Што се бели низ широко поле?
Да л' је цвеће, да л' је божур дрво?
— Није цвеће, нит'је божур дрво.
Мајка у првић иоди.
Ћерка ју је из далек' видела,
У бело се лице целивале
И за здравље слатко упитале.
Ћерка мајку ноти'о говори:
— «Чујеш ли ме моја стара мајко!

Дај ми, мајко, триста драма злата,
Да позлатим свекрове дворове,
И свекрви скуте да позлатим,
И деверу ноже да позлатим
И јетрве златне шакаклуке
И з'овице златне белензуке».—
Мајка ћерки 'вако одговара:
— «Чујеш ли ме моја мило ћеро?
Доста с' злата од мене узела,
Више злата, а камо ли платна.
Доцкан легни, а рано се дигни.
То су свекру двори позлаћени,
И свекрву лепо послушати
То су њојзи скути позлаћени.
И девера лепо послушати,
То су њему ножи позлаћени,
И јетрву лепо одменути,
То су њојзи златне шакаклуци,
И з'овицу лепо дочекати,
Дочекати, лепше испратити,
То су њојзи златни белензуци.

—

Здравче цвеће! беру ли те моме?
— «Нит ме беру, нит ме остављају.
У сред горе камен становити,
На камену момче и девојче,
Прсте реже, те девојку рани,
Сузе рони па девојку пои.
На срамоту други му је узе,
Опет њега кумом учинио.
Па му збори млади младожења:
— «Венчај, куме, а не мој да кунеш!
— — «Ја не кунем, само срце куне:
Род родио, као врба грожђе
Кућу свио као славуј гнездо!

—

Ранило мома славеја
За девет пуни година.

Ће се мома да уда,
Луда славеја да прода.
Славеј ми мому заклиње:
— «Ако ћеш се, момо, удати,
Не мој ти мене продати.
К'д ћеш, момо, сандук редити.
И мене тури у даре,
Понеси мене са собом.
К'д ћеш ми, момо, легнати,
Тури ме, момо, на пенцер.
Рано ћу тебе будити,
Да рано дворе пометеш,
Да рано ог'ањ наложиш,
И ладне воде донесеш,
И свекра рано посипеш».

Въ то время какъ поютъ эти пѣсни въ домѣ невѣсты, при ея наряжаньи, въ домѣ жениха поѣзжане приготовляются идти за невѣстой. Имъ поются по этому случаю, особыя пѣсни, которыми ихъ и напутствуютъ при отходѣ:

Бела вила град градила
Ни на небу, ни на земљи,
Но на грани од облака,
Де ми сокол гнездо вије,
Гнездо вије лепо поје,
И ту су ми до три врата:
Једна врата гол' од злата,
Друга врата од дуката,
Трећа врата од бисера.
Ту ми мајка радост чини,
Радост чини, сина жени.
У дворима златни столи,
У столима сви сватови,
Међу њима мила мајка,
Мила мајка младожење.
У руке јој китна здравка,
Њом наздравља милу куму,
Овако му наручује:
«Чујеш ли ме мили куме!

Полазите, поодите,
Ићићете у сватове,
У сватове за девојку,
Да светујеш младожењу,
Да к'д буде близу двора,
Близу двора девојкиног,
Мудро д' иде, тио д' збори,
Да не гледа у дарове,
Дарове је свет градио,
Но да гледа у девојку,
Је ли рода големога,
Је ли соја господскога.
Ко год види младожењу,
Свак га фали, да не куди.
Благо мајки што родила!
Благо оцу што га има!
Втаго сестри што се куне!
Благо љуби што ће љубит!—

—

Сумбул цвеће мави и зелено,
Моје срце јадно и чемерно.
Синоћ ми се препросило драго
У чаршију за дућан комшију,
У ма'алу за мога јарана,
На ме зове девер да му будем.
А све мислим, да ли да му идем.
Да му пођем, стра' ме неће доћи.
Но ћу поћи да знам неће доћи.
Кд ћу дувак на глави јој градит,
Ја ћу драгу у лице пољубит.
Кд ћу прстен на прст јој турити,
Ја ћу драгу за руку стиснути.
Кд јој станем чизме облачити,
За здраво ћу душом узда'нути.

При выходѣ поѣзжанъ изъ дома жениха, цыгане-музыканты должны выдти первые изъ воротъ и идти впереди поѣзда до дома невѣсты, затѣмъ до церковной ограды и на обратномъ пути поѣзжанъ съ новобрачными. Впереди всѣхъ поѣзжанъ идетъ кумъ съ

отцомъ жениха, а предъ ними идетъ мальчикъ съ вѣнцами. Женщины идутъ позади всѣхъ. Какъ только поѣздъ двигается отъ воротъ дома, женщины поютъ слѣдующія пѣсни:

Свадио се Леко и Никола,
Свадили се за једну девојку.
Лека сабра триста и три свата,
А Никола двести и два свата,
Право иду за једну девојку.
Лека пође кроз гору зелену,
А Никола пољем широкијем.
Једног сата нашли се у врата,
Пред дворима лијепе девојке.
По два и два улазе на врата,
По четири за софру седоше.
Излазили девојкина браћа
И извели своју милу сестру,
Па овако њојзи беседили:
—«Љуби, сестро, кога теби драго»!
Она била умна и разумна,
Узела је т'ике бошчалуке,
Даровала до два младожење,
Па им одна 'вако говорила:
— «Чујете ли до два млодожење!
Љуба нећу бити ни једноме,
Но ћу бити сестра обојици»! —

—

Два славуја сву ноћ препојаше,
Под пенцером у башчи зеленој:
Дочула и' царева девојка,
Па упита два млада славуја:
«Ој Бога вам два млада славуја!
Да л' сте браћа, да ли братучеди?»
Па говоре два славуја млада:
— «Нисмо браћа нит' смо братучеди,
Но два друга од зелена луга.
Имали смо још једнога друга,
Па смо чули да се оженио,
Те идемо снау да видимо,

Голем поклон снаји ми носимо:
Два цердана и три перишана,
Две местије златом извезене,
Струк босилка из цареве баште,
Корен му је од сувога злата,
Лишће му је од ситна бисера.

—

Што је лепа перуника,
Покрај мора насађена!
На Дунав је донесена,
Па говори перуника:
«Ој Дунаве, ти Дунаве!
Што ми врло мутан течеш?
Да л' те муте вилски коњи?
Да л' девојке платно беле?
Да л' невесте лице мију,
Лице мију с' перишаном,
Ил' сватови за девојку?
Јено Дунав одговара:
— «Чујеш ли ме перунико».
Је л' ме питаш, казаћу ти:
Што ја врло мутан течем,
Не муте ме вилски коњи,
Нит' девојке платно беле,
Нит' невесте лице мију,
Но сватови за девојку.
По њим' трчи мила сестра,
Мила сестра младожење;
— «Стан', постани мили брате! —

Продолженіе этой пѣсни почти тоже, что въ пѣснѣ:
«Бела вила град градила».

— Стан', постани мили брате!
Да ти сестра нешто каже,
Шта т' је мајка поручила:
Кд' ћеш бити близу двора,
Близу двора девојкина,
Да не гледаш у кошуљу,

Нит' да гледаш у дарове.
Мудро иди, ти'о збори.
Свак, да фали, да не куди
И да гледаш у девојку:
Је л' је рода големога,
Је л' је соја господскога.
Дарове је друг градио
Пошуљу је мајка ткала,
Но ти гледај у девојку
Ка' је ликом, ка' је сојем.
Ко да види, свак да фали:
— «Благо оцу што га има,
Благо мајки што родила,
Благо брату крило што има,
Благо сестри што се куне,
Благо љуби што ће љубит». —

—

Вози ми се т'нка, т'нка лађа,
И у лађи Инђија девојка.
Пред њу ми је ђерђев од мерђана
На ђерђеву платно сарајевско.
Златом везе и песму ми пева:
Аргован' бане земље незнане!
Је л' ме узми, је л' ми право кажи,
Јелпезен ми у плећи расте,
Прстени ми у прсте урасли,
Бел перишан у чело расте,
Ситан ђердан у грло расте,
— Чекај душо дори до јесени,
Да саковем три рала кочије,
Прва рала чо'ом ће покријем,
Друга рала зеленом кадифом,
Трећа рала свиленом кутнијом,
Шћо ће бидне чо'ом покријене
Туј ће бидне моја стара мајка,
Шчо ће бидне зеленом кадифом,
Туј ће бидне моја мила сестра.
Шћо ће бидне свиленом кутнијом,
Туј ће бидне моја мила сна'а

При приближеніи поѣзжанъ къ дому невѣсты, кумъ и деверь отправляютъ одного или двухъ парней съ «здравицею» (плоскою), наполненною виномъ съ порученіемъ возвѣстить, что поѣздъ подходитъ уже къ дому. Этимъ «передовымъ» даютъ въ домѣ невѣсты по платку и они спѣшатъ возвратиться къ поѣзжанамъ. Между тѣмъ невѣстины поѣзжане всѣ выходятъ во дворъ, чтобы встрѣтить у воротъ поѣзжанъ жениха.

Только что этотъ поѣздъ подойдетъ къ дому невѣсты, женщины начинаютъ пѣть ниже слѣдующую пѣсню. При этомъ пришедшія съ поѣздомъ молодки снимаютъ свои авлији, т. е. бѣлые, широкіе, длинные утиральники, которые служатъ женщинамъ головнымъ уборомъ вмѣсто шалей и шляпокъ.

Пѣсня, которую онѣ поютъ при входѣ въ ворота дома невѣсты—слѣдующая:

Болно лале у башчи болује.
— Болно лале! да л' те боли глава?
— Да не боли, не би боловало.
Под њег простре мекане душеке,
А под главу кутније јастука,
И покри га кумашом јорганом.
Болно лале једва проговара:
— «Ил' ме узни, или ме отпушти».
— «Мала момо! како да те узнем»?
«Јер за мене врло си малена».
— «Малено је зрно леблебије,
Но га једу мезе по ракије.
Малено је зрно од бисера,
Њега носе госпоје под грлом.
Малена је птица јаребица,
Њу ми носе госпоје на руке».
— «Чуј ме, драги, ја малена нисам,
Ја сам теби сада до појаса,
До годиње теби до рамена,
А до друге с тобом у душеку,
А до треће проплакаће дете,
Проплакаће у седеф колепке».—

Въ то же время женщины, стоящія на дворѣ дома невѣсты поютъ въ свою очередь слѣдующую пѣсню:

Изникнала јела зелена
Под њом ми мома болује.
Буди је стара мајчица:
— «Дизај се ћеро малена!
Ето ти иду сватови».
Болна јој ћера говори:
— «Рекни им мила мајчице!
Нека ме мало чекају,
Још пис'м јагл'к навезла».
— «Дигни се ћеро малено!
Ја с'м ти јагл'к навезла,
Белом га свилом лозила,
Жутијем златом пунила».—

Между тѣмъ какъ раздаются пѣсни женщинъ со двора невѣсты и съ улицы, а поѣзжане входятъ во дворъ, невѣста съ извѣстнаго ей мѣста осматриваетъ ихъ черезъ сито и перстень, точно также какъ это она дѣлала при перемѣнѣ «большаго белега» т. е. когда ей принесенъ былъ перстень.

Когда всѣ поѣзжане войдутъ во дворъ, тогда женщинъ отводятъ въ горницу, гдѣ уже невѣста встала въ свою позу «говѣнья», а мужчинъ отводятъ въ другую избу. Женихъ окутавшись въ бурку или тулупчикъ, какъ и его шаферъ, остается во дворѣ вмѣстѣ съ его друзьями.

Поѣзжанъ въ домѣ подчуютъ вареньемъ, водкою и кофеемъ. Во время угощеній деверь и другой мальчикъ изъ дома жениха или его ближайшій родственникъ, котораго называютъ «гужни девер», встаютъ съ своихъ мѣстъ и цѣлуютъ руку кума, а затѣмъ отцовъ жениха и невѣсты. Послѣ этой руко-цѣловальной прелюдіи одинъ изъ домашнихъ невѣсты отводитъ ихъ къ ней въ комнату. Но нѣтъ скачка безъ препятствій. Только что они хотятъ перешагнуть порогъ той комнаты, какъ одна изъ свадебныхъ кухарокъ захлопываетъ имъ подъ носомъ двери изнутри, будто для того чтобы не впускать ихъ къ невѣстѣ, а главное для полученія обычнаго пешкеша изъ нѣсколькихъ копѣекъ. У деверя въ рукахъ дувакъ а у «гужнаго девера» вышитые черевики и красные сапоги. Въ послѣдніе ставятъ нѣсколько мелочи изъ ходячихъ денегъ, а также нѣсколько старыхъ монетокъ. Деверь беретъ одинъ черевикъ и три раза надѣваетъ невѣстѣ на ногу и снимаетъ и затѣмъ обуваетъ ее въ сапоги и накидываетъ ей на голову дувакъ. Не забудемъ

сказать и то, что невѣста съ надлежащею церемоніею обязана поцѣловать прежде имъ руки, когда они къ ней подходятъ.

Во время обряда обуванія и надѣванія дувака женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Што лепо под ноћ погледати *)
Жуту дуњу међу листовима,
Нашу снау међу деверима.
Девер снаји потио говори:
«Ој снашице—питома ружице!
Да л' си расла бора гледајући?
Ил' мојега брата чекајући»?
Снаша њему потио говори:
— «Чујете ли два млада девера!
Не с'м расла бора гледајући,
Ни твојега брата чекајући,
Но с'м била једина у мајке,
Шећер јела, благи шербет пила,
Свилу прела, на памук седела».

Невѣста деверьямъ даритъ по одному выпитому шолкомъ и золотомъ въ пяльцахъ платочку. Находящіяся при невѣстѣ молодки кладутъ имъ эти платочки на правое плечо. Потомъ они, являясь къ куму и отцамъ жениха и невѣсты, цѣлуютъ имъ руки какъ и прежде. Этимъ дается сигналъ для поѣзжанъ вставать и выходить во дворъ. Тогда находящіяся тамъ женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Што седите кићени сватови?
Што седите, те не по'одите?
Ви узните мајку јунакову,
Нек' се скиње низ високи чардак,
Нек' улегне у башче зелене,
Нек' откине цвеће каранфиља,
И нек' узне ружицу црвену,
Нек' састави ружу и каранфиљ,
Како данас момка и девојку.

*) 26 лѣтъ тому назадъ за невѣстою приходили поѣзжане въ 2 ч. вечера послѣ захода солнца т. е. около 8 ч. поэтому въ пѣсни стоитъ выраженіе: под ноћ (предъ ночью).

Между тѣмъ поѣзжане выходятъ во дворъ и тамъ ждутъ, пока невѣста простится съ роднею. Прощаніе происходитъ такъ: родители и ближайшіе родные подходятъ къ невѣстѣ. Она цѣлуетъ имъ руки, по заученой манерѣ, а они ее обнимаютъ и цѣлуютъ въ щеки. Невѣста при этомъ плачетъ на взрыдъ, а женщины свидѣтельницы этой трогательной сцены поютъ слѣдующую пѣсню:

Вруħо сунце на за'оду *)
Оħе да заħе, оħе да заħе.
Наша мома на по'оду,
Оħе да поħе, оħе да поħе.
Жали мајку да остави,
Неħе да поħе, неħе да поħе.
Казаше јој за свекрву,
Оħе да поħе, оħе да поħе.
Вруħо сунце на за'оду,
Оħе да заħе, оħе да заħе.
Наша мома на по'оцу,
Оħе да поħе, оħе да поħе.
Жали браħу да остави,
Неħе да поħе, неħе да поħе.
Казаше јој за девера,
Оħе да поħе, оħе да поħе.
Вруħо сунце на за'оду
Оħе да заħе, оħе да заħе.
Наша мома на по'оду,
Оħе да поħе, оħе да поħе.
Жали сестре да остави,
Неħе да поħе, неħе да поħе.
Вруħо сунце на за'оду
Оħе да заħе, оħе да заħе.
Наша мома на по'оду
Оħе да поħе, оħе да поħе.
Жали снаје да остави,

*) Начало этой пѣсни показываетъ, что поѣзжане приходили за невѣстою къ вечеру или къ ночи при заходѣ солнца, и вѣнчаніе совершалось ночью вѣроятно «страха ради турецкаго». Теперь эту пѣсню начинаютъ такъ: сунце ми је на огреју, оħе да греје, (солнце восходитъ и начинаетъ грѣть) потому что за невѣстою теперь приходятъ рано утромъ.

Неће да пође, неће да пође.
Казаше јој за јетрве
Оће да пође, оће да пође.
Вруће сунце на за'оду
Оће да зађе, оће да зађе.
Наша мома на по'оду
Оће да пође, оће да пође.
Жали бабу да остави,
Неће да пође, неће да пође.
Казаше јој њеног свекра, —
Оће да пође, оће да пође.
Кад је вид'ла младожењу
Тада је пошла, тада пошла *).

Невѣсту ведутъ подъ руки братья ея, если таковые есть, иначе ведутъ ее два ближайшіе двоюродные братья, хотя бы они были еще мальчики лѣтъ девяти. На плечахъ ихъ вы видите по вышитому платочку, которые подарены имъ отъ имени невѣсты. Невѣсту на пути къ церкви сопровождаютъ молодки. Родители на вѣнчаніе дечери не ходятъ. Свадебная эта процессія идетъ медленно. По пути невѣстины поѣзжане поютъ слѣдующія пѣсни:

Стамболска се врата отворише,
Улегоше кићени сватови,
Да изведев стамболску девојку.
Тд говори девојкина мајка:
— «Чујеш ли ме зете ђувегија.
Ћерка ми је много ађамија,
Не мој ми гу одвише љубити».
Говори зете ђувегија:
— «Чујеш ли ме девојкина мајко!
Ако ти је ћера ађамија,
Коваћу гу од сребра колепку,
Дањом ћу гу у колепку љуљат,
Ноћом ћу гу у постељи љубит.

—

*) Эту пѣсню сокращаютъ въ своихъ варіяціяхъ; смотря по тому есть ли отецъ, братъ, снохи, то пѣсня удлиняется; если же таковыхъ нѣтъ, то и пѣсня выходитъ довольно короткая.

Задремала лијепа девојка
Међу кума и међу девера.
Нико не гу од сватова виде,
Сал гу виде млади младожења.
— «Не плач', не жал' лијепа девојко!
Неје моја мајка као твоја,
Моја мајка у вечер се кара,
А у јутру ни абера нема».
Проговара лијепа девојка:
Младоженьо, грано босилькова!
Што излазиш сетан, невесео?
Да ли ти је ђокац постанаја?
Да ли ти је благо не станало?
Да ли ти је девојка куђена?»
Одговара млади младожења:
—«Чујеш ли ме лијепа девојко!
Нити ми је ђокац постанаја,
Нити ми је благо не станало,
Него ми је девојка куђена».
Проговара лијепа девојка:
—«Младоженьо грано босиљкова!
Кој' ти река': ленива, дремљива,
Боловаја девет годин дана!
Боловаја и санка немаја!
Кој' ти река': рђавога рода,
Не имао од срца порода!»

Только что невѣста переступитъ порогъ своего дома, поѣзжане жениха двигаются въ путь съ цыганскою музыкою впереди; за ними слѣдуютъ поѣзжане невѣсты также съ своими музыкантами. Мы выше привели пѣсни, которыя поютъ поѣзжане невѣсты и женщины ее сопровождающія; а теперь сообщу пѣсню, которую поютъ поѣзжане жениха:

Кроз гору иду сватови,
Иван-бег стоји пред дворе.
Рукама чунгур удара,
Устима броји сватове,
А срцем љуби девојку.
Дозива брата Аврама:

«Авраме, брате рођени!
Ти слегни доле, у а'ре,
Извади коња дората,
Те иди доле у поље—
Под бео чадор јенђиски,
Те узми лепу девојку,
Да она у нас преноћи,
Пронашли смо се рођаци».
Отице Аврам у а'ре,
Изведе коња дората,
Па оде доле у поље
Под бео чадор јенђиски,
Па њима 'вако зборио:
«Чујете ли ме јенђије!
Дајте ми лепу девојку!
Пронашли смо се рођаци,
Нек' она у нас преноћи».
Погледаше се јенђије,
Да даду лепу девојку.
Говори лепа девојка:
«Чујете ли ме јенђије!
Од како сам се родила,
Још нигде несам ноћила,
Па ћећу ни сад да ноћим».

И пољзжане невѣсты не идутъ молча впереди ея. И они поютъ:

Вранац коњиц росну траву пасе,
Саат пасе, а два ослушује·
Де девојка своју мајку моли:
Дај ме, мајко, за јунака драга,
Што 'но ми је јдини у мајке.
Да знам јадна, млад да ће ми љубит,
Да ја зађем кроз гору зелену,
Да саберем свакојака цвећа,
А највише румене ружице,
Да наместим ђуљ-суј од ружице,
Да намажем моје бело лице,
Кд да љуби, све да му мирише.

Да знам јадна, стар да ће ме љубит,
Сабрала би свакојаке траве,
Понајвише горке чемерике,
Да извадим ђуљ суј од чемера,
Да намажем моје бело лице
Да кд љуби, да му иде горко! —

Не будь цыганъ музыкантовъ, которые ударяютъ въ бубны и пилятъ на скрипкахъ болѣе или менѣе веселыя пьески, свадебная процессія показалась бы всякому, въ первый разъ видящему ее, скорѣе похоронною процессіею. Пѣсни всѣ поются протяжно, даже въ носъ, какъ будто во всѣхъ нотахъ стоитъ бемольный тонъ. Никакого веселья нѣтъ; при томъ поютъ большею частью такъ: кто въ лѣсъ, кто по дрова, особенно мужчины, на канунѣ клюкнувшіе порядочно и не выспавшіеся хорошенько, а женщины не доспавшія. Поѣзжане жениха поютъ свою пѣсню тогда, какъ женщины слѣдующія за ними поютъ свою. При этомъ вы слышите страшный диссонансъ въ пѣсняхъ поѣзжанъ предшествующихъ предъ невѣстою и женщинъ слѣдующихъ за нею.

Приведя въ церковь невѣсту, ея братья или двоюродныя братья, цѣлуясь съ шаферами жениха, передаютъ ее имъ. Затѣмъ вся свита провожавшая невѣсту до церкви возвращается къ ней въ домъ. Тамъ угощаютъ ихъ кофеемъ и затѣмъ всѣ расходятся по домамъ, и тѣмъ кончается свадьба въ домѣ невѣсты.

Прежде чѣмъ попъ начинаетъ совершать таинство брака надъ обрученными въ домѣ, жениху—шаферы (момки), а невестѣ—подруги (момковицы) отпетливаютъ одежды, развязывая узлы для того, чтобы кто нибудь не связалъ («везао») жениха т. е. чтобы посредствомъ ворожбы и колдовства не сдѣлалъ жениха неспособнымъ для брачной жизни; а также чтобы никто не «завезао» и ее т. е. чтобы она не сдѣлалась неспособною къ дѣторожденію. Кромѣ того спѣшатъ сунуть жениху и невѣстѣ въ карманы по одному волоцкому орѣху съ ртутью внутри. Это дѣлается для того, чтобы никто изъ живыхъ не могъ сдѣлать зло, когда имѣется въ карманѣ «жива» (ртуть). Орѣхи потомъ бережно хранятся новобрачными въ сундукѣ.

Если случится, что во время вѣнчанія погаснутъ свѣчи въ рукахъ жениха и невѣсты, то никто не сомнѣвается, что вѣнчающіеся скоро помрутъ.

При вѣнчаніи, невѣста старается слегка, какъ бы по ошибкѣ,

наступить на ногу жениху для того, что-бы орудовать имъ по своему, подчинить его своей волѣ

Если невѣста изъ другого города или села, то готовять бѣлую лошадь для ея въѣзда въ городъ или село жениха. Бѣлая лошадь представляетъ собою эмблему невинности дѣвушки. Въ недавнее время и въ городѣ, какъ это еще не вывелось изъ обычая въ Скутари, Ипекѣ и др. городахъ, привозили невѣсту въ церковь для обвѣнчанія на бѣломъ мирномъ конѣ.—

Тотчасъ-же послѣ вѣнчанія женихъ съ своимъ шаферомъ уходитъ домой, а поѣзжане идутъ медленно за нимъ, какъ они шли и до церкви. На пути опять поютъ не веселѣе прежняго.

Приближаясь къ дому, къ которому стараются возвратиться другою улицею, поѣзжане посылаютъ двухъ парней съ вѣстью о ихъ приближеніи. Этимъ передовымъ (мюждеджіямъ) даютъ, какъ и въ домѣ невѣсты, по одному платочну, а на ворота выходитъ дружко съ рѣшетомъ, наполненымъ ячменемъ. Въ то время какъ поѣзжане здороваются съ стоящимъ на воротахъ только что обвѣнчаннымъ женихомъ и входятъ въ домъ, дружко бросаетъ на нихъ горсти того ячменя выражая этимъ желаніе, что-бы сноха была плодородна.

При входѣ въ ворота, невѣста переступаетъ порогъ правою ногою, что бы всѣ ея работы въ домѣ были правильны. Тутъ же снимаютъ съ нея дувакъ; при чемъ поютъ слѣдующую пѣсню:

Довикајте кума и девера
И младог момка младоженьу,
Да скинемо дувак снашици,
Да видимо милу снашицу,
Да л' је бела и румена,
Да л' је т'нка и висока,
Да л' је соја господскога.
Довикаше кума и девера
И младога момка, младоженьу,
Па скина'у дувак снашици.
Бела бѣше и румена,
Т'нка бѣше и висока,
Соја бѣше господскога *)

*) Считаю нужнымъ оговориться, что теперь перестаютъ уже пѣть эту пѣсню; должно быть потому, что снимаютъ дувакъ съ невѣсты тотчасъ же на дворѣ, когда ее приводятъ изъ церкви утромъ послѣ вѣнчанія. Прежде

Доведя потомъ молодую до середины двора, подносятъ ей мальчика, большею частью племянника ея мужа; она цѣлуетъ ему руку, вручая въ подарокъ чулки. Этотъ эпизодъ съ ребенкомъ зовется «наконьче», должно быть потому, что въ былое время, когда невѣсту привозили изъ церкви на конѣ въ домъ свекра, ей сажали мальчика на колѣна, что-бы она поцѣловала ему руку. Этотъ обычай сохранился въ Дибрскихъ селахъ и доселѣ.

Послѣ этого доводятъ сноху до дверей кухни, подносятъ ей на тарелкѣ немного меда. Она указательнымъ и среднимъ пальцами прикасается къ меду, чтобы затѣмъ дотронуться три раза къ притолкѣ дверей, выражая этимъ общее желаніе домашнихъ, чтобы новобрачная была всегда мила и любезна. Послѣ этого тотчасъ же выносятъ сладкій пирогъ на подносѣ и ставятъ его на ея голову. Находящіеся тутъ молодые парни стараются наперерывъ другъ предъ другомъ ухватить кусочекъ того пирога, чтобы скорѣе всѣхъ и ранѣе жениться. И матери стараются урабить какой-нибудь кусочекъ того пирога для своей дочери въ тѣхъ же видахъ, чтобы она вышла замужъ поскорѣй.

Введя молодую въ кухню, домашніе даютъ ей прикоснуться къ цѣпи, висящей надъ очагомъ для того, чтобы была привязана къ дому какъ та цѣпь и чтобы не шаталась по сосѣдямъ безъ дѣла. Затѣмъ, подводятъ ее къ солонкѣ. Она беретъ немного соли и бросаетъ по щепоткѣ соли во всякій котелокъ на огнѣ съ варящимся кушаньемъ для того, чтобы она была также мила для всѣхъ, какъ вкусна пища, посоленая вмѣру.

Между тѣмъ какъ новобрачная все это выдѣлываетъ, въ силу требованій обычая, свекровь садится на скамейку по среди кухни. Невѣста подходитъ къ ней, цѣлуетъ ей руку и дарить ей рубашку, а свекровь отдариваетъ ее тотчасъ же серебренымъ перстнемъ. При этомъ разыгрывается молодежью обыкновенный фарсъ невѣжественнаго свойства. Ради шутки одинъ изъ парней разливаетъ подъ скамейкою воду съ криками: «свекровь подмочилась» (отъ удовольствія!).

Послѣ этого парни собираютъ мужскія фески, и, складывая ихъ

лѣтъ 25 тому назадъ бракосочетаніе совершалось ночью, и новобрачная должна была всю ночь оставаться въ дувакѣ до самаго завтрака на другой день. Только-тогда т. е. послѣ завтрака снимался съ новобрачной дувакъ. Для чего приглашались кумъ и деверъ, а также и новобрачный для присутствія при той церемоніи.

въ мѣшокъ, заставляютъ невѣсту три раза присѣсть на немъ, для того, чтобы она рождала дѣтей мужскаго пола.

Такъ какъ больше ничего не остается невѣстѣ дѣлать, ставятъ ее въ уголъ «говѣть», т. е. стоять, какъ она уже стояла у матери наканунѣ, когда ее одѣли въ одежды, посланныя ей женихомъ.

Она при этомъ должна цѣловать руку всякому, мимо ея проходящему. При невѣстѣ стоитъ безотлучно одна изъ молодокъ. Ее зовутъ момковица (подружка).

Поѣзжане, напившись кофе, расходятся по домамъ. На обѣдъ остается кумъ съ своею свитою, деверь, дружко и всѣ женщины.

Невѣста съ момковицею (подружкою) стоитъ больше времени въ комнатѣ, гдѣ находится кумъ. Женщины въ это время поютъ слѣдующую пѣсню:

Деспот чини два радоста мила;
Сина жени, милу ћерку дава,
Ћерку дава у Босну широку,
Сина жени из Будим' девојком.
Извадио чо'у нерезану,
Извадио коње неседлане,
Па сам деспот у столове седи,
Па светује своју милу ћерку:
— «Чујеш ли ме моја мила ћеро!
Ће про'одиш три горе зелене,
Две јелове, трећу јасенову,
Гором иди, гору не задевај.
Воду гази, копиту не кваси.
Путом иди, пра'а не подизај!»
Како гу је отац световаја,
Тако га је ћерка послушала.
Кд ми прошла три горе зелене,
Две јелове, трећу јасенову,
Гором ишла, гору не задева,
Воду гази, копиту не кваси,
Путом иде, пра'а не подиза.
Љуто писка ћерка деспотова:
— «Авај мене до Бога милога!
Што сам прошла три горе зелене,
Да сам зашта, теке ни заошто».

Говорив гу два млада девера:
«Трај, не плачи, наша снао мила!
Ако си ни горе про'одила,
Кд ћеш доћи у наше дворове,
Ти ћеш носит свилу и кадифу,
Свилу прести, на памук седети,
А низати бисер и дукате,
Себ' у косе, а драгом' на сабљу».

Въ то время, какъ ставятъ по срединѣ комнаты столъ для обѣда куму и кумѣ, женихъ угощаетъ ихъ и всѣхъ оставшихся въ домѣ гостей водкою подслащенною сахаромъ и подкрашенною красною краскою. Всѣ безъ исключенія должны выпить эту водку, хотя бы иныя никогда не пили спиртныхъ напитковъ. Водка сладкая и красная дается для того, чтобы новобрачные были здоровы и веселы, постоянно румяны.

Во время обѣда кумы, молодки домашнія, а равно и гостьи и родственницы жениха стоятъ на ногахъ, и прислуживая, поютъ слѣдующія пѣсни:

Фала Богу, фала јединоме!
Пије вино краље и краљица.
Краљу служи младо азнатарче,
А краљици Ружица девојка.
Туј говори краље господаре:
— «Чујеш ли ме краљице госпоћо!
Да узнемо Ружу азнатару».
Мука стаде краљици госпоћи,
На руци јој дванаест прстена,
Тринајеста бурма позлаћена.
Сад ми маши своју десну руку.
Ударила Ружу по образу.
Дванајес јој отворила рана,
Образи јој облише се крвљу,
Црни очи на земљу падоше.
Мука стаде Ружици девојки.
Писнула је, у Бога се чуло:
— «Авај мене до Бога једнога!
Што сам теби криво учинила?»
Пожали је госпоћа краљица:
— «Не бој ми се Ружице девојко!

Даћу теби до два добра коња,
Даћу теби до два нова града,
И даћу ти младо азнатарче».
Ал' говори Ружица девојка:
Нефала ти краљице госпођо!
Што ће мени до два добра коња,
Кд не видим млада да и' јашем?
Што ће мени до два нова града,
Кд не видим да по њима одим?
Што ће мени младо азнатарче,
Кд не видим млада да га љубим?»

—

Што је лепо под ноћ погледати.
Низа Саву и златно Дунаво,
Де господа рујно вино пију.
Пред њима је софра позлаћена,
И на софри славеј т'нко грло,
А до њега сојка лепо-пера.
Славеј сојки ти'о проговора:
«Чујеш ли ме Сојко лепо-пера!
Ја да имам твоје лепо перо,
Све би редом госте накитио».
Сојка слави поти'о говори:
Чујеш ли ме славеј т'нко грло!
Ја да имам твоје т'нко грло,
Све би редом госте распојала
И полепо госте веселила».

Поется также и слѣдующая пѣсня:

Што је лепо погледати,
Де господа рујно вино пију.
Пред њима је од злата трпеза,
На трпези сиви сокол седи,
Златне су му ноге до колена,
И оба два крила до рамена,
На глави му круна од бисера.
А у кљуну московска ружица.
Питајте га поредом господа:

«А Бога ти сив зелен соколе!
Ко ти злати ноге до колена?
И оба два крила до рамена»?
Сиви соко пoти'o говори:
Цар ми злати ноге до колена,
А царица крила до рамена.
Имам драга у Бечу златара,
Златио ми круну од бисера.
Имам брата у Московска града,
Пратио ми Московску ружицу».

Послѣ обѣда кумъ и кума съ своею свитою выходятъ изъ столовой въ сѣни или крыльцо; садятся тамъ, чтобы выпить еще одинъ-другой стаканъ вина. Въ это время выводятъ новобрачную для цѣлованія рукъ всякаго при кумѣ находящагося. Кумъ по этому случаю даритъ ей золотую монетку (турецкій червонецъ) въ 20—30 піастровъ, а она ему вручаетъ рубашку. Остальные гости и гостьи дарятъ новобрачной по 3—5 піастровъ. Затѣмъ кумъ встаетъ и уходитъ; его провожаютъ всѣ домашніе до воротъ съ музыкою.

Этимъ и кончается свадьба для постороннихъ гостей, но ближайшіе родные жениха съ семействами остаются до другаго дня, чтобы повеселиться еще всю ночь.

Около полночи сводятъ новобрачныхъ въ отведенную для нихъ комнату, если, впрочемъ, въ понедѣльникъ нѣтъ никакого праздника или усѣкновеніе Предтечи не падаетъ на понедѣльникъ.

Сводятъ новобрачныхъ слѣдующимъ образомъ:

Момковица (подружка невѣсты) вмѣстѣ съ молодками изъ родныхъ жениха приготовляютъ постель въ комнатѣ, а если нѣтъ таковой по бѣдности отца жениха, то и въ погребѣ или чуланѣ. При постелѣ ставятъ вина и конфеты для «младенцевъ» — (молодыхъ). Молодой межъ тѣмъ цѣлуетъ руку своихъ родителей *) и старшихъ въ домѣ и потомъ вмѣстѣ съ момкомъ (своимъ шаферомъ) уходитъ въ ту комнату или чуланъ, получая надлежащія инструкціи отъ шафера. Точно также и молодая цѣлуетъ руки

*) По этому случаю иныя матери плачутъ чуть не навзрыдъ, должно быть потому, что съ этого момента сынъ ея разлучается морально съ нею и привязывается больше къ женѣ своей.

в сѣхъ присутствующихъ и отводится момковицею (подружкою) къ мужу съ предварительно данными и ей инструкціями со стороны момковицы.

При входѣ въ комнату или чуланъ молодая цѣлуетъ руку мужу въ знакъ того, что онъ старше ея въ домѣ. Затѣмъ она помогаетъ ему раздѣться, но также и онъ принужденъ раздѣть ее, потому что молодая стыдится раздѣться предъ мужчиною, котораго въ первый разъ въ жизни видитъ, хотя съ нимъ и обвѣнчалась.

Молодки, родственницы новобрачнаго, зачастую подговариваютъ молодую не отвѣчать молодому ни на какіе вопросы въ эту ночь и совсѣмъ не говорить ни слова.

Прежде при сведеніи молодыхъ, родня молодаго позволяла себѣ разнаго рода безчинства: стучали безобразно въ двери комнаты молодыхъ, разбивали посуду, горшки. Впрочемъ теперь это безобразничаніе со дня на день искоренястся.

На зорѣ момковица стучитъ въ двери, гдѣ находятся молодые, давая тѣмъ новобрачной знакъ, что пора встать и подарить своему мужу «бошчалукъ», что и дѣлаетъ она при руководствѣ момковицы. Мужъ же даритъ ей, смотря по состоянію, отъ 1 до 30 золотыхъ монетокъ (по 5—10 піастровъ). Молодая затѣмъ одѣвается въ одежды изъ своего приданаго и приготовляется поливать изъ рукомойника воду всѣмъ, которые встаютъ отъ сна.

Между тѣмъ момковица съ другими женщинами спѣшатъ къ брачному ложу, чтобы видѣть знакъ дѣвичьей невинности на простынѣ. И бываютъ опечалены, если этого знака не видятъ, не потому, чтобы сомнѣвались въ невинности молодой, но скорѣе потому, что убѣждены, что кто нибудь «связалъ» молодаго ворожбою и колдовствомъ, что онъ не могъ исполнить «великую тайну» брака.

Въ то время, какъ эти женщины предаются грусти и печали вслѣдствіе суевѣрія, молодая съ веселымъ лицомъ поливаетъ изъ рукомойника воду всякому подходящему къ ней и получаетъ подарки отъ умывающихся. Они бросаютъ ей въ тазъ монетки и перстни. Молодежь немедленно составляетъ «коло» подъ слѣдующую хороводную пѣсню:

Добро јутро, мала момо!
Чија беше ти?
Убило те моје добро,
К'д ме не знаш ти!

Ја сам ћера ћир Јована,
Ђердос'о ме ти!
Јован има много блага,
Из'о му га ти!
Добро јутро, мила момо,
Чија беше ти?
Убило ти моје добро,
К'д ме не знаш ти!
К'д бесмо у одаје
Само ја и ти
К'д низасмо ред дуката
Само ја и ти!

Послѣ того является на сцену деверь съ зеркаломъ и гребешкомъ и подстригаетъ молодкѣ тѣ волосы, которыя у ней спущены надъ щеками и такимъ образомъ дѣлаются такъ называемыя «зуљуфи», которыя она носитъ до старости и зачесываетъ ихъ за уши только въ случаѣ смерти своего мужа.

Првичъ.

Первичемъ называется первое взаимное посѣщеніе родни новобрачныхъ послѣ свадьбы. Это бываетъ тоже съ нѣкотораго рода церемоніею.

Если молодой изъ бѣдныхъ людей, то онъ шлетъ своего момка (шафера) съ «здравицомъ», т. е. съ баклагою вина въ домъ своей молодой жены, съ приглашеніемъ на «визитъ». Если же молодой принадлежитъ къ числу зажиточныхъ людей, то онъ приглашаетъ родню жены на ужинъ.

Тесть или теща съ нѣсколькими родными и ближайшими друзьями — (мужчины и женщины) — идутъ «на визитъ или на ужинъ». При этомъ соблюдается, чтобы число гостей было нечетное. При выходѣ изъ дома молодыхъ, родные молодой дарятъ ей по нѣсколько копѣекъ.

Смотря по тому, на визитъ только или на ужинъ были приглашены родные новобрачной, по поводу «првича» въ домъ зятя, точно также и родные зятя приглашаются на ужинъ или только «на визитъ. При выходѣ молодыхъ изъ дома тестя, теща и ея родственницы даютъ зятю рубашку въ подарокъ, чулки. Онъ же отдариваетъ ихъ 10—20 піастрами.

Свадебные обычаи и пѣсни въ Ипекѣ.

I. Сватовство.

Я уже сказалъ, что обычаи повсюду въ старой Сербіи одинаковы. Если замѣчается небольшое различіе въ нихъ, то произошло скорѣе отъ экономическихъ причинъ и разсчетовъ. Въ Призрѣнѣ уже не соблюдаютъ того что сопряжено съ большими расходами, а въ Ипекѣ (Печи) еще держатся стариннаго обычая, хотя и сами христіане начали сознавать нужду подражать примѣру призрѣнцевъ.

Поэтому мы изложимъ здѣсь только то, въ чемъ именно состоитъ различіе обычаевъ.

Когда сватъ, по просьбѣ родителей жениха, идетъ къ извѣстному человѣку съ намѣреніемъ сосватать дочь его, то онъ, при входѣ въ комнату, считаетъ нужнымъ затворить за собою двери, но такъ чтобы не повернуться лицомъ къ дверямъ и притомъ затворяетъ не руками или ногами, а задницею.

Заручившись согласіемъ родителей выдать свою дочь за парня со стороны котораго подослано сватовство, сватъ на другой же день несетъ одну золотую монету къ родителямъ помолвленной дѣвушки. Эти его встрѣчаютъ съ предупредительностью и, снова заявивъ ему о своемъ согласіи выдать свою дочь его парню, подчуютъ его водкою подслащенною медомъ. Затѣмъ сватъ и хозяинъ дома встаютъ, и, перекрестившись три раза предъ иконами и поцѣловавъ ихъ, *) цѣлуются и сами. Въ этотъ моментъ сватъ даетъ принесенную имъ монету родителю дѣвушки; онъ же кладетъ ее предъ образами. А мать дѣвушки вручаетъ свату вышитый платокъ и одинъ пучекъ василька. Церемонію этого обмѣна называютъ церемоніею «малаго белега».

При возвращеніи въ домъ жениха, сватъ стучитъ въ ворота, что есть мочи, въ знакъ того, что онъ счастливо кончилъ свою миссію. Тогда всѣ домашніе съ приглашенными друзьями выходятъ ему на встрѣчу съ слѣдующею пѣснью:

---

*) Христіане въ Ипекѣ считаются самыми набожными людьми во всей старой Сербіи.

Редом по реду јасене
У овом двору веселье.
Одавно коло не игра,
Дошло је време да игра.
Све му се племе весели,
Највише отац и мајка,
По мајке браћа и сестре,
По браће цела родбина.

Послѣ поютъ слѣдующія пѣсни въ самомъ домѣ:

Девојка је момка братимила:
— Богом брате, момче не жењено!
Проведи ме преко Руменлије.
То је момче за Бога примило
Без товора и без разговора.
Кад дођоше зеленој ливади,
Девојка је тихо говорила:
— «Побратиме, чији су дворови»?
— «Посестримо! твоме побратиму».
— «Побратиме! чије коло игра»?
— «Посестримо! твоме побратиму».
— «Побратиме! де ти је девојка»?
— «Посестримо! за руку ју водим».
— Што говориш! гуја те ујела!
— «Ујели ме твоји бисер зуби»!
— Младо момче! вода те понела!
— «Мила моја, къ тебе ме донела».

—

Покрај пута родила јабука.
Сив јој соко гране сакршно,
Падајући јутром и вечером,
«Гледајући у гору зелену,
Де два брата ловак ловијаху,
Уловише срну и кошуту,
Уловише под прстен девојку.
Старој братац млађему говори:
— Хајде, брате, ловак да делимо!

Тебе, брате, срну и кошуту,
Мене, брате, љијепу девојку».

Въ домѣ же сосватанной дѣвушки поются слѣдующія пѣсни послѣ того, какъ проводятъ свата:

Заспала мома крај мора
Мале ле моја! *)
Пед једно дрво маслино.
Духну ми вијор од мора,
Те скрши грану маслину,
Те фрсну мому по лицу.
Љуто га куне девојка:
Бог да те убије цан ветре!
Сад ли ми нађе да духаш?
Чудан ти санак ја снивах!
На сан ми тројица дођоше:
Један ми даде јабуку,
Други ми даде злат прстен
Трећи ми лице обљуби.
Тај што ми даде јабуку,
Он ће ми бидне мил куме.
Тај што ми даде злат прстен,
Он ће ми бидне мил девер.
Тај што ми лице обљуби,
Он ће ми бидне мил драги!

—

Раздухаше саба—зорски ветрови,
Те развише по хаз—башче ружице,
Под ружицу росна трава зелена,
А на траву ибришимли сецада,
На сецаду дильбер Јана **) прошена,
И уз Јану мор кадифе јастуци.
Пред њом стоји од мерцана ђерђефа.
На ђерђефу алем—тульбент махрама,
У махраму од биљура иглица,
У иглицу пембе—сари свилица.

*) Всякій стихъ и припѣвъ поются по два раза.
**) Имя сосватанной дѣвушки.

Помолвивъ дѣвушку, родные жениха сговариваются потомъ съ родными дѣвушки о времени, когда могутъ обмѣняться «большимъ белегомъ» т. е. вручить дѣвушкѣ перстень съ другими подарками. Обмѣна эта бываетъ только по воскресеньямъ. Въ домѣ жениха къ этому готовятся съ четверга. Въ этотъ день ближайшіе родные жениха запасаются вѣткою мирты, намазываютъ ее медомъ и золотятъ сусалью. При этомъ поютъ слѣдующую пѣсню:

Ој радости, веселости!
А де си ми до сад била?
— «Де сам, да сам, сад сам озде!
Кад ћеш поћи на венчање?
Мила мајка поручује:
О мој сине младожења!
Тихо ходи, кротко зборн.
Ко ће видет нек завиди,
Благо мајке што га нма!
Ти не гледај у рукаве,
Но ти гледај у одаје.
Каранфил се расцветао,
Обрни се, прекини га,
Јаши коња, бежи двору,
Дате баба не занесе,
Да те шуре не опију
Да те свате не занесу.
Јаши коња, хајде двору!
Једва чека мила мајка.

Послѣ этого отламываютъ отъ миртовой вѣтки одинъ стебелёкъ и къ нему привязываютъ нанизанныя на шолковой ниткѣ золотыя монетки (турецкія стараго времени—урубіе, мендухіе и русне), отъ 7 до 15-ти піастровъ, а также золотой или серебрянный перстень. Это букетъ жениха. Приготовляя его, домашніе жениха поютъ слѣдующія пѣсни:

Ђузељ Марче под ђуљем заспало,
Ђуљ се рони, на лице ју пада.
Будила ју остарела мајка:
— «Диг се, Марче, диг се лудо ј' младо! *)

*) Читай: лудой-младо для каданса.

Ето иду седам просиоца,
Тебе ваља седам бошчалука».
Одговора Марче Ђуљђулаја:
Не буди ме остарела мајко?
Подај бабе златна бошчалука,
Подај нане зелену кадифу,
Деверима сахат од појаса,
А завама срма белензуке,
Јетрвама инџи шакаклуце,
Драгу кажи, ја ћу сама доћи.

—

Драг се драгој на водици фали:
— «Драга моја, проси мене мајка».
— «Нек ти проси, желела те мајка!
Тебе мајка, а ти девојака».
— «Не кун', драга, ја се с' тобом шалим».
— «Драг' шалио, драг, се маскарио,
Не си мио, као што си био.
Не л' си мене тихо говорио,
Да се с другом оженити не ћеш?
Је л' те чекам три године дана?»—

—

Што се оно зелени,
Ej, на Марине пенџере?
Да л' је јела, да ли бор?
Ej да ли Марин разговор?
— Нит је јела, нити бор,
Ej нити Марин разговор.
Соко седи на јелу.
Ej питај, мајко, шта вели!
Соко вели, па вели:
Ej жен' ме, мајко. к' јесени!
Жен' ме, мајко, к јесени,
Ej докле стану ћестени.
Ћестени са ораси
Ej дильбер Марче моја си!—

Затѣмъ кладутъ букетъ жениха на большой подносъ Его же родители, домашніе, родственники и друзья, а также кумъ, деверь

и момакъ (шаферъ) кладутъ на него по двѣ—по три монетки. Ихъ затѣмъ нанизываютъ на шелковую нитку и привязываютъ къ стебелькамъ той же миртовой вѣтки. Съ этимъ букетомъ возятся до воскресенья, по мѣрѣ того, какъ родные приносятъ или шлютъ свои монетки.

Къ воскресенью глава семейства приглашаетъ всѣхъ своихъ родныхъ и друзей, особенно тѣхъ, которыи послали тѣ подарки, для отнесенія того букета. Когда явятся въ домъ кумъ и попъ, тогда приступаютъ къ ревизіи всего, что кѣмъ послано; потомъ пришиваютъ къ каждому билетики съ именами подарившихъ, для того, чтобы въ домѣ невѣстѣ знали, кому что нужно отдаривать *).

Въ это же время наливаютъ цѣлый кувшинъ спирта, подслащеннаго сахаромъ; намазываютъ его медомъ и украшаютъ сусальнымъ золотомъ и при этомъ поютъ слѣдующую пѣсню:

Овде, нама кажу, момче неженьено.
Ал га ви жените, ал га нама дајте,
Да га ми женимо бијелом Скадарком.
Скадарка доноси три товара дара:
Један товар дара сверку и сверкви,
Други товар дара куму и деверу,
Трећи товар дара себе и момчету.

Глава семейства пересчитываетъ присутствующихъ и означаетъ число тѣхъ, которые должны сопутствовать ему въ домъ помолвленной дѣвушки. При этомъ наблюдаетъ, чтобы было нечетное число ихъ, включая и кума и попа. Затѣмъ по сигналу попа всѣ предназначенные для сопровожденія жениха и отца его съ букетомъ жениха и подарками для помолвленной дѣвушки встаютъ и готовы слѣдовать за нимъ. Въ числѣ этихъ лицъ вы видите момка (шафера) закутаннаго въ длинную бурку съ разукрашеннымъ кувшиномъ (мѣднымъ вылуженнымъ), съ водкою—въ одной рукѣ, а въ другой—съ конфектами и разными сухими фруктами

*) Въ букетѣ жениха бываетъ до 70 золотыхъ монетокъ. Невѣста всякому должна отдарить смотря по стоимости ихъ, а также и тѣмъ, которые приносятъ эти подарки. Таковыхъ набирается до 30 душъ. Такъ какъ это черелчуръ обременительно для родителей невѣсты, а равно и жениха, то этотъ обычай бывшій въ силѣ и въ Призрѣнѣ 25 лѣтъ тому назадъ уже тамъ болѣе не соблюдается, т. е. букета жениха уже не носятъ, какъ это мы видѣли при описаніи сватовства въ Призрѣнѣ.

въ шелковомъ платкѣ. Въ узелкѣ съ пряностями вы найдете непремѣнно одну золотую монетку завернутую въ бѣлую бумажку. Это «белегъ»—жениха.

При выходѣ изъ дверей комнаты и воротъ двора всѣ переступаютъ, какъ по командѣ, пороги правою ногою, и при этомъ творятъ крестное знаменіе. Священникъ же обернувшись къ всѣмъ его сопровождавшимъ, пересчитываетъ ихъ снова съ тѣмъ, чтобы не было нечетнаго числа этихъ лицъ, которыхъ зовутъ въ Ипекѣ «Просиоци» т. е. сватья. Женщинъ въ этой группѣ не бываетъ. Отецъ жениха несетъ упомянутый подносъ съ букетомъ жениха и подарками его родныхъ.

Женщины остающіяся въ домѣ, при отходѣ сватовъ поютъ туже пѣсню, которую поютъ и въ Призрѣнѣ, когда поѣзжане идутъ въ домъ невѣсты, чтобы отвести ее въ церковь и затѣмъ въ домъ жениха. Вотъ эта пѣсня:

Биљбиљ поје на ружицу:
Саба зора је.
Устај Јово, устај злато
Куп' просионце!
— А ја имам мила баба,
Скупиће ми и.
Биљбиљ поје на ружицу:
Саба, зора је!
Устај Јово, устај злато,
Куп' просионце!
— А ја имам милу браћу
Скупиће ми и.
Виљбиљ поје на ружицу:
Саба, зора је.
Устај Іово, устај злато,
Куп' просионце!
— А ја имам мила кума
Скупиће ми и.

Между тѣмъ въ домѣ помолвленной дѣвушки собираются всѣ ея редные—близкје и дальные для того, чтобы встрѣтить просителей. Какъ только замѣтятъ, что желанные гости приближаются къ дому, всѣ выходятъ во дворъ на встрѣчу имъ. Сватья переступаютъ порогъ воротъ—сперва попъ, за нимъ

кумъ, а потомъ отецъ жениха и всѣ остальные—непремѣнно правою ногою. Ихъ отводятъ въ комнату, гдѣ встрѣчаетъ ихъ кумъ невесты ,какъ духовный ея отецъ. Тогда женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Сву ноћ ми санак не дође
Слушаћи лепе лепоте,
Да лепо поју девојке.
Свак' свог драга спомиње,
К мене моја највише:
Што ли ми драги не дође?
Да ли му бабо не дава?
Да Бог дâ тај свет немао!
Да ли му мајка не дава?
Да Бог дâ душе немала!
Да ли му коњиц постао?
Да ли му благо нестало?
Ако му коњиц постао,
Да Бог дâ здраво да дође!
Ако му благо не стало,
Да Бог дâ среће имао!

Между тѣмъ гостей угощаютъ водкою. Подносятъ первую рюмку попу. Онъ при этомъ встаетъ, крестится три раза предъ образами, а въ тотъ же моментъ встаютъ отцы жениха и невѣсты, цѣлуются; остальные же гости и присутствующіе снимая фески восклицаютъ: «Срећно ви пријатељство, да Бог дâ! т. е. Дай Боже вамъ чтобы эта родственная дружба была счастлива!— Въ это время попъ вынимаетъ изъ узла съ разными пряностями и фруктами завернутю въ бумажкѣ монету, вручаетъ ее отцу жениха, а этотъ передаетъ отцу помолвленной дѣвушки. Цѣлуя монетку и посыпая на нее сахару, тесть кладетъ ее предъ образами. За тѣмъ попъ изъ того же узелка вынимая разныя пряности, фрукты, кладетъ ихъ на большое круглое мѣдное вылуженое блюдо, которое полнехонько разнородною закускою. Это блюдо находится на столѣ, поставленномъ среди комнаты. Въ замѣнъ положенной закуски изъ узелка попъ беретъ закуску съ того блюда для того, чтобы отнести ее жениху со стороны тестя. Подносъ же съ кистями, нанизанными золотыми монетами берутъ

женщины и уносятъ въ другую комнату, чтобы видѣть, кто что послалъ и приготовить соотвѣтственный отдарокъ.

Жениху готовятъ «бошкалукъ», наводацији т. е. свату чулки, а куму и всѣмъ домашнимъ и роднымъ жениха разные отдарки смотря по посланнымъ подаркамъ.

Пока женщины готовятъ эти отдарки, домашніе помолвленной дѣвушки угощаютъ гостей двумя рюмками водки. Третью рюмку подноситъ имъ момакъ (шаферъ) жениха изъ своего кувшина. Когда пьютъ водку жениха, произносятъ благожеланія за здравіе «младенцевъ», т. е. жениха и невѣсты. Что остается въ кувшинѣ, отдается женщинамъ, чтобы и онѣ пили ее въ другой комнатѣ.

Послѣ того входитъ къ «просиоцамъ» одна изъ домашнихъ женщинъ и, цѣлуя руку всякаго, раздаетъ по одному вышитому платку. Вслѣдъ затѣмъ она снова цѣлуетъ ихъ въ руку и выноситъ на показъ «нишанъ» (знакъ) невѣсты т. е. бошчалукъ за жениха и другіе подарки въ отдарье за букеты и ставитъ все это предъ попомъ. Послѣ того, какъ всѣ пересмотрятъ эти невѣстины подарки, попъ вручаетъ ихъ «момку», а этотъ даритъ той женщинѣ золотой въ 10—20 піастровъ. Прежде, чѣмъ встанутъ гости, чтобы возвратиться домой къ жениху, имъ подносятъ еще по одной рюмкѣ водки на дорогу. При выходѣ ихъ изъ невѣстинаго дома женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Момак мами девојку
На зелену јабуку.
Премами ју на чардак.
Исцепа ју ал-кафтан—
И везену кошуљу.
Стаде злато плакати,
А момак ју тешити:
«Шути, шути девојко!
Имам брата терзију,
Сашиће ти ал-кафтан.
Имам сестру везиљку,
Навесће ти кошуљу
И нанизат твој ђердан.

При возвращеніи сватовъ въ домъ жениха, ихъ встрѣчаютъ пляскою при хороводной пѣснѣ на дворѣ его дома. Вотъ эта пѣсня:

У Іована више Сарајева
Зелена му гора око двора
И у двору зелена јабука,
Под јабуку коло девојачко,
У то коло љуба Дамјанова.
Колико је танка и висока,
Још толико бела и румена.
Све је коло редом надвисила,
И лепотом дворе зачинила.
Благе мајке што ју је родила!
Благо драгу, срећан ли је био!

II. Свадьба.

Свадьба начинается и въ Инекѣ, какъ въ Призрѣнѣ и другихъ мѣстахъ съ четверга и кончается въ понедѣльникъ утромъ, когда всѣ гости расходятся по домамъ.

Собравшіеся еще наканунѣ четверга ближайшіе родственники жениха, украшая «здравицу», поютъ слѣдующую пѣсню:

Девојчица воду гази,
Ноги јој су беле.
За њом иде младо момче
Грохотом се смеје:
— «Стан', постани, девојчице!
Ти ћеш моја бити».
— «Ни ћу стаиут, ни постанут
Ни ћу твоја бити.
Да сам знала и разнала
Ћи би твоја била,
Млеком би се омивала
Да би бељша била
Свилом би се опасала
Да би таньша била
Ружом би се накитила
Да б' руменша била.

Въ четвергъ утромъ «момакъ (шаферъ) и женихъ—оба одѣтые въ бурки—идутъ по домамъ родныхъ и друзей съ приглашеніемъ

на свадьбу въ субботу вечеромъ. Когда приглашаютъ кума, они прежде всего кланяются предъ нимъ какъ греческіе попы предъ епископомъ (дѣлаютъ метаніи), а затѣмъ, цѣлуя руку вручаютъ ему «здравицу». По поводу приглашеній, въ Инекѣ точно также какъ и въ Призрѣнѣ приглашаемые на свадьбу дѣлаютъ подарки жениху. Момку (шаферу) достаются на долю только платочки.

Въ пятницу отецъ жениха переговаривается съ отцомъ невѣсты чрезъ одного изъ приближенныхъ о томъ, хочетъ ли онъ получить калымъ деньгами (обыкновенно отъ 100 до 300 піастровъ) въ видѣ подарка его домашнимъ или натурою и что кто хотѣлъ бы получить.

Въ субботу шлютъ обыкновенно съ кухаркою подвѣнечныя одежды невѣсты. Въ нихъ кладутъ еще 50 піастровъ кромѣ условленной суммы денегъ или потребованныхъ вещей. Отецъ невѣсты, принимая все это, считаетъ своимъ долгомъ изъ тѣхъ 50 піастровъ возвратить что нибудь—піастра два три.

Въ этотъ же день всякій, который готовится идти на свадьбу вечеромъ, шлетъ обыкновенно «пешкеш». Являясь на свадьбу вечеромъ, при входѣ въ комнату, званый гость произноситъ въ видѣ привѣтствія: «добро јутро»! должно быть потому, что вечеръ и ночь напоминаютъ болѣзни и смерть, а утро бодрость, жизнь и веселіе.

За ужиномъ пьютъ первый стаканъ вина «за Боже помози», другой—«за счастливый часъ», третій—«за счастливую радость», четвертый — за здоровье главы семейства, пятый — за здоровье кума и т. д.

Послѣ ужина всѣ и мужчины и женщины собираются въ одно мѣсто въ домѣ и поютъ и пляшутъ до зори. Какъ только войдетъ зоря, «момакъ» объявляетъ во всеуслышаніе: «хазур, сватови, време је! хазур енђе!» т. е.: Готовьтесь сватья, пора! Готовьтесь и вы енђе—т. е. старшія снохи». Мужчины всѣ идутъ за невѣстою, а изъ женщинъ три, пять, но никогда не бываетъ больше 9-ти. При выходѣ изъ дома поѣзжанс, запѣваютъ ту же самую пѣсню, которую поютъ напутствуя «просионце», только вмѣсто «куп'просионце» (сватовъ) поютъ: «купи сватове» (поѣзжанъ).

При входѣ въ домъ невѣсты енђи (жены) запѣваютъ слѣдующія пѣсни:

Ниска стреха, висок ђувеглија.
Дигни стреху бабо девојачки,

Нек улегне висок ђувеглија.
На главу му перо павуново.
Мила га је сестра закитила.

Мужчины разсаживаются въ одной комнатѣ, а женщины (енђе) въ другой. Мужчинъ угощаютъ водкою. На третьей рюмкѣ всѣ снимаютъ фески и пьютъ за здоровье «младенцевъ», т. е. жениха и невѣсты. Затѣмъ «деверь великій и деверь малый», поцѣловавъ руку куму невѣсты и куму жениха, а также отцу невѣсты и отцу жениха, уходятъ къ ней въ комнату. Старшій деверь, т. е. великій, прежде надѣваетъ три раза на свою руку перстень и столько-же разъ снимаетъ съ руки, и только послѣ надѣваетъ его на палецъ руки невѣсты. Точно также набрасываетъ три раза на ея голову дувакъ и сапоги на ноги. Послѣ исполненія этой своей обязанности деверь садится тамъ. Его угощаютъ водкою, а одна изъ женщинъ даритъ ему отъ имени невѣсты вышитый платокъ, а женщины называемые «енђе» дарятъ ему по одному простому платку.

Когда онъ возвращается въ мужскую половину, тесть пьетъ за здоровье своего зятя. Вмѣсто сего послѣдняго отвѣчаетъ его шаферъ. Затѣмъ подносятъ жениху особый стаканчикъ съ водкою. Въ этотъ стаканчикъ тесть спускаетъ нѣсколько піастровъ. Ловкій шаферъ подхватываетъ стаканчикъ и выпиваетъ водку, а стаканчикъ съ деньгами прячетъ въ карманъ. Послѣ передаетъ его жениху, который хранитъ его на память. Затѣмъ поѣзжане встаютъ, а невѣсту выводятъ два родные брата или двоюродные. Она плачетъ навзрыдъ. а ея родственницы поютъ слѣдующую пѣсню:

Станте, полако, сватови.
Мара је рода голема,
Док се са родом састави
И своје мајке поручи:
Немој ми ђерђев скршити,
Немој ми свилу бацти.
Другама се мољаше:
Кад ћете дворе брисати
И моје мајке бришите.
Кад ћете воде носити
И моје мајке донес'те.

Поѣзжане же при выходѣ поютъ:

Сву ноћ лови, ништа не улови.
Кад би зора, улови девојку.
Коња веза за јелу зелену,
А сокола за јелову грану.
А девојку за десницу руку.
Па ја лего санак боравити.
Кад се диго, на ноге устадо,
Нема коња за јелу зелену—
И сокола за јелову грану,
Ни девојке за десницу руку.

Какъ только поѣзжане удалятся на нѣсколько шаговъ отъ дома невѣсты, братья прощаются съ сестрою, а ихъ мѣсто занимаютъ девери, которые берутъ невѣсту подъ руки. Въ этотъ моментъ она прощается и со всею своею роднею. Вся въ слезахъ, цѣлуетъ руку всякому изъ родныхъ, а они ее цѣлуютъ въ лобъ. Только что она простится съ послѣднимъ членомъ своей родни, въ эту именно минуту раздается голосъ одного изъ мальчиковъ изъ дома невѣсты, который во всю мочь окликаетъ ее по имени три раза. Какъ бы въ отвѣтъ на это воззваніе, родственники и родственницы невѣсты возвращаются въ домъ, а «јењe» (поѣзжанки) поютъ слѣдующую пѣсню:

Хајде, момо, да те водим дома!
— «Јадан драги! што ме зовеш дома?
Твоја мајка ватра жаровита,
Твоја браћа—млади челебије.
У тебе су секе поносите».
— «Хајде, драга, да те водим дома!
Ако ми је мајка жаровита,
А ти бидни студена водица,
Те утули ватру жаровиту.
Ако су ми браћа челебије,
И ти имаш брaћу челебију.
Ако су ми секе поносите,
И ти ми се са њима поноси».

Во время вѣнчанія шафера, изъ суевѣрія, продѣлываютъ съ женихомъ и невѣстою все то, что дѣлается таковыми же въ Призрѣнѣ.

Когда ведутъ съ вѣнчанія невѣсту, поѣзжане поютъ слѣдующія пѣсни:

У цркву сам била,
Бога сам молила.
О мој Боже благи!
Куд је сад мој драги!
Да ли пут путује?
Да ли вино пије?
Да ли другу љуби? —
Ако пут путује,
Са срећом да му је!
Ако л' вино пије,
На здравље да му је!
Ако л' другу љуби,
Бог нека га суди!

—

Пропио се Дојчин Петар
Варадински бан.
Попио је сто дуката
Све за један дан,
Испод себе врана коња
Златан боздухан,
Из појаса срма пушке
Везен јатаган.
Карао га краљ Матеја
Земски господар:
«За што, Петре, за што, брате,
Све за један дан?»
— Не карај ме, краљ Матеја,
Земски господар!
Да ти видиш крчмарицу
Хиљаду би дао!
Да јој видиш бело лице,
Београд би дао!
Да јој видиш русе косе,
Русију би дао!
Да јој видиш алтун—чело,
Венедик би дао!

Да јој видиш црне очи,
Црну гор' би дао!
Да јој видиш беле дојке,
До душе би дао!
Да ти легне поред тебе
И душу би дао!

Какъ только приведутъ невѣсту въ домъ жениха, она выдѣлываетъ все то и на дворѣ и въ кухнѣ, что дѣлаетъ обвѣнчанная дѣвушка и въ Призрѣнѣ по этому случаю. Только есть маленькая разница въ помазаніи притолки Она обмоченными тремя пальцами въ медъ не только прикасается ими къ притолкѣ, но дѣлаетъ крестъ на ней, а кромѣ того и на порогѣ и на косякахъ.

Послѣ исполненія невѣстою роли какъ новаго члена семейства своего мужа, шаферъ съ новобрачнымъ отправляются съ «здравицею» къ тестю и его роднымъ и родственникамъ для приглашенія ихъ на визитъ. Приглашаемые встрѣчаютъ ихъ самымъ лучшимъ образомъ, какъ только могутъ, подчуютъ напитками и разными закусками. Новобрачный не отказывается отъ угощеній, все принимаетъ, но не беретъ ничего въ ротъ, и потупя глаза не говоритъ ни словечка. Уходя отъ приглашаемыхъ, шаферъ объявляетъ, чтобъ мужчины изволили придти предъ обѣдомъ, а женщины послѣ обѣда.

Предъ выходомъ изъ дома тестя, женихъ дѣлаетъ подарки тещѣ и сестрамъ молодой своей жены, а онѣ даютъ ему «бошчалукъ».

Всѣ, которые идутъ съ визитомъ въ домъ новобрачныхъ, и мужчины и женщины зовутся «походари» (т. е. посѣтители).

Когда эти «походари» приходятъ съ визитомъ, невѣста съ другими молодками во дворѣ встрѣчаетъ ихъ. Эта встрѣча, впрочемъ, заключается въ томъ, что она цѣлуетъ каждому руку. При этомъ всѣми находящимися на свадьбѣ и мужчинами и женщинами (поѣзжанами) поются слѣдующія пѣсни:

Сиви соко долетео
Моме драгу под пенцеру.
Не би вредна уфатити,
Ни сокола премамити.
— А да сам га уфатила,
И сокола премамила,
Златан би му кафес плела

Златном жицом преплетала,
А бисером поднизала —
И дукатом поткитила
И шећером наранила,
Те у вечер да ми пева,
А у јутру да ме буди.

—

Соко лети више Сарајева,
Тражи лада где ће ладоватн.
Нађе ладм на сред Сарајева
Ту простета ибришим сецада,
На сецаду сумбуљ удовица,
Покрај њојзи Ружица девојка.
Соко мисли, на двоје размисли.
Да л' да љуби Ружицу девојку,
Да л' да љуби сумбуљ удовицу.
Соко мисли, па на једно смисли,
На пољуби Ружицу девојку.
Љуто куне сумбуљ удовица:
«За што љубиш Ружицу девојку?» —

Сидя за столомъ заставленнымъ разными закусками, «Походари» пьютъ первую рюмку за здравіе свекра и свекрови, вторую рюмку за здравіе кума, а третью налитую водкою подслащенною сахаромъ пьютъ за здравіе новобрачныхъ («младенцевъ»). Четвертую рюмку пьютъ на дорогу и немедленно затѣмъ встаютъ изъ-за стола и выходятъ изъ комнаты, за порогомъ которой новобрачная цѣлуетъ руку каждаго, а они дарятъ ее деньгами.

За отходомъ «походарей» званные на бракъ садятся закусить. При закускѣ пьютъ первый стаканъ вина или водки за «Боже помози», другой «за счастливый день и часъ», а при третьей чашѣ вина вводятъ новобрачную, чтобы она «говѣла» (стояла въ страхѣ, какъ осужденная) предъ родными, а кумъ провозглашаетъ тостъ за здоровье главы семейства и пьютъ ту третью чашу вина. При этомъ поется гостями слѣдующая пѣсня:

У чије се здравље вино пије,
Све му здраво и весело било!
Весели се кућни домаћине

С кумовима и пријателима,
С комшијама и са званицама!
Весели ти гости око софре!
Добри гости, добро су ти дошли!
Добро дошли и у боље нашли!
У поље ти родила пшеница!
А у брдо винова лозица!
А у кућу све мушка дечица!
Оно куће сење и јасење!
Овој кући здравље и весеље!
Весели се кућни домаћине!

Затѣмъ пьютъ за здоровье кума, деверя и прочихъ. Послѣ обѣда всѣ—и мужчины и женщины—собираются въ одно мѣсто, а къ тому времени являются и «походарки» (посѣтительницы, званыя на визитъ). Прежде всѣхъ входитъ въ ворота кумà, за нею другія женщины, а позади всѣхъ мать новобрачной. Эта послѣдняя цѣлуетъ всѣмъ пришедшимъ женщинамъ руку, а онѣ ее цѣлуютъ въ лобъ.

Войдя въ комнату «походарки» садятся, а домашнія кладутъ на стоящій посреди комнаты столъ мѣдное широкое блюдо. На это блюдо подохарки кладутъ свои подарки невѣстѣ. При этомъ поѣзжане составляютъ «коло», прихватываютъ въ коло и жениха, чтобы имъ полюбовались тесть и теща и, танцуя, поютъ слѣдующія хороводныя пѣсни:

Драга моја, је си ли заспала?
Је си л' мене место оставила?
— «Јесам, драги, али на тијесно;
На прсима међу белбелима,
А под грло међу ђерданима,
Пол' душека, а пола јастука.
И половин кумашли јоргана.

—

Седи Мара на чардаку.
Свилу преде, гајтан плете.
С пилетом се разговара:
— «Ај ти пиле, биљбиљ пиле!
Не пој рано на чардаку!

Не буди ми господара,
Господара ћир Јована.
Сâм сам га успавала,
Сама ћу га разбудити.
Ја ћу отиз у хаз-башчу
Прекинућу струк босиљка.
Врсну ћу га по образу,
Разбудићу господара,
Господара ћир Јована.
Устај, устај ћир Јоване!
Бела зора забелела,
Јарко сунце огрејало
Свуд су момци устанули
И магази отворили.

—

Скочи, коло, да скочимо!
Који може, који не може?
А ја знадем, који не може,
Који се скоро оженио.
Сваког добра пожелио,
Понајвише девојака
И свилене кошулице
И кабрзне чарапице.
И везене наруквице.
Скочи, коло, да скочимо!

—

Сарајево огнем изгорело!
Да ли гориш, да л'те куга мори?
— Нити горим, нит' ме куга мори.
Запали ме лијепа девојка
Црним оком проз џамајли пенџер,
Те изгоре три нова дућана,
Кафенау где бекрије пију
И мешћему где кадија суди.
Три бећара гледасмо девојку.
Сви тројица даром даривасмо.
Један даде меку махмудију,
Други даде чекркли челенку,

Трећи даде прстен бурмалију.
Суди право, млади ефендија:
«Коме пада лијепа девојка?»
Одговара млади ефендија:
Чиј је прстен, окога девојка.

—

Асан-ага два весеља гради,
Два весеља, оба невесела:
Сина жени са немилом драгом,
Ћеру даје за немила драга.
Сестра и брат на чардак стојаху.
Сестра брату тихо говораше:
Немој, брате, с немилом девојком,
И ја нећу за немила драга.

Послѣ этихъ и нѣсколькихъ другихъ пѣсенъ, которыя поются и въ Призрѣнѣ, походарки уходятъ, а новобрачная невѣста цѣлуетъ имъ при выходѣ руки, а онѣ, также какъ и походари, даютъ ей денегъ.

Наконецъ всѣ домашніе и ближайшіе родные садятся обѣдать. Въ это время новобрачной подпоясываютъ передникъ, даютъ ей тазъ и рукомойникъ. Она поливаетъ всякому на руки, за то ей спускаютъ въ тазъ по монеткѣ.

Послѣ обѣда молодежь больше ради смѣха поетъ пѣсню:

Купус козе попасоше,
А јарићи све остало.
Осукујте све званице!
По најпрви мили куме,
И за њиме мили браца.

Когда и молодежь пообѣдаетъ, гости встаютъ и уходятъ по домамъ своимъ, даря на прощанье молодкѣ по нѣсколько копѣекъ.

Остаются въ домѣ только деверь и женщина изъ дома сего послѣдняго на услуги молодымъ до утра понедѣльника.—Утромъ деверь подстригаетъ виски,—дѣлая ей «зуљуфы», въ знакъ того, что она уже не дѣвушка, а женщина; а она даритъ его за это вышитымъ платкомъ. Тѣмъ и свадьба въ Ипенѣ кончается.

Свадьба по селамъ Призрѣнскаго и Ипекскаго округовъ.

Не смотря на то, что при рожденіи дѣвочекъ родители не бываютъ такъ веселы, когда рождаются мальчики; тѣмъ не менѣе дѣвочки оказываютъ большія услуги дому до самаго замужества. Она работница въ домѣ и на полѣ, сѣнокосѣ и во время жатвы. Потому отцы удерживаютъ дѣвушекъ въ домѣ до 25-лѣтняго возраста, а иногда и больше. Зачастую родители отказываютъ претендентамъ по большой части изъ корыстныхъ цѣлей. Если же наконецъ соглашаются выдать дочь свою замужъ, то и тутъ стараются выгадать на ней. Желающему жениться свадьба обходится довольно дорого. Онъ кромѣ всѣхъ расходовъ по свадьбѣ, подарковъ роднымъ и проч., долженъ прежде всего купить дѣвушку. Цѣна таковой отъ 900 піастровъ до 2000 піастровъ (70 руб. — 160 руб.). Ея отецъ конечно, на эти деньги готовитъ приданое своей дочери и ухитряется сыграть свадебку; тѣмъ не менѣе онъ при выдачѣ дочери замужъ уже въ выигрышѣ потому, что не расходуетъ на то своихъ кровныхъ денегъ.

У всѣхъ, какъ христіакъ, такъ и мусульманъ въ обычаѣ брать за дѣвушку калымъ. Не столько впрочемъ требованіемъ денегъ за дочь свою отцы лишаются иногда своихъ дочерей, сколько то, что принуждаютъ дѣвушку долго засиживаться въ дѣвкахъ. Говорю—лишаются отцы своихъ дочерей потому, что онѣ заводятъ любовныя связи съ сосѣдами-турками и тѣмъ отчуждаютъ себя отъ семьи, потомъ, потурчившись, прерываетъ всякія сношенія и съ родителями.

Особыхъ обычаевъ при сватовствѣ не бываетъ; сговоры совершаются безъ особенныхъ церемоній и пѣсенъ.

Помолвленная дѣвушка ждетъ свадьбы не больше трехъ лѣтъ, для того, чтобы какъ должно приготовилась къ тому дню, или по другимъ обстоятельствамъ отъ нея независящимъ.

Свадьба начинается за три дня до вѣнчанія, какъ и въ городахъ т. е. въ четвергъ отецъ жениха приглашаетъ къ себѣ на домъ женщинъ и дѣвушекъ для чищенія пшеничнаго зерна для свадьбы. При сѣяніи этого зерна поютъ слѣдующее:

Излете Тиво из море,
Изнесе киту босиљак,

Те даје свекру тивому.
Излете Тиво из море,
Изнесе киту босиљак,
Те даје тиве свекрве,
Да ги је Тива свекра
Излете Тиво изъ море,
Изнесе киту босиљак,
Те даје тивим деверима,
Да ги су тиви девери.
Излете Тиво из море,
Изнесе киту босиљак,
Дарује чељад по куће,
Те да гу чељад поштује.

Пшеницу потомъ уносятъ на мельницу, а женщины и дѣвушки чистившія ее садятся за завтракъ, который нарочно для нихъ приготовленъ.

На свадьбу гостей зовутъ точно также какъ и въ городахъ съ «здравицею», чрезъ кого-либо изъ домашнихъ или сосѣдей. Въ селахъ зовутъ всѣхъ безъ исключенія, такъ что носящій пригласительную «здравицу» ходитъ изъ дома въ домъ. Приглашаемые считаютъ долгомъ отпить глоточекъ вина изъ здравицы съ благожеланіями, какъ это впрочемъ дѣлается и въ городахъ; только въ селахъ у «зватаго»—носящаго здравицу есть еще торбы, въ которыхъ вы видите нѣсколько хлѣбовъ. Онъ раздаетъ ихъ вмѣстѣ съ виномъ самымъ близкимъ родственникамъ жениха и его отца. Приглашаемый на свадьбу разламываетъ хлѣбъ на куски и раздаетъ ихъ членамъ своего семейства а также передаетъ и здравицу, чтобы они запили хлѣбъ виномъ. Въ знакъ сочувствія радости устроивающихъ свадьбу родственники и друзья семейства жениха привязываютъ къ здравицѣ пару чулковъ или платокъ.

На канунѣ вѣнчальнаго дня въ домъ жениха появляются прежде всѣхъ цыгани-музыканты. При первой ихъ аріи свекровь беретъ сито и кочергу и отплясываетъ немного для того, чтобы будущая сноха была сыта и послушна. За музыкантами являются на вечеринку званные на бракъ родственники, а за ними сосѣди. Помимо веселья и пѣсней, всѣ собща выбираютъ байрактара—т. е. того, кто понесетъ предъ «сватами» (поѣзжанами) на пути въ домъ невѣсты свадебное знамя, одобашу,

т. е. того, кто будетъ представителемъ поѣзжанъ (тысяцкій) и чауша, т. е. наблюдателя за порядкомъ свадебной процессіи.

Въ домѣ же невѣсты устроивается дѣвичникъ. Дѣвушки, подруги невѣсты, окружаютъ ее, ухаживаютъ за ней и веселясь по своему поютъ слѣдующія пѣсни:

Весела Стојно весела!
— Ка да сам јадна весела!
Кд сву ноћ фенер светела,
Све на ред момце гледала
На све момчада фесада,
На моје аро шубаро. —

—

Ој девојче бело
Ељ би ме узело?
— Узел' би те турче,
Теке кућу немаш.
— Ако кућу немам,
Ја одају имам,
Чохом покрнјену bis
Варом варосану bis
У дукат низану bis.

—

Побратиме! видо ти девојко,
— Де гу виде? да гу Бог убије!
— Ја гу видо у ладне меане.
Ту пијаше вино у меану.
Сви јарани по јабуку давав,
По јабуку и по жути дукат.
Лице беше два табак' артије
Вељe беу морске пијавице,
Трепавице—крила ластавице,
Очи имаше два драга финџана,
Уста имаше шећерну кутију,
Зубе имаше два ред бисера.

—

Пеливани под Скадар падоше,
Да гледамо де је бољи јунак.
Бољи јунак Амет пеливане.
Благо мајке, што га њега има!
Благо сестре, што га одњјала!

Въ день вѣнчанія отецъ жениха приготовляетъ все, что обѣщалъ, по уговору, отцу невесты, а домашнія женщины составляютъ изъ двухъ платковъ родъ вѣнца, который будетъ возложенъ на голову невѣсты, когда поѣзжане поведутъ ее изъ родительскаго дома.

За 3 — 4 часа до отхода поѣзжанъ за невѣстою, отецъ жениха съ однимъ изъ своихъ сосѣдей уходитъ къ отцу невѣсты покончить предварительные счеты.

Между тѣмъ цыганская музыка услаждаетъ или лучше сказать раздираетъ слухъ. Женихъ подъ эту вопіющую музыку начинаетъ бриться, а двѣ, стоящія около него дѣвушки въ то время, поютъ слѣдующую пѣсню;

Женьеше се свети Димитрија,
Кума куми светога Јована,
Старог свата светога Николу,
А девера светога Ранђела *),
Момка чини светога Андреју,
Домаћина — светога Ђорђију,
Одобашу — светога Илију.

Затѣмъ женихъ идетъ выкупаться, а въ это время находящіеся въ домѣ родные вѣшаютъ на безменѣ (на вѣсахъ) всю одежду, въ которую онъ послѣ купанья одѣнется

Выкупавшись и одѣвшись, женихъ съ музыкою идетъ съ «здравицею» въ рукахъ приглашать сосѣдей на свадьбу. Нужно здѣсь замѣтить и то, что одѣваясь онъ кладетъ въ карманъ волоцкій орѣхъ съ ртутью и не забываетъ крѣпко на крѣпко завязать свой гашникъ, чтобы какая нибудь баба изъ зависти или злобы не наколдовала ему.

Между тѣмъ и въ домѣ невѣсты приготовляются къ вѣнчанію тоже не въ тихомолку. И тамъ подъ ея плачъ и рыданіе женщины и дѣвушки поютъ свои пѣсни:

*) Архангела.

О, девојко, неверно другачко!
Синоћ бесмо на воду заједно,
Веру, бесу синоћ учинисмо,
Да се једна от друге недвојмо,
Да се мије од мајку не двојмо.
Ти, девојко, рода не жалосна!
Род те жали, ти рода не жалиш.
Мајка жали, ти мајку не жалиш.
Отац жали, ти отца не жалиш.
Браћа жале, ти браћу не жалиш.
Сестре жале, ти сестре не жалиш.
О, девојко! срца не жалосна!

—

Невен вене горе у градину.
— Нека вене, да би повенуо.
И ја венем за својега рода,
Ја прежали моју милу мајку
И прежали мога старог отца.
Ја прежали мојку милу браћу
И прежали моје миле сестре.
Те немогу Невен да прежалим.
Нека вене, да би повенуо!

Въ селахъ Призрѣнскаго Подгора поется слѣдующая по этому случаю пѣсня:

Ој мори друго неверна!
Што синоћ н'м се заклињеш:
Ја нећу папуч на ноге!
Ја нећу прстен на руку!
С'г ти папуч на ноге,
С'г ти прстене на руке...

И невѣста, предъ вѣнчаньемъ, въ тотъ же день и тотъ же часъ, когда купается женихъ, беретъ свою ванну. Воду для невѣсты приноситъ одинъ изъ парней. Она обливаетъ себя не только одною водою, но немного и виномъ. При одѣваньѣ запасается также и она волоцкимъ орѣхомъ съ ртутью и щепочкою сухаго дерева.

Какъ только отецъ жениха возвратится изъ дома отца невѣсты, всѣ поѣзжане готовятся въ путь, по росписанію, сдѣланному

на канунѣ. Жениху подводятъ коня. Прежде чѣмъ онъ сядетъ на него, родственницы дарятъ ему платочки большіе и малые, а двѣ запѣвальщицы дѣвушки начинаютъ пѣть, какъ только онъ сядетъ на лошадь:

Огреја сунце зад гора
Јунак је мајке на коња.
Јуначе, море, јуначе!
Што си се ти забринуло?
Да л' ниси прстен ковало?
Да л' ниси вино донело?
Да л' ниси папуче купило?
Ил' ниси дрва донело?
Те си се младо замислило.

При этомъ начинается стрѣльба изъ пистолетовъ, гдѣ это возможно. Поѣзжане идутъ за невѣстою! —

При въѣздѣ во дворъ невѣсты, женихъ бросаетъ въ группу женщинъ и дѣвушекъ два яблока.

Всѣ онѣ сломя голову, бросаются за ними, толкаются и подчасъ ругнутся взаимно. Между тѣмъ двѣ запѣвальщицы начинаютъ пѣть слѣдующее:

Зетушино, туђа земљушино!
Куда одиш, куда коња мориш?
Девојка ти на далек забегла,
На далеко у клете камене.

По селамъ призрѣнскаго Подгора по этому случаю поется слѣдующая пѣсенка:

—Добро дошле кићени сватови!
Младожењо, море, лудо дете!
А што си ни коња одоцнија?
Девојка се, богме, расрдила,
Русе косе, богме, замрсила,
Ситан ђердан она разнизала.

Для пришедшихъ за невѣстою поѣзжанъ обѣдъ всегда готовъ. Ѣдятъ весьма усердно. У нихъ апетита не стать занимать. Только

женихъ ради обычая присядетъ на минуту, чтобы съѣстъ только два куска, но все время стоитъ на ногахъ въ пристыженной позѣ.

Немедленно послѣ обѣда отецъ жениха отправляется къ невѣстѣ въ клѣть или чуланъ, съ цѣлью возложить на нее вѣнецъ и одѣть ей женскій желетъ изъ сукна и обуть башмаки. Но прежде чѣмъ войти къ ней, онъ долженъ подкупить женщинъ при ней находящихся, которыя подъ носомъ затворяютъ ему двери невѣстиной клѣти.

Появившись между женщинами, отецъ жениха вынимаетъ изъ торбы вѣнецъ и возлагаетъ его на голову невѣсты. Въ это время женщины и дѣвушки поютъ:

Oj, мори, бела пребела!
Свекор ти бело донео.
У заман бело носила!

Въ селахъ Призрѣнскаго Подгора поется это же самое нѣсколько иначе, а именно такъ:

Свекр ти бело донеја!
Црвен ти кондур донеја.
У з'ман бело носија!—

Свекоръ затѣмъ вынимаетъ изъ кармана серебряный перстень и надѣваетъ его на руку невѣстѣ (своей снохѣ,) а женщины и дѣвушки поютъ:

Oj, мори, бела пребела!
Свекар ти сребро донео.
У заман сребро носила!

Тоже самое поется и въ то время, когда свекоръ даетъ снохѣ кофточку и башмаки.

Хозяинъ дома или самъ или поручаетъ кому либо изъ своихъ домашнихъ наблюдать, чтобы поѣзжане не украли чего либо со стола или въ домѣ. Если кому либо удастся украсть что нибудь, то таковой хвастается этимъ предъ всѣми. Само собою разумѣется это дѣлается ради развлеченія друзей.

Въ клѣти же, гдѣ «говѣетъ» невѣста, ея подруги поютъ еще слѣдующую пѣсню.

Ранила Јела славуја
За ведет лета у клету.
Славуј је Јелу питао:
«Јелице, моја сестрице!
За ког су ови сватови?
Чији ли су ови сватови?»
Славују Јела говори:
«Моји су ови сватови,
Мене ће д'нас да узму»
Славуј се Јели молио:
«Јелице, моја сестрице!
Води и мене са собом.
Нема кој мене да рани,
Да рани бјелом пшеницом,
Да пои ладном водицом.

Какъ только свокоръ кончитъ свою обязанность въ клѣти невѣсты, его сосѣдъ, съ которымъ онъ предъ тѣмъ ходилъ къ отцу невѣсты для окончательныхъ расчетовъ и котораго зовутъ «комор-ција» т. е. извощикъ,—навьючиваетъ на свою лошадь сундукъ (ковчегъ) съ одеждами невѣсты—съ одной стороны, а съ другой—пустые боченки, въ которыхъ было вино и водка посланныя со стороны свекра по уговору для угощенія поѣзжанъ и всѣхъ гостей въ домѣ невѣсты.

Комордји выѣзжаетъ впереди всѣхъ, за нимъ слѣдуютъ поѣзжане. Между тѣмъ братья выводятъ сестру—невѣсту изъ клѣти, обводятъ ее около огнища три раза, потомъ подводятъ къ квашнѣ, которую она цѣлуетъ, а за тѣмъ цѣлуетъ всѣхъ въ домѣ. Послѣ сажаютъ ее на лошадь и при проводахъ поется слѣдующая пѣсня:

Одвојсе мома од рода,
Ка' бриста вода од брода.
Одвојсе мома од отца,
Ка' бриста вода од брода.
Одвојсе мома од мајку,
Ка' бриста вода од брода.
Одвојсе мома од браћу,
Ка' бриста вода од брода.
Одвојсе мома од сестре,
Ка' бриста вода од брода и т. д.

При отходѣ же поѣзжанъ съ невѣстою поются слѣдующія напутственныя пѣсни:

Стан' постанте кићени сватови!
Девојка је од рода голема,
Не може се од рода одвојит,
Да наручи нејьим другачкама,
Кд ће идев у вечер на воду
Њојне мајке воду да донесев.

—

Запросија Радула војвода,
Запросија на далек девојку.
Три д'на ода преко црне горе,
Још четири кроз тој рамно поље.
Ту дунаше ви'ре и ветрови,
Обалише дувак од девојке.
Сина лице ка'но ј' вруће слунце.
Сина грло ка' но јасан месец!
Ишле, ишле до једна конака.
Сви сватови по конаце идев.
Но јен куме по девојке иде.
Нате вама једну чизму благо,
Пуштите ме ноћас код девојке.
Ишле, ишле до друга конака,
Сви сватови по конаци идев
А сам куме по девојке иде.
Нате вама до две чизме благо,
Пуштите ме ноћас код девојке.
Ишле, ишле до трећа конака
Сви сватови по конаце идев,
Но јен куме по девојке иде.
Нате вама до три чизме благо,
Пуштите ме ноћас код девојке.
Нема куде тај добра девојка.
Сама себе она проговара:
«Да би куме браду обричија!...
Па се дигла напред пред сватове.
Давран шарче, давран добро моје
Да ме водиш мене на дворове!...

Вѣнчаніе совершается, конечно, въ церкви, если таковая есть; иначе священникъ совершаетъ таинство брака при какомъ-либо столѣтнемъ деревѣ или въ домѣ около боченка съ виномъ, который служитъ ему аналоемъ.

Предъ вѣнчаніемъ кумъ три раза обмѣниваетъ перстни у жениха и невѣсты. Такимъ образомъ обрученіе совершается кумомъ, а не священникомъ. Шаферъ же старается развязать подвязки, чтобы ворожба, еслибы таковая была надъ женихомъ, потеряла силу. Женихъ въ то же время вручаетъ кому-нибудь волоцкій орѣхъ съ ртутью и развязываетъ свой гашникъ.

Когда священникъ соединяетъ руки вѣнчающихся, то женихъ прижимаетъ одинъ разъ руку невѣсты, для того, чтобы она была всегда подъ его командою, а въ то время, когда священникъ водитъ ихъ около аналоя при пѣніи: Исаійя ликуй и проч., женихъ старается наступить невѣстѣ на ногу, чтобы она была всегда подъ его ногами, т. е. нижайшая и покорнѣйшая раба. Случается, впрочемъ, что невѣста прежде жениха наступаетъ ему на ногу.

При выходѣ изъ церкви обвѣнчанная невѣста дотрогивается до воротъ церковныхъ или однимъ пальцемъ или двумя, смотря по тому, сколько времени она желала бы не быть беременною — годъ или два. Если же желаетъ вскорѣ забеременить, то она, при выходѣ, нисколько не прикасается къ церковнымъ дверямъ.

Женихъ и шаферъ тотчасъ же послѣ вѣнчанія спѣшатъ домой съ вѣстью о совершившемся. Имъ за это даютъ по платку при пѣснѣ, которою ихъ встрѣчаютъ:

Сунце дође, а звезда гу нема.
Питајте сунце, де остаде звезда?
А сунце им тиво одговара:
«Звезда ми је од рода големог,
Па неможе од рода да се одвоји».

Молодой съ шаферомъ снова возвращаются къ поѣзжанамъ, сопровождающимъ невѣсту, чтобы вмѣстѣ съ ними явиться въ домъ.

При появленіи молодой на конѣ во дворъ свекра, свекровь съ ситомъ въ рукахъ пляшетъ во дворѣ и при этомъ слегка три раза ударяетъ тѣмъ ситомъ, по головѣ снохи, чтобы она была всегда сыта, чтобы была счастлива и благополучна. Затѣмъ подносятъ къ лошади старыя суконные штаны, чтобы молодая, снимаясь съ лошади, вступила на нихъ ногами. Снявшись съ лошади, молодая

бросаетъ во дворъ яблоко. Къ ней въ этотъ моментъ подступаетъ свекровь, надѣваетъ ей на голову узду, чтобы въ домѣ много не говорила и со всѣми жила въ согласіи.

Послѣ этого деверь (братъ молодаго) отводитъ молодую въ кухню, обводитъ ее около тагана — огнища, три раза и висящею надъ огнищемъ цѣпью прикасается до головы ея на тотъ конецъ, чтобы она всегда была занята домашними дѣлами. Между тѣмъ свекровь въ углу около тагана сидитъ на скамейкѣ и ждетъ молодую. Эта не медлитъ подойти къ ней, цѣлуетъ руку и даритъ ей «превез», т. е. большой платокъ, вышитый по краямъ шелкомъ. Этотъ платокъ повязываютъ на головѣ всѣ женщины въ Подгорѣ, Сириничской и Средской волостяхъ и Дибрѣ. Свекровь за то даетъ новой снохѣ какое-нибудь серебренное украшеніе для головы или ушей, или перстень.

Когда обводятъ молодую около огнища, дѣвушки и женщины поютъ слѣдующія пѣсни.

Полако, лако снашице!
По свои кита девери.
Наши су двори каљани
Папуче ти су коване
Па можеш лако да паднеш.
Улезе сунце у кућу,
Огреја кућу свекрову.
Са собом срећу донела,
Кроз кућу срећу делила,
Свекру хитро послушала,
Свекрви не порицала.

Послѣ такого лестнаго комплимента, соединеннаго съ наставленіями, деверь отводитъ молодую въ горницу. Къ ней собираются всѣ жены и дѣвушки того села на свиданіе. Всякая изъ нихъ цѣлуется съ молодою, и затѣмъ всѣ начинаютъ пѣть:

Роњте се, роњте вишњице,
Ка' мојој мајки сузице.
Роњте се, роњте вишњице
Ка' моме татку сузице.
Роњте се, роњте вишњице
Ка' мојој браћи сузице.

Роньте се, роньте вишньице,
Ка' мојим сестрам сузице и т. д.

—

Ej снашице црвена ружице!
А што си ми бела и црвена!
А што си ми т'нка и висока!
Да ли си ми од Бога паднула?
Или си ми у башчу израсла?
Или си ми од мајку рођена?
— Ја ни сам ти од Бога паднула,
Нити сам ти у башчу израсла,
Већ ме стара мајка је родила,
Ранила ме медом и шећером,
А поила са благим шербетом.

—

Што је лепа синошња ведрина!
Још је лепша садашња ђелина!
Лице сјаје као врућо сунце!
Али грло као месечина!
По скутове ситне звезде трепте.

Вечеромъ за ужиномъ молодая съ вѣнцомъ на головѣ должна выдти къ гостямъ, подчивать ихъ стаканомъ вина, начиная съ кума, но, поднося, цѣлуетъ каждому руку. На всѣ благожеланія, которыя сыпятся на голову молодой въ произносимыхъ тостахъ, отвѣчаетъ, вмѣсто ея, деверь словомъ: аминь. Точно также и молодой долженъ поднести по стакану вина каждому по очереди гостю съ цѣлованьемъ рукъ.

Всю ночь молодая бодрствуетъ съ вѣнцомъ на головѣ. Только утромъ на зорѣ снимаютъ его; заплетаютъ ей дѣвическую распущенную косу и повязываютъ на голову «превез», т. е. женскій платокъ, украшенный мелкими серебряными монетками на цѣпочкахъ, спускающихся почти до пояса.

При костюмировкѣ момодой—изъ дѣвушки въ женщину поютъ слѣдующую пѣсню:

О, невесто лепа и убава!
Жалиш ли ти твоје девојаство

И слободно с другачке скитање?
Скидамо ти капу тарвалију,
Турамо ти превез срмалију.
Ал' од превез' много се што тражи:
Од превез се тражи ручак и вечера,
Још се тражи чисто одевање
И потиво у кућу говорење
И свакоме хитро послушање.

Переодѣтая въ костюмъ молодки съ «превезом» на головѣ, новобрачная становится предъ дверьми дома съ рукомойникомъ въ рукѣ и тазомъ для того, чтобы полить всякому гостю на руки по мѣрѣ ихъ пробужденія отъ сна. Таковые гости остаются на ночлегъ въ домѣ новобрачныхъ послѣ ужина, только сосѣди и дальніе родственники уходятъ по домамъ своимъ наканунѣ. Умывъ руки при содѣйствіи новобрачной, каждый гость считаетъ долгомъ бросить въ тазъ по нѣсколько копѣекъ. При этомъ новобрачная даетъ всякому по рюмкѣ подслащенной водкѣ.

Послѣ этого наступаетъ минута разставанія съ поѣзжанами,— прощанья съ ними. Оно состоитъ въ томъ, что ставится особый столъ съ «погачею» (прѣсною пышкою) на немъ и блюдомъ меда или сахару и съ двумя чашками вина. За этотъ столъ садится прежде всего кумъ, за нимъ ближайшіе родственники и сосѣди. Новобрачные же становятся—женихъ съ правой стороны стола, а невѣста—съ лѣвой. Кумъ сводитъ ихъ и обмѣниваетъ у нихъ до трехъ разъ перстни, какъ это дѣлается въ церкви при обрученіи. Тоже дѣлаетъ съ тремя чашками вина. Послѣ этого обряда, совершаемаго кумомъ, новобрачные проливаютъ то вино — женихъ чрезъ невѣсту, а невѣста черезъ жениха. Затѣмъ переламываютъ черезъ столъ лежащую на немъ «погачу» (прѣсный хлѣбъ) на куски и роздаютъ по кусочку сидящимъ за столомъ. Гости встаютъ, обмакиваютъ каждый свой кусокъ въ медъ и съѣдаютъ — съ благожеланіями новобрачнымъ, чтобы они были милы и любезны (сладки), какъ медъ. Предъ отходомъ гостей по домамъ, кумъ выражаетъ желаніе знать, умѣетъ ли новая его кума пѣть. Деверь (братъ новобрачнаго или самый близкій родной изъ шаферовъ) приводитъ молодую къ гостямъ. Послѣ того, какъ не мало поломается на упрашиванья и приказанія, молодая пропоетъ куму и гостямъ нижеслѣдующую пѣсню. Ей акомпанируетъ «деве-

ровица» (въ Призрѣнѣ «момковица»), т. е. жена брата новобрачнаго или одна изъ домашнихъ молодыхъ женщинъ.

Фала Богу, фала јединоме!
Ево има три године д'на,
Ка' ми куде свекрове дворове.
Једни куде, а други ми хвале.
Што кудили, све ми л'жа беше.
Што хвалили, све истина беше.
Кућа му је од креча и камња.
Покривена са тешким оловом.
Врате су му од белог талира.
Черчива су од белог челика,
А пулови од сувога злата.

Затѣмъ гости съ кумомъ вскорѣ уходятъ окончательно, а домашніе сводятъ новобрачныхъ въ клѣти, имъ предназначенной, только вечеромъ. При этомъ, одна изъ женщинъ должна постоять немного при дверяхъ той клѣти до тѣхъ поръ, пока новобрачные не заговорятъ. Это дѣлается для того, чтобы дѣти отъ этого брака не рождались глухими.

Говоря о свадьбахъ по селамъ, не пропущу случая замѣтить здѣсь, что эти свадьбы устраиваются тамъ не рѣдко по взаимному влеченію, не такъ какъ въ городахъ. Бываютъ впрочемъ и такіе случаи, что разстроивается и сватовство вслѣдствіе несогласія дѣвушки выдти замужъ за того или другого парня. Поэтому такой парень прибѣгаетъ къ средству очаровать, околдовать ту дѣвушку, привлечь на свою сторону и даже въ такомъ случаѣ, если ея родители не согласны на сочетаніе ея дочери съ нимъ. Мать его въ то время беретъ свининое рыло и платокъ, которымъ завязывали ротъ мертвеца; заматываетъ въ этотъ платокъ то рыло и улучаетъ удобное время этимъ узелкомъ дотронуться тайкомъ отъ всѣхъ до затылка упорной, разборчивой дѣвушки. Это для того дѣлается, чтобы она не отворяла больше рта для произнесенія убійственной для жениха фразы: «не хочу!». Подобный способъ приворожения дѣвушекъ продѣлывается и въ городахъ.

Бываютъ также случаи, когда и дѣвушка старается приворожить къ себѣ того или другого парня, не желающаго ее взять замужъ. Въ этомъ случаѣ она беретъ два яблока, три раза преволакиваетъ ихъ за своимъ кушакомъ, хорошенько истыкиваетъ

ихъ иглою и немного оросить ихъ своею мочею. Когда яблоки высохнутъ, она подсылаетъ ихъ своему желанному парню для того, чтобы онъ скушалъ этотъ чарующій гостинецъ.

А для того, чтобы мужъ не былъ ревнивъ и не обращалъ вниманія на шашни жены съ любовникомъ, вѣроломная супруга угощаетъ своего муженька ослиными мозгами или кладетъ ему подъ подушку платокъ, которымъ подвязываютъ челюсти мерваго мужчины, для того, чтобы мужъ мелчалъ и не дѣлалъ ей замѣчаній на счетъ ея невѣрности.

Свадьбы въ Моравѣ.

Сватовство обдѣлывается не свахою а сватомъ, который носитъ названіе; «наодацija», «навадацija» т. е. тотъ, который, находитъ невѣсту за парня или: тотъ, который сводитъ парня съ дѣвушкой.— Этотъ наводаджи прежде всего заручается согласіемъ родителей дѣвицы, что они дадутъ ее парню, за котораго онъ желаетъ ее сосватать. Только тогда онъ выступаетъ явно на сцену какъ посредникъ двухъ семействъ. Въ другой разъ онъ уже идетъ въ домъ дѣвушки съ самоувѣренностью, несетъ съ собою кувшинъ съ сладкою водкою и сладкимъ горохомъ (леблебіею). Кувшинъ долженъ быть украшенъ цвѣтами и привязанною къ обвитой около кувшина проволочкѣ цѣпочкою съ мелкими монетками. Наводаджи несетъ въ особомъ платочкѣ также перстенъ, одну старинную монетку и червонецъ—турецкій. — Всѣ эти три предмета составляютъ обручальный знакъ для дѣвушки со стороны парня.

Въ замѣнъ этого обручальнаго дара сватъ получаетъ для парня: чулки, а для остальныхъ въ его домѣ по платочку.

Свадьба бываетъ черезъ годъ — два. День свадьбы долженъ заранѣе объявить родителямъ невѣсты тотъ же сватъ.

Свадьба начинается сельскою музыкою въ домѣ парня т. е. одинъ цыганъ является съ рожкомъ, а другіе два съ бубнами. Мать парня встрѣчаетъ этихъ доморощенныхъ музыкантовъ съ ситомъ и хлѣбомъ въ рукахъ, немного приплясывая подъ ихъ музыку. Такая же музыка бываетъ и въ домѣ дѣвушки.

Когда званные на бракъ соберутся въ домъ парня и садятся за столъ, въ то время приступаютъ къ обряду его бородобритія. Бородобрѣи суетятся около него, а дѣвушки свѣтятъ имъ лучиною и поютъ слѣдующую пѣсню:

Паун си фрли кофиље.
Татко и' чека у сребро.
Мајка и' чека у злато.
Сестре се молу берберма:
Бербери, браћо, бербери,
Нама сте веће рођени.
Бричите младог пауна
Лепо га нама обрите,
Лепше ћемо га накитит.
Лепшиј да буде нег' месец,
Сјутра ћемо га испратит,
Лепу даницу да узме.

Тотъ, который брѣетъ жениха, отнюдь не долженъ быть изъ тѣхъ, у которыхъ умеръ или отецъ или мать.

Когда женихъ умывается послѣ бородобритія, дѣвушки поютъ ему слѣдующую пѣсню:

О, младоженьо не плачи!
Коња ти нижем бисером.
Оj доро, доро дебељи
Не треси гриву, не треси,
Ситног бисера не троши.
Не те китимо за пазар,
За паре да те продамо.
Но те китимо за радост
И те нижемо за момче.
Сутра ће узет девојку
Лепу девојку далеко,
Као звездицу даницу.

Послѣ ужина всѣ званные на бракъ или выплясываютъ подъ вышеупомянутую музыку свое народное «хоро» или подъ пѣсни и разговоры пьютъ вино и веселятся. Затѣмъ расходятся по домамъ, чтобы доспать остатокъ проведенной ночи.

Пусть спятъ и почиваютъ; а мы посмотримъ межъ тѣмъ, что дѣлается въ домѣ невѣсты.

Собравшіяся не веселье въ домъ невѣсты дѣвушки послѣ ужина растилаютъ на полу коврикъ изъ козьей шерсти (черча), чтобы одѣвать на немъ невѣсту. Прежде, чѣмъ невѣсту усаживаютъ на

этой «чергѣ» для означенной цѣли, берутъ какого-либо мальчика и сажаютъ его на ней и только послѣ нѣсколькихъ минутъ его сидѣнія, невѣста замѣняетъ его, тотчасъ же начиная плакать, какъ по заказу. Нарядивъ невѣсту, дѣвушки выбираютъ мальчика, который бы имѣлъ и отца и матерь въ живыхъ, съ тѣмъ, чтобы онъ подошелъ къ ней и только бы началъ плесть косы (витицы), которыя затѣмъ доплетаютъ онѣ сами и при этомъ поютъ слѣдующую пѣсню:

Викни девојко, те плачи,
Расплачи татка и мајку.
Расплачи браћу и сестре
И остали друг' родбину.
Да л' ти је жалба, девојко,
За твоју лесу плетену,
За девојачко носење,
За криву капу над око?

—

Ранила Миље славеја
За девет пуни година.
Поче се Миље удават,
Поче славеја продават.
Славеј јој тихо говори:
Не мој ме Миљо продават,
Но ме постави у сандук,
Те ме однеси у свекра.
Ја ће те рано будити,
Кад ваља кућу помети,
Кад ваља воду донети.

Въ городѣ (Гиланѣ) красятъ волосы невѣсты и при этомъ поютъ:

Наша момо! честита ти боја!
Данас боја и ал канарија,
Сутра дувак и млади делија.

На разсвѣтѣ, въ самый день свадьбы, помянутые музыканты выходятъ изъ дома жениха на середину села и своимъ стукомъ, производимымъ бубнами и пискомъ изъ рожка созываютъ всѣхъ

званыхъ на свадьбу, которыхъ называютъ «сватами» т. е. поѣзжанами. Собравшимся на зовъ наряженымъ поѣзжанамъ даютъ позавтракать; потомъ они направляются къ дому невѣсты, но въ такомъ порядкѣ, чтобы слѣдовали одинъ за другимъ гуськомъ. Всѣ вооружаются палками и носятъ ихъ на плечахъ, какъ солдаты носятъ ружья. Есть у нихъ и знаменоносецъ. Знамя устроивается по этому случаю изъ платковъ и матерій навѣшанныхъ на палкѣ, на верхнемъ концѣ которой придѣлывается позолоченое яблоко. При выходѣ процессіи изъ дома жениха, всѣ родные его цѣлуются съ нимъ и даютъ ему подарки, а къ уздѣ его лошади привязываютъ красный платокъ. Въ это время и когда женихъ садится на коня, дѣвушки и женщины, поютъ ему слѣдующую пѣсню:

Соко се вије по небу,
Јунак се вије по двору.
Од мајке прочку узима
Јере се од ње одваја.
Од оца прочку узима,
Сузом се с браћом облива.
Сестре му дарак даваше,
Брат им се врло срамљаше.
Дерак с' сузом утопаше,
Што ће се од свих одвоит,
Што ће се с љубом пољубит.

Затѣмъ поѣздъ двигается къ дому невѣсты. Между тѣмъ въ ея домѣ происходитъ слѣдующее. Ее одѣтую и разряженую выводятъ изъ одной хаты въ другую, гдѣ находятся «прстенджіи». Нужно здѣсь замѣтить, что подъ этимъ именемъ подразумѣваются кумъ, деверь, свекоръ, старейко — т. е. тысяцкій. Эти личности являются въ домъ невѣсты гораздо раньше другихъ, приносятъ съ собою кушанья, вино и водку для всѣхъ, которые явятся въ домъ невѣсты на обѣдъ. Отецъ невѣсты ничѣмъ ихъ не угощаетъ и обѣда не даетъ.

Когда дѣвушки ведутъ невѣсту къ перстенджіямъ, онѣ поютъ слѣдующую пѣсню:

Ој девере китко калопере!
Што си тако рано подранио,

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЋ

Те си нашу мому расцвелио,
Васцвелио, рано расплакао?
Наша мома рода великога:
Ваља да се од рода одвоит.
Ваља да се од мајке одвоит.
Ваља да се од свију одродит.

При входѣ въ отдѣленіе, въ которомъ находятся «перстеджіи», сестра невѣсты или другая родственница, ведя ее подъ руку, цѣлуетъ руку тѣмъ, которымъ должна цѣловать невѣста, какъ бы для того, чтобы она не ошиблась, кому нужно поцѣловать прежде, а кому послѣ. За нею невѣста цѣлуетъ руку прежде всѣхъ отцу своему, а также и лицо, а послѣ опять руку; послѣ цѣлуетъ кума, тысяцкаго и деверька (деверекъ обыкновенно бываетъ небольшой мальчикъ), и ручнаго девера (шафера). Послѣ этой церемоніи невѣста становится по серединѣ комнаты и къ ней подходитъ деверекъ съ тѣмъ, чтобы надѣть ей перстень. Она въ этотъ моментъ сжимаетъ руку такъ, что деверекъ не можетъ разжать ее. Тогда кумъ, тысяцкій, свекоръ оговариваютъ невѣсту такъ: «разожми руку! Отецъ намъ далъ тебя: мы силою тебя не беремъ». Она все-таки не должна разжимать руку до тѣхъ поръ пока не прикрикнетъ слегка ея отецъ: «ну, ну! дай руку. Я тебя далъ имъ уже, и ты уже отнынѣ ихъ». Въ эту минуту она разжимаетъ руку, а деверекъ надѣваетъ принесенный изъ дому перстень по три раза на всякій палецъ правой руки невѣсты, начиная съ указательнаго пальца до самаго мезинца, а послѣ надѣваетъ его на большой палецъ. При этомъ присутствующія дѣвушки поютъ:

Не дај ме меле не дај ме!
Паде ми магла на главу.
— Не бојсе, ћерко, не бојсе!
Не ти је магла на главу,
Не дај ме мајко, не дај ме.
Паде ми соко на руку.
Не бојсе, ћерко, не бојсе!
Не ти је соко на руку,
Но ти је прстен на руку.
Не дај ме, стара, не дај ме
Паде ми змија на ноге,
Не бојсе, душо, не бојсе.

Не ти је змија на ногам,
Но ти су жуте папуче.

Подъ шумокъ этой пѣсни невѣста успѣваетъ поцѣловать деверька въ руку, лицо и опять въ руку, а точно также перецѣловать своего отца, свекра, кума, тысяцкаго и ручнаго девера (шафера) и вручить каждому предназначенный подарокъ. Обдаренные перстенджіи стараются тотчасъ же отплатить невѣстѣ любезностью, даря ей деньгами. Если это они не дѣлаютъ тотчасъ же, то непремѣнно отдариваютъ ее за обѣдомъ. Ручный деверь обязанъ собрать отдарки и хранить для невѣсты.

Послѣ всего ее отводятъ опять туда же, откуда ее привели.

Между тѣмъ поѣзжане приближаются въ это время къ дому невѣсты. Прежде, чѣмъ впрочемъ войдутъ въ домъ, изъ среды ихъ слуга кума и тысяцкій прискакиваютъ для того, чтобы оповѣстить объ ихъ приближеніи. Родные невѣсты спѣшатъ вручить имъ четверть ведра водки, а къ уздамъ лошадей ихъ привязываютъ по платку. Эти кавалеры, которыхъ зовутъ «мюждеджіями» т. е. носителями радостной вѣсти, а у насъ русскихъ «передовыми», спѣшатъ вернуться къ поѣзжанамъ и угостить ихъ данною имъ водкою. Угощаясь, поѣзжане приближаются къ воротамъ дома. Между тѣмъ гости, которые позваны для того, чтобы встрѣтить достодолжно свадебный поѣздъ, выходятъ одни за вороты, а другіе остаются на дворѣ при воротахъ. Первые отбираютъ отъ поѣзжанъ палки, а другіе снимаютъ шапки свои въ знакъ привѣтствія. При входѣ во дворъ дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Натрак, натрак кићени сватови!
Туђа земља, туђа је девојка.
Не сте харач овде ви давали.
Ову земљу ни сте ви купили.
Наша земља, наша је девојка.
— Девојкин је татко изан дао:
Наша земља, њнова девојка.
Сви сватови човом покријени
Младожења срмом до копита.

Женихъ, который идетъ позади поѣзжанъ съ своимъ шафером, бросаетъ въ хоръ дѣвушекъ яблоко съ воткнутыми въ него

тремя-четырмя серебрянными монетами. Онъ старается попасть имъ въ намѣченную имъ дѣвушку. Если не промахнется, то это ставится ему въ особую похвалу.

Поѣзжане, долго не думая, садятся всѣ за столъ кромѣ жениха и его шафера, которымъ теща должна поднести особый завтракъ, состоящій изъ пышки, меду и стакана вина. Женихъ впрочемъ ни за что не дотрогивается ни до меда, ни до вина. Только его шаферъ долженъ отвѣдать этотъ завтракъ.

Въ то время какъ поѣзжане ѣдятъ и пьютъ въ домѣ невѣсты, у жениха межъ тѣмъ всѣ заняты единственно приготовленіемъ кушаній къ вечеру.

Послѣ завтрака поѣзжанъ, ручной деверь съ своимъ помощникомъ съ позволенія отца невѣсты, кума и тысяцкаго уходятъ къ тому отдѣленію въ домѣ, гдѣ находится невѣста, съ невѣстиною обувью въ рукахъ, колачемъ и съ кружкою подслащенаго вина. На колачѣ вы видите немного ячменя и монетокъ, а кружка украшена сусальнымъ золотомъ и золотыми нитками. Предъ самымъ входомъ къ невѣстѣ, имъ затворяютъ подъ носомъ двери. Подруги невѣсты внутри поютъ имъ по этому случаю слѣдующую пѣсню:

Фрљај, фрљај девере
До пет гроша на врата!
Фрљај, давај девере
За плетење дванајес!
Полак, полак девере!
Не т' ју мајка родила,
Ни т' ју отац ранио,
Ни с' ју сам ти нишао,
Но си за паре купио.
Не преваруј се девојко
За једне цревље црвење.
Туђа су браћа рођена
Туђе су сестре рођене
Туђа је кућа голема.
Туђи ти прстен и дали.
Камо ти вера, девојко?
Камо ти беса, другачко?
Је ли се синоћ кућаше
При другачке на кладанец:

Код туђина не одити,
Туђину руку не дати?
Одвој се момо од рода
Као што вода од брода.
Ти ћеш заличит дворови
Как жарко сунце над гори.

Въ то время, какъ дѣвушки поютъ эту пѣсню, деверь торгуется съ одною изъ нихъ чрезъ двери. Онъ принужденъ дать 5 или 10 піастровъ, чтобы впустили къ невѣстѣ. Какъ только впустятъ къ ней деверя и ого помощника тотчасъ же подставляютъ имъ скамейки для сидѣнія или, за неимѣніемъ ихъ, коврикъ. Невѣста, едва двигаясь, подступаетъ къ нимъ и цѣлуетъ имъ руку. Деверь же, кладя по монеткѣ въ черевики (принесенные имъ), подставляетъ ихъ къ невѣстѣ, чтобы она обула ихъ. Невѣста же повертываетъ ихъ къ деверю, а онъ опять къ ней и такъ эта комедія повторяется до трехъ разъ. Послѣ деверь вынимаетъ изъ черевикъ монетки и вручаетъ ихъ невѣстѣ. Она уже больше не церемонится и обувается. Затѣмъ деверь, крестясь, беретъ колачь (круглый большой хлѣбъ) и переламываетъ его съ дѣвушками надъ головою невѣсты. Въ этотъ мигъ однѣ расхватываютъ колачь по кусочкамъ и, выбѣгая изъ комнаты, раздаютъ кусочки отнятаго у деверя колача ребятишкамъ; другія стараются ухватить монетки, которыя были на колачѣ вмѣстѣ съ ячменемъ. Потомъ появляется на сцену кружка вина, принесеннаго деверемъ. Сперва отпиваетъ изъ нея онъ, потомъ пьютъ поочереди всѣ дѣвушки Невѣста затѣмъ, цѣлуя деверя и его дружка, вручаетъ имъ платочки. Закидывая эти подарки на плеча, они выходятъ отъ невѣсты къ поѣзжанамъ. При восклицаніяхъ: счастлива сноха, долговѣчна! цѣлуются съ отцомъ жениха!

Послѣ этого поѣзжане встаютъ изъ-за стола и становятся въ должный порядокъ для возвратной процессіи. Между тѣмъ братья невѣсты выводятъ ее изъ комнаты, а женихъ раздаетъ подарки тестю и тещѣ и всѣмъ роднымъ невѣсты, цѣлуя имъ руки. Они же цѣлуютъ его въ щеку и также дарятъ ему что либо по возможности. Затѣмъ тесть наливаетъ стаканъ вина и, бросая въ него монетку до четвертака, предлагаетъ своему зятю выпить. Зять выпиваетъ вино и, пряча стаканъ въ карманъ, уходитъ. Кромѣ этого стакана вина зять не пьетъ и не ѣстъ ничего у тестя.

На дворѣ, межъ тѣмъ, тотъ, который отбиралъ палки у поѣзжанъ при прибытіи, роздаетъ ихъ обратно; другой кто нибудь (если нѣтъ брата невѣсты) садится на приготовленную подъ невѣсту лошадь и слезаетъ съ нея только тогда, когда получитъ должный откупъ. Невѣста въ это время, прощаясь съ роднею, плачетъ. Братья затѣмъ помогаютъ ей сѣсть на лошадь и провожаютъ ее, поддерживая подъ руки, до самаго мѣста вѣнчанія.

Обвѣнчавшись въ церкви, женихъ, у котораго за поясомъ два пистолета, выстрѣливаетъ въ одинъ разъ изъ обоихъ двумя руками. Этотъ обычай почти совсѣмъ вывелся. Теперь рѣдко найдется такой смѣльчакъ, который бы не побоялся турокъ.

Когда свадебный поѣздъ приближается къ селу жениха, этотъ послѣдній со своимъ шаферомъ спѣшатъ прежде всѣхъ подскакать къ дому, чтобы заявить о возвращеніи процессіи поѣзжанъ. Берутъ и здѣсь кувшинъ водки для угощенія ихъ на пути. Женихъ вручаетъ его тысяцкому. Онъ, отпивая изъ кувшина, обращается со спичемъ къ куму, а всѣ сопутники единогласно восклицаютъ: «Старейко (тысяцкій) молится Богу, аминь, аминь, аминь»!

При входѣ во дворъ жениха, дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Месец иде, даница ју нема.
Камо, месече, лепа даница?
— Остала је доље у ливаде,
Да накоси траву детелину,
Да намести куму и старејку!
Да нарани коња младоженьи.
Младоженьо! Ти ли соко беше
Што летеше напред пре сватове
Те донесе мајки добар абер.
А ту доље прелепа невеста
Пушта китке коњу до копита.
Павун се вије, превије
И павуница по њега.

Прежде чѣмъ ссадятъ новобрачную съ коня, сѣздаютъ мальчика на руки. Она его цѣлуетъ и, давъ ему подарокъ, передаетъ снова на руки вручившему его. Между тѣмъ другіе домашніе ставятъ столъ (обыкновенно низенькій) посреди двора съ козьимъ ковромъ на немъ скомканнымъ, а около столика ведро съ

водою. Около этого столика кругомъ водятъ лошадей съ сидящими на нихъ женихомъ и невѣстою до трехъ разъ. Лошадь жениха водитъ подъ уздцы его шаферъ, а лошадь невѣсты — ея деверь. Потомъ новобрачные садятся рядушкомъ за тѣмъ столикомъ. Въ это время тысяцкій беретъ гарнецъ съ пшеницею и, съ благожеланіями новобрачнымъ, перебрасываетъ черезъ нихъ пшеницу. Тоже дѣлаетъ и кумъ, свекоръ, а послѣ и цыганъ (музыкантъ). Въ этотъ моментъ женихъ вскакиваетъ изъ-за столика, опрокидываетъ ногою ведро съ водою. Поѣзжане подхватываютъ ведро своими дубинами, ударяя по нему точно также, какъ по шару и зачастую разбиваютъ его, если кто нибудь не ухитрится освободить его отъ такой напасти. И новобрачная не остается за столомъ долго послѣ своего мужа. Ее подхватываетъ деверь и ведетъ въ избу. Изъ избы ей на встрѣчу выносятъ два хлѣбца изъ пшеничной муки и суютъ ихъ ей подъ мышки. Другіе мажутъ ей руку медомъ и мукою. Входя въ избу съ деверемъ, она чиститъ руку о притолку дверей. Подводя ее къ очагу, берутъ у нея тѣ хлѣбцы изъ-подъ мышекъ, а она разводитъ огонь на таганѣ, и затѣмъ подноситъ его къ свекрови. Эта послѣдняя сидитъ на скамейкѣ пресерьезно, а около ея стоитъ ведрышко съ водою. Новобрачная подходитъ къ ней, и цѣлуя руку вручаетъ ей подарки. Гости же въ этотъ моментъ проливаютъ подъ свекровью ведро, съ криками, что де свекровь... отъ радости. Она яко бы со стыдомъ выбѣгаетъ изъ избы, а сноху отводятъ въ опредѣленный для нее уголокъ въ домѣ.

Поѣзжане садятся за столъ, а шафера, кумъ, тысяцкій и деверя ухитряются вскарабкаться на крышу дома и начинаютъ разбирать ее. Чтобы задобрить ихъ, свекровь даетъ имъ оладьи, а новобрачная по платку. Они затѣмъ слѣзаютъ съ крыши дома.

Поѣзжане же, поподчивавъ себя двумя-тремя рюмками водки, выходятъ изъ избы для того, чтобы новобрачная изъ рукомойника поливала имъ воды на руки. При ней находится безотлучно ея деверь съ подслащенною медомъ водкою. При нихъ воткнута въ землю палка съ полотенцемъ для обтиранія рукъ, а также тутъ поставлена корзинка съ подарками, приготовленными новобрачною для тысяцкаго, кума, свекра и другихъ родныхъ. Кромѣ того, вы видите еще лахань, надъ которою поливаетъ воду на руки подходящимъ.

Поливаніе воды изъ рукомойника сопровождается цѣлованіемъ рукъ всякаго—отъ самаго стараго до самаго младшаго, даже до ребенка. Деверь даетъ сладкой водки, а новобрачная кланяется

пькщему до земли. Въ нагрѣду за такое вниманіе со стороны новобрачной, всякій считаетъ долгомъ опустить монетку въ лахань съ водою. Тысяцкій или кумъ обыкновенно опускаютъ въ нее больше другихъ, потому что за то получаютъ отъ новобрачной подарокъ.

Въ то время, какъ продолжается процессъ рукомытія, женихъ съ своимъ шафером обходятъ избы поѣзжанъ, напоминая имъ, чтобы приготовляли и приносили подарки. По возвращеніи жениха домой, новобрачная и ему поливаетъ изъ рукомойника воды на руки.

Когда всѣ поѣзжане усядутся за ужинъ, тогда цыганъ (капельмейстеръ сельской свадебной музыки) выноситъ на показъ всѣ сватовскіе подарки такъ, чтобы всѣ видѣли и знали: кто что подарилъ. Дарятъ обыкновенно при такомъ случаѣ: индушекъ, куръ жареныхъ, пироги; въ постный же день—фасоль, рисъ и пр.

Послѣ ужина устроиваются хороводныя пляски съ пѣснями. Навеселившись вдоволь, расходятся по домамъ своимъ.

На другой день утромъ снова всѣ званные на бракъ собираются на площадь села подъ звуки невыносимой цыганской музыки. Сюда является и сама новобрачная со всѣми дѣвушками и молодушками. Послѣ угощенія водкою всѣ двигаются изъ села минутъ на десять разстоянія, гдѣ веселятся «кто во что гораздъ», но главнымъ образомъ проводятъ время въ ристалищѣ. Родные новобрачной вывѣшиваютъ на прутикѣ платки въ видѣ приза. Гости ихъ въ перегонку стараются схватить тотъ призъ. Для этого парни — охотники до призовъ—раздѣваются такъ, что остаются въ одной сорочкѣ и исподнемъ бѣльѣ.

Послѣ этого веселья всѣ расходятся снова по домамъ, а кумъ, тысяцкій и деверь идутъ въ домъ новобрачныхъ на «прочку», то есть на прощанье съ новобрачною. «Прочка» за обѣдомъ дѣлается такъ: когда подаютъ вино и выпьютъ всѣ по два стакана, то предъ третьимъ стаканомъ «молодая» беретъ кувшинъ съ виномъ, а «молодой» — два стакана и держитъ ихъ въ рукахъ крестъ-на-крестъ. Молодая наполняетъ стаканы виномъ, а молодой, раскрестивши руки, угощаетъ тѣми стаканами тысяцкаго, кума и деверя. Затѣмъ онъ въ свою очередь беретъ кувшинъ съ виномъ, а молодая — стаканы и повторяетъ прежнюю процедуру угощенія. Молодая въ свою очередь держитъ въ перекрещенныхъ рукахъ стаканы, а молодой наполняетъ ихъ виномъ.

При проводахъ кума домой исполняется слѣдующая церемонія. Предъ выходомъ его изъ дома новобрачныхъ ставятъ одну

небольшую скамейку предъ самымъ домомъ. Кумъ садится на ней и, выпивая стаканъ вина, направляется въ путь; въ это время молодая и всѣ домашніе спѣшатъ цѣловать его. Кумъ же садится снова на другой скамеечкѣ, снова пьетъ стаканъ вина и снова его цѣлуютъ. Это повторяется до пяти—шести разъ, пока кумъ, наконецъ, выйдетъ со двора, но предъ окончательнымъ уходомъ онъ раздаетъ подарки домашнимъ женщинамъ. Тысяцкаго и деверя провожаютъ за-просто, но бываетъ и то, что иной тысяцкій ломается такъ же, какъ и кумъ и не выходитъ со двора безъ тѣхъ же присѣданій и лобызаній.

Вечеромъ другого дня отводятъ новобрачныхъ въ опредѣленную для нихъ комнату, оставляютъ имъ тамъ кувшинъ съ виномъ и яблоки.

Утромъ на третій день молодая встаетъ прежде всѣхъ, мететъ домъ, а молодой долженъ уйти на свою работу прежде чѣмъ встанутъ домашніе, такъ, чтобъ никто его не видѣлъ. Когда же свекоръ и свекровь встанутъ, то молодая должна имъ полить воды изъ рукомойника въ ихъ же горенкѣ; затѣмъ цѣлуетъ имъ руки, а они дарятъ ей денегъ. Послѣ этого согрѣваютъ водку съ медомъ и пьютъ по рюмкѣ, также и всѣ родные свекра и свекрови пьютъ эту сладкую теплую водку, и тѣмъ кончается свадьба по селамъ гиланскаго округа (въ Моравѣ).

Чрезъ десять дней послѣ свадьбы отецъ новобрачныхъ зоветъ въ гости отца его снохи съ нѣсколькими лицами, а 10 дней послѣ — свекоръ съ новобрачными идутъ въ гости къ отцу новобрачной. Здѣсь они остаются дня два. Эта обмѣна визитовъ между домами новобрачныхъ называется первичемъ («првич»).

Въ самомъ городѣ (Гиланѣ) свадебные обычаи въ немногомъ измѣнены: напримѣръ поѣзжане не упражняются въ ристалищѣ за призомъ; домашніе невѣсты не снимаютъ имъ шапки при ихъ появленіи въ воротахъ; жениха и невѣсту на дворѣ не обводятъ около столика; обвѣнчанный парень не зоветъ гостей по домамъ самъ лично, а посылаетъ имъ пригласительныя записки. Гости не шлютъ печенья въ домъ новобрачныхъ, а скорѣе натурою: зарѣзанную козу, барана, индюшекъ, куръ, сахару и мѣдную посуду.

Здѣсь замѣчу еще и то, что по селамъ вѣнчальная одежда для невѣсты приготовляется у нея на дому. Свекоръ шлетъ ей портнаго. Онъ шьетъ для нея одежду по ея указанію, а она должна го-

товить сама и нитки и гайтаны для того платья. Стоимость одежды уплачиваетъ свекоръ, а также платитъ и за шитье портному.

Въ городѣ свекоръ шлетъ портнаго къ обрученной невѣстѣ снять мѣрку съ ея таліи, а затѣмъ портной шьетъ для нея платье по указаніямъ самого свекра.

Свадебные обычаи и пѣсни въ Дибрѣ.

Въ селахъ Дибрскаго округа сватовство совершается въ день Петра и Павла (29 іюня), точно также какъ и свадьбы бываютъ въ этотъ день. Сосватавшій дѣвушку 29 іюня долженъ ждать цѣлый годъ, чтобы жениться въ этотъ же день.

Сватовство происходитъ слѣдующимъ образомъ:

Парень возымѣвшій намѣреніе жениться чрезъ годъ, заявляетъ о своемъ намѣреніи предъ Петровымъ днемъ кому либо изъ своихъ близкихъ родственниковъ, съ тѣмъ, чтобы этотъ родственникъ указалъ отцу его на дѣвушку, которую желалъ бы взять себѣ за жену. Отецъ и мать, узнавъ о желаніи своего сына, выбираютъ, въ случаѣ ихъ согласія, посредника между ними и отцемъ той дѣвушки. Этотъ посредникъ въ Дибрѣ зовется «стройникомъ». Они шлютъ этого стройника къ отцу дѣвушки вывѣдать: согласенъ ли отецъ дѣвушки выдать ее за мужъ за ихъ сына.

Въ случаѣ согласія, отецъ парня съ кумомъ идетъ въ домъ дѣвушки. Отецъ ея предупредительно принимаетъ ихъ.

Братъ дѣвушки не медлитъ поставить посреди комнаты столъ, а на него кладетъ погачу (прѣсную пышку), а на эту погачу круглую, широкую полевой василёкъ и другіе отростки садовыхъ цвѣтовъ, немного пшеницы, одну старинную серебряную монету и одинъ бѣлый сложенный платокъ. Стройникъ же кладетъ отъ имени отца парня на ту погачу платочикъ съ завернутымъ въ немъ перстнемъ для дѣвушки, или скорѣе—золотою монеткою для перстня.

Братъ дѣвушки, о которой идетъ дѣло, крестится произнося благожеланіе: да је аирлија т. е. пусть будетъ счастлива! Потомъ беретъ василёкъ, разсады цвѣтковъ, пшеницу, старинную монетку и кусокъ изъ средины хлѣба, и завязавъ все это въ упомянутый бѣлый платокъ, вручаетъ этотъ пакетикъ свекру т. е. отцу парня. Свекоръ хранитъ его до самой свадьбы т. е. цѣлый годъ и передаетъ его новобрачнымъ только вечеромъ въ день свадьбы. Никто

къ нему не прикасается. Они только могутъ развязать его. Платокъ съ перстнемъ передаетъ обрученной ея братъ, а хлѣбъ раздѣляется между подругами ея, которыя при ней въ это время случатся.

Затѣмъ братъ и сноха берутъ вновь обрученную за руку и ведутъ къ столу, гдѣ сидитъ свекоръ и кумъ. Она цѣлуетъ руку тому и другому, а они дарятъ ее деньгами. Послѣ отецъ ея угощаетъ стройниковъ (т. е. отца царня и кума: они носятъ это имя въ этотъ моментъ), водкою и подаетъ имъ кофе, и тѣмъ кончается сватовство въ домѣ невѣсты. По возвращеніи же домой отецъ парня дѣлаетъ нѣсколько выстрѣловъ изъ пистолета въ знакъ совершившагося факта сватовства.

Въ это время всѣ родные и знакомые стекаются къ нему въ домъ для привѣтствій съ радостью. Ихъ угощаютъ водкою, кофеемъ, а они поплясавъ немного въ хороводѣ расходятся послѣ домой.

Поэтому случаю дѣвушки и женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Не трепоти коње,
Ја не те продава.
Ја не те продава, коње,
Стројник ћа те прата.
Стројник ћа те нрата
До попа Ђорђија
До попа Ђорђија по бела Марија.
Ако ти је дајет
На стол да им седнеш,
На стол да им седнеш,
Збор да им зборуваш,
Збор да им зборуваш
Прстен да им дајеш.
Ак ти ја не дајет,
На стол да не седнеш,
На стол да не седнеш,
Назат да се вратиш,
Назат да се вратиш,
Мене да ми кажеш,
Мене да ми кажеш,
Кућа да запала,
Кућа ће запала,
Манастир ћа права,
Манастир ћа права, кауђер ћа ода.—

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЕ

Недѣлю спустя послѣ сватовства, отецъ парня наполняетъ двѣ скляночки ртутью. Одну зашиваетъ въ поясъ сына своего, чтобы онъ носилъ ее до самой свадьбы, а другую для той же цѣли посылаетъ сосватанной дѣвушкѣ. Съ этою ртутью мать парня посылаетъ помолвленной дѣвушкѣ въ одномъ новомъ мѣшочкѣ розу, а въ платочкѣ серебряныя и золотыя монетки отъ имени свекра и свекрови. Также и родные парня посылаютъ ей другія монетки, нанизанныя на желтый цвѣтъ «Невен», (безсмертникъ) въ мѣшочкѣ съ розою.

Этотъ мѣшочекъ несетъ въ домъ невѣсты одна изъ снохъ, а съ ней идутъ и другія снохи и дѣвушки и дѣти родныхъ парня. Это ба́бье и дѣтское посольство со ртутью встрѣчается родными сосватанней дѣвушки съ подобающей честью и особенною внимательностью. А дѣвушка ждетъ этихъ гостей въ особой комнатѣ (въ клѣти) стоя, окутанная бѣлымъ полотняннымъ большимъ платкомъ, называемымъ въ Дибрѣ «Дарпня» (см. въ словарѣ). Невѣста не произноситъ ни слова никому изъ гостей. Ртуть вручаютъ золовкѣ; ей же передаютъ и другіе подарки. Затѣмъ подчиваютъ гостей и даютъ имъ отдарки для свекра и свекрови. Предъ отходомъ изъ дома сосватанной дѣвушки, родственницы парня цѣлуются съ нею.

Въ день Успенія Богородицы (15 августа) отецъ жениха собираетъ всѣхъ своихъ родныхъ: мужчинъ, женъ, парней и дѣтей и съ ними идетъ къ невѣстѣ для бо́льшаго подтвержденія сватовства. Посѣщеніе невѣсты отцемъ жениха въ этотъ день называется хожденіемъ «по ризи» т. е. съ платкомъ.

Родные жениха вруча́ютъ свои подарки для невѣсты жениховой матери. Подарки эти обыкновенно привязываютъ или къ цвѣтамъ, или вдавливаютъ ихъ въ яблоко, если это деньги. Мать жениха всѣ эти подарки складываетъ въ особый мѣшокъ и сопровождаемая всѣми своими родными несетъ въ домъ невѣсты. Она идетъ съ ними прямо въ клѣть невѣсты. Невѣста цѣлуетъ ей руку, а съ ея свитою цѣлуется по просту. Затѣмъ свекровь вручаетъ мѣшокъ съ подарками невѣсткѣ, говоря ей, кто что послалъ изъ тѣхъ подарковъ съ тѣмъ чтобы она передала это отцу невѣсты, для свѣдѣнія кому и какой отдарокъ дать въ замѣнъ тѣхъ подарковъ.

Свекоръ же, по приглашеніи сѣсть за столъ, вынимаетъ изъ за пазухи платочекъ съ завязанными тремя золотыми монетками, кладетъ его на лежащій на столѣ хлѣбъ. Братъ невѣсты беретъ его и несетъ къ сестрѣ въ клѣть. Затѣмъ онъ же и его жена угощаютъ гостей: онъ—мужчинъ, а женщинъ угощаетъ невѣстка.

Послѣ обѣда братъ невѣсты беретъ всѣ принесенные подарки и раздаетъ ихъ каждому мужчинѣ по назначенію, а невѣстка раздаетъ таковые женщинамъ.

Послѣ этого гости встаютъ и уходятъ домой. Отецъ невѣсты и родня провожаютъ ихъ какъ можно ласково.

По прибытіи домой отецъ жениха устраиваетъ для всѣхъ своихъ родныхъ и знакомыхъ вечеринку. На этой вечеринкѣ дѣвушки и женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Нана ми љуљи убава Јана:
Да ми порастеш лепа девојка.
Ем да ми најеш убаво момче,
Убаво момче—богата кућа,
Да ми сторите девет години,
Да ми немаме никакво чедо,
Дур да засвирит риба од море
Дур да заиграт камен становит.
От ми израсте убава Јана,
От ми израсте лепа девојка
И мије најде богата кућа,
Богата кућа—убаво момче.
Шчо ми сторије девет години
И ми немаје никакво чедо.
Јанин господин Јани говорит:
Да ај ти тебе убава Јано!
Убава Јано—млада невесто!
Шчо си немаме никакво чедо?
Да л'је от тебе, да л'је от мене?
Тога говорит млада невеста:
Тако ми Бога, мој господине,
Кога сум била луда ј *) малова,
Да ја сум била клета ј *) проклета.
Кога ме мајка мене љуљала,
Љуто ме мене много клнала.
Нана ми љуло убава Јано
И да израстеш лепа девојка
И да ми најеш убаво момче,
Убаво момче—богата кућа,
Да ми сторите девет години,
Да ми немаме никакво чедо,

Дур да засвирит риба от море,
Дур да заиграт камен становит.
Ми изговори Јанин господин:
Да ај ти тебе, ej, мили брате!
Да ми промениш моја невеста,
Да ми промениш в убаво руво,
Да ја однесеш в зелена гора
Да ја изложеш млада невеста
Ќе си береме метли копинки,
Да ја изејет веда гушчера.
Је однесоје в зелена гора,
Не ја изеде веда гушчера.
На—час заигра камен становит,
И ми засвире риба от море.
Тује стигнала можко—но дете.
От си ја зеде Јанини девер,
Си ја однесе дома на дворе!

Пять дней до Петрова дня отецъ невѣсты приноситъ изъ—лѣсу папоротникъ и застилаетъ имъ клѣть т. е. то отдѣленіе гдѣ собираются подруги невѣсты на «дѣвишникъ». По этому случаю дѣвушки и молодушки поютъ слѣдующія пѣсни:

Девојко мори, девојко!
Папрат је жива раздељба и—и!
Папрат је жива раздељба.
Од татка ћа те оделит и и!
Од татка ћа те оделит,
Од мајка ћа те оделит, и и!
Од мајка ћа те оделит,
Од браћа ћа те оделит и и!
Од браћа ћа те оделит,
Од сестри ћа те оделит и и!
Од сестри ћа то оделит
И од сета мил' роднина. и и!

—

А девојко, црвено јаблко и и!
А девојко, а не жаловито!—

*) Произносятъ при пѣніи: лудай малва; клетай—проклета.

Татко жалит, девојка не жалит.
Мајка жалит, девојка не жалит
Браћа жалит, девојка не жалит. и и!

Съ приближеніемъ Петрова дня, отцы семействъ, у которыхъ должна быть свадьба, ѣздятъ на базаръ за покупками для свадьбы; покупаютъ вино и пшеницу. По возвращеніи съ базара съ покупками, они находятъ уже въ домахъ своихъ молодушекъ и дѣвушекъ своихъ сосѣдей. Когда начинаютъ переливать вино въ бочку-дѣвушки и молодушки поютъ:

Игралито срце јунаково и и!
Како вино во стребрена чаша
Како јагње во големо стадо.
Није вино во стребрена чаша
Није јагње во големо стадо,
Ток' је јунак од голема рода
Ток је јунак татково ј' мајкино и и!

—

Копидан ми во гора венејеш и—и!
Прашајте го, за ошчо венејеш?
Да л' венејеш за брзана коња?
Да л' венејет за чифне пишчоли?
Да л' венејет за тенкана пушка?
Да л' венејет за кара—долама?
—Ни венејет за брзана коња,
Ни венејет за чифне пишчоли,
Ни венејет за тенкана пушка;
Ни венејет за кара—долама,
Ток венејет за убаво моме и—и!

—

Цвилит коња во гора зелена. и—и!
Прашајте го, за ошчо ми цвилит?
Да л' ми цвилит за нова поткова?
Да л' ми цвилит за од перо седло?
За од перо седло, а звезда узда?
Ако цвилит за нова поткова.
Сега ћа го брго потковеме,

Потковеме, брго подуздаме.
—Ни ми цвилит за нова поткова,
Ни ми цвилит за од перо седло
Ни ми цвилит за од звезде узда,
Ток цвилело за убаво моме. и—и!

—

Шчо је врева в Иброви дворови? и и!
Ил го Ибра вода удавила?
Ил го Ибра огон изгорело?
Ни го Ибра вода удавила,
Ни го Ибра огон изгорело,
Ток ми Ибро две радости чинит:
Сина женит, мила ћерка можит. и и!

Когда портной шьетъ для невѣсты подвѣнечную одежду, подруги ея сосѣдки поютъ у ней:

Невен се Неде фалеше: и и
Ја ћум те, Недо, ја ћум те,
Ја ћум те тебе улова,
Ја ћум те тебе укова—
В длна градина на зеље
В длна градина на зеље
В горна градина на цвеће
—Невене црно—јоке ле!
Неможеш да ме уловиш и и!
Не можеш да ме уловиш,
Ја има сноа за брата и и!
Ја има сноа за брата,
Неја ћа прата на зеље и и!
Неја ћа прата на зеље,
Та ја ћа зеље наберет. и и!
Невене црно јоке ле!
Не можеш да ме уловиш и и!
Не можеш да ме уловиш,
Ја има сестра помала и и!
Ја има сестра помала,
Неја ћа прата на зеље и и!
За неја цвеће ћа берет
И мене ћа ми донесет. и и!

Когда невѣста занята вышивкою подарковъ для родныхъ жениха, ея подруги поютъ слѣдующую пѣсню:

А девојко с белум подбелена! и и
Фрли бело зад бели рамена, и и
А првено по рамни скутеве и и
Да накифчит золвина скутина и и
Да накифчит деверу кошуља. и и!

—

Слнце не одит, заодит, и и
Слнце не одит, заодит.
Девојка трчат и викат. и и
Девојка трчат и викат:
Чекај-почекај слндевце. и и
Чекај-почекај слндевце,
Ја да ти рећа два рена и и
Ја да ти рећа два реча,
Два реча, два изговора и и
Два реча два изговора:
Да л' да посада босиљек', и и
Да л' да посада босиљек
На сува рида без вода и и
На сува рида без вода,
На неградина градина? и и
— Сади-посади довојко
Силен ћа ветор повеја и и
Силен ћа ветор повеја,
Градина ћа ти заграда и и
Ситна ћа роса пороса,
Босиљек ћа го пороса. и и!

При вышиваніи бѣлыхъ рукавовъ къ рубашкамъ, приготовляемымъ для подарковъ, поютъ:

А ливадо росна потлачена! и и
Да шчо си ми росна потлачена? и и
— Как' да несум росно потлачена? и и
Девојко ме босо прегазило: и и
С прстен брало трева детелина, и и

Направило јасли босиљкови и и
Наредило сено копринено и и
Наранило кумова си коља. и и

—

Повејаје, подуна је
Сабаф-зора ветрови: и и!
Расцутело, развијело
Во Ђул-бафче ружица, и и!
Под ружица, под ружица,
Ситна трева зелена, и и!
На тревата, на тревата
Морско цаде послано, и и!
На цадето, на цадето
Две девојки свршени. и и!
Коде везет, коде везет
Свекрум бела кошуља и и!
А свекрве, а свекрве
Копринена скутина, и и!
А деверу, а деверу
Копринена мафрама. и и.!

—

Широко је поле арбанашко, и и!
А во поле ни камен, ни дрво,
Толку в поле једна виша јефла,
А под јефла ледина ј' рудина,
На ледина постеља послана,
На постеља свршена девојка,
На јефла једна змија шарена,
Змија шарена Бога молеше:
Господе вишен, Господ умори мија девојка
Умори мија девојка, црни да очи испија
Црни да очи испија, бело да лико изеда. и и!

—

Фтасала река Јордана,
Занесла цвеће жунжуле. и и!
Девојка цвеће береше,
Татку си на скут редеше и и!

Татно је цвеће фрљаше;
Ни ћерка моја, ни цвеће! и и!
Девојка цвеће береше,
Мајке си на скут редеше. и и!
Мајка је цвеће фрљаше:
Ни ћерка моја, ни цвеће! и и!
Девојка цвеће береше,
Свекру си на скут редеше. и и!
Свекор је цвеће земаше
И сноа моја, и цвеће! и и!

—

Цутила ружа во кледи,
А во дворови развила. и и!
Тује помина детенце,
Детенце једно у мајка, и и!
Детенце једно у мајка,
Кротко водија коњава и и!
Кротку водија коњава,
Да не окршиш ружица и и!
Да не окршиш ружица,
Ил' је ружица вадена. и и!
Ил' је ружица вадена
Утро и вечер со вода и и!
Утро и вечер со вода
А на пладни на со сзи. и и!

—

Мајко ле, стара мајко ле!
Мрва си легнаф, предремаф и и
Голем си сончок сонуваф,
Как да летаје гулаби и и
Как да летаје гулаби,
А со гулаби сив сокол. и и
Ћерко ле, мила ћерко ле! и и
Гулаби ти се девери и и
Сив сокол ти је јунакот. и и

Подруги невѣсты всегда готовы посѣтить ее, но не остаются въ домѣ ея по ночамъ. Только дней за 5—6 отецъ невѣсты зо-

ветъ ихъ на дѣвишникъ. Званные дѣвушки находятся при невѣстѣ безотлучно и по ночамъ. При ней онѣ и обѣдаютъ и ужинаютъ. Отецъ невѣсты, по обычаю, обязанъ кормить ихъ. Этотъ дѣвишникъ въ Дибрѣ носитъ названіе «чуваље свршена девојка» т. е. сидѣлни при невѣстѣ. Кромѣ сообщенныхъ уже немного выше пѣсенъ, на дѣвишникѣ поются еще слѣдующія пѣсни:

Јелено, пиле зелено и и!
Кога си блно лежало, и и
Што не си мене кажало?
Понада да ти донеса, и и
Понада да ти допеса
Бостан кисело јаблко, и и
Бостан кисело јаблко,
По месечина кинато, и и
По месечина кинато,
В зетоска риза врзано, и и
В зетоска риза врзано
В девојкин ковчег чувано, и и!

—

Нел излези, моме, по-надворе и и!
Ти да видиш татко шчо те викат!
Другачки верни, неверни!
Ни излага, ни го погледува,
На татка сим љуто нађутено,
Дека ли ме лудо завршило,
Завршило лудо оможило.
Не умеја как чес да чина
Ни на свекр, ни миле свекрве, и и!

—

Лелеј моме далеку дадено! и и!
Само моме далеку сакало,
Само моме куђа аректало,
Само моме рода аректало,
Само моме јунак аректало, и и!

—

Успала ми се девојка
Дуње му листу под сенка и и
Дуње му листу под сенка,
Никој крај неја немаше и и
Толку крај неја имаше
Једина змијо шарена и и
Једина змија шарена
Змијам и Бога молеше,
Змија ми Бога молеше:
Господе, вишен Господе! и и
Господе, вишен Господе
Умори ми ја девојка, и и
Умори ми ја девојка,
Бело да лико изеда и и
Бело да лико изеда,
Црни да очи испија! и и!—

—

Девојка се Богу помолила: и и!
Дај ми Боже, крила соколови,
Да прелета Сава и Дунава,
Да отбера јунак спроти мене,
Шчо не пијет вино и ракија,
Шчо не носит никаква пусада;
Од вино је кућа поблвана,
Од тутуна кућа попљукана
Од ракија мома не љубена и и!

—

А девојко—тијун перунико! и-и!
Тифко пејеш, на далек се слушат.
Чул те овчар в девета планина,
Си остави стадо небројано,
Си остави писанијот кавел,
Да је чујет убава девојка. и-и!

—

Ђул -девојко под ђулом заспало и и
Ђулум цутут на девојка капет.
Девојка му ђулуму говорит:

А ђулуме, порано цветице!
Шчо ми путиш, а па мене капеш? и и
Ако цутиш, на мене не капи и и
Ја си ина големи дердови: и и
Млад ме питат за старо ме даваt и и
Старо аро, како јаор дрво. и и
Млад неженат, како строк босилек. и-и!

—

Изговори свршена девојка: и и!
Соколине сиви скопјанине!
Ћа те праша, право да ми кажеш:
Ал се јадеш два ђула црвени?
Ал се пијет вода бигорлива?
— Так ми Бога, свршена девојко!
Ни се јадет два ђула црвени,
Ни се пијет вода бигорлива. и-и!

—

Смиљ девојка, смиљ во гора брала. и-и!
Берејешчи потом загрешила
Намерила ајдутска мејана,
Во мејана тријесет ајдути,
Вино пиле, моме го чекале. и-и!

Когда невѣста украшаетъ подарки для родныхъ свекра, свекрови и пр., въ «дѣвичникѣ» слышатся слѣдующія пѣсни:

Не ли ти велев, девојко?
Не сади болен в градина, и и!
Не сади болен в градина;
Болеват татко за тебе, и и
Болеват татко за тебе,
Болеват мајка за тебе и и
Болеват мајка за тебе,
И сета мила роднина и и
— Другачки верни, неверни!
Как болевало од мене и и
Как' болевало од мене,
Нека болеват за мене! и-и!

—

Девојко! нова градино,
Пипер и шећер садена, и-и!
Пипер и шећер садена,
Но негде годе босилёк и и
По негде годе босилек,
А по међи те карафил и и
А по међите карафил,
По прелазите трондафил. и и!

Когда невѣста украшаетъ приготовляемую для подарка свекрови Дарпню (см. въ словарѣ), въ дѣвишникѣ поются слѣдующія пѣсни:

Марија во двор седеше, и и!
Свекрве дарпна кифћеше
И дробни слзи роняше, и и
И дробни слзи роняше,
Мије догледа сноа је и и
Мије догледа сноа је:
Млчи ми золво Маријо и и
Млчи ми золво Марijо,
И ја сум било как тебе и и
И ја сум дарпна кифћило. и и
Кога ме мене вршеје,
Вишни, черешни цутеје и и
Кога сум дарпна кифћило,
Вишни, черешни кашеје. и и
Кога ме мене земаје,
Вишни, черешни береје. и и!

—

Илики, море, пилики!
Вије високо летате и и
Бије високо летате,
Широка земја гледате и и
Широка земја гледате,
Да не г' видофте татка ми? и и
— Видов, но видов, девојко,
Из Солун града шеташе и и
Из Солун града шеташе,
Ти купуваше дарови, и и

Ти купуваше дарови,
Да ти даруват роднийе. и и!

—

Ракида, моме, ракидо тенка j' висока
Сољвијо! и и
Ти си ракија не пило, а на ракија
Мирисаш, и и
Другачки верни, неверни! в истина сум ја
Не пило и и
В истина сум ја не пило, синојка сум ја
Запило и и
Синојка сум ја запило од таткови си
Јадови и и
Од таткови си јадови, за свекрови си
Атери. и и!

—

А девојче перуниче!
Шчо си поли обросило? и и
Ил си в гора биље брало?
Ил по река перуника? и и
Ил в градина бел босилек? и и
— Ни сум в горе биље брало,
Ни по река перуника,
Ни в градина бел босилек: и и
Ни в градина бел босилек
Сум врвело из ливаље;
Ја сум браћа попраћало. и и
Ја сум браља попраћало,
Ливаље—то росни беје и и
Ливаље—то росни беје.
Ми се поли обросије и и.

Когда въ домѣ жениха сѣютъ пшеницу для свадьбы, дѣвушки собравшіяся въ его домѣ поютъ слѣдующую пѣсню:

Ветор вејет, гора се лелејет. и и
Од гора се дробон бисер ронит. и и
Кој да појет, бисер да наберет,

Да нанижет јунаку на капа,
И да нанижет коњу на грива?
Извикнуват, подвикнуват копидан од гора:
Нека појет, нек појет јунакови татко. и и
Није дома, ни брго ће дојет,
— Ошол татко, ошол на Нова пазара: и и
Да купуват, да купуват белана
пченица и и
Да купуват, да купуват црвено но
вино. и и!
Извикнуват. подвикнуват копооан од гора: и и
Нека појет, нека појет јунакова мајка,
Да наберет, да наберет дробнана бисера,
Да нанижет, да нанижет јунаку на капа,
И да панижет, да нанижет коњу на прива и и!

За два дня до Петрова дня въ домѣ жениха появляется золотыхъ дѣлъ мастеръ съ наперстокъ и перстнемъ заказанными для невѣсты. По этому случаю также поютъ слѣдующее:

Превила ми се копиња
Преку висока планина
И со србина зборвеше. и и
И со србина зборвеше:
Србине, верен другаре, и и
Сербине, верен другаре!
Да ли је правено стребро? и и
— Правено мије, девојко,
Так ушче неје златено. и и
Так ушче неје златено,
Се су златари обишло и и
Се су златари обишло,
Нигде су злато не нашло. и и
Девојко, мори, девојко!
Да ли је кифћена риза? и и
— Кифћена ми је, јуначе,
Ток ушче неје свилена и и
Ток ушче неје свилена
Мрва ми свиља не фтаса и и

Мрва ми свиља не фтаса,
Се сум другачко обишло и и
Се су другачки обишло,
Нигде су свиља не нашло.

Эта же самая пѣсня поется и въ домѣ невѣсты, когда къ ней приносятъ изъ дома жениха упомянутыя вещи, т. е. наперстокъ, иглу и перстень, какъ это увидимъ ниже.

Дѣвушки и молодушки, гостящія на дѣвишникѣ у невѣсты не пропускаютъ случая пропѣть двѣ пѣсни и въ то время, когда отецъ ея купитъ и принесетъ въ домъ сундукъ (ковчегъ) для укладки приданаго его дочери. Вотъ эти двѣ пѣсни:

Девојко, мори девојко
Ковчег је жива раздељба и и!
Ковчег је жива раздељба
Од татка ћа те оделит и и
Од татка ћа те оделит,
Од мајка ћа те оделит и и
Од мајка ћа те оделит
И од сета мил' роднина и и!

—

Дрем девојко не пули се
В јасли, и и!
Ток пули се в шарени
Ковчези и и!

За два дня до Петрова дня изъ дома, въ которомъ готовится свадьба жениха, посылается дѣвочка, у которой есть и отецъ и мать, съ порученіемъ набрать отъ трехъ садовъ слѣдующихъ цвѣтовъ: трондафиѓъ, невенъ и копиданъ, т. е. розу, безмертникъ и подлѣсникъ Изъ этихъ цвѣтовъ дѣлается вѣнокъ, который привязываютъ на верху флага около креста. Крестъ — необходимая принадлежность свадебныхъ знаменъ. Затѣмъ выносятъ это знамя на крыльцо и оставляютъ его тамъ, чтобы видѣнъ былъ отвсюду. По этимъ знаменамъ можно знать въ Дибрскихъ селахъ, гдѣ есть свадьба.

Въ то время, когда съ осторожностью и нѣкоторымъ благовѣніемъ ставятъ этотъ флагъ на крыльцѣ дома, дѣлаются два-три

выстрѣла изъ пистолетовъ; а присутствующія родныя дѣвушки, и молодушки поютъ:

Израсле ми јесенни јасени. и и!
Не ми биле јесенни јасени
Ток ми биле до три побратими:
Првијот је терзија в одаја,
Вторијот је мајстор накафчија,
Трећијот је млади ковенција.
Тој шчо беше терзија в одаја,
Да сошијет крстатна барјака;
Тој шчо беше мајстор накафчија,
Да направит сорок на бајракот.
Тој шчо беше млади ковенција.
Да направит крстот на барјакот и и!

—

Иванине Бијограђанине! и и!
На глава ти вијо—огон горит
— Ако горит, нека доизгорит
За те ја сум три лета летувал:
Прво лето за брзана коња,
Второ лето за чифне пишчоли,
Трећо лето за убаво моме и и!

Въ этотъ же самый день, когда приготовляютъ и выносятъ на показъ свадебное знамя, одна дѣвушка, которая имѣетъ въ живыхъ и отца и мать, мѣситъ три хлѣба изъ чистой безъ всякой примѣси муки. Для двухъ хлѣбовъ имѣются особыя формы, сдѣланныя изъ дерева (печати). Эти два хлѣба выходятъ у ней съ крестными украшеніями на верхней коркѣ и называются «сваћи», а третій съ украшеніями, какія вздумается сдѣлать дѣвушкѣ, — «колачемъ». Одну «сваћу», а также и «колачъ» свекоръ относитъ, какъ увидимъ ниже, на другой день вмѣстѣ съ серебряными вещами въ домъ невѣсты, кода идутъ къ ней «на строй», по выраженію дибранъ; а другую «сваћу» оставляютъ дома и съѣдаютъ ее вечеромъ въ тотъ же день.

Когда дѣвушка мѣситъ «сваћи» и колачъ, другія подруги ея поютъ слѣдующія пѣсни:

Потекла ми бистра вода
Из бистри камења, и и
— Не ми бола бистра вода
Из бистри камења и и
Ток ми било мало j' *) моме
Татково j' *) мајкино и и!

—

Месарijо, тенка и висока и и!
Месарijо, косми растресени
Месарijо, покти не сечени
Месарijо, роци не мijени
Месарijо, мечке растресена
Месарijо, таткова j' мајкина и и!

Между тѣмъ какъ дѣвушка, которой поютъ шаловливо-нѣжную пѣсню, мѣситъ «сваћи» и колачъ, одна изъ молодушекъ съ двумя парнями отправляется по селу съ приглашеніями ко всѣмъ роднымъ и знакомымъ на «сваћу» т. е. на ужинъ вечеромъ того дня. У этой разсыльной съ приглашеніями въ рукахъ плоска съ виномъ. Плоска украшена цвѣтами и золотыми монетками.

По окончаніи ужина приглашенные гости не встаютъ тотчасъ же изъ-за стола. Свекровь беретъ «сваћу» и даетъ куму, а этотъ, принимая «сваћу» держитъ ее до тѣхъ поръ пока гости окончатъ слѣдующую пѣсню:

Огрejала месечина по чесна трпенза,
По чесна трпенза!
Огрejала месечина куму на колено,
Куму па колено.
— Не ми била месечина по чесна трпенза,
По чесна трпенза.
Ток ми била чесна сваћа од бела пченица,
Од бела пченица.
Од колено на колено, куму на колено,
Куму на колено.
Од рочица на рочица, куму во рочица,
Куму во рочица.

*) Татковой майнино.

Ал немаше сваће, мори, једна чкорка дрвце,
Једна чкорка дрвце.
Ал немаше сваће, мори, једна скрупца солца,
Једна скрупца солца.
Шчо је сваћа, сваћа, мори, сваћа не печена,
Сваћа не печена.
Шчо је сваћа, сваћа, мори, сваћа не солена,
Сваћа не солена.

Какъ только кончается эта пѣсня, кумъ раздробляетъ на маленькіе кусочки «сваћу» и раздѣляетъ чхъ гостямъ.

Гости сидящіе за столомъ жуютъ эти кусочки, а дѣвушки и молодушки поютъ слѣдующія пѣсни:

Израстол ми строк босилек
Со многу парови, и и!
— Не ми било строк босилек,
Со многу парови, и и
Ток ми било млад не женат
Од голема рода, и и
Ток ми било млад не женат
Татково ј' мајкино. и и
И ми било млад не женат
Братово ј' сестрино. и и!

—

Или ела бела биљке,
Или ће ти дојда и и
— И да дојеш бел босиљчец,
Коде ћа ме најеш? и и
— Ћа те најда, бела биљке,
В таткови скутови и и
Ћа те најда бела биљке
В мајкини пазуви. и и
— Или ела бела биљке,
Или ћа ти дојда и и
— И да дојеш бел босиљчец,
Коде ћа ме најеш? и и
Ћа те најда бела биљке
В братови дворози, и и

Ћа се скрија бел босиљчец
Међу мили браћа и и
Ћа се скрија бел босиљчец
Међу мили сестри. и и

На канунѣ Петрова дня рано утромъ отецъ жениха приглашаетъ родныхъ и знакомыхъ къ себѣ на домъ для посѣщенія дома невѣсты съ подарками и «сваћею» и колачемъ. Это въ Дибрѣ значитъ—идти «на строй». Около полдня собираются всѣ званые: мужчины, женщины, молодушки и дѣти. Предъ отходомъ всѣхъ къ невѣстѣ отецъ жениха сѣдлаетъ для себя коня и навьючиваетъ на него бисаги (переметныя торбы) съ серебромъ, сваћею, колачемъ у другими подарками предназначенными для невѣсты.

Процессія хожденія «на строй» устроивается такъ: Впереди всѣхъ долженъ идти самый старый по лѣтамъ изъ всѣхъ родныхъ и друзей. За нимъ слѣдуютъ женщины, послѣ рядъ молодушекъ, а позади всѣхъ идущихъ пѣшкомъ, ѣдетъ на упомянутомъ конѣ отецъ жениха и за нимъ цыгане съ музыкою.

Отецъ невѣсты и его родня выходятъ на встрѣчу «стройникамъ». По входѣ въ домъ невѣсты, они садятся чинно, а свекоръ вынимаетъ изъ бисаговъ «сваћу» и колачъ, кладя ихъ на столъ. На сваћу вслѣдъ затѣмъ кладетъ серебряныя вещи и пафти (родъ вязанаго пояса съ серебрянымъ довольно большими петлями), иглу и перстни, серебряную цѣпочку, шолковый передникъ и другіе подарки. Все это беретъ братъ невѣсты (или самъ отецъ ея) и относитъ ей въ клѣть или въ чуланъ, гдѣ она находится съ подругами.

Затѣмъ братъ невѣсты и жена его выводятъ къ столу, за которымъ сидятъ стройники. Лице невѣсты въ это время укутано «дарпнею» *) такъ, что видны только глаза ея.

Прежде всего невѣста цѣлуетъ руку свекра и кума, а послѣ и руки другихъ присутствующихъ по порядку. Этотъ обрядъ цѣлованія рукъ сопроваждается подчиваніемъ вина. Невѣстка предъ тѣмъ вручаетъ невѣстѣ стаканъ вина. Цѣлуя руки стройниковъ по порядку, она подноситъ имъ вино по порядку, а они, выпивая вино, бросаютъ въ стаканъ деньги въ даръ невѣстѣ.

Въ то время, когда братъ или отецъ невѣсты относитъ серебряные и др. подарки къ ней въ клѣть, поется слѣдующая пѣсня:

*) См. въ словарѣ: «Дарпя».

Распратите се, другачки,
Со свекра да се покâра и и
Со свекра да се покара,
Ветво ми стребро донесло и и
Ветво ми стребро донесли
Ал је на ветво правено и и
Ал је на ветво правено,
Али го друга носила, и и!

При выходѣ невѣсты изъ клѣти для цѣлованія рукъ гостей (стройниковъ) поется слѣдующая пѣсня:

Коде одиш, Никопољче,
Ничкум глава носиш? и и!
Кажувајет Никопољче:
Љут је мили свекор. и и
Кажувајет, Никопољче:
Љута је свекрва. и и
Ће се чина итро ј'модро,
Со нив ћа помина. и и

Во время же цѣлованія рукъ у гостей невѣстою, подруги ея поютъ слѣдующую пѣсню:

Шчо излезе баш девојко
По чесна трпенза? и и
За шчо ти се баш девојко
Тије туђи људе! и и
Шчо цалива баш девојко,
Нифни десни роци? и и!

А также поется и слѣдующая пѣсня:

Строј стројевала девојка,
Свекру си рока цалива. и и
Свекру си рока цалива,
Свекор те дарчок дарува. и и
Свекор те дарчок дарува,
Три адилии стамболски и и

SKOPLJE

Послѣ того, какъ невѣста перецѣлуетъ всѣмъ руки и поднесетъ всякому и всякой по стакану вина, братъ ея и невѣстка уводятъ ее въ клѣть, а послѣ самъ угощаютъ стройниковъ водкою, кофеемъ и завтракомъ.

Послѣ завтрака тѣ же—братъ невѣсты и невѣстка—раздаютъ подарки со стороны невѣсты всякому изъ гостей: Свекру рубашку, свекрови Даршню (см. въ словарѣ), золовкѣ т. е. дочери свекра хорошій шерстяной передникъ, а другимъ стройникамъ платочки разнаго приготовленія.

Предъ самымъ отходомъ стройниковъ невѣста выходитъ во дворъ, поливаетъ свекру и всей его свитѣ воду на руки, поводитъ немного лошадь свекра и затѣмъ цѣлуетъ ему и всей его свитѣ руку. Свекоръ же и всѣ его сопровождавшіе снова дарятъ ей по монеткѣ и уходятъ со двора.

Вечеромъ на канунѣ свадьбы т. е. Петрова дня собравшіеся въ домѣ невѣсты родные ея отца: парни, молодки, дѣвушки и дѣти съ зажженными фанарями въ рукахъ ведутъ невѣсту за водой къ тремъ источникамъ воды. Для этого она несетъ съ собою въ обѣихъ рукахъ по одному кувшину. Бокъ о бокъ съ невѣстой должна идти одна изъ дѣвушекъ, у которой еще живы отецъ и мать. Невѣста отъ всѣхъ трехъ источниковъ наполняетъ свои кувшины, а ея ближайшая сопутница молча набираетъ изъ тѣхъ же источниковъ немного воды въ ротъ. По возвращеній домой эта дѣвушка выпускаетъ изо рта помянутую воду въ тѣ кувшины, которые наполнила водою невѣста. За тѣмъ бѣжитъ она въ садъ, набираетъ три цвѣточка: полевой василекъ, розу и третій любой не пересаженый цвѣтокъ и спускаетъ ихъ въ кувшины, а также одну старинную монетку. Послѣ этого невѣста моетъ принесенною ею водою свою голову въ домѣ, на особомъ мѣстѣ, гдѣ нѣтъ никакой подстилки.

Въ то время, когда невѣста съ подругами идетъ къ источникамъ за водою, парни стрѣляютъ изъ пистолетовъ, а молодушки и дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Вено моме тенко и високо и и
Ти да земеш стребрени ибрици
Те ми одиш на Дунав на вода
Вено моме тенко и високо
Наречи се на Дунав на вода
И земи си три венци зелени:

Први венец од ран-бел босилек,
Втори венец од прпо-ок невен
Трећи венец од црвен трондафил. и и!

А когда возвращаются съ источниковъ, гдѣ невѣста наполнила свои кувшины, поется слѣдующая пѣсня:

Радувај се девојкини татко! и и
Ја ти носа студена водица
— Не би ћерка, ни студена вода.
Оволку је од ћерка одмена.
Радувај се девојкина мајко!
Ја ти носа студена водица.
— Не би ћерка, ни студена вода.
Оволку је од ћерка одмена.
Радувај се девојкини брате!
Ја ти носа студена водица.
— Не би сестра, ни студена вода,
Оволку је од сестра одмена. и и!

Слѣдующая же пѣсня поется подругами невѣсты, когда она тою водою моетъ себѣ голову:

Рано ранило Русанде, и и!
Рано се глава измило,
Ми говорит момини другачки:
Не ли ела моме да вечераш.
— Вечерајте момини другачки,
Вечерајте мома не чекајте и и!

Послѣ ужина дѣвушки поютъ еще слѣдующія пѣсни:

Бегала ми свршена девојка, и и!
Бегала ми уз темни клисури.
Бегајешчи в Дунав се фрлила
Се молила убава девојка:
Дунавцини мои мили браћа,
Да речете на мој мили татко,
Да наберет дрва крај Дунава.
Да речете на моиве браћа,
Да не косит сено крај Дунава;
Мои косми в сено се сторени.

На самый день свадьбы т. е. на Петровъ день 29 іюня въ домѣ невѣсты утромъ поются слѣдующія пѣсни:

Честа зоро често обзорисе! и и!
Често да ме татко посакуват
И на ручек, татко, на вечера,
На пладнина за студена вода,
На недеља за бела промена. и и!

—

Цутит ружа во онаја страна. и и!
Тамо цутит, овамо мирисат.
Научил се млад, ружа да берет,
Размириса свекрови кледови и и!

—

Шир шири се, татко мој
На мојево место! и и!
Ћа постоје, татко мој,
Ден до половина. и и
Ти чинеше, татко мој,
Да л' овде ћа стоја? и и
Шир шири се, мајко моја,
На мојево место! и и
Ти чинеше, мајко моја,
Да л' овде ћа стоја? и и
Ћа постоја, мајко моја,
Ден до половина и и
Ширите се, браћа мои,
На мојево место и и
Дал чинефте, браћа мои,
Ал овде ће стоја? и и
Ћа постоја, браћа мои,
Ден до половина и и
Ширитесе, снои мои,
На мојето место! и и
Да л' чинефте, снои мои,
Ал овде ћа стоја? и и
Ћа постоја, снои мои,
Ден до половина. и и

Ширите се, сестри мои,
На мојево место и и
Да л' чинефте, сестри мои,
Да л' овде ћа стоја? и и
Ћа постоја, сестри мои,
Ден до половина. и и!

Между тѣмъ отецъ жениха, по выходѣ изъ церкви послѣ обѣдни, наполняетъ одинъ боченокъ вина въ 50 окъ и украшаетъ цвѣтами рога отборнаго барана. И боченокъ и барана привязываетъ на лошади тысяцкій («побратимъ» въ Дибрѣ) и отвозитъ къ отцу невѣсты. Этотъ послѣдній съ честью встрѣчаетъ «побратима» и угощаетъ кофеемъ и водкою. Прежде чѣмъ побратимъ возвратися отъ отца невѣсты, въ домѣ жениха, собираются и другіе «побратимы» его и нѣсколько другихъ парней и сверстниковъ жениха. Отецъ жениха угощаетъ всѣхъ ихъ завтракомъ,

Послѣ завтрака «побратимы» (шафера) готовятся идти съ приглашеніями на свадьбу. Старшій побратимъ (тысяцкій) беретъ плоску съ виномъ и съ другими шаферами идетъ по домамъ съ приглашеніями. Отецъ же жениха хлопочетъ дома по приготовленію къ свадьбѣ.

Около 8 ч. по турецки (въ полдень) начинаютъ собираться въ домъ жениха званные на свадьбу поѣзжане—всѣ на осѣдланныхъ лошадяхъ.

Въ то время, когда эти поѣзжане съѣзжаются въ домъ жениха, дѣвушки поютъ у него слѣдующія пѣсни:

Коња ковет дете Дукадинче и и *)
Од злат' клинци, од карагроп плочи
Од перо седло, полејан' узда
Је поткова коња, је подузда
Ће одиме в Будим по невеста
Ће земаме Будимска девојка.
— Будимции клети кавгации,
А на вино тежки пијаници,
На ракије љути кавгации.
Ће ни сторит голема срамота,
Ће ни вратит назад без невеста и—и!

—

*) и—и повторяютъ пѣвицы послѣ каждаго стиха, по обыкновенію.

Коња ковет Секула детенце, и и!
Коња ковет ноћа по вечера
Без борина и без месечина
Изговори Секулова мајка:
— «Ај ти тебе, мој ми мили сине!
Коња ковеш ноћа по вечера,
Без борина и без месечина
Коња ковеш, ти коде ће одиш?
Си пособрал три иљади души,
Си облекол панзирли долама
Тенки пушки, како честа гора,
Чиф пиштоли, како дробни звезди,
Остри сабји, како секавици
А фесови црвени чадори.
Изговори Секула детенце:
Ај ти тебе, моја стара мајко
Ја ћа ода въ Будим по невеста.
Излегоје сите Будимџији,
Излегоје и се зачудије.
Не се чуда как је војска брана,
Ток се чуда как и земја држит. и—и!

—

Кинисуват Радула на војска, и—и!
Пре'д њего се тристана сејмени.
Најпред је Секула детенце,
Шчо носеше од панцир долама,
Шчо носеше јелеци на него,
На јелеци пет роки петлици,
Шчо носеше тузлуци на него,
На тузлуци од три роки токи. и и.

Между тѣмъ какъ поѣзжане поджидаютъ во дворѣ остальныхъ званыхъ на свадьбу, старшій побратимъ въ домѣ брѣетъ жениха. Этотъ послѣдній обыкновенно садится на такомъ мѣстѣ, на которомъ нѣтъ никакой подстилки. Но какъ только онъ сядетъ тотчасъ же кладутъ подъ него снопъ пшеничной соломы, папоротнику, полеваго василька и разсада цвѣтовъ. Затѣмъ уже старшій побратимъ брѣетъ его, а дѣвушка, у которой родители еще живы, подаетъ ему воду, а братъ и сестра жениха тщательно собираютъ волосы

въ платочикъ. Остальныя дѣвушки и молодушки въ это время поютъ слѣдующія пѣсни:

Нећет ми зет бербер да го бричит, и—и!
Ток сакало верни побратими и и
Нећет ми зет бербер да го бричит,
Дур не земет од татка прошченье,
Дур не земет он мајка прошченье,
Дур не земет од браћа прошченье,
Дур не земет од сестри прошченье,
Дур не земет од рода прошченье, и—и!

—

Бербери зета бричеје, и—и!
Сестри му риза држеје,
Сестри му косми береје. и и!

—

Високо сокол леташе, и и!
Високо сокол леташе,
Широки сенки држеше. и и
Широки сенки држеше,
До солунски те чаршији. и и
До солунските чаршији,
В чаршији седит седлари и и
В чаршији седит седлари.
Седлари седла ковеје. и и
Седлари седла ковеје,
Седлари узди праве је. и и
Седлари узди праве је,
За зетоски те атеви, и и!

Послѣ того какъ жениха обрѣютъ, онъ перемѣняетъ на себѣ все платье, Одѣваясь во все новое, ничего не надѣваетъ на себя такого, что носилъ прежде.

Во время его переодѣванія выносятъ съ крыльца свадебный флагъ во дворъ. Его держитъ въ рукахъ особо назначаемый хорунжій въ ожиданіи жениха. Этотъ не заставляетъ себя долго ждать; выходитъ съ старшимъ своимъ побратимомъ (тысяцкій) изъ дома; крестясь садится на коня. Его примѣру слѣдуютъ всѣ остальные и хорунжій (байрактаръ). Затѣмъ двигаются въ путь.

При этомъ наблюдается такой порядокъ: напереди всѣхъ ѣдетъ одинъ изъ поѣзжанъ, подъ которымъ самый лучшій конь. За нимъ слѣдуетъ на конѣ байрактаръ; потомъ всѣ поѣзжане (званые гости), а за ними старшій побратимъ (тысяцкій); за симъ послѣднимъ ѣдетъ женихъ. За женихомъ слѣдуютъ его шафера, а послѣ этихъ заключаетъ процессію отецъ жениха.

Когда женихъ садится на коня, женщины и дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Сите сватови јафнаје
Зетот го немат да јафнет. и—и!
Зетот го не мат да јафнет,
Од татка земат прошчење. и и
— Просто да ти је, синко ле,
Од мене и од Господа! и и
Сите сватови јафнаје,
Зетот го немат да јафнет и и
Зетот го не мат да јафнет,
Од мајка земат прошчење. и и
— Просто да ти је, синко ле!
Од мене и од Господа! и и
Сите сватови јафнаје,
Зетот го немат да јафнет и и
Зетот го немат да јафнет,
Од браћа земат прошчење, и и
Од браћа земат прошчење
Од сета мила роднина. и—и!

Затѣмъ поются слѣдующія напутственныя пѣсни жениху и его свитѣ, т. е. поѣзжанамъ:

А сватови, а војска царева, и—и!
Со сватови верни побратими,
С побратими младо зетошина. и—и!

—

Задремала свршена девојка,
Задремала по чесна трпенза.
Ја догледа постаријот девер.
— «Ај ти тебе, убава девојко!

Али си ми од дремлива рода?
Али си ми од лоша роднина?»
Изговори свршена девојка:
— «Аj ти тебе постари девере!
Да ја не сум од дремлива рода,
Ни пак сум си од лоша роднина,
Токо сум си многу гајлелија:
Пофалил се Тодор арамија,
Ќа ми седит во тесни клисури,
Да ви земет убава невеста,
Да ве вратит назад без невеста.
Изговори свршена девојка:
Аj ти тебе, постари девере!
Нел' дајте ми мошконо оружје!
И дајте ми крстатна барјака!»
Је дадоје мошконо оружје,
Је дадо је крстатна барјака.
Ми кинисa напред пред сватови,
Ми одеје шчо ми поодеје,
Заврвеје из тесни клисури.
Им излезе Тодор арамија.
Проговори с млад барјактарче:
«Аj ти тебе, младо барјактарче!
Камо ви ја убава невеста?»
Изговори младо барјактарче:
«Синојка се таја разболела,
Није жива, ни пак је умрена».
Ми одеје шчо ми поодеје,
Бајаги ми место откачиле,
Изговори убава невеста:
«Бог те убил Тодор арамија,
Ти не позна убава невеста!» и и!

—

Роса росит в арбанашка земја и и
Назад росо, назад ситно росо!
Ќе наросиш китени сватови,
Со сватови верни побратими,
С побратими лудо завршено. и и

—

А јуначе, китка босилькова! и и!
Кој те китил, кој те изнакитил?
Има татко, коња ми седлало,
Има браћа, коња ми уздале,
Има мајка, руво ми готвила,
Има сестри, перчук ми чешљаше и и!

—

А јуначе, китка босилькова! и и!
Ал не мина из гора зелена?
Ал не најде допче загорено?
Да направиш већи и мустаћи.
Ал не мина три села четири
Да не одиш како русо прасе! и—и

Эту послѣднюю пѣсню поютъ больше для шалости изъ особенной любви къ жениху, хотя въ ней и подсмѣиваются надъ его молодостью.

Не забудемъ здѣсь упомянуть и то, что предъ отъѣздомъ жениха и всей его свиты за невѣстою, мать жениха на путь дороженьку кропитъ своего сына васильком, обмоченнымъ въ винѣ, которое особо для этого заготовляется въ одномъ котелкѣ. Въ этотъ же котелогъ кладутъ также немного ячменя и помянутный василекъ.

На полпути до дома невѣсты, тысяцкій отдѣляется отъ всей свиты поѣзжанъ, чтобы свободнѣе поскакать въ домъ невѣсты и дать вѣсть о приближеніи поѣзда. Въ этомъ случаѣ тысяцкій зовется «мушчулција», т. е. вѣстникъ радости точно также какъ и въ Моравской области—«мюждеција». Этотъ герольдъ, прискакавъ во дворъ невѣсты, не слезая съ коня, вынимаетъ изъ переметныхъ сумъ плоску съ виномъ и лопатку бараньяго печенаго мяса и вручаетъ брату невѣсты. Братъ спѣшитъ налить полнехонько плоску виномъ и возвращаетъ ее «мушчулжіи», а также даетъ нарочно испеченную небольшую погачу (прѣсную пышку).

Между тѣмъ дѣвушки ему поютъ слѣдующую пѣсню:

Мушчулција голем аберција. и-и!
Дојде облак голем сен засени, »
Ми засени девојкини дворе »
Ми ујади девојкини татко, »
Ми ујади девојкина мајка, »
Ми расплака девојкини браћа. и-и!

Тысяцкій съ плоскою и прѣсною пышкою спѣшитъ возвратиться къ оставленной имъ свитѣ жениха. Встрѣтивъ ихъ на дорогѣ, подчиваетъ свѣхъ виномъ изъ той плоски, а погачу (прѣсную пышку) бережетъ въ торбахъ для вручения ея новобрачнымъ, чтобы они съѣли ее на тощахъ послѣ вѣнчанія.

Выпивъ плоску вина, поѣзжане въѣзжаютъ во дворъ невѣсты. Ихъ встрѣчаютъ дѣвушки и молодушки слѣдующею пѣснею:

Плачи, моме, да би онемело, и-и!
Како плачет татко ти за тебе, »
Како плачет мајка ти за тебе, »
Како плачет браћа ти за тебе, »
— Другачки верни, неверни! »
Да би ме татко жалило, »
Не би ме мене давало, и-и!

Поѣзжане слѣзаютъ съ лошадей и входятъ въ домъ, но женихъ и его шафера, а также отецъ его, остаются во дворѣ верхомъ.

При этомъ дѣвушки и молодки поютъ слѣдующую пѣсню жениху:

Што си дошол туђо земјанине? и-и!
Ал си дошол оро да играме?
Ал си дошол камењ да фрламе?
Ал си дошол вино да пијеме?
— Ни сум дошол оро да играме,
Ни су дошол камењ да фрљаме,
Ни су дошол вино да пијеме,
Ток сум дошол по убаво моме. и-и!

Жениха окружаютъ отецъ невѣсты, братья и родные, а она въ это время съ самыми близкими подругами, не замѣченная пріѣхавшими гостьми, показывается въ дверяхъ и, увидѣвъ своего суженаго, возвращается въ свою клѣть. Братъ же ея подноситъ отцу своему стаканъ вина, а этотъ подноситъ своею рукою жениху (зятю). Прежде чѣмъ приметъ этотъ стаканъ, женихъ цѣлуетъ руку отца своего, а потомъ и руку отца невѣсты. Послѣ беретъ стаканъ съ виномъ, но не прикасается къ нему губами, а передаетъ стаканъ старшему побратиму (тысяцкому), напередъ поцѣловавъ и ему руку. Побратимъ, перекрестившись, и съ благожеланіями вы-

пиваетъ вино, а стаканъ снова отдаетъ жениху. Этотъ послѣдній опять цѣлуетъ руку отца невѣсты, а потомъ руку отца своего и подноситъ имъ вина. Они—съ благожеланіями ему—выпиваютъ вино, возвращая ему стаканъ. Онъ затѣмъ передаетъ стаканъ брату невѣсты. Этотъ уноситъ стаканъ въ клѣть къ своей сестрѣ, чтобы она выпила вина изъ того же стакана и немедленно возвращается къ жениху. Тысяцкій обращается къ нему съ требованіемъ того платка, который невѣста приготовила для жениха. Въ отвѣтъ на это требованіе, братъ ея отвѣчаетъ такъ: пусть женихъ прежде дастъ мнѣ яблоко, тогда и я ему вручу платокъ.

Вслѣдствіе такого заявленія со стороны брата невѣсты, женихъ вынимаетъ изъ праваго кармана яблоко съ воткнутыми въ него тремя старыми серебряными монетками и, цѣлуя ему руку, вручаетъ то яблоко.

Братъ невѣсты спѣшитъ съ этимъ яблокомъ къ сестрѣ въ клѣть; вынимаетъ три серебряныя старыя монетки и въ такомъ видѣ возвращаетъ яблоко жениху и въ тоже время полагаетъ на правое плечо жениха тотъ платокъ, который приготовила для него невѣста.

Послѣ этой церемоніи женихъ съ тысяцкимъ и шаферами уѣзжаетъ домой; прочіе же остаются въ домѣ невѣсты на обѣдъ и затѣмъ возьмутъ и ее съ собою.

Когда женихъ цѣлуетъ на дворѣ руку отцу и свекру, молодушки и дѣвушки поютъ слѣдующую пѣсню!

Јуначе, море, јуначе!
Убаво рока цаливај, и-и!
Убаво рока цаливај,
Да не устрамиш татку ти, и-и!
Да не устрамиш татка ти,
Да не устрамиш мајка ти, и-и!
Да не устрамиш мајка ти
И сета мила роднина, и-и!
Не жали, плачи, девојко,
Убаво било момчето, и-и!
Да блазе тебе, девојко,
Со твоја рода не зној на, и-и!
Со твоја рода не зној на,
Шчо ти је јунак пратило. и-и!

А слѣдующая пѣсня поется, когда братъ невѣсты вручаетъ жениху платокъ, ею приготовленный:

Честита риза, јуначе,
Шчо је девојка китила, и-и!
Шчо је девојка китила,
Синоћ на свеча седала, и-и!
Синоћ на свеча седала,
Со нејзините другачки. и-и!

А когда женихъ уѣзжаетъ со двора невѣсты домой, ему въ слѣдъ поютъ слѣдующую пѣсню:

Јуначе, море, јуначе!
Камо ти звезда по тебе? и-и!
— Мајко ле, стара мајко ле!
Сум ја оставил в ливаѣе,
Сум ја оставил в ливаѣе,
Со китените сватови, и-и!
Со китените сватови,
Брго ће дојет по мене. и-и!

Мимоходомъ замѣчу здѣсь, что женихъ и вся его свита, отправляясь за невѣстою, имѣютъ при себѣ оружіе. Ни въ Дибрѣ, ни въ Призрѣнской, ни въ Ипекской областяхъ этотъ обычай не запрещенъ турками. Только въ Моравской области вмѣсто ружей поѣзжане вооружаются, какъ мы уже видѣли выше, палками и дубинами.

По возвращеніи съ тысяцкимъ и шаферами домой во дворъ, женихъ слѣзаетъ съ коня и, снимая съ правой руки перстень, даетъ его тысяцкому, а этотъ обертываетъ перстень накрестъ три раза при конѣ жениха и снова его надѣваетъ жениху на правую руку.

Затѣмъ всѣ—и женихъ и шафера—идутъ въ избу обѣдать.

Послѣ обѣда шафера, снова на коняхъ, ѣдутъ къ невѣстѣ, чтобы ее вмѣстѣ съ поѣзжанами сопутствовать до дома жениха. Берутъ съ собою его лошадь для невѣсты. На другую лошадь ее не сажаютъ.

Оставивъ отца жениха съ поѣзжанами обѣдать въ домѣ невѣсты, мы должны были сказать, что свекоръ запасся водкою, чтобы

ею угостить тамъ своихъ поѣзжанъ. Только послѣ того, какъ угоститъ отецъ жениха своею водкою гостей своихъ въ домѣ невѣсты, отецъ сей послѣдней угощаетъ ихъ и своею водкою и даетъ имъ обѣдъ.

Кромѣ помянутой водки, отецъ жениха беретъ съ собою изъ дому—булку (см. въ словарѣ), большой простой платокъ, дувакъ (см. въ словарѣ) и вѣнецъ. Вмѣстѣ со всѣмъ этимъ онъ привозитъ еще одинъ прѣсный хлѣбъ (погача) и колачъ (погача съ фигурами на ней). Колачъ онъ даетъ отцу невѣсты, а погачу дѣлятъ между собою отецъ жениха и отецъ невѣсты предъ обѣдомъ за столомъ. При переломленіи и тотъ и другой стараются, для развлеченія сидящихъ за столомъ, переломить погачу такъ, чтобы бо́льшая половина досталась имъ обоимъ.

Во время обѣда поѣзжанъ, невѣсту переодѣваютъ въ клѣти и накидываютъ на голову дувакъ, чтобы на пути никто не могъ видѣть лицо ея. Невѣста впрочемъ черезъ дувакъ видитъ всѣхъ и все: онъ дѣлается изъ красной прозрачной кисеи.

При облаченіи невѣсты въ клѣти въ вѣнчальную одежду, молодушки и дѣвушки поютъ слѣдующія пѣсни:

Девојко, мори, девојко!
Честита тнока кошуља, и-и!
Честита тнока кошуља,
Честита киска на чело. и-и!

—

Да шчо фрли, баш девојко,
Капа тафралија, и-и!
Да шчо кладе, баш девојко
Сокај каарлија. и-и!

Отецъ невѣсты между тѣмъ кладетъ въ бисаги (торбы) отца жениха одну «сваћу» (хлѣбъ съ украшеніемъ на немъ), съ тѣмъ, чтобы женихъ и невѣста вечеромъ въ домѣ отца жениха ѣли этотъ хлѣбъ.

Поѣзжане и тысяцкій, вставши изъ-за обѣденнаго стола, направляются къ дверямъ клѣти, въ которой находится невѣста. Такъ какъ двери затворены, то тысяцкій стучитъ въ двери, произнося громко: «отворяйте! дайте мнѣ невѣсту, мы ее поведемъ къ жениху; по ея милости мы много израсходовали». Братъ невѣсты,

который сидитъ въ клѣти вмѣстѣ съ молодушками и дѣвушками, отвѣчаетъ: «дайте мнѣ тысячу тысячъ піастровъ, чтобы я выдалъ вамъ невѣсту». На это тысяцкій ему возражаетъ: «отворяйте! Я вамъ дамъ тысячу тысячъ піастровъ!» Тогда отворяютъ двери, дружко входитъ въ клѣть и даетъ имъ пять-шесть піастровъ, въ силу обычая. Затѣмъ беретъ невѣсту за правую руку, а братья за лѣвую и такимъ образомъ выводятъ ее во дворъ. Она вдругъ останавливается, обертывается вокругъ себя и три раза кланяется дому. Послѣ этого братъ ея сажаетъ ее на коня жениха. Въ это время свекоръ бросаетъ черезъ невѣсту нѣсколько старыхъ монетъ. Эти монетки подбираются тотчасъ же дѣтьми, а дѣвушки, жены и молодушки поютъ слѣдующую пѣсню:

Израсла ефла, доросла,
Во таткови си кледови, ии
Во таткови си кледови,
Во мајкини си дворови, ии
Во мајкини си дворови.
Од коренье се корнеше, ии
Од коренье се корнеше,
А од врше се клањаше, ии
А од врше се клањаше,
Не может да се поклонит, ии
Не может да се поклонит,
Од таткови си јадови, ии
Од таткови си јадови,
За свекрови си атери, ии
Не может да се поклонит
Од мајкини си јадови,
Од мајкини си јадови,
За свекрвини атери. ии

Между тѣмъ поѣзжане выѣзжаютъ со двора, а дѣвушки напутствуютъ ихъ слѣдующею пѣснью:

Стани, куме, не раздавај мошне ии!
Не мој дигат грнци со две роки.
Девојка је во тнока кошуља, ии
Девојка је со киска на чело. и—и!

Нужно замѣтить и то, что при отъѣздѣ свадебныхъ гостей наблюдается тотъ же порядокъ, въ которомъ они пріѣзжали. Свекоръ привязываетъ поводьи узды коня, на которомъ сидитъ невѣста, къ сѣдлу своего коня. Тысяцкій поддерживаетъ невѣсту подъ правую руку, а ея братъ за лѣвую. Въ этотъ моментъ всѣ поздравляютъ свекра, говоря: «Счастлива тебѣ сноха!» —

Въ слѣдъ отъѣзжающей невѣстѣ дѣвушки и молодушки и женщины поютъ слѣдующую пѣсню:

Нел обзрни се, девојко,
Каде си расла j' дорасла ии!
Коде си расла j' дорасла.
Коде си левен одела, ии!
Коде си левен одела,
Коде си капа носила ии
Коде си капа носила,
Коде си каар не брала. ии
— Другачки верни, неверни!
Не можа да се обзрна ии
Не можа да се обзрна,
Свекор ми свеђа пред мене ии
Свекор ми свеђа пред мене,
Синџир девери по мене. ии —!

Отецъ невѣсты со всею ея роднею провожаетъ поѣзжанъ и невѣсту до самого дома жениха. Предъ разставаніемъ невѣста цѣлуетъ руку отцу и всѣмъ ее сопровождавшимъ, а они дарятъ ей деньги и затѣмъ возвращаются во свояси.

По въѣздѣ поѣзжанъ и невѣсты во дворъ жениха, одинъ изъ шаферовъ беретъ феску съ головы жениха и узду съ головы его коня и кладетъ на голову невѣсты. Она держитъ и феску и узду нѣсколько времени на головѣ, а затѣмъ стряхиваетъ ихъ съ головы.

Между тѣмъ мать жениха выходитъ на порогъ дверей съ ситомъ на головѣ, а въ ситѣ хлѣбъ, съ тарелкою въ правой рукѣ, а на ней стаканъ вино, а за поясомъ пистолеты сына—жениха. Въ такомъ видѣ на порогѣ стоитъ она молча, до тѣхъ поръ пока слѣзитъ съ коня невѣста и подведутъ ее къ избѣ.

Молчитъ свекровь для того, чтобы дать понять новой снохѣ что она должна быть молчалива и не долгоязычна. Хлѣбомъ въ

ситѣ и виномъ на тарелкѣ свекровь намекаетъ сиохѣ довольствоваться всѣмъ, что есть въ домѣ, въ которомъ она будетъ жить и чтобы вообще не была прихотлива. А пистолеты за поясомъ намекаютъ ей, чтобы она со страхопочитаніемъ уважала свекровь.—

Но прежде чѣмъ невѣста увидитъ эту свекровь и ураеумѣетъ свой образъ поведенія, домашніе оказываютъ ей не малое вниманіе Во первыхъ тысяцкій, снимая ее съ лошади, не ставитъ на голую землю, а на коврикъ, который ей подстилается и вообще наблюдаютъ, чтобы она не шла по двору до избы по голой землѣ.

Въ домъ вводятъ невѣсту тысяцкій—старый побратымъ и старшая побратимка — (сестра жениха или его ближайшая родственница). При входѣ въ домъ невѣста первымъ долгомъ стучитъ въ уголъ очага и прикасается къ висячей надъ нимъ цѣпи. Это имъ она даетъ знать, что она будетъ домосѣдкою Затѣмъ отводятъ невѣсту до мѣста, гдѣ обыкновенно мѣсятъ хлѣбъ, до квашни. Тутъ даютъ ей скалку, чтобы она замѣсила немного только обычая ради, и за тѣмъ вручаютъ фляжку съ виномъ и стаканъ для того, чтобы поподчивала свекра и кума.

При въѣздѣ во дворъ къ жениху поѣзжанъ съ невѣстою, дѣвушки встрѣчаютъ ее слѣдующей пѣснью:

Лин калинле! не трепоти мошве! ни!
Допрва је твоје трепотење. ии!

Когда же ее снимаютъ съ лошади, онѣ поютъ:

Не нашај се, понашај се,
Ej наша невесто! ии!
Ак се твои брзи нози,
Наши врзаници. ии
Ак је твоја тенка става,
Наш је срмен колан. ии
Ак се твои танки прсти,
Наши се прстени. ии!

А въ то время, когда невѣста въ домѣ подчуетъ свекра и кума виномъ, дѣвушки поютъ:

Умејала, умејала невеста
Свекра да послужит ии!

Умејала, умејала невеста,
Кума до послужит ии!
Умејала, умејала, невеста
Погачи да месит. ии!
Умејала, умејала невеста,
Печиво да сучет. ии!

Послѣ того какъ невѣста поднесетъ свекру и куму вина, старшій побратамъ и старшая побратимка (мошковица въ Призрѣнѣ) отводятъ ее въ предназначенную для нея клѣть, гдѣ и находится до тѣхъ поръ пока войдетъ къ ней женихъ.

Входя въ клѣть къ невѣстѣ, женихъ имѣетъ во рту вино, которымъ брызгаетъ ей въ лицо. Послѣ этого побратимка и другія молодушки и дѣвушки снимаютъ съ невѣсты «дувакъ» и булку (см. словарь). Невѣста затѣмъ становится на ноги и начинаетъ «говѣть» — стыдиться. Ее незамедлятъ посѣтить свекоръ и другіе поѣзжане. Она кланяется имъ при ихъ входѣ. Тутъ поѣзжане привѣтствуютъ свекра словами: поздравляемъ съ снохою; пусть будетъ счастлива и долговѣчна!

По выходѣ посѣтителей, невѣста садится, чтобъ немного отдохнуть. Въ это время входитъ одинъ мальчикъ, садится на колѣна невѣсты и скидаетъ съ ея ногъ ботинки или поршни. За это невѣста даетъ ему подарокъ, состоящій изъ платочка.

Въ тотъ вечеръ невѣсту и жениха не вѣнчаютъ. Бракосочетаніе совершается въ церкви, только на другой день утромъ; а наканунѣ при невѣстѣ спятъ дѣвушки, родственницы жениха.

Не пропустимъ записать здѣсь пѣсню, которую дѣвушки поютъ въ то время, когда невѣсту ведутъ въ первый разъ въ ея клѣть. Вотъ она:

Седит моме међу два девера. и-и!
Колку седит, две толку се молит:
Два девера, два браћа рођени!
Пушчите ме, дома да си појда,
Ил ме татко на вечера чекат,
Ил ме мајка на вечера чекат,
Ил ме брате на вечера чекат.
Чекајећи на порти заспали. и-и!

Вечеромъ, предъ ужиномъ даютъ невѣстѣ прежде всего медъ и на столъ кладутъ цѣлую пышку (прѣсный хлѣбъ—погача).

Только послѣ того, какъ она отвѣдаютъ немного меду, даютъ ей ѣсть.

Вернемся въ домъ отца невѣсты. Что тамъ дѣлается съ того времени, какъ онъ и родные его распростились съ невѣстою?

По возвращеніи домой съ проводовъ дочери, отецъ вмѣстѣ съ родными и знакомыми, садятся за столъ, берутъ «сваћу» (хлѣбъ), которую принесъ свекоръ, когда приходилъ «на строй», т. е. съ перстнемъ и др. серебряными подарками для невѣсты, Этотъ хлѣбъ съѣдается отцемъ невѣсты со всѣми его присными. По этому случаю въ домѣ поется та же самая пѣсня, которую поютъ въ домѣ свекра, когда мѣсили сваћи (хлѣбы):

Огрејала месечина, но чесна трпенза
По чесна трпенза и-и
и т. д., см. стр.

Послѣ этой пѣсни поется и слѣдующая пѣсня:

Месечино не брутај,
Не за'оди на к вечер.
Не за'оди на к вечер, леле!
Моме ми је не дома.
Ошло моме в ливаће, леле!
У моме се кључеви.
У моме се кључеви, леле!
Коњи ми се в ограће.
Коњи ми се в ограће, леле!
Овци ми се в ливаће.

Утромъ рано на другой день отецъ невѣзты со всею своею роднею идетъ въ домъ своего свата, на свиданіе съ дочерью. Эти непрошенные гости идутъ прямо въ клѣть къ невѣстѣ. Она имъ не кланяется; она говѣетъ, т. е. стоитъ потупя глаза, какъ обиженная и оскорбленная.

Свекоръ не медлитъ пригласить этихъ гостей въ другую комнату, угощаетъ ихъ водкою и кофеемъ. Затѣмъ они уходятъ.

Въ этотъ день посѣщаютъ домъ жениха и другіе знакомые, съ цѣлью посмотрѣть на невѣсту. Выставленную на показъ всѣ и званые и незваные могутъ видѣть до 9 ч. утра, а въ 10 ч. и ее и жениха ведутъ въ церковь для обвѣнчанія.

Къ этой церемоніи приготовляются съ самаго ранняго утра. Побратимы (шафера) съ старшимъ побратимомъ (тысяцкимъ) во главѣ, идутъ по домамъ родныхъ и знакомыхъ съ приглашеніями на вѣнчаніе. По этому случаю въ рукахъ у тысяцкаго разукрашенная цвѣтами плоска съ виномъ. За ними слѣдуютъ обыкновенно цыгане-музыканты и производятъ писк и шумъ своею музыкою на все село и окрестности.

Къ 10 (6 по турецки) часамъ все бываетъ готово въ домѣ жениха. Женихъ переодѣтъ, высматриваетъ молодцомъ, также и невѣста принаряжена и весело смотритъ въ будущее. Ничего не остается дѣлать, какъ тронуться въ путь. Впереди всѣхъ идетъ байрактаръ съ знаменемъ въ рукахъ, за нимъ слѣдуетъ свекоръ, а за свекромъ поѣзжане, а за ними женихъ, за женихомъ — три шафера, а послѣ нихъ идетъ невѣста. Ее ведетъ за правую руку старшій побратимъ (тысяцкій), а за лѣвую руку сестра жениха (побратимка).

Свекровь идетъ за невѣстой съ котломъ вина; въ немъ василекъ и немного зеренъ ячменя. Свекровь кропитъ изрѣдка васильком изъ вина и жениха и невѣсту.

Предъ церковью затихаетъ цыганская музыка, байрактаръ оставляетъ свое знамя во дворѣ церковномъ.

Невѣста кланяется предъ дверьми церковными три раза и мѣшкаетъ войти въ церковь, какъ бы не желая вѣнчаться; но ведущіе ее совѣтуютъ не глупить, и она затѣмъ входитъ въ церковь.

Когда вѣнчальная процессія приближается къ церкви, сопровождающія невѣсту молодушки и дѣвушки поютъ слѣдующую коротенькую пѣсню:

Отвори се сама света врата! и-и!
Да влеземе јунак и девојка. и-и!

Во время бракосочетанія въ церкви, званые и незваные на бракъ угощаются во дворѣ церковномъ водкой и виномъ.

Предъ входомъ въ церковь женихъ и его шафера оставляютъ оружіе на дворѣ церковномъ. По выходѣ изъ церкви снова берутъ пистолеты и двигаются домой въ томъ же самомъ порядкѣ, въ какомъ пришли до церкви, только женихъ и невѣста не идутъ уже врозь, а рядомъ—другъ около друга.

Какъ только двинется процессія отъ церкви, поютъ слѣдующія пѣсни:

Венчале се Мидош и Милица. и-и!
Се венчаје и се опознаје. и-и!

—

Ситно одит моме по венчање. и-и!
Прашајте го: зашто ситно одит?
— Атер имат на милијот свекор,
Атер имат на мила свекрва,
Атер имат на мили девери.
За то одит ситно по венчање. и-и!

—

Назад, росо, назад ситно росо! и-и!
Ѣа наросиш јунак и девојка,
Ѣа наросиш верни побратими.
Змеј девојка за рочица водит.
Девојка му змеју говореше:
Драги змеје, коде ће ме носиш?
— Змеј девојке лепо је говорит:
— «Ѣа те носа во мојава рода».
— Да ја ти ја рода не познава!
— «Сама ми је рода позновита». и-и!

Войдя въ домъ, молодая стучитъ снова въ кутокъ очага и прикасается къ цѣпи висящей надъ нимъ. Затѣмъ идетъ къ квашнѣ, начинаетъ не много мѣсить. Послѣ угощаетъ всѣхъ виномъ. Все это выдѣлываетъ молодая буквально также, такъ на канунѣ, когда ее привезли въ первый разъ будучи еще невѣстою.

Послѣ всего этого молодую ведутъ въ ея клѣть; а родные остаются—одни обѣдаютъ, другіе пьютъ только вино, или водку или кофе. Иные устроиваютъ хоро и отплясываютъ его подъ пѣсни.

Между тѣмъ шафера по прежнему сопутствуемые циганскою музыкою зовутъ всѣхъ по селу родныхъ и знакомыхъ къ вечеру на ужинъ. Плоска съ виномъ (здравица) красуется въ рукахъ одного изъ шаферовъ.

Въ то время, когда гости собравшіеся на пиръ въ домъ новобрачныхъ усядутся за столъ, женихъ подходитъ къ отцу и матери, цѣлуетъ имъ руки, а они его цѣлуютъ въ лицо. Затѣмъ женихъ цѣлуетъ руку куму и всѣхъ званныхъ гостей и уходитъ

въ клѣть къ новобрачной. Его сопровождаетъ до дверей тысяцкій (старый побратимъ) съ другими шаферами (побратимами).

По входѣ въ клѣть женихъ затворяетъ двери, а тысяцкій, у котораго вы видите черепокъ съ орѣхами, разбиваетъ этотъ черепокъ о затворенныя двери. Шафера спѣшатъ набрать орѣховъ сколько можно изъ тѣхъ, которые выпадаютъ изъ того горшка. Затѣмъ во дворѣ отплясываютъ «оро», «коло».

Гости же въ это время ужинаютъ чинно, а послѣ ужина съѣдаютъ «сваћу» (хлѣбъ), которая была дана свекру матерью невѣсты въ то время когда онъ съ другими пріѣзжалъ за невѣстою.

Прежде чѣмъ, впрочемъ, раздѣляютъ гостямъ эту «сваћу», кумъ держитъ ее въ рукахъ, а гости поютъ слѣдующую пѣсню:

Огрејала месечина по чесна трпенза,
По чесна трпенза. и и
Огрејала месечина куму на колено,
Куму на колено. и и
— Не ми била месечина по чесна трпенза,
По чесна трпенза; и и
Ток ми била чесна сваћа од бела пшеница,
Од бела пшеница. и и
Од колено на колено, куму на колено,
Од рочица на рочица куму во рочица.
Отпушчаше допушчаше сваћа Митревица, (имя матери новобрачной невѣсты)
Сваћа Митревица.
Ал немаше сваће мори, једна чкорка дрвце
Једна чкорка дрвце.
Ал немаше сваће мори једна скрупца солца
Једна скрупца солца.
Шчо ни пушчи сваће, мори, сваћа непечена,
Сваћа непечена.
Шчо ни пушчи сваће, мори, сваћа несолена,
Сваћа несолена.

Эта пѣсня таже самая, какъ видите, которую поютъ въ день украшенія и выставки свадебнаго флага, при преломленіи первой «сваћи». На этотъ разъ прибавляется только стихъ въ честь матери невѣсты.

Послѣ этого гости всѣ чинно расходятся по домамъ; а шафера садятся за столъ ужинать и сидятъ за столомъ всю ночь. Столъ не убираютъ до самаго разсвѣта.

Сидя за столомъ эти побратимы поютъ слѣдующія пѣсни вмѣстѣ съ родными жениха:

Шчо пејеше кало мори
Три булбули.
Три буљбулы, кало мори,
На два млади.
Вечерајте, кало мори,
До два млади.
Легнувајте, кало мори,
До два млади.

—

Шчо пејеје, кало мори,
Три буљбули.
Станувајте, кало мори,
До два млади.
Дружина ви, кало мори,
Из напојде
Кој на лова, кало мори,
Кој на жетва. —

Утромъ рано на зорѣ женихъ выходитъ изъ своей клѣти и стрѣляетъ изъ пистолета. Вслѣдъ за этимъ отецъ, мать жениха, шафера и вся родня, а съ ними новобрачная молодая идутъ къ ближайшему басейну.

На этомъ басейнѣ молодая наполняетъ водою кувшинъ и поливаетъ всѣмъ на руки, чтобы они умылись. При этомъ свекровь имѣетъ при себѣ всѣ подарки, которые молодая принесла съ собою для родни жениха и раздаетъ ихъ всякому по назначенію. Родные же дарятъ молодую деньгами и затѣмъ всѣ расходятся по домамъ.

На пути къ басейну, молодки и дѣвушки поютъ слѣдующія пѣсни:

Де, ђиди змијо, мори, шарена,
Не оди, мори, рано на вода

Рано је вода, мори, студена.
Прстите, мори, ћа ти помрзнет,
Прстите, мори, ћа ти попаднет.

—

Киниса Вена на вода
И Али—оца по неја, и и!
И Ами—оца по неја
И је искрши стомните. и и!
Је и искрши стомни.
Седна ми Вена до плачет,
Седна ми Вена да плачет,
Седна ми оца да тешит.
Седна ми оца да тешит:
Млчи ми Вено, не плачи.
Млчи ми Вено, не плачи,
Твоите стомни земени,
Твоите стомни земени,
Ја ћа ти купа стребрени.

Свадьба въ селахъ Дибрскаго округа (между Міаками) этимъ еще не кончается. Бывшіе гости на свадьбѣ и родные жениха снова въ этотъ и слѣдующій за нимъ день посѣщаютъ домъ женеха, но на этотъ разъ приносятъ по ягненку. Отецъ жениха угощаетъ ихъ снова обѣдомъ. При выходѣ ихъ изъ избы, молодая цѣлуетъ имъ руки, а они ей дарятъ деньги.

Такимъ образомъ въ селахъ Міячкихъ свадьба продолжается шесть дней: Начинается за два дня до Петровая дня и кончается на третій день послѣ этого праздника.

Въ селахъ Дибрскаго округа, а особенно въ селѣ Галичникѣ, всѣ свадьбы совершаются въ одинъ день, а именно 29 іюня, какъ я уже имѣлъ случай упомянуть объ этомъ въ своемъ мѣстѣ. Здѣсь замѣчу, что у Міаковъ сохранился обычай, что обвѣнчанныя молодушки отъ этого дня, т. е. 29-го іюня вплоть до 6 декабря не посѣщаютъ церкви. Въ этотъ же день, т. е. Николинъ день всякая свекровь или старшая въ домѣ женщина, если свекрови нѣтъ, ведетъ молодую въ церковь къ обѣдни, а вмѣстѣ съ ними идутъ и почти всѣ домашніе.

Послѣ обѣдни молодки не возвращаются, тотчасъ же по домамъ вмѣстѣ съ своими домашними, но собираются на опредѣ-

ленное мѣсто, гдѣ, устроиваютъ хороводъ. Заправляетъ имъ одна бойкая женщина среднихъ лѣтъ, которая ставитъ всѣхъ молодокъ въ слѣдующемъ порядкѣ:

Прежде всѣхъ выбираетъ двухгодишнихъ молодушекъ; за ними слѣдуютъ одногодки, и за этими объвѣнчанныя въ текущемъ году. При этомъ строго наблюдается, чтобы ни одна молодушка не испортила этотъ порядокъ. При поставленіи молодушекъ въ рядъ соблюдается старшинство ихъ не по времени вѣнчанія, такъ какъ всѣ онѣ вѣнчаны въ одинъ и тотъ же день, а по времени обрученія. Этимъ хородомъ хотятъ показать, что всѣ молодушки богатыя и бѣдныя одинаковы. Женщина, церемоніймейстеръ зовется танчарка. Эта танчарка водитъ коло и запѣваетъ, а за нею вся ея команда, состоящая изъ разставленныхъ ею молодушекъ. Пѣсни эти—слѣдующія:

Заспал, задремал Свети Никола
Међу два пота, међу два друма,
Међу два друма, два манастира.
Тује помина Света Недеља,
Во рока носит стребрепо котле,
А во котле то светена вода,
А во водата крс и босилек,
Да го поштркат, да го разбудит,
Да го разбудит свети Никола.
— Стани ми, стани, брате Никола!
Зашчо си ми се тако успало?
— Сестро ле Света Недељо!
Мрва си легнав, задремав,
Голем си сончок сонував:
Шчо ми имаше до манастирон
Имаше једно дрво високо,
А на дрвото широки ветки
А на коренот проклети оси,
На врв имаше ројовни пчели.
Брате ле Свети Никола!
Проклети оси—проклети турци,
Ројовни пчели—Божји рисјани.

—

Шчо ми белејет в онаја страна?
Или бел облак, ил бела могла?
Или је овчар со рудо стадо?
Није бел облак, ни бела могла,
Ни пак ми било овчар со овци;
Токо ми било болен Јанкула.
Шчо му однесе до три понади:
Во уста носит студена вода,
Под десно крило пресно јаблко,
А в лево крило суво грозјице.
Му одговари болен Јанкула:
Да ај ти тебе, пиле соколе!
Шчо добре ли ми ти наметуваш?
Да ај ти тебе, болен Јанкула!
Добро ти тебе ја наметува,
Кога врвеше силната војска,
Кога гореше силнијот огон,
Кој ме помина и ме умина,
А ти помина, не ме умина.
Кога помина из дивна гора,
Ми подгореје ситниве крилја,
Ти ме извади од седло мога,
И ме откина од силен огон,
Те ја ти добре ја наметува.

—

Зајде слнце, мрак по поле падна,
Во двор седит четири јотрви,
Се карајет и се зговарајет,
Рет се редит, на вода да одит,
Рет је падна Варгиде девојке.
Не отиде Варгида девојка,
Ток отиде Варгидино мале,
Тамо најде незнојка делија.
— Ај ти тебе Варгидино мале!
Камо ти ја Варгида на вода!
Ај ти тебе, незнојна дели'о!
Синојка ми Варгида умрела,
Вода носа, за душа да меса.

—

Зис ми зидаје девет мајстори
Дења зиздај го; а ноћа паћај.
Се зачудије девет мајстори,
Се зачудије, се обложије:
Кој ћа појеме дома на дворје,
Да не кажеме на невестите.
Сите појдоје и си кажаје,
Марко, млад мајетор вера додржа
Вера додржа и си не кажа,
И си не кажи на невестата.
От мије стана брej Марковице,
От ми умеси бела погача,
Мије наточи две карти вино,
Мије отиде при мајсторите.
Кога видеје девет мајстори,
Се зачудије, се подсмејаје.
А Марко, млад мајстор
В земи си опули и слзи порони,
Ми ја кладоје темел да бидет.
От ми је писна брej Марковица,
Да ај ви вами девет мајстори.
Не л' пушчите ми деснава рока,
Деснава рока, десна позува,
Да го надоја мошконо дете.

Обычаи соблюдаемые по случаю рожденія дѣтей.

Какъ только женщина почувствуетъ, что настало время родовъ, повивальная бабка ведетъ ее въ уединенное мѣсто въ домѣ: чуланъ, клѣть или даже погребъ, такъ, чтобы никто не зналъ объ этомъ. Родильница кроется для того будто, чтобы ребенокъ не родился глухимъ.

Если родится ребенокъ мужскаго пола, то родильница лежитъ въ постелѣ дня два-три послѣ родовъ, для того, чтобы этотъ новорожденный будущій мужчина былъ привязанъ къ дому и роднымъ. Если же родится дѣвочка, то мать ея не лежитъ въ постелѣ ни одного дня, для того, чтобы эта дѣвочка не засижива-

лась въ дѣвкахъ. Поэтому дѣвочку новорожденную тотчасъ же купаютъ въ водѣ; тогда какъ новорожденнаго мальчика купаютъ только на третій день. Купается вмѣстѣ и мать, но въ воду кладутъ гирю отъ вѣсовъ, немного терна и лука. Гирю кладутъ для того, чтобы купающаяся родильница снова родила ребенка мужескаго пола; тернъ же кладутъ для того, чтобы была здорова, а лукъ для того, чтобы у ней было вдоволь молока для ребенка. Въ селахъ кладутъ въ воду для той же цѣли три буравчика и три пробки отъ боченка.

Поэтому случаю къ третьей ночи приглашаются родныя на сидѣлки. Эти родственницы не спятъ круглую ночь, вѣря въ то, будто именно въ эту ночь появляются въ домъ родильницы такъ-называемыя «суѣнице», т. е. невидимыя женщины, которыя опредѣляютъ судьбу новорожденнаго дитяти. Кромѣ того вѣрятъ и въ то, будто этою же ночью украдкою появляются такъ-называемыя «вештице» т. е. злые духи блуждающихъ по смерти злыхъ женщинъ или вѣдьмы, чтобы съѣсть новорожденнаго ребенка. Поэтому, чтобы устранить эти невидимыя злыя существа кладутъ надъ головою ребенка въ постелѣ гребень, которымъ расчесываютъ ленъ, а около постельки ребенка кладутъ завязанную веревку въ видѣ бича, жгута. Кромѣ того въ изголовьѣ ребенка кладется еще маленькій хлѣбъ, кисетъ съ деньгами и чеснокъ. Хлѣбъ и деньги кладутся для того, чтобы новорожденный былъ добрый нравомъ и вмѣстѣ богатъ, а лукъ для того, чтобы не сглазили злые люди ни его, ни самую родильницу.

Если у родильницы дѣти умираютъ, то на третью ночь послѣ рожденія приглашаются къ ней девять дѣвушекъ для того, чтобы онѣ цѣлую ту ночь на пролетъ не спали и чередовались держать новорожденное дитя на рукахъ. Въ великій понедѣльникъ снова приглашаютъ девять дѣвушекъ, но чтобы между этими дѣвушками была одна, которая бы носила имя Стана. Для этихъ девять дѣвушекъ приготовляютъ заранѣе шерстяныхъ нитокъ, чтобы за одну ночь соткали онѣ одну пеленку, въ которую и повиваютъ новорожденнаго младенца. Дѣвушка Стана должна первая начать тканье той пеленки, чтобы младенецъ остался въ живыхъ.

Нужно замѣтить при этомъ, что къ таковой же мѣрѣ домашнія родильницы прибѣгаютъ еще раньше, а именно онѣ на третью ночь послѣ родовъ сшиваютъ рубашку для ребенка изъ трехъ кусковъ полотна, которое покупается отъ трехъ женщинъ, носящихъ имя «Стана».

Когда еще женщина беременна, домашнія ея и сама она, въ надеждѣ, что родитъ мальчика, и желая, чтобы онъ остался въ живыхъ, запасаются нѣсколькими старинными монетами. Изъ этихъ монетокъ выдѣлываютъ одну серьгу («наушникъ») и ставятъ ее на порогѣ дома, говоря при этомъ: «Какъ этотъ порогъ или камень безчисленное множество лѣтъ здѣсь будетъ находиться, такъ и этотъ мальчикъ пусть живетъ много и много лѣтъ». Потомъ проверчиваютъ ухо мальчику и ставятъ ему ту серьгу въ ухо.

Помогаютъ ли или не помогаютъ подобныя ухищренія женщинъ удержать въ живыхъ умирающихъ дѣтей, тѣмъ не менѣе всѣ онѣ вѣрятъ, что назови только новорожденное дитя Стоянка или Стоянъ, Стана или Станко; ребенокъ остается въ живыхъ.

Если же у женщины родятся все дѣвочки, то, чтобы прекратить ихъ рожденіе, а чтобы родились и мальчики; то новорожденной послѣдней дѣвочкѣ надѣваютъ имя «Доста» т. е. достаточно уже народилось дѣвочекъ; пора родиться и мальчикамъ.

Впрочемъ прибѣгаютъ для этого къ другому средству. Чтобы послѣ новорожденной дѣвочки родился мальчикъ, то рубашечку, въ которой родилась дѣвочка, кладутъ въ чулочикъ какого-нибудь мальчика и бросаютъ въ рѣку.

Иныя родильницы какъ въ городахъ, такъ и по селамъ прибѣгаютъ для того же еще къ интимному средству. Берутъ бѣлое яичко и прикасаются имъ къ «ложеснамъ» произнося желаніе, чтобы «родился ребенокъ безъ косъ и бѣлъ и силенъ какъ бѣло яичко и какъ бываетъ круто оно. Иныя бываютъ такъ счастливы, что вмѣсто яичка находятъ голаго мышенка, чтобы съ нимъ продѣлать то же, что съ яйцемъ.

Дѣтей вообще въ описываемыхъ мною краяхъ не берегутъ. Главная забота матерей — не обувать ребенка и держать ножки его всегда на воздухѣ. Кормятъ грудью ихъ молокомъ два, три-четыре года.

Воспитанія домашняго никакого нѣтъ. Мальчиковъ мать не смѣетъ бить; оттого взрослые сыновья зачастую бьютъ своихъ матерей, которыхъ ни во что не ставятъ, несмотря на ея уходы за ними, безсонныя ночи и т. д.

Нужно впрочемъ признаться, что материнской истинной любви я нигдѣ тамъ не замѣтилъ. Если выказывается въ матеряхъ нѣчто въ родѣ любви, то это любовь всякой самки—ни больше, ни меньше.

Должно быть въ старое время было лучше. Была истинная взаимная любовь матерей и сыновей. Сохранилась даже пѣсенка, которая въ старину пѣвалась надъ люлькою ребенка. Теперь нигдѣ не слышно ни одной подходящей, любвеобильной, материнской пѣсенки.

Вотъ та пѣсня:

Седи Јана између планина
Те колеба лудога Дејана.
Нина, нина мој луди Дејане
Да би мајке голем порастао,
Да би цару царство предузео.
Да би цару на столу седио,
А царици на скуте седио.
Реч од речи до цара се чуло,
Цар ми прати т'мне капиџије:
Идте међу високе планине,
Уватите лудога Дејана,
Ни га биште, ни га па мучите,
Вежите му руке наопако,
Довед'те га мени на дивану.
Отидоше т'мне капиџије,
Отидоше помеђу планине,
Уватише лудога Дејана.
Ни га бите, ни га па мучише,
Везаше му руке наопако:
Доведоше цару на дивану.
Турише га у т'мну т'мницу,
Т'мновао девет годин' дана!
Кд наступи лето од десете,
Ал говоре т'мне капиџије:
Чујеш ли не царе господаре!
Ето има девет годин' даиа,
Како межи Дејан у т'мници,
Да отворим ту т'мну т'мницу
Да пометем Дејанове кости».
Па ми узе метлу и лопату,
Кд отвори ту т'мну т'мницу,
Т'мница ми од сунца засија',
Сам Дејан ми у столове седи.

Пред њиме је софра позлаћена
И на свр'у пребела погача,
На погачи пребела ченица,
На ченици свећа упаљена,
И на свр'у чаша рујна вина,
На рамена два бела голуба.

Есть еще коротенькія пѣсеньки матерей при качаніи своихъ дѣтей въ люлькахъ, но онѣ всѣ почти не имѣютъ никакого смысла. Притомъ на лицахъ матерей не замѣтна при взглядѣ на колыбель отрадная надежда на блестящее будущее своего ребенка. Все, повидимому, утрачено. Или любви прежней нѣтъ къ дѣтямъ, или всѣ живутъ подъ какимъ-то гнетомъ нравственности... Стоитъ ли объяснять этотъ гнетъ, въ чемъ онъ состоитъ?!.. Укажу лучше въ дополненіе къ обычаямъ въ городахъ, соблюдаемыхъ по случаю рожденія дѣтей на нѣкоторыя особенности въ нихъ по селамъ,

Повивальная бабка, отрѣзавъ пупокъ у новорожденнаго ребенка, зашиваетъ его въ пелени, въ которые укутываютъ того ребенка, чтобы никто не могъ его сглазить. Потомъ повивальная бабка озабочивается вопросомъ: что дать ребенку ѣсть на первыхъ порахъ. Какъ будто это случается ей въ первый разъ, она въ притворномъ невѣдѣніи спрашиваетъ о томъ присутствующихъ женщинъ. Когда онѣ съ божбою отказываются незнаніемъ, тогда повивальная бабка съ поспѣшностью беретъ небольшую ложку, захватываетъ на крестъ изъ квашни муки и кладетъ ее въ ту ложку, а также беретъ крошечку перегорѣлаго бѣлаго пепла изъ жаровни (огнища), немного чесночку и 3 зерна соли. Все это растираетъ въ ложечкѣ и примѣшавъ не много молока даетъ ребенку. При этомъ она приговариваетъ шопотомъ, чтобы «у ребенка желудокъ не болѣлъ никогда!»...

Въ теченіи 40 дней родильница каждый вечеръ кадитъ своего ребенка дегтемъ и сѣрою, а есть родильницы, которыя даютъ ребенку каждодненно вечеромъ сѣру или нашатыру съ молокомъ.

При всемъ томъ все вниманіе матерей обращено на то, чтобы уберечь своего ребенка отъ «Вештицъ». Съ особенною заботливостью съ примѣсью страха родильницы нѣсколько разъ по ночамъ открываютъ колыбель, чтобы увѣриться: тутъ ли онъ и не украли ли его «вештицы» и дышетъ ли. При этомъ ее научили произносить: «камень имъ въ горло! пусть съѣдятъ свои кости и колѣни! Что имъ мѣшаетъ мой ребенокъ?!»

Чтобы запугать «вештицъ» и чтобы онѣ бѣгали отъ люльки, дѣлаютъ на этой люлькѣ крестъ дегтемъ, а за цѣлую недѣлю держатъ надъ головою ребенка гребень, которымъ расчесывается конопля, съ заткнутыми на немъ двумя головками чеснoку. Сама же родильница подпоясывается нѣсколько дней веревкою, а также повиваютъ и ребенка столько же времени тоже веревкою. Къ пеленкамъ ребенка привязываютъ въ конопляной тряпичкѣ т р и пшеничнаго зерна, т р и зерна соли, кусокъ хлѣба, немного анстоваго помета и травокъ, называемыхъ: «оман»! (пьяная трава, вѣхъ), «копитникъ» (чертополохъ) и «оделеи» (одолей-бурьянъ). Сверхъ всего въ этосъ узелочикъ кладутъ нѣсколько волосковъ отстриженныхъ на затылкѣ съ тайнымъ заклинаніемъ: Тогда только пусть тебя увидятъ «вештицы», если бы ты увидѣлъ свой затылокъ».

Первая стрижка волосъ у новорожденнаго ребенка.

Если у матери уцѣлѣетъ отъ злокозней «вештицъ» и останется въ живыхъ ребенокъ и начнетъ видимо рости и здоровѣть, она помышляетъ объ обрядѣ стрижки его волосъ. Для этого она приготовляетъ подарки. Избравъ одинъ изъ праздниковъ для совершенія этого обряда, она съ согласія родныхъ зоветъ кума на домъ. Ставитъ посреди комнаты столъ, а на немъ чистый платокъ съ цвѣтами. Затѣмъ выноситъ на сцену ребенка, кладя его на колѣна куму. Этотъ встаетъ, молится Богу, держа ребенка на рукахъ и затѣмъ стрыжетъ его на крестъ точно также, какъ это дѣлаетъ священникъ при крещеніи: сперва на лобикѣ, потомъ на затылкѣ, а затѣмъ съ двухъ сторонъ головки, а волоски съ одною серебряною монетою кладетъ на тотъ платокъ. Ребенка же вручаетъ кому-либо другому изъ предстоящихъ, который или его обстрыжетъ всего или обрѣетъ. При обрядѣ стрыжки волосъ кумомъ, поются слѣдующіе три стиха:

Полетело сиво бело голубче,
На долетело куму на колено.
Моли кума да му скине пауне.

Обычай требуетъ, чтобы кумъ далъ своему крестнику новую шапочку.—Мать послѣ этого уноситъ ребенка въ садъ. Тамъ она

умываетъ его виномъ подъ розовымъ кусточкомъ. Предъ обѣдомъ кумъ, а затѣмъ званые гости и домашніе — всякій по состоянію,— даютъ денегъ матери для составленія капитала остриженаго ребенка. Послѣ обѣда мать даритъ куму чулки и рубашку, цѣлуя при этомъ его руку, а также если имѣетъ что подарить, даетъ подарки гостямъ, сидящимъ за столомъ и домашнимъ.

Обычаи, соблюдаемые при погребеніи умершихъ.

По случаю смерти одного изъ членовъ семейства, родные, окружавшіе его, при смертномъ одрѣ, переодѣваютъ его въ самую лучшую его одежду и ставятъ на его грудь зажженую восковую свѣчу. Прежде (лѣтъ 20) было въ обычаѣ—купать умершаго. Теперь этотъ обычай, по городамъ, между православными вывелся, но по селамъ—свято его соблюдаютъ.

Мать, сестры, дочери садятся надъ головою умершаго начинаютъ «оплакивать» его т. е. вопить на немъ и причитывать. При этомъ одна передъ другою старается отличиться въ импровизаторской способности слагать посмертныя пѣсни, въ которыхъ воспѣваютъ качества умершаго. Нужно, при этомъ замѣтить, что дочери умершаго имѣютъ первенство предъ сестрами въ сидѣніи у его изголовья. Если нѣтъ дочерей, то тогда сестры занимаютъ ихъ мѣсто; если нѣтъ и сестеръ, то тогда только мать оплакиваетъ сына на его изголовьѣ; но отнюдь жена умершаго не смѣетъ занять это мѣсто.

Въ старое время родныя умершаго: мать, жена и даже сестры царапали свои лица до крови по случаю смерти, но послѣ начали вмѣсто царапанья пачкать свои лица такъ, что по неволѣ подумаешь при видѣ этихъ лицъ объ истинномъ оплакиваніи умершаго. Въ настоящее время и это пачканіе лица вывелось изъ моды. По селамъ еще это соблюдается, а равно и царапаніе лица женщинами — ближайшими родственницами умершаго или убитаго; особенно этотъ старинный обычай сохранился у горныхъ жителей, какого бы они вѣроисповѣданія ни были.

Умершихъ хоронятъ вскорѣ послѣ смерти и не позже 24 часовъ, точно также, какъ это дѣлаютъ здѣшніе мусульмане. Только хозяину дома дѣлается исключеніе. Если онъ умираетъ утромъ, то его оставляютъ въ домѣ безъ погребенія на слѣдующую ночь,

чтобы онъ переночевалъ еще въ домѣ, для котораго онъ такъ много трудился и о которомъ сердечно заботился.

Хозяину дома, тотчасъ же послѣ его смерти, обрѣзываютъ ногти и, завязавъ ихъ въ какой нибудь лоскутокъ, прячутъ на чердакѣ такъ, чтобы никто къ нимъ не могъ прикоснуться и чтобы самъ лоскутокъ не могъ ни упасть, ни шевельнуться отъ дуновенія вѣтра. Обрѣзаніе ногтей у главы дома и прятаніе ихъ дѣлается въ тѣхъ видахъ, чтобы послѣ его смерти замѣнилъ его другой въ домѣ хозяинъ, такой же работникъ, какимъ былъ онъ.

Послѣ того какъ мертваго уложатъ въ деревянный гробъ, не забываютъ поставить на то мѣсто, гдѣ онъ лежалъ, тарелку съ мукою, для того, чтобы умершій оставилъ послѣ себя счастье и благополучіе. По повѣрью всѣхъ вообще жителей Старой Сербіи выходитъ, что смерть главы дома приноситъ или счастье или несчастье въ домашнихъ дѣлахъ. Если, послѣ смерти таковаго, въ домѣ дѣла принимаютъ счастливый оборотъ и успѣшно идутъ предпріятія, то обыкновенно говорятъ, что смерть его была счастлива—соединена съ счастьемъ для дома, а также и на оборотъ, точно также, какъ говорятъ обыкновенно, что зажиточный и богатый человѣкъ въ счастливый часъ родился, а за бѣднаго, что ему не везетъ счастье, потому, что не въ счастливый часъ родился.

При выносѣ мертвеца изъ дома, домашніе стараются не оглядываться назадъ вплоть до гроба, а также и съ кладбища, во избѣжаніе смертнаго другого въ домѣ случая.

Какъ только вынесутъ мертвеца изъ дома въ церковь для отпѣванія, кто нибудь изъ остающихся дома набираетъ въ трубѣ очага сажи и выноситъ на улицу, а съ улицы захватываетъ не много земли. Это дѣлается для того, чтобы можно было поправлять или отстраивать домъ, не дожидаясь окончанія года. Иначе домъ стоитъ или не достроеннымъ или не поправленнымъ въ теченіи цѣлаго года изъ боязни, чтобы еще кто либо не умеръ вскорѣ.

Если же случится, что вскорѣ, не смотря на ворожбу посредствомъ сажи, умретъ еще другой членъ семейства; то для предусрежденія смерти третьяго лица въ домѣ, зарѣзываютъ чернаго пѣтуха въ видѣ приношенія его въ жертву смерти, чтобы ее умилостивить. Никто впрочемъ не сомнѣвается ни мало въ томъ, что, коль скоро въ одномъ домѣ умерло въ непродолжительномъ времени двое, умретъ непремѣнно и третій.

Послѣ похоронъ мертвеца, его домашніе считаютъ необходимымъ купить что нибудь изъ мѣдной посуды хотя бы она была

излишня, для того, чтобы оставшіеся въ живыхъ были здоровы, какъ мѣдь. Въ гиланскомъ округѣ имѣютъ обыкновеніе вечеромъ того дня, когда закопали мертвеца, зажигать лампаду предъ образами, а также ставятъ на подносѣ стаканъ съ виномъ на самомъ томъ мѣстѣ гдѣ умершій испустилъ свою душу.

Если кто либо изъ постороннихъ случайно бываетъ свидѣтелемъ смерти покойника, онъ считаетъ своимъ долгомъ ночевать въ этомъ домѣ до 7 дней или по крайней мѣрѣ долженъ провести въ томъ домѣ 7-ю ночь послѣ смерти, свидѣтелемъ которой былъ онъ.

Послѣ похоронъ, иные изъ сопровождавшихъ умершаго—мужчины и женщины заходятъ въ домъ умершаго закусить и помянуть его. Обѣдъ или ужинъ за упокой умершаго зовется «трпеза». Такихъ трапезъ бываетъ 4 раза въ году: 7 дней по смерти, 40 дней, полгода и годъ спустя смерти. Кушанья на ту «трпезу» подаютъ въ самой простой и старой посудѣ должно быть для того, чтобы и посудою показать свою печаль.

На поминкахъ этихъ (т. е. трапезахъ) не даютъ ни кому больше двухъ—трехъ стаканчиковъ вина или водки, чтобы не развеселился пьющій и т. е. чтобы не забылъ о печали по умершемъ. Должно быть поэтому не дозволяется ставить предъ сидящими за «трпезою» стаканья, а выбирается для угощенія виномъ и водкою особый виночерпій, съ однимъ стаканомъ въ рукахъ. Также стараются, чтобы одинъ и тотъ же мужчина ставилъ столъ для гостей на поминкахъ (трпеза), чтобы онъ же поливалъ изъ рукомойника воду присутствующимъ и предъ закускою и послѣ. Наблюдаютъ также, чтобы гости утирали руки однимъ и тѣмъ же утиральникомъ. При подаваніи кушаній изъ кухни тоже наблюдаютъ, чтобы не выносили двухъ блюдъ въ одинъ разъ.

При погребеніи дѣтей ни отцу, ни матери не допускаютъ родные присутствовать. «Не зная гроба одного дитяти, родители не будутъ имѣть несчастья лишиться и другихъ дѣтей»—отвѣчаютъ на вопросъ о томъ, зачѣмъ родители нейдудъ на похороны дѣтей на кладбище. Это соблюдается повсюду, какъ въ Моравѣ, такъ и въ Дибрѣ.

Въ случаѣ смерти грудного ребенка, родные родителей не оставляютъ ихъ спать дома въ ночь, слѣдующую за днемъ смерти ребенка. Вѣрятъ, что душа ребенка является домой, чтобы пососать грудь матери.

Если въ послѣдующіе за смертью ребенка дни случится, что залетитъ въ комнату бабочка (лѣтомъ это бываетъ сплошь да ря-

домъ) и порхаетъ около свѣчи, то никто не сомнѣвается въ томъ, будто это душа ребенка умершаго.

При смерти дѣтей родныя матери не забываютъ дать ей, какъ только ребенка положатъ въ гробикъ, одну ягодку отъ терна и круглый квасный хлѣбецъ, чтобы у ней другія дѣти были живы и здоровы. Кромѣ того при выносѣ ребенка на погребеніе или взрослаго сына ее сажаютъ на то мѣсто, гдѣ умерла дочь или сынъ ея, для того чтобы она «попрала» уничтожила смерть. Въ Моравѣ кромѣ того хлѣбца кладутъ матери на голову сито. По выносѣ ребенка со двора, она сама снимаетъ съ головы то сито, но не встаетъ съ мѣста до тѣхъ поръ пока не возвратятся домашнія и родныя съ кладбища.

По селамъ болѣзнь и самую смерть ребенка приписываютъ казнямъ «вештицъ». Мать въ страхѣ, чтобы онѣ не съѣли и другихъ дѣтей. ищетъ защиту отъ нихъ Эта защита находится обыкновенно въ «аймаліяхъ», записочкахъ съ кабалистическими знаками, которыя даются многими попами, турецкими ходжами (попами) и дервишами и друг. Она должна заполучить таковую «аймалію» непремѣнно ночью въ самое глухое время т. е. когда еще и пѣтухи не пропѣли. Завязываетъ ее въ клеенку, обматываетъ ее зеленымъ сукномъ для ношенія на шеѣ. Это она должна сдѣлать ранѣе семи дней послѣ смерти ребенка, иначе и аймалія не поможетъ.

По селамъ есть нѣкоторая разница въ обычаяхъ по случаю смерти ребенка или взрослаго.

Кромѣ того что мать не смѣетъ плакать по ребенку на взрыдъ, она должна еще напротивъ одѣться въ самую лучшую одежду, какъ молодка, показывая тѣмъ радость, что другія дѣти у ней живы и веселы или что у ней будутъ и другія дѣти, если умершее дитя было одно. Такъ наряженая, какъ невѣста, не должна видѣть, когда вынесутъ ея ребенка изъ дому, чтобы она не проводила и другихъ дѣтей такъ т. е. чтобы онѣ не умирали. При этомъ ей накидываютъ на голову сито какъ это дѣлается въ Моравѣ.

При смерти взрослыхъ наблюдаютъ, чтобы умершаго выкупали двое изъ сосѣдей. Котелъ, изъ котораго воду поливали на покойника, выносятъ обыкновенно во дворъ и опрокидываютъ его къ верху дномъ, а на верхъ дна ставятъ камень. Котелъ стоитъ такъ до тѣхъ поръ, пока мертваго похоронятъ и закопаютъ въ могилу. Это дѣлаютъ на тотъ случай, чтобы умершій не сдѣлалъ живымъ

зла, если бы покойникъ угробничился т. е. сдѣлался вампиромъ (упыремъ), блуждающею душою. — Послѣ того какъ два сосѣда обмоютъ мертваго и одѣнутъ,—одна изъ бабъ беретъ топоръ и имъ дѣлаетъ крестъ надъ грудью умершаго, произнося шепотомъ: видишь ли этотъ топоръ, вострый топоръ! Мы изрубимъ тебя на куски, если на томъ свѣтѣ скажешь, сколько насъ здѣсь осталось и снова креститъ имъ три раза грудь бѣднаго покойника.

Если покойникъ былъ сѣятель, то подрѣзываютъ ему ногти и ставятъ ихъ въ амбарѣ съ хлѣбнымъ зерномъ. Потомъ берутъ не много пшеницы и пересыпаютъ ее три раза черезъ руку умершаго, а послѣ эту пшеницу относятъ опять въ амбаръ. Это дѣлаютъ для того, чтобы и послѣ покойника не было недостатка въ пшеницѣ.

Не забываютъ бабы также дать крошку хлѣба въ ротъ умершаго отъ того хлѣба, который мѣсили въ день смерти, для того, чтобы онъ былъ сытъ и на томъ свѣтѣ. Кромѣ того засовываютъ мертвецу въ руку серебряную монетку для того, чтобы онъ и тамъ могъ себѣ купить хлѣба и не приходилъ съ того свѣта на землю брать отъ «плодовъ земныхъ» которые будутъ послѣ него рождаться.

Если покойникъ оставитъ маленькихъ дѣтишекъ, то бабы всякому дитяти засовываютъ за поясъ по куску хлѣба, чтобы они не голодали и послѣ покойника.

Бабы оплакиваютъ умершаго, выкрикивая на распѣвъ ими провизованные стихи.

Мертваго не выносятъ изъ дома для погребенія до тѣхъ поръ, пока все въ домѣ приготовлено, т. е. чтобы хлѣбъ былъ испеченъ, обѣдъ былъ готовъ. Кушанье должно быть сложено въ трехъ посудахъ, но никакъ въ двухъ или четырехъ. Домъ долженъ быть подметенъ и всѣ домашнія дѣла окончены. Тогда выносятъ мертвеца изъ дому.—Какъ только покойника сдвинутъ съ мѣста, бабы тотчасъ же забиваютъ на томъ мѣстѣ гвоздь, чтобы приковать тамъ самую смерть и чтобы оставшіеся послѣ покойника были живы и здоровы и тверды какъ желѣзо.

По возвращеніи съ кладбища въ домъ умершаго на поминки, сопровождавшіе мертвеца находятъ во дворѣ таганъ съ разведеннымъ жаромъ. Всякій изъ приходящихъ на обѣдъ беретъ раскаленный уголь и бросаетъ чрезъ себя, не оборачиваясь назадъ, чтобы видѣть, гдѣ упалъ тотъ уголь. — Затѣмъ всѣ въ комнатѣ сидятъ какъ нѣмые, ѣдятъ, пьютъ не произнося ни одного словечка и уходятъ молча и притомъ всѣ въ одинъ разъ, а не врозь.

По нѣкоторымъ мѣстамъ за обѣдомъ даютъ зажженные двѣ свѣчи въ руки гостей. Гости крестясь передаютъ другъ другу эти свѣчи тоже молча.

Есть повѣрье, что злые, не хорошіе люди и послѣ смерти не оставляютъ добрыхъ людей въ покоѣ. Ходятъ изъ дома въ домъ и дѣлаютъ всякому пакости. Объ этихъ людяхъ говорятъ, что они «угробничились». Разсказываютъ, что эти угробничившіеся люди (упыри) пугаютъ людей на кладбищахъ, появляясь имъ въ саванахъ, а въ домахъ они производятъ шумъ и въ видѣ кошекъ или собакъ дѣлаютъ непріятности домашнимъ. Придушиваютъ ихъ во снѣ, или не даютъ имъ спать.—Не то ли это, что и наши домовые?

Трауръ.

Мужчинъ носящихъ трауръ по умершимъ ближайшимъ роднымъ можно отличить отъ другихъ тѣмъ, что они не брѣются до 20 или 40 дней; не ходятъ по свадьбамъ и по праздникамъ по случаю «Славы», не поютъ пѣсенъ и не одѣваются въ праздничный костюмъ и не дѣлаютъ ни кому визитовъ, а также носовые платки у нихъ должны быть черные.

Женщины же носятъ на головѣ черные платки; шарвары у нихъ изъ ситца темнаго цвѣта, а на ногахъ чаревики изъ желтой кожи. Вдову можно узнать потому, что она подрѣзанные волосы на вискахъ (зульфы) закладываетъ уже за уши.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПУБЛИЧНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

СЛОВАРЕКЪ КЪ ПѢСНЯМЪ.

А.

Абер (тур.) вѣсть, новость.

Аберџѝја—вѣстникъ.

'Ава̀ј, увы, о-охъ! ахъ, ой!

Авдеслѝ отъ абдестъ—омовеніе (тур. перс.), полотенце для умыванія предъ молитвою. Чистый утиральникъ безъ малѣйшихъ пятенъ.

Авлѝја (греч.), дворъ.

Ага (тур.) землевладѣлецъ, помѣщикъ. Всякій имѣющій домъ и землю называется ага, а эфендіемъ называется вообще человѣкъ грамотный, а въ частности кончившій курсъ въ школѣ.

'Ажда, аждаја—драконъ. Большой змѣй.

'Азно, а̀зна—отъ хазинэ (араб. тур.), казна, сокровище, богатство.

Азната̀р—(араб. тур. перс.) казначей, хранитель сокровища.

'Аз'р, азир, азур, (араб. тур.—хазыръ)—готовый.

Аирлија (араб. тур.) счастливый.

Ајдут,—(араб. тур.) разбойникъ. Гайдукъ.

Ајдутска—гайдукская.

Ајдутова̀ти—разбойничать.

'Ајати—ставить во что либо, обращать вниманіе, принимать въ расчетъ, заботиться.

Ајлази—повѣсы, праздношатающіеся.

Ајд—(тур.) пошолъ вонъ, ну иди! прочь, ну идемъ.

Ајмалија — медальонъ, талисманъ.

А камо ли—тѣмъ болѣе.

Акшам, ахшам (тур.) вечеръ, сумерки.

Ал (тур.) красный, алый.

Ал—но, или?

Ала́јка (араб. тур.)—служанка, дѣвушка въ харемахъ.

Ала̀ти (тур.) инструмэнты, ремесленныя орудія.

Албатинче (тур. отъ налбатъ), коваль.

'Але, (хале)—мифическія змѣи.

Алем—драгоцѣнный камень.

'Али—но, или?

Алѝшча—одежды.

'Алка, алчница (араб. тур. хáлка) кольцо, задвижка, щеколда.

Алтѝн (тур. алтунъ) золото.

'Ама (араб. тур.) но, а.

Амајлија—талисманъ (см. Ајмалија).

Амàм (араб.) баня, ванна.

Амàн (араб.)—ай, ай! пощади! пожалуйста, ради Бога.

Аманет—залогъ, депозитъ.

Амбар (перс. тур.)—житница.

Амбер, амбра, — черный янтарь издающій благовоніе при сожиганіи.

Амур (тур. араб.)—дрожди.

Анбар см. амбар.

Антерија—поддевка, длинная съ перехватомъ въ таліи одежда въ родѣ поповскаго подрясника.

'Анџàр—ханџар (тур. перс.)—кама, кинжалъ.

'Апс } отъ хапсъ (араб.) тюр-
Апсàна } ма, темница.

Арамѝја (харамми—араб.) злодѣй, воръ, разбойникъ.

Ардов—бочка.

'Аре (тур.) конюшня.

Арексувати (греч.) нравиться, полюбить.

'Арити—обращать вниманіе, уважать, ставить во что либо.

'Арни—хорошій, порядочный.

Аро—пожилой мужчина, старикъ, женихъ, котораго волею неволею нужно почитать (арити).

Артија (итал.) бумага.

Ас-башча (тур.) полисадникъ съ выборными цвѣтами.

Аспра—деньги, $^1/_3$ пары.

Аспур—(араб.) воробей, жолтый.

'Ат (тур.) жеребецъ. Атеви—лошади, жеребцы.

Атер (араб. тур.)—любовь, вниманіе, уваженіе, расположенность.

Ашик (ар.)—любовь, влюбленный.

Ацамија (тур.) — неловкій, неопытный, несовершеннолѣтній.

Ација (хаџи араб.)—паломникъ, поклонникъ гроба Господня у христіанъ и гроба Мухаммеда у мусульманъ.

Б.

Баба—теща, пожилая женщина.

Бадѐм—миндаль, миндальное дерево.

Бадиала, бадиава, бадава (перс. тур. бадихавà)—даромъ, на вѣтеръ.

Базрђан (перс. тур.)—гостинно-дворецъ, купецъ, лавочникъ.

Бајча см. башча.

Бакрдица—каша изъ кукурузной муки, мамалыга.

Балыклеја (отъ балыкъ—рыба турец.)—пятница пасхальная.

Бањати—мыть, купать.

Бара—болото, лужа, тина.

Барати — искать, шупать, дотрогиваться.

Баре—чуточку.

Барем—по крайнѣй мѣрѣ.

Барјак, бајрак, бајраци (тур.) флагъ, хоругвь, знамя.

Барјактар—хоруньій.

Бастисати отъ тур. басмакъ—давить, топтать, полонить, дѣлать обыскъ.

Бастишати см. бастисати.

Бацати—бросать.

Баш (тур.)—голова, именно, точно, заправскій, какъ слѣдуетъ.

Башка (тур.)—кромѣ, другой.

Башча, бахча, бафче, бајча (тур.)—садъ.

Беана (араб. тур.) — предлогъ, причина, недостатокъ.

Беаре (тур.) — весна, весенній цвѣтокъ, фіалка, вышивка на рубашкѣ весеннихъ цвѣтовъ.

Бев — былъ.

Бег (тур.)—потомственный дворянинъ, сынъ паши.

Бегендисати (тур.)—нравиться, полюбить.

Бегенисати см. бегендисати.

Безирђан см, Базрђан.

Бекри (тур. перс.) —пьяница, дебоширъ,

Белака — крупчатка.

Белбели—женская грудь, титьки.

Белег, Белега — знакъ.

Белензуке, белез'ке, белензуци (тур.)белязикъ—браслеты.

Белѣим, (тур.) пожалуй, быть можетъ.

Бельким, (тур.) пожалуй, быть можетъ.

Бељша — бѣлѣйшая.

Бензерли (перс. тур.) — разноцвѣтный, цвѣтной, панцырный.

Берберин (тур.) цирульникъ.

Бериѣет (араб. берекетъ) урожай изобиліе плодовъ.

Беса — (алб.) вѣра, клятва.

Бесан—бѣшеный,

Бесна—сумашедшая.

Веф — см. бев—былъ, была.

Бефценати — безцѣнные.

Беѣар (тур.)—холостякъ.

Биво — буйволъ.

Бигор — известнякъ.

Бигорлива — известковая.

Бида, бидет—будетъ

Бија, био—былъ, была.

Биљбиль бульбуль, (пер. тур.) соловей.

Биље — травка.

Билька — травка.

Бинзерли — см. бензерли —

Бирунцук, бурунцук, (тур.) носовой шолковый высокаго достоинства платокъ.

Бисер — жемчугъ.

Б'лва — блоха.

Бленути — поблекнуть, увянуть, смотрѣть вдаль безмысленно, розѣть.

Боднути — пришпорить, уколоть, брыкаться.

Божем — будто,

Божур дрво —акація.

Боздоган, боздуган, боздован буздовам, (тур.) — булава, дубина.

Боја (тур.)—краска

Боји — драка, сраженіе, бой.

Бојчак (тур.)—пурпуровый цвѣтъ,

Бор — сосновый лѣсъ.

Боравити — провести время.

Борина — лучина.

Борозан, Борозани, (тур.)—трубачь, горнисты.

Борч (тур.)— долгъ, обязанность.

Бочва—бочка.

Бошчалук (тур.)—даръ невѣсты состоящій изъ рубашки, кальсоновъ, гачника вышитаго шелкомъ, чулковъ и платка вышитаго шолкомъ, серебромъ и золотомъ.

Брадетино (отъ брада)—бородища.

Брале — брате.

Брале — брали отъ брати.

Брана — борона.

Браца — братья. Брацо—братъ.

Бранье— браніе, бранье.

Брго, брзо — скоро.

Брej, бре—эй (восклицаніе съ оттѣнкомъ презрѣнія или не вниманія).

Бринути се—задуматься, заботиться.

Брисати—чистить, мести.

Бриста—чистая, ключевая

Бришити—чистить.

Бричити — брить.

Бркати — ошибаться, смѣшать.

Брњуша — выпуклая серьга, кольцо

Брод — переходъ или переѣздъ чрезъ мелкое мѣсто рѣки.

Броити — считать.

Брутати — темнѣть, затемнять.

Бувати — колотить (цральнымъ) валькомъ.

Бувалки — валекъ (цральный).

Буд — будто, пусть.

Будалица (отъ тур. будала)—глупенькая, простушка.

Буле, була (тур.) —турчанка изъ Стамбула и вообще турецкая дама.

Булка — стамбульскій съ яркими цвѣтами большой платокъ, которымъ покрываютъ невѣсту, когда она—наряженая—стоитъ въ клѣти, въ ожиданіи посаженыхъ гостей со стороны жениха, маковый цвѣтъ.

Бунар — колодезь.

Бурја, бор — сѣверный вѣтеръ.

Бурија (итал.) боченокъ

Бурмалија (тур.)—круглый, пухленькій, выпуклый, заверченый,

Бурма, бурме (тур.) — винтъ, крантъ въ боченкѣ, штопоръ, браслетъ.

Бурнут — нюхательный табакъ.

Бутино — повѣса, шелапай.

Буцало — повѣса, шелапай.

В.

Вадена—орошена

Вакат (араб.)—время.

Валила се — ввалилась, пришла непрошеною.

Ваља—нужно, потребно.

Ваља се—ваљатисе—валяться.

Ванђелије—Евангеліе.

Вар—известка.

Варосати—обѣлить известью.

Ватати—хватывать см. фатати.

Ватра—огонь.

Ваши—вши.

Ве—васъ.

Веда—гуштера—большая, ящерица, саламандра, незгораемая ящерица, богиня огня.

Ведорница—величиною въ ведро

Ведрина—ведряная погода.

Ведро—ведро.

Веђи, веђици—брови, бровки.

Везати—вышивать.

Велити—говорить.

Венеjеш—вянетъ.

Венути—(венеш)—вянуть.

Венчица—вѣнокъ.

Вепрови, вепр—кабаны, боровъ.

Вергиjа (тур.)—подушная, а также и поземельная подать.

Вересиjа (араб. тур.)—въ долгъ, безъ наличныхъ денегъ, наслѣдство.

Весав, весев—веселый.

Ветво.—ветхо, старо.

Ветите—обѣщайте.

Веће, већ—уже, но.

Вечерњица, вечерњача—вечерняя звѣзда.

Вештица—вѣдьма. По народному суевѣрію, есть женщины, вештици, которыя отъ рождества до великаго поста ходятъ изъ дома въ домъ невидимо, съ цѣлью высосать кровь у грудныхъ дѣтей.

Видати перевязывать раны, лѣчить.

Вијор, вихор—вихрь.

Вијати—вить, крутить.

Викум—въ голосъ.

Вила, виле—русалка, русалки.

Вилски—русалкѣ принадлежащій.

Виљајет, (тур. араб.)—область, предѣлъ.

Виница—винокуренный заводъ

Ви'ре—вихри.

Вити—витыя.

Витице—заплетенныя косы на вискахъ въ дугу.

Више—больше, уже, на, надъ.

Водити—вести, водићу—проведу по...

Восковина—запахъ отъ восковыхъ свѣчей.

Врана—ворона.

Врани—вороной.

Врапци—воробьи.

Врачарија—ворожба.

Врв—верхъ.

Врвети—просачиваться, толпиться.

Вревити—бормотать, мямкать.

Вредан, вредна—способный, дѣльный, работящая.

Вретено—веретено:

Врз—надъ.

Врзаници—поршни.

Врзати—привязывать, завязывать, переплетать.

Вриском—ржаніемъ.

Вром—черезчуръ.

Врснути—задѣть, хлеснуть.

Врше—верхушки деревьевъ.

Вршник—крышка отъ блюда.

Вруће—горячее, жаркое.

Вујак Вујчеви Ујак—братъ матери, дядя по матери.

Вучетина — старый, дряхлый волкъ. а также волчья волосистая кожа.

Г.

Га — его.

Газити — переходить, топтать, попирать.

Гавран — воронъ.

Гађати — стрѣльть.

Гајле (араб. тур.) — забота, предметъ безпокойства.

Гајлелија — задумчивый, озабоченный, печальный.

Гајрет — (араб тур.) — усиліе, мужество, стараніе.

Гаће — кальсоны, шаровары. —

Гица, Гижа — Корень виноградной ложы.

Ги — ихъ, нихъ, имъ.

Главешина — начальникъ,

Глоба — штрафъ.

Гољетари — голяки, голытьба.

Гонце (араб. тур.),—букетъ цвѣтовъ, розовый бутонъ.

Горе — вверху.

Горешници — горячія, горемычныя.

Горица — горка.

Горске — горныя.

Готвити — приготовить, очистить.

Гочеви — (гоч) — барабаны.

Градина — садъ.

Градовито — градоносное.

Градум — градомъ, ливмя.

Грањ, — вѣтка.

Гранка, — вѣтка.

Гранчица — вѣточка.

Грдни — великій, большой, громадный.

Грејо (отъ грети)— теплое мѣстечко,—гнѣздо.

Грој — грѣхъ.

Грефчок — грѣшокъ.

Грђе — хуже.

Гркиња — гречанка.

Грнце — котелъ, печь.

Грозђе виноградъ.

Грозје виноградъ.

Гро'от, грохот—громкій смѣхъ.

Громонисати — убить громомъ.

Грутка — груда, комокъ.

Гу — ее.

Гугавици — горлицы.

Гугуфче — горлица.

Гуја — змѣя.

Гулаби — голуби.

Гулабче, Гулапче — голубокъ.

Гулабица — голубка.

Гумрија — горлица.

Гуњетина — бурка. (мужичище).

Гуња — бурка, бѣлый суконный кафтанъ.

Гурабије — сладкія лепешки, пряники.

Гушчер, гуштер—ящерица.

Д.

Да — на то, затѣмъ, притомъ, тутъ, пусть, а—а, даетъ.

Давран (тур. отъ давранмакъ) — держись, соберись съ силами.

Дарпна — большой бѣлый холщевый платокъ, края котораго вышиты кругомъ разноцвѣтныя шолкомъ въ мирежку, а надъ мирежкою вышиты гладью узоры разноцвѣтнаго шолка. Къ четыремъ концамъ пришиваются, шолковыя кисти.

Двор, Дворови — горница, дворецъ, домы.

Дворити — стоять на погахъ предъ кѣмъ либо съ страхопочитаніемъ, служить.

Дворниде—ци—служанки, сѣнныя дѣвушки.

Дворкиньо, Дворккиньице см. дворниде.

Де — гдѣ.

Дебелога — толстаго, густаго.

Дека — за то что

Дексати (греч.)—принимать.

Делибаша — отважный.

Делијо (тур. дели) — храбрый, отважный, молодецъ.

Дембель Денбель (тур.) — лѣнивый.

Деньа—днемъ.

Дерд, дердови (тур.)—непріятность, печаль, заботы.

Детелина—клеверъ.

Диван (перс. тур.)—крыльцо, коридоръ, сѣни, судъ, присудственное мѣсто.

Диванити—бесѣдовать.

Дивит, (араб. тур.) — чернильница, чернила.

Дизгин (тур.)—узда, поводы у узды.

Диздар (перс. тур.)—комендантъ крѣпости.

Дизлик (тур.)—штиблеты.

Дильбер(перс) – похититель сердца, красивый, любовникъ, очарователь.

Димљиви—дымомъ законченый.

Дини, дигни—подними.

Димискија—дамаскинскіи.

Диниши ја—изъ Дамаска.

Дирек (тур.) столбъ, колонна.

Д'н день.

Д'ница—зорница, утренняя звѣда.

Доба—время

Дојке—(отъслова доить)—титьки.

Докидале — износились.

Док, Докле—до тѣхъ поръ пока.

Долама (тур.)—долманъ, бемметъ, чекмень изъ разнаго сукна.

Долап (перс. тур.) шкафъ, нары.

Доодити — приходить (дојет — придутъ.).

Допче—дубче, дубъ, дубокъ.

Дори—до, до тѣхъ поръ пока, даже до, пока.

Дорат—гнѣдой.

Дорија (тур.)—гнѣдой.

Доро(отъ дорја)—въ звательномъ падежѣ слово «Дорија».

До сад—до сихъ поръ.

Дочу— услыхалъ, — а.

Дремка—дреманіе.

Дримска отъ Дрим—рѣка. Черный Дримъ течетъ изъ Охриды, а бѣлый изъ Ипека.

Дробни, дробно — мелкій.

Друмови — друм (отъ греч. δρόμος) путь, дорога.

Дувак, дулак (тур.)—красный изъ прозрачной кисеи конусообразный мѣшокъ, набрасываемый на голову невѣсты въ время вѣнчальной процессій по улицамъ.

Дугана (итал)—лавка, магазинъ.

Дудови, дуд — тутовое дерево, тутовая ягода.

Дуван—табакъ.

Дуња—айва.

Дунало—дунуло, дернуло.

Дупнати—пришпорить.

Дур—пока.

Дури см. дори.

Дућан см. дугана.

Духнути, духати—дуть.

Душеке, душек (тур.),—постель, тюфяки.

Душман (перс. тур.)—врагъ, непріятель.

Душманин— см. Душман.

Ђ.

Ђавол, ђаволица — чертъ, чертенокъ,

Ђаково — Дьяково (городъ въ Старой Сербіи).

Ђаче — ученикъ.

Ђелина (тур.) — молодка, невѣста.

Ђемија (тур.) — лодка.

Ђемиција (тур.) — лодочникъ.

Ђерђеф (тур.) — пяльцы, канва.

Ђердан (тур.) — ожерелье.

Ђиди, ђидија (отъ араб. ђед) — дѣдъ, молодецъ, — плутъ, плутовка.

Ђогад (тур.) — сѣрый конь.

Ђубре — соръ, навозъ.

Ђувеглија (тур.) — женихъ, зять.

Ђувде (перс. тур.) — свадебный подарокъ званыхъ на свадьбу, состоящій изъ барана, овцы или козы.

Ђузељ (тур. гюзель)—красивый

Ђул (перс.) — роза.

Ђулђуљаја — розовѣющій, розами окруженный.

Ђул-су — розовая вода.

Ђуна' (тур. гюнахъ) — грѣхъ.

Е.

Еднак — безпрерывно, постоянно.

Екменџија (тур.) — хлѣбопекъ, хлѣбникъ.

Ела, елате (греч.)—поди сюда, идите сюда.

Ела — ель.

Елпезѐн (тур. перс.) — коса невѣсты, заплетенная на косички по случаю свадьбы.

Ем, хем (тур.)—и—и, также и.

Ендезѐ (тур.) — аршинъ.

Ене — вонъ смотри, вотъ.

Ергеле, Ерделе (тур.) — Трансильванія.

Ете (отъ ести, јести) — ѣшьте, кушайте.

Ефендија(тур.)—господинъ, грамотный человѣкъ, ученый.

Ећим (ар. тур)—лѣкарь, докторъ

Ефла — тополь, ель.

Ж.

Жаба — лягушка.

Жалба — жалко, жаль.

Жграмоти — зашевелиться.

Ждребад — жеребята.

Жежени — жженый.

Жетва — жатва.

Жи, жив — живъ, жива.

Жица — нитка.

Жунжуле — цвѣтокъ «Иванъ да Марья».

Журљаво — гнилое.

З.

Забаљати, забављати — занимать, забавлять, замѣшкать.

Забрапти, заборавити — забывать.

Забринути — задуматься, озаботиться.

Зава, завица, з'ва, з'вица, злва — золовка.

Заврвети — зашевелиться.

Завршити — помолвить. Завршити се — обручиться.

Загари — лягавыя собаки.

Загљасти (загљала) — заглядѣться.

Загрмнути — загремѣть.

Загрћити — отвергнуть.

Задевати — задирать, затрогивать.

Зазоръ — стыдъ.

Зазрети — осуждать, подсмѣиваться, стыдливо смотрѣть, пристыдить.

Заилиф — погнать, подшпорить, примазать, причистить.

Заире (араб.) — провіантъ, съѣстные припасы.

Заманъ, земан — (араб. тур.) время. Узаман, уз'манъ — надолго, всегда, вѣчно.

Замрстити — разговѣться.

Замрсити се — запутаться, перепутаться.

Занат (араб.) — ремесло, искусство.

Запинати — покачать ребенка въ люлькѣ,

Заодити — учить ребенка ходить.

Заповела = заповедала; заповести = заповедати — приказывать.

Запотки — цвѣты (вообще) и травки, собираемыя женщинами по возвращеніи съ проводовъ близкихъ сердцу — мужей, отцевъ и братьевъ въ дальный путь.

Запрашувати — пылить.

Заптисати (араб.—забт) — присвоить, завладѣть.

Заптишел — завладѣлъ.

Заран — ранѣе обыкновеннаго.

Засвирити — заиграть на флейтѣ, въ рожокъ, сапелку, свирель.

Зачинити — украсить.

За шта — за что.

За ошто — за что?

Зборити, зборувати — говорить, бесѣдовать.

Зборвити — бормотать.

Звекнути — звякнуть.

Звнути — зѣвать, отворяться.

Згађати — подстрѣлить, попасть въ цѣль.

Згодни — угодный, приличный.

Здодејати — надоѣсть, наскучить.

Здравица — тостъ, плоска украшенная цвѣтами, баклага.

Зе, зер (зеир—зира,—перс.) — ибо, за то что, иначе, ...а то.

Зевња, земља — земля.

Зеде, узети — взять, взялъ, взяла.

Зеирлија (отъ перс. зехиръ) — ядъ, ядовитый.

Земете — возьмите.

Земљушино — землякъ.

Зенгиљ, зенгин (перс.) — богатый.

Зетушино — зетище.

Зизди, зид, зис — стѣны.

Зијан (тур.) — ущербъ, вредъ.

Зиндан, з'ндан (перс.) — тюрьма, темница.

Зинути — зѣвать, открыть ротъ.

Зоби, зобь — зубы.

Зобница—торба съ ячменемъ для лошадей.

Золва — золовка, см. зава.

Зондан, см. зиндан.

Зо́рница — утренняя звѣзда.

Зуљум (араб.)—насиліе, гоненіе, притѣсненіе.

Зуљумћар (араб. тур. перс.) — притѣснитель, тиранъ.

Зуљуфи — песики, завитушки, подстриженные на вискахъ до половины щекъ волосы.

Зуничице—уменьшительное имя отъ Зуня.

Зурле — сопельки.

И.

И — ихъ.

Ибрик (тур.) — кувшинъ.

Ибришим (перс. отъ ибершим) — шелкъ, шелковые платки.

Игит (тур.) — молодецъ, молодчикъ.

Играти — плясать.

Игроорка — хороводница.

Иза, Изъ—из—за.

Избучити — выпучить, выпялить глаза.

Извадити — вынуть.

Извикнути — Звать, говорить громкимъ голосомъ.

Извише—выше, за (отъ высоко).

Извор — источникъ, родникъ, ключь.

Извртити — извернуть, выпучить, вывернуть.

Измећарка (тур.) — служанка.

Изминеме отъ изминути — уступимъ другъ другу дорогу, пройти мимо.

Изнадојти — придти внезапно.

Изнаидошле — пришли нечаянно, негаданно.

Изнапојде — на отходѣ.

Изобати — съѣсть (овесъ).

Израсеница — вода покрывшаяся цвѣтомъ отъ продолжительнаго застоя.

Иљ — или, ибо.

Иљвани — собственное имя.

Иљада (греч.) — тысяча.

Иљач (араб. тур.) — лекарство, средство.

Илдиз (тур.) — звѣзда.

Инàд, инат (тур.) — упрямство, упорство.

Индат (ар. тур.) — помощь, подкрѣпленіе.

Инџи (тур.) — тонкій.

Ипак — все-таки, опять-таки.

Исабити—испортить.

Искáчаћи—выбѣгая.

Искинати—износить.

Искршити—изломать.

Искýбати—вырывать, вырвать.

Испрáтити — провóдить, отправить.

Испод—подъ.

Истом—только что.

Истргнути—выхватить.

Истурити — разорить, разрушать, выбросить.

Исупељка—сопелька, дудка.

Исцепати—изорвать.

Итно, хитно—скоро.

Итро, хитро—скоро и ловко.

Ићиндија (тур.)—вечерня.

J.

Ја—я, её, или—или.

Јабанџија (тур.) чужой, не нашъ, иностранецъ.

Јаблан—платанъ.

Јагл'к (тур.)—платокъ.

Јагњад—ягнята.

Јадан—бѣдный, несчастный.

Јадови, јад — печаль, грусть, скорбь, душевная боль.

Јако—сильно.

Јалдаза (тур.)—звѣзда.

Јаор—яворъ дерево.

Јарад—козлята.

Јаран (тур.)—другъ, любовникъ.

Јарићи—козлята.

Јасење отъ јасен — ясень, ясеневое дерево.

Јастуци, јастук (тур.)—подушки.

Јафнати—сѣсть на коня.

Је—есть, ея, её.

Једнак—тотчасъ же, постоянно.

Јекнути — вздохнуть, дрогнуть, ёкать, ёкнуть.

Јелика—ель.

Јелчица—отъ јел, ель.

Јеменија (тур.)—красная турецкая обувь безъ голенищъ и каблуковъ,—башмаки.

Јен—одинъ.

Јенђа (тур.) — жена старшаго брата для младшей невѣстки, сваха.

Јелпазе—вейер.

Јељпезен—пряди волосъ съ мишурою, сусалью переплетенныя.

Јорган—одѣяло.

Јетрва, Ятровь—зóловка.

Јетрве—снохи.

Јефла, јела—ель, тополь.

Јеш'л (тур.)—зеленый.

Јо!—эй!

Јогули, јегули—угорь рыба.

Јорган (тур.)—одѣяло.

Јубава, убава—красивая.

Јумаг—шпулька (въ пяльцахъ).

Јунак, појунак—храбрецъ, молодецъ.

Јуриш, јуруш (тур.)—приступъ, стремительное нападеніе, бѣгà.

К.

Ка—къ, какъ.

Каар—цвѣтныя сѣмена

Кабајет (тур. кабахат)—ошибка, преступленіе.

Кабрз—Кипръ (островъ).

Кабрзне—Кипрскія.

Кабрзлија—Кипрскія.

Кабул (араб., тур.)—желательно, пріятно, угодно, принято съ удовольствіемъ.

Кабурлија—кубурный.

Кавга (тур. гавгà)—война, сраженіе, бой, ссора.

Кавгација—задира, буянъ.

Кавел—пастушеская дудка, свирѣль.

Кадија (ар., тур., пер.) — судья по религіозному праву.

Кадифа (араб., тур.)—бархатъ.

Кажуати, кажувати — разсказывать, говорить.

Казандишемо отъ казанмакъ (тур.)—выиграемъ.

Калауз (тур.)—проводникъ, шпіонъ.

Каљаја (араб., тур.)—крѣпость, цитадель.

Каљани—грязные, выпачканные.

Калдрма (тур.)—мостовая изъ булыжника и щебня.

Калинке—калина.

Кало (греч.)—хорошо.

Калуђер, кауђер (греч.)—добрый старецъ, монахъ.

Калушасти—кудряво-мохнатый.

Камилајка—камилавка.

Камче—камешёкъ.

Камчик (тур.)—кнутъ.

Канарија—желтый.

Кано—какъ.

Каньо—стерва, падаль.

Капа—шапка.

Капет—гніетъ, упадать, линять.

Капија—ворота.

Кара-акшам (тур. кара — черный, акшамъ—вечеръ)—непроглядная темь.

Кара-гроши (тур.)—черные піастры (старая монета).

Каранфиљ—гвоздика.

Каратитсе—ссориться.

Кара-ђузлија (тур.)—чернооκій.

Карлица—мѣра въ 40 окъ.

Карти—кварть, четвертка.

Каршилок (тур.) — отвѣтъ на письмо, на вопросъ, напротивъ, равенство.

Каскандиса, каскандиша (отъ тур. кысканмакъ)— ревновалъ, ревнуетъ.

Катран (тур.)—смола, деготь.

Каўрин (тур. гяур)—невѣрный.

Каурски—христіанскій.

Кафала (персид.)—караванъ.

Кафес (араб., тур.)—клѣтка.

Качити — скакать, вскочить, сѣсть на лошадь, влезать.

Качунка—морская роза.

Кашик (тур.)—ложка.

Квасити—мочить.

Кемер (перс., тур.) — поясъ съ деньгами.

Ки́дати—бросать, рвать.

Кинеја отъ кидати—рвать, обрываться.

Кинисати—двинуться, пойти.

Киска—кисточка, вѣнокъ, украшеніе.

Кисмет (тур.)—судьба.

Кита — кисточка (цвѣтовъ), пучёкъ, букетъ, головное украшеніе у женщины.

Китени, киѣени — наряженные въ праздничное платье.

Киша — дождь. По-турецки — зима.

Кјаја — занимающійся скотоводствомъ.

Клавати—скидать.

Клада, класти—положить.

Клајенец, кладенец — источникъ.

Клашеник—суконная подденка.

Клашня—сукно домашней работы, подобное нашему сельскому сукну, изъ котораго мужички шьютъ себѣ зипуны, чекмени, онучи и пр.

Клепавици, клепки—рѣсницы.

Клепати—бить въ клепало (деревянныя и чугунныя доски, о которыя ударяютъ священники для призыва прихожанъ въ церковь).

Клетове, кледи, клед—клѣть, горенка, чуланъ, сѣнни́къ.

Клин — клинъ, уголъ. Клинвитице — косы заплетенные угломъ на вискахъ.

Клинце — гвозди.

Клисура—ущелье.

Клнути—клясть, проклинать.

Кљујати (кљујев) — клевать.

Кљук — клевок отъ клевать.

Кљукати—стучать по тихоньку.

Кмет — сельскій староста.

Ко — къ, когда.

Кова — чеканка, ковка.

Ковиње, ковиље — ковыль.

Ковчег — сундукъ, ящикъ.

Ковати — ковать, чеканить.

Кога — когда, вслѣдствіе того.

Ковенција (тур. кујумџи́) — золотыхъ и серебряныхъ дѣлъ мастеръ.

Коде, код' — гдѣ. До коде — куда.

Кокона — дама.

Кокоски—дамская.

Колај (тур) — легко.

Колàни, колан (тур.)—подпруга,

Колевка, коленна — колыбель, люлька.

Коло = хоро — хороводъ.

Коло́кчија — воло́кита, парень ищущій себѣ дѣвушку для женидьбы на ней.

Комшија, комшијка (тур.)—сосѣдъ, сосѣдка.

Конак—господскій домъ, ночлегъ послѣ дневнаго путешествія.

Коната — деревянная чарка, а также раскрашенная посуда изъ жженой земли — въ 2 бутылки.

Кондир—четверть ведра.

Кондисати (тур,)—надоѣсть.

Конец, кончић—нитка, ниточка.

Копидан — копытникъ, подлѣсникъ, чертополохъ.

Копитник—копытникъ, подлѣсникъ, чертополохъ.

Копиље — незаконнорожденный ребенокъ, рожденный внѣ брака.

Копиња, купјана—дереза, дерюза, родъ малины.

Копинки — выжимки.

Коприна — сырцовый шолкъ.

Копринени — шелковый.

Косај — кусокъ. Косај по косај—кусокъ за кускомъ.

Коски — кости.

Косми—космы, волосы.

Коснало — закусилъ, ѣлъ, кушалъ.

Кóсни — кусни.

Кот, кут, котица—кутокъ, уголокъ.

Кофиље, кофин—ящикъ, корзина.

Кочије—телѣга, коляска.

Кошуља — рубашка.

Кошуљица — рубашечка.

Кошута — олень.

Кравај—коровай, кусокъ хлѣба.

Краваји—комки воска.

Крак, краце — нога, ноги.

Кревати — передвигать, перекладывать, перевертывать.

Кревати се — гордиться, важничать.

Кренати — двигать, тронуть.

Креч (тур.) —известка.

Крин — лилія.

Кровити — кроить.

Крољати, кројити — кроить.

Крпче — тряпичка.

Кр'стине — крестцы, крестецъ, крестенка (хлѣбъ въ снопахъ на жнитвѣ).

Круша, крушка — груша.

Крчмарица—цѣловальница, кабатчица.

Крчмити—торговать виномъ или водкою.

Кршија, каршу — противъ, встрѣча.

Крцалија — разбойникъ.

Кубурлија—кобурный, къ кобурѣ относящійся (кубура—твердый изъ кожи чахолъ при сѣдлѣ для пистолетовъ) см. кабурлија.

Куд — куда, гдѣ.

Кудити — хулить, порицать.

Куђено — оклеветано.

Кујумџија (тур.)—золотыхъ и серебряныхъ дѣлъ мастеръ см. Ковенџија.

Кýла, кýли (араб. тур.)—укрѣпленный домъ съ бойницами. сторожевой постъ, башня.

Кумаш (тур.)—кумачъ, бумажное полотно.

Кумрија, кумри (араб. камеріе)-горлица см. гумрија.

Кундра (тур. сапогъ) — полуботинки, чекчуры, коты.

Кунети — клясть, проклинать см. Клнути (клети).

Курва — распутная женщина, проститутка.

Курвино (отъ курва) — рожденное отъ курвы, распутной женщины.

Курвић — сынъ рожденный внѣ закона, отъ проститутки.

Кутија (перс. тур.) — шкатулка.

Кутифче — ящичекъ.

Кутнија — парча.

Куршум (тур.) — олово, пуля.

Куче, кучка, кучина — собака, сука, песъ.

Кућа, кућица — домъ, жилище, домикъ.

Кућетина — домина, домища.

Л.

Лабаво — слабо.

Лабудова — лебединая.

Лабуд — лебедь.

Лад — хладъ, холодъ, прохлада.

Ладовати — отдохнуть въ холодкѣ.

Лађа — лодка.

Лајо отъ лајати — лай.

Лаки, лак — легкій.

Ла́кот — локоть.

Ластовица — ласточка.

Лале — тюльпанъ.

Леблебија — сладкій горошекъ.

Лапати — жрать.

Левен — по тихоньку.

Легнати — лечь.

Лејана (отъ греч. λεαίνω — глажу, полирую) — паряженная, украшенная.

Леле — увы.

Лепи, лијепа — красивый, хорошій.

Лепо, лијепо — хорошо.

Лепотица — красавица.

Леса — длинная коса.

Л'жа — ложь.

Ливада — лугъ, сѣнокосъ.

Лизгавје — изголовье.

Лисје — листья.

Лишће — листья.

Листити — шумѣть листьями.

Л'ко — легко.

Л'ка — легкая.

Л'н — лёнъ.

Лобурина — неуклюжій мужчина, верзила, хомякъ.

Лов, ловчок, лофчок — охота, ловля, убитое на охотѣ.

Лозати — рисовать узоръ на канвѣ.

Лозје — виноградная лоза.

Љуба — жена, любовница, Любовь (собств. имя женщины).

Љубити — цѣловать.

Људити — очистить, привести въ порядокъ.

Љуљати — качать.

Љуљна — закачался, — ась, ось.

Љуто — сердито.

Љута — лютая, крѣпкая.

Љута ракија — спиртъ.

Лудо — глупо, неопытное, маленькое, безвкусное.

М.

Ма'а́ла (тур. махала̀)—кварталъ.

Мавати—шевелиться.

Мави́ (тур.)—голубой.

Магла, мгла̀—туманъ.

Маѣије—ворожба, колдовство.

Ма и—хотя бы и.

Мајдан—руда (серебряная или золотая).

Мајстор—мастеръ, знатокъ своего дѣла.

Макнути се—отвязаться, оставить кого въ покоѣ.

Мале—матушка.

Малова—маленькая, ребенокъ.

Мамити—сводить съ ума, соблазнять.

Манистре—сорочка.

Марама, марамче—платокъ, платочекъ.

Марва—скотъ (коровы, овцы и проч.).

Марва, мрва, мрве, мрвица—кусокъ, кусочикъ, немножко.

Маскарити—шутить, подсмѣиваться, издѣваться.

Маслино—оливковое.

Мафрама, махрама, марама—платокъ.

Маха́ти—махать.

Махмудија—золотая монета времени Султана Махмуда.

Машити—поднимать руку, пошевельнуть рукою, направлять, устремить, схватить.

Мачук—молотокъ.

Мачукченце—палочка.

Мацарин—Венгерецъ.

Мегдан, мејдан (араб. тур)—площадь, поле сраженія, просторъ.

Ме́зе (тур. мезэ́)—закуска.

Меѣа—межа̀.

Мејана, механа (перс.)—кабакъ, корчма.

Меке, мекане—мягкіе.

Меле—маминька.

Мерцан (араб. перс. тур.)—коралъ.

Месарија, месарја—женщина, на которой лежитъ обязанность въ домѣ мѣсить хлѣбъ, хлѣбопекша.

Местија—мешти, туфли изъ тонкой кожи, башмаки безъ подметокъ изъ желтаго сафьяна.

Мефтери (мехтер перс. тур.)—музыканты изъ цыганъ.

Механеци—цѣловальникъ.

Мечка—медвѣдь.

Мије отъ Мити—мыть, моетъ.

Мије—мы.

Минаре—минаретъ при мечети.

Мешћеме (мехкеме—араб. тур. перс.)—судебная палата.

Мижде (перс. тур.)—подарокъ за радостную вѣсть.

Мирисати—нюхать, издавать благовоніе.

Мистрија—погремушки, пуговки.

Мичем се—трогаюсь, двигаюсь.

Макнути се—оставить въ покоѣ сторониться, сдвинуться.—См. Макнути се.

Млаѣи—младшій.

Мланеста (сокращ. отъ млада невѣста)—новая молодка, сноха.

Мнуче, мнучиња—внукъ, внучата.

Мо́гла, ма́гла, м'гла — туманъ, мгла.

Модро—мудро, умно.

Можити—выдать за мужъ.

Можита—замужняя женщина.

Молута—вѣнчальная вуаль.

Мо́ме, момица, момичка — дѣвушка, невѣста.

Мор—голубой.

Мо́ре, мори (отъ греч. μωρός — глупый) — Эй, Эй ты! Этому слову море, мори отвѣчаетъ турецкое—Ягу́, яу̀—Эй ты! Въ этомъ воззваніи звучитъ слово простоволосый.

Морити—утомлять.

Мо́тен, мотна—мутный, мутная.

Мошко—мужескаго пола (чедо).

Мошне, мошно — много, черезчуръ.

Мошчеја—мачиха.

Му'а—муха.

Мукајет (араб. тур.) — вниманіе, заботливость, попеченіе.

Мурећеп (араб. тур.)—чернила.

Мустаһ—усъ.

Мутафче—коврикъ.

Мјужде, мижде (перс. тур.) — пріятная вѣсть, подарокъ за радостную вѣсть.

Мјуждеција — вѣстникъ радости, передовой изъ поѣзжанъ (на свадьбѣ).

Мушка—мужеская.

Мушчулџија, муштулџи (тур.) —передовой изъ поѣзжанъ (на свадьбѣ), вѣстникъ радости.

Н.

На—возьми.

На ти—вотъ тебѣ.

Навадити—поливать, напускать воды на пашню, въ садъ.

Навадити се — повадиться украдкой ходить, пріучиться.

Наведнало—взошло.

Навратини — (отъ слова врана—ворона)—окрасить въ черную краску.

Надеж—надежда.

Надгазуват (отъ слова газити)—наступать на что либо, на ногу.

Надвор—внѣ, надворье.

Наће—случилось, приключилось.

Назат—назадъ.

Назландио (отъ тур. назлѝ) — зачванился,—лась, чванная, манерная.

Нај—ти, нате—возьмите.

Најеш—найдешь.

Накафчија—столяръ.

Налбат (тур.)—коваль.

Нана—свекровь, мать.

Наопаку, наопако—наоборотъ, шиворотъ на выворотъ.

Наранца, неранца—апельсинъ.

Наранити—накормить.

Наруквици—перчатки.

Наруси—согнилъ.

Натерати—принудити.

Нафора — просвирный кусочикъ съ жертвенника, антидоръ.

Наѣве—квашня, лотокъ, корыто, начва.

Не—насъ, не.

Невеста — молодка.

Невен—безсмертникъ.

Невоља—нужда, невзгода.

Него, нег — но.

Неградена—не засаженная.

Недра—грудь.

Незгодни — неугодный. неудавшійся, плохой.

Незнојна — неизвѣстный, незнакомый, непознатый.

Ни—намъ, ихъ.

Низ—вниз, вдоль по.

Нека, нек—пусть.

Некма=тѣмъ менѣе.

Нестати — кончиться, не оставаться, недоставать.

Никнути — всходить (о травѣ) выростать, обрости травою, опушиться лѣсомъ.

Нинати—убаюкивать въ люлькѣ.

Ниска—низкая.

Ниф (со ниф)—съ ними.

Нифни—ихъ.

Ничкум—ничкомъ, ницъ, потупя.

Нишалька—качель.

Нишан (перс.)—знакъ, цѣль, орденъ.

Нишанлија—обрученный, стрѣлокъ.

Нишати—качать.

Н'м—намъ.

Нокти—ногти.

Ноћ, ноћца вмѣсто ноћница — ночь, ночéнка.

Ноћа—ночью.

Ње—ея. У ње—у нея.

Њу—её.

О.

Обалити—опрокинуть, повалить.

Обет — обѣщаніе. На обет — на заказ.

Обзорит—когда взойдетъ заря.

Обидати—отвѣдывать, испробовать силы. Обидемо—поборимся.

Облок (облог)—закладъ.

Обложити се — держать пари, биться объ закладъ.

Обљубити—крѣпко поцѣловать.

Обор—дворъ.

Оборња—внѣшній.

Обоци, обојак—серьги, серьга.

Обрзнути се—оглянуться

Обрицати—обѣщать.

Обросена, обросита—покрыта плѣсенью, цвѣлая.

Оваквоме отъ овакви—таковой, такому.

Овчар—овечій пастухъ.

Огледало—зеркало.

Огледати — осмотрѣть, испробовать.

Огребати—оцарапать.

Од—отъ, ходъ.

Одаја, одаји—комнаты.

Од доле—издалека.

Одéло, (одéти) — одѣлось въ одежду.

Одити (одеје)—ходить, идти.

Одкинути — освободить, развязать, отцѣпить.

Одлабати—ослабѣть.

Одмена—замѣна.

Одмилити—посѣять недружелюбіе, непріязнь.

Одневити—разлучать на всегда, отдѣлить, лишить жизни.

Одменити—замѣнить.

Однијати—отнѣговать.

Одозго—сверху.

Одобаша—пугеводитель, распорядитель свадьбой процессіи, тысяцкій

Одоцнити—запаздать.

Оздол, оздо, оздола—снизу.

Одолити—одолѣть, соперничать.

Одте—(одити) идемте, идите.

Одтује—отсюда.

Оздол, оздо, оздола—снизу.

Озирке—предосторожность На озирке—на сторожѣ.

Оковци — металическія украшенія на женской фескѣ, на головномъ уборѣ вообще.

Ол—или.

Оман—дурманъ — пьяная трава, вѣхъ, дивосилъ.

Оможити—выдать замужъ.

Омунити—съ быстротою молніи ограбить, схватить.

Опрати—вымыть.

Опулити — взглянуть, глядѣть, потупить глаза.

Ора'ова—орѣховая, изъ орѣховаго дерева сдѣланная.

Орати—пахать. Оре—пашетъ.

Орач—пахарь.

Ордија (тур.)—военный корпусъ, войско.

Оризарче—торгующій рисовою крупою.

Орке—красотки.

Орница—заброшенная пахатная земля, залёжъ.

Осетити—почувствовать.

От—затѣмъ, вслѣдствіе чего.

Отгрнути—отворить, освободить отъ всякихъ преградъ. Отгрнути се—просіять.

Оте, одте—идите, пойдите.

Отерати—угнать, прогнать.

Отепати, утепати—убить.

Отиз, отис, отиѣи—уходить.

Откачити—отходить, пройти.

Откорнити—вырвать съ корня, отломать, рубить.

Отпулити—глядѣть съ удивленіемъ, выпялить глаза.

Отрути — отравить. Отрула — отравила.

Оту—тамъ, въ тотъ моментъ.

Отхранити—откормить, воспитать.

Ошчо — что, нѣчто. Ни за ошчо—ни за что.

Ошле—шли, ушли.

Очатница — отправляющая на тотъ свѣтъ, смертоносная сабля.

Оѣа, Оча—село см. Очко.

Очко—изъ с. Очи. Село Оча, Хоча находится на 5 ч. отъ Призрѣна на сѣверъ и славится виноградниками.

Оца, хоца—турецкій священнослужитель.

П.

Па—затѣмъ, потомъ.

Пазар (тур.)—базаръ.

Пак—опять, также, всетаки, и.

Памук (тур.)—вата.

Панађур (греч.)—сборище при церквахъ во время великихъ праздниковъ.

Панзирли (панцир) — одѣтый въ панцырь.

Папрат, папрач - папоротникъ.

Папуче — туфли, безъ задковъ, бабуши.

Паре, пара (тур.)—деньги.

Пармак (тур.) — палецъ, рѣшетка.

Пармацк—пальцы, рѣшетки на окнахъ.

Паун, павун — павлинъ.

Пафти (павто) — металлическія пряжки на поясѣ.

Пекол, пеколски, пакол, пакао—адъ, преисподня.

Пеливани—великаны, силачи.

Пембе (перс.) пенька. Пембесари — лилово - желтоватаго цвѣта.

Пенцера, пенцере (тур.)—окно, окна.

Пењати се—карабкаться, подниматься на.

Перивој—полисадникъ.

Перик—периновая подушка.

Перче, перчин, перчук, перчузи — косы, волосы вообще, косички на макушкахъ, какъ у Калмыковъ.

Перишан (перс.)—разсѣянный, косы вф локанахъ, особый головной нарядъ у невѣстъ въ цѣпочкахъ, спускающихся по щекамъ до грудей.

Перуника—шпажникъ, ирисъ.

Песмопойка—пѣсенница.

Пета'—пѣтухъ. Петли (петел, петао)—пѣтухи.

Пешке—пѣшкомъ.

Пешкеш, пешкиш (перс. тур.)—подарокъ.

Пештемеље (пер. тур.) — утиральники, передники употребляемыя въ банѣ.

Пиле—цыпленокъ, вообще пернатыя.

Пиљци, пилици, пилићи — пернатыя, цыплята, воробьи, галки, сороки и проч.

Пипер (лат.)—перецъ.

Пиргови, пирг (греч.)—калапча; башня.

Пиринџик, пиринџикли—матерія изъ тонкаго крученаго шолку.

Писка—пискъ.

Писнути—пискнуть, звать.

Пишчоли—пистолеты.

Питуват—спрашивать.

Планило отъ планути—вспыхнуть, зарумяниться.

Плајна, планина—гора.

Плећи—плечи, спина, тылъ.

Племна — овчарня, хлѣвъ, катухъ.

Плетиља—вязальщица, плетельщица.

Плоча—подкова.

По—послѣ.

Поарчити (отъ тур.)—израсходовать, тратить.

Поаржити—id.

Побарати—поискать, пощупать, ухватиться.

Побратимство—полубратство.

Повенати — поблекнуть, завянуть.

Повеће—больше.

Повесма—шелковыя и золотыя нитки для вязанія на пяльцахъ, пукъ пряди.

Повоји—пеленка, повязка.

Погађати — попадать въ цѣль, угодить.

Погача—прѣсный хлѣбъ, пышка.

Подгорити—подвязать,

Подоле—пониже.

Подсапити, подсапнути—споткнуться.

Подстредити—подсѣдлать.

Појати—хлѣвъ, овчарни.

Појете (пойдете) отъ поодити—идти.

Појунак — храбрѣе, храбрѣйшій.

Поклоп—крышка, покрышка.

Покрај—съ краю, при.

Покор—укоръ.

Покревати—сдвинуть.

Пољаће—поляночка. Пољанце—id.

Полак, полако, полаку—тихо, тише, медленно, не торопясь.

Поље—поле.

Полиња — равнина, долина, поляна.

Политаре—употреблено въ смыслѣ «вѣрный слуга». Должно быть отъ греческаго слова «поликари».

Половина—талія. Кршити половину — ломаться, кокетничать.

Поминати—проходить.

Понада — понуда, предложеніе пищи больному во время его посѣщенія.

По негде годе—тамъ и сямъ.

Поносите се — гордиться, кичиться.

Поноси́ти — хваленый, пользующійся славою.

Поодити—идти, удаляться, шествовать.

Попарити—сварить.

Попарити се—обжечься.

Попети се — вкарабкаться, подняться.

Попљука́на—заплевана.

Попошчити—искать въ головѣ, чесать, играть пальцами въ волосахъ кого-либо.

Попудити—отъ пудити—выгонять.

Пороен—окрашенный, красноватый, глинистый.

Поронити—ронять, испортить.

Порити—пороть, разсѣкать.

Порочити—поручать, заказать.

Порти (итальян)—двери, ворота.

Посакати—потребовать, попросить, посватать.

Посипати—поливать.

Посредити, подстредити — осѣдлать.

Пот—путь, дорога, разъ.

Посрнути—спотыкаться.

Посуђа—посуда.

Поти'о, потихо—потихоньку.

Потишта—распутья, дороги.

Потребити — почистить, приготовить все нужное, потребное.

Поткосник—рядъ золотыхъ или серебряныхъ монетъ, нанизанныхъ на шнуркѣ и подвязываемый подъ косою на затылкѣ и подъ платкомъ на лбу.

Пофит—трилиственный шершавый цвѣтокъ.

Поштркати, штркати — хлебать, выпить, покропить.

Правити—строить, дѣлать.

Пратити—послать.

Пра'ови, пра'—прахъ, пыль.

Прасе—поросенокъ.

Прашати—просить, спрашивать, присвататься, помолвить.

Превез — головной женскій платокъ, такой же какъ Дарина. См. это слово.

Прегорница—отъ слова перегорѣть, перетерпѣть, забыть.

Преку, преко—черезъ.

Прежалити — перетерпѣть, забыть.

Предала (се)— вышла замужъ.

Преиграти—пройти весело, проскакать, пробѣжать.

Прелази—дорожки.

Према—наканунѣ, по отношенію къ.

Премамити — заманить, приворожить.

Пресни—свѣжій, нежданный.

Првоскиња—овца, которая первая въ году оягнилась.

Преоткиња — тоже что Првоскиња.

Преслобечки — безсмысленно кричать на подобіе животныхъ.

Прерамни—весьма ровный.

Пресанути—пересохнуть.

Преварити—обмануть.

Преврнути, перевртити — перевернуть.

Преметар — краснорядецъ, лавочникъ въ лавкѣ ситцевъ.

Пресређа—распутье, перекрестная дорога.

Претети—грозить.

Преудати се — выйдти замужъ за другаго.

Префрљати — перебросить, перекидывать.

Прешарен—черезчуръ пестрый.

Проз, кроз—чрезъ.

Прогледати — получить зрѣніе, увидѣть свѣтъ.

Прогунути—проглотить.

Прозборити—проговорить.

Просити — сватать, нищенствовать.

Простета—простерта.

Прострети—разостлать, стелить.

Процвилети—заплакать въ голосъ.

Прћија, прићна (греч.)—приданое.

Променути—одѣть въ новое, нарядное платье.

Прћеноги—мохнатоногій.

Псовати—ругать, поносить.

Пударкиња—сторожиха при виноградникахъ.

Пудар—полевой сторожъ.

Пукнути—лопнуть, издохнуть.

Пулити—глядѣть, глазѣть, пялить глаза.

Пулови (отъ тур.)—скобки, петли (на дверяхъ).

Путине—дороги.

Путонози—рысаки, неутомимые ходоки.

Пуца—пуговка.

Пуштити—пустить, выпускать.

Пшеница шесторедица—пшеничный колосъ съ шестью зернами.

Р.

Ра'ат (тур)—спокойствіе.

Рабри—храбрый.

Равно—ровно, ровное.

Равун—ревень.

Равун—равный, равносильный.

Равтове—шкафы.

Разбоји—ткацкій станокъ.

Разгранати—обрости вѣтками.

Разгрнати—отворить объятія.

Раздухати—раздувать, дуть.

Ракија (тур.)—виноградная водка. Љута ракија—спиртъ.

Ракида—ракитовое дерево.

Рало—пара (воловъ, чулокъ и пр.).

Рамни—ровный, стройный,

Рамнина—равнина, поляна.

Ранити—кормить, питать.

Раник—сошникъ въ сохѣ и ле-мéш—лемехъ въ плугѣ. Ральникъ (русск.)—нога въ плугѣ.

Раскопчати—разстегнуть.

Раскревати—поднять, перемять.

Распасит—распоясанный.

Распојдоје—разошлись.

Распроменити—раздѣть и одѣть въ старое платье.

Распушчиф—освободить, распустить.

Расцвелио—опечалился.

Ратај, ратар—хлѣбопашецъ.

Раче—ракъ. Рачета—маленькій ракъ.

Редом—рядомъ, по порядку, всѣ вообще.

Резиљ—стыдный, посрамленный.

Рзелија (ар. тур.)—человѣкъ или женщина честнаго поведенія, имѣющій самолюбіе, честь.

Ридови, рид—каменистый, обрывистый берегъ.

Риза—бѣлый платокъ.

Ризинче—разноцвѣтный платочикъ, вышитый въ пяльцахъ.

Рипнути—соскочить, скакать.

Рисјани—христіане.

Ристос—Христосъ.

Робље—женщины и дѣти, челядь, плѣнныя.

Родика—родственница.

Родич—родственникъ.

Рок—рядъ.

Рока—рука.

Ронити—ронять, осыпаться, упадать. Ронити сузе—проливать слезы.

Гочица — ручка.

Руво, рухо — одежда.

Рудо — руно̀, овечья шерсть.

Ружа — роза.

Ружати — укорять, вводить въ краску, пристыдить.

Рујно — красное.

Руменце—мѣдный котелокъ для воды.

Рус — гнилой.

Русити — марать, пачкать.

С.

Саан, сахан (тур.)—мѣдный котелъ, мѣдное блюдо.

Саат, сахат, сат (ар. тур.) — часы.

Саба, сабаф (тур.) — утро, зоря.

Сад' с'д — теперь.

Саде (тур.) — только, просто.

С'г, с'ге, с'гена, сега—тоже что и сад — теперь, нынѣ (старо сербское сьгь).

Саја — сукно, понява.

Сакати — искать, требовать, сватать.

Сал, салт, салде — только, см. саде.

Саланцак (тур.) — качели.

Сам — одинъ, одинокій.

Самовила — русалка.

Саморана — безпомощная, одинокая, жувущая своими трудами.

Самур, самурлија — соболій, соболь.

Санче — мѣдный котелокъ, блюдечко.

Санцак (тур.) — флагъ, знамя.

Сапе, сапи — бедра.

Сапнути — споткнуться.

Сапун (тур.) — мыло.

Сарај (тур.) — дворецъ.

Сари (тур.)—желтый.

Саслушати—выслушать.

Сасма—совсѣмъ.

Сач—желѣзная крышка на блюдѣ, въ которомъ пекутъ пороги; зовется и вршник. См. это слово.

Свакојаки—всяческій.

Свес—совѣсть, воспоминаніе.

Свесветски—всемірный.

Светачки—люоская, народный, мірскій, свѣтскій.

Светнати—просіять.

Свила, свиља—шелкъ.

Свилени, свилни—шелковый.

Свита—сукно тонкое.

Сви отъ свитисе—обвиться.

С'ви, савити—заплетать.

Свирка — дудка, свирѣль, сопелька.

Свирити—играть на дудкѣ, свирѣлить.

Сврака—сорока.

Свршена — помолвленная (дѣвушка).

Се—все, всѣ и с я въ присоединеніи къ возвратнымъ глаголамъ.

Севдели (ар. тур.)—желанный, вожделенный.

Седеф. (араб.) перламутъ.

Седефли — украшенный перламутъ.

Седнати—сѣсть, посадать.

Сеир (тур.)—прогулка, смотрые съ любопытствомъ, позорище.

Сеја—сестра.

Сејмени, сејменче—сторожъ—проводникъ, стражв въ селахъ и на дорогахъ, по сельскимъ гриницамъ.

Сека—сестра. Секе—сестры.

Секако—всякояко, на разныя манеры и тоны.

Секавици — огненныя стрѣлы, молнія.

Секакви—всякіе, разные.

Сељвио—кипарисъ.

Селе—сестра въ зват. падежѣ.

Сење—тѣнь.

Сéти—свети—святой.

Сефà (тур.)—беззаботное провожденіе времени въ пріятномъ развлеченіи и удовольствіи.

Сердар—начальникъ войска.

Сета—вся.

Сецада (ар. тур. пер.)—коврикъ.

Си—себѣ, свой.

Сиви, сив—сивый, сизый.

Силен—многочисленный.

Сильбене (тур.) — седѣльное украшеніе на груди у лошади съ мартенгаломъ.

Силеџија (тур.) буянъ, притѣснитель.

Симид — крендела, баранки, сушки.

Синија (тур.)—тазъ.

Сино—синевато.

Синојка, синоћ — вчера веромъ.

Синочиница—не свѣжая вода, принесенная въ домъ съ вечера.

Синути—просіять.

Синџир (перс. тур.)—цѣпь, кандалы. Синџир робља—женшины и дѣти, связанныя цѣпью другъ къ другу.

Сир—сыръ.

Сиромах—бѣднякъ.

Сите—всѣ.

Ситни, ситно—мелкій, мелко, скоро, поспѣшно.

Скапана—сгнившая.

Скемлиј'а (тур.) — стулъ, скамейка.

Скитање—прогулка.

Скитниче, скитница, отъ скитати — бродяга, скиталецъ, праздношатающійся.

Скорни—полусапожки.

Скоро—не давно, только что.

Скрипнаши — искриться, блистать.

Скршити, сакршити — изломать, разбить.

Скупити—собрать.

Скрупца—щепоть.

Скут, скутеви, скутови. — пола, подолъ.

Слана—иней.

Слего, слегле отъ слегнути—сойти, нагнуться.

Слзи, зузе, сузице—слезы.

Слубица, стубица—лѣстница.

Смафнато — помѣшанный, спятившій съ ума, не въ своемъ умѣ.

Смерно—смирно, покорно, униженно.

Смиље, смиљ — богородская травка.

Сиаа—сноха.

Сноаа, сношица—сноха.

Соба—комната.

Соба—себя (въ Дибрѣ).

Собице — ягодицы у лошади, задъ.

Совра, софра (ар. тур.)—столъ.

Соја, соj—происхожденіе, родъ, видъ, воспитаніе.

Сојка—соя, сойка (птица).

Сокак (тур.)—улица. Сокаци—улицы.

Солца—соль.

Сорок—шарикъ.

Со сем—совсѣмъ.

Спакја, пахија (перс.)—господинъ, помѣщикъ.

Спајче—сынъ помѣщика

Спенце (отъ итал. spese—расходы)—деньги, капиталъ, заработки.

Споденути—затѣять.

Спрајло—засіяло.

Спраљати, справљати—приготовить.

Спрам — супротивъ, напротивъ, противъ, соотвѣтственно.

Срам — срамота, стыдъ, поношеніе.

Срдба—гнѣвъ.

Срећа. срећни—счастіе, счастливый.

Ркати—глотать, хлебать.

Срма (тур.)—серебро, капиталъ.

Срмалија — въ серебрѣ отдѣланный.

Срмосати — посеребрить, отдѣлать серебромъ.

Срмени—серебряный.

Срна—серна.

Српкиња—сербка.

Срчали (тур.)—стекляный.

С'с, сос; со, сес, — съ. (Сьсь см. Mon. serb. въ документахъ Неманичей).

Става, стас—ростъ, талія.

Стаде—сталъ, началъ, хватило.

Старејко, стари сват—тысяцкій.

Станути—вставать.

Станаје—встаютъ.

Сташати, стасати—взойти (о тѣстѣ), созрѣть, поспѣть.

Стол—стулъ, кресло.

Стомни, стомна—горшокъ, кувшинъ.

Сторити—сотворить, сдѣлать.

Стотнути—застучать.

Стребро, стребрено—серебро, серебряный.

Стреде—средина.

Стретити — встрѣтить, достигнуть, наткнуться.

Стрина—тетка.

Строjник, строjци, строjници—сватъ, сватья, поѣзжане.

Строк, струк — пукъ, букетъ, кустъ.

Струнен—сгнившій.

Стубица, см. слубица.

Су, јесу—суть.

Су, сум, с'м, јесам—есмь.

Сузе—см. слзи—слезы.

Сугаре, сугарче—сосунокъ.

Суд'но—суждено.

Сукалка—скалка.

Султанија — султанила (дочь султана).

Сумбуљ (перс.)—гіацинтъ.

Суназити—примѣтить.

Сусретке—встрѣча. На сусретке—на встрѣчу.

Сурија—сирійской породы.

Сурог—сѣраго цвѣта, неотесанный, хомякъ, регатая палка.

Т.

Табак (тур.)—листъ.

Тад, т'д—тогда.

Тајка, татко—отецъ.

Таке—такъ, точно также.

Таласи, талази (отъ греч. θάλασσα море) волны.

Тамница, т'мница — темница, тюрьма.

Тамбура (итал.)—барабанъ.

Танана—стройная.

Танцовоља—танцорка, управляющая танцами.

Тар—хлѣвъ.

Тареш, тарати—трешь, тереть, чистить.

Татар—почтовой курьеръ.

Тафралија, тавралија, тарвалија (араб.) — надменный, шикозный.

Твњан, тамјан — фиміамъ, ладанъ.

Те—тебя, и, вслѣдствіе чего.

Тевабије (араб. тур.)—подчиненный, батракъ, подвѣдомственный, крестьянинъ.

Теке, тек—только, но.

Телал (тур.)—глашатый, выкрикиватель (при торгахъ).

Телани (тур. тель)—проволки, проволочный, съ позументами.

Темена, теменна (араб. тур. перс.)—привѣтъ дѣлаемый по турецки рукою на головѣ, поклонъ.

Темељ (тур.)—основаніе зданія, фундаментъ.

Темњановина—запахъ отъ ладана.

Тенка, т'нка, тнока—тонкая.

Терати—гнать.

Терзија (перс. тур.)—портной.

Теслим (араб. тур.)—передаваніе, безусловная покорность.

Тестеган (перс.)—платочикъ.

Тестемень—съ самаго корня.

Тестир, дестур (тур.)—свободно дозволеніе, сводъ законовъ.

Тешко, тежко—тяжелый, большой, полновѣсный, значительный.

Ти—тебѣ. На ти, нај ти—возьми себѣ, на тебѣ.

Тиво, тихо, ти'о—тихо. Тиво—оли—цетворенная тишина.

Тије— тѣ, они.

Тиће—птица.

Тильбент (перс. тур. отъ тель и бенд—косы заплетенныя въ мишурѣ или съ сусалью.

Тимар (тур.)—арендныя земли, дарованныя султаномъ за военныя услуги.

Тифко, тивко—тихо см. Тиво.

Титрика—форель.

Тифнувати, тивнувати—притихать.

Тка.ља—тканье, ткачиха.

Т'амница, тамница—тюрьма.

Товар—вьюкъ изъ 70 до 100 онг.

Тога—тогда, въ тотъ моментъ.

Тојага—палка.

Ток. токо, токмо, толку—только, но.

Токе—латы, пряжки.

Топило—водоемъ, мѣсто гдѣ бабы имѣютъ обыкновеніе мочить коноплю.

Топузина, топуз (тур.)—дубина, булава.

Тргнути—вырвать, поднять, носить съ трудомъ, тронуть.

Трева—трава.

Трајати—существовать долго.

Трепавици, тренке—рѣсницы.

Трепетлина — осина, дѣвушка богобоязливая, воспитанная въ страхопоготаніи.

Трепни отъ трепнути—вспорхнуть.

Трепоти—трепетать, бояться.

Трепчица, трепелика—начельникъ съ привѣсками, побрякушки, металическія украшенія на головѣ въ видѣ прутиковъ съ блестками, игретка.

Трешту—трещатъ.

Трло—пашня, пастбище, хлѣвъ.

Троњеве—пни, гнилые обрубки дерева, трунье, трунъ.

Трошити—расходовать, тратить.

Трпеза, трпенза (греч.)—столъ.

Трска—треска, щепка, трость.

Труновити—жилой.

Туга—грусть, печаль.

Тудер'м—тамъ, чрезъ то мѣсто.

Тујка, Тује, ту—здѣсь, тутъ.

Тузлук (тур.)—штиблеты, подколѣнники.

Туђи, туђо—чужой, чужое.

Туђин — чужестранецъ.

Тульбент—см. тильбент.

Туманлија—изъшолковаго газа, кисеи.

Тумба—дѣтское шаловливое выраженіе не имѣющее смысла.

Ту.ус (тур.)—Тунисъ.

Турити — положить, засунуть, бросить.

Тутун, Тјутјун (тур.) курительный табакъ.

Туцати—стучать, толочь, бить.

Туфекчија (тур.) — оружейныхъ дѣлъ мастеръ.

Ћ.

Ћеаја (тур.)—закупщикъ скота, занимающійся скотоводствомъ, повѣренный въ дѣлахъ, см. Кјаја.

Ћелави—лысый.

Ћелар (тур.)—погребъ, чуланъ съ провизіего.

Ћеларци — распорядитель по кухнѣ во время свадьбы, виночерпій.

Ћемер (перс.)—поясъ съ деньгами. см. Кемер.

Ћерамида (греч.)—черепица.

Ћесеџија (тур.) — головорѣзъ, разбойникъ.

Ћестен—(перс. тур.)—каштановое дерево.

Ћеф (араб.), Кејф—доброе расположеніе духа, желаніе. Направить Ћеф—сдѣлать по волѣ, угодить.

Ћи—(тур. Ки)—что.

Ћирџија (тур. кираџи)—наемный извощикъ, ломовой,

Ћипиров—кинарисовый.

Ћор (тур. кер.)—слѣпой. Ћора—слѣпая.

Ћуприја (тур. кюпри) — мостъ.

Ћурдијче — суконная верхняя куршка съ капюшономъ.

Ћурје—индюшка.

У.

Убава — хорошая. прекрасная, красотка.

Убости—уколоть, вонзить.

Уведен, Увело — увядшій, увяло.

Уз—вверхъ по, подъ акомианоментъ.

Узајам (отъзајам-заемъ)—взаймы.

Узенгије, зенгије—стремена.

Узимати—брать.

Ујак—дядя по матери. см. Вујчеви.

Уја'нути—влѣсть на коня.

Ујадена—печальная.

Укачити—посадить (на лошадь или на высокое мѣсто).

Умор—усталость.

Умрена—мертвая.

Умрсити—скомкать, перепутать.

Унер, хюнер (тур.)—искуство.

Упазити—замѣтить, увидѣть.

Ура'атити,—успокоить.

Успе отъ успнути се—подняться, влазить, восходить, поднялся.

Утепати—убить.

Утрина—утреннее время.

Утулити—угаситъ, потушитъ.

Учинити—сдѣлать.

Ушче—еще.

Ф.

Фатати, Фатити — схватить.

Фенер—фанарь.

Фермен—кофточка, желетка на распашку.

Фес—феска, красная суконная шапочка. Фесада (тур.)—фески изъ краснаго сукпа съ кистями.

Финџани—чашки.

Ф'ндик (тур.)—орѣхъ, употребляется и въ смыслѣ немножко.

Фрљати—бросать.

Фрснути — хлеснуть. См. вренути.

Фрушко—изъ фрушкой горы.

Фтасати (греч.)—достигать, хватать въ смыслѣ достаточно.

Фурна—пекарня.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Фута—шелковый фартукъ покупаемый въ Стамбулѣ.

Х.

Хабер—см. абер,

Хаз—бахче—полисадникъ.

Хазна см. Азна.

Хазнадар—см. азнадар.

Хазир хазур—см. азир.

Хајати см. ајати.

Хајд—см. Ајд.

Хаирлија—см. аирлија.

Хале—см. але.

Халки—см, алка.

Халхал, ал'ал — браслеты изъ стекла.

Хамам—см. амам.

Хамур см. аму́р.

Харач см. арач.

Хаци—см. ација.

Хрт, хрти—гончая собака.

Хатар—см. атир.

Ц.

Цветина—цвѣты, цвѣтистый пейзажъ.

Цвилити—печалиться, изливать въ плачѣ и рыданіяхъ свою скорбь.

Цвителна—цвѣтущая, разсвѣтающая, утренняя звѣзда, зорница.

Цигарица—цыгарошница, мундштукъ.

Црвље, Цревље—башмаки.

Црнолила—черноглая.

Цут—цвѣтъ, узоръ.

Цутити, цавтати—цвѣсти.

Цунати—цѣловать.

Цунемок—поцѣлуй.

Ч.

Чабар — мѣра для жидкости въ 60 окъ.

Чавки—галки.

Чàдори, чадор, чад'р (тур.)—палатки, шатеръ.

Чак—даже.

Чапрази, чапразли (тур.)—металическія украшенія съ такими же пуговицами на куртках и на сбруѣ. Кованый поясъ, украшенный бирюзою или кораллами.

Чарàп, чарапи, чарапици — чулки, чулочки.

Чаре—средство.

Чаршѝја (тур.)—рынокъ, базарная площадь.

Чауш (пер. тур.) — фельдфебель, помощникъ тысяцкаго.

Чѐвре (тур.)—платочикъ вышитый въ пяльцахъ золотомъ. серебромъ или шолкомъ.

Чегли—женскія ботинки съ пуговками на подъёмѣ. Коты.

Чекати—ждать.

Челебија (тур.) — благородный человѣкъ, господинъ, дворянинъ.

Челенка(тур.)–головное украшеніе молодой женщины. Султанъ. На головѣ устроивается родъ букета (пучка) изъ небольшихъ золотыхъ монетокъ. Въ старое время у турокъ челенка представляла родъ ордена за военную доблесть. На головѣ носили перья и драгоцѣнныя камни.

Челик (тур.)—сталь. Челичена стальная.

Чељад—домашніе, народъ, толпа, челядь.

Челка—пчелка.

Чемер — горечь; чемерно — горько, неотрадно

Чмерика — чемерица (ядовитое растеніе.

Ченица—пшеница.

Черга, чергица — коверъ, ковликъ изъ козьей шерсти.

Чердак, чардак—крыльцо, сѣни, балконъ.

Черек (перс. тур.) — четверть, монета въ 5 піастровъ.

Черчеф, черчива (тур.)—рамы.

Чешма — источникъ, басейнъ.

Чивија (тур.) — гвоздь.

Чизме — сапоги.

Чинити—дѣлать; чинити се—прослыть, казаться.

Чифт (тур.)—пара.

Чифлик, чифлак, чифтлик (тур.)—хуторъ, имѣніе, дача.

Чкорка—корочка, кусочикъ, обломокъ.

Чова, чоа, чоха (тур.) — сукно.

Чоадор—фабрикантъ сукна.

Чобан, чобанче (пер.)—пастухъ.

Чорап см. чарап.

Чорбаџија (тур.) — зажиточный человѣкъ.

Чукнати-постучать, постучаться.

Чуму—къ чему.

Чунгура, чунгуренце — двухструнная балалайка, а одно: струнную балалайку называютъ въ Старой Сербіи и Албаніи «бугарија».

Ц.

Цаде (ар.-тур.) — столбовая дорога, главный прямой торный путь.

Џамија (араб.)—мечеть.

Џамајли—стекляный.

Џан (тур.)—душа, духъ.

Џан'м, џанум, џаном—душа моя, милый мой.

Џелеп (араб.) — скотъ, овечье стадо.

Џелеиска—принадлежащая владѣтелю скота.

Џелат, џелатин (перс.)—палачь.

Џељ—внезапная смерть, смертный часъ.

Џенк (перс.) — война, сраженіе, ссора.

Џенове, џеп (тур.) — карманы, карманъ.

Џигерица—печенка.

Ш.

Шајка — лодка, челнокъ.

Шакаклуци (отъ тур. шакак)—головное украшеніе невесты и молодки, состоящее изъ нанизанныхъ на цѣпочкахъ монетъ.

Шамија—головной женскій платочикъ изъ крепа.

Шапкетина — шапчища (отъ шапка).

Шар—гора Шаръ (Scardus).

Шаран, шаран — пестрый жеребецъ.

Шарен — пестрый, разношерстный.

Шегрт (перс.) — ученикъ, подмастерье.

Шенл'к (тур.) — веселье, иллюминація, праздничное освѣщеніе.

Шербет (тур.) — варенье съ водою.

Шер — (тур.) — хитрость.

Шерски — лукаво.

Шетати — гулять, ходить.

Шећер (тур.) — сахаръ.

Шестак—монетка въ 6 піастровъ (около 40 к.).

Шефтели, чифтели (тур.)—лицемѣрный, упорный.

Шибнуши — ударить розгою, хлыснуть, рвать.

Шилејна — яловица.

Шимшир (тур.) — мартовое дерево, мирта.

Шиник, шеник — полпудовикъ.

Шипак — шиповникъ.

Шишати—стричь косы.

Шрткати, шркати — хлебать. отхлебывать.

Штапетина — дубина.

Шчица, шчица — доска.

Шчако — не смотря, хотя и, хотя бы, пусть.

Шћети, хтети — хотѣть.

Шубаро—шапки шмуковыя,—изъ бараньей кожи.

Шума — лѣсъ.

Шура, шуре—братъ жены, шуринъ.

Шути — молчи отъ шутити—молчать.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ОКОПИЕ

ЗАМѢЧЕННЫЯ ОПЕЧАТКИ:

Стр.	*Напечатано:*	*Должно быть:*
10	на строкѣ 14 снизу: Домоћине	Домаћине.
19	на 2-й строкѣ снизу: Да пијелмо	Да пијемо.
24	на строкѣ 19-й сверху: полазло	полазно.
35	на строкѣ 2-й сверху: что значитъ—не не приноситъ	что значитъ—не приноситъ.
39	на строкѣ 8-й снизу: дим-зеленъ	зим-зеленъ (мирты).
41	на строкѣ 1-й снизу: далѣе стр.	стр. 91.
77	на 8-й строкѣ снизу: деска-на	десна-на.
120	на строкѣ 1-й снизу: См. стр.	См. стр. 158—159. „Стојане, море, Стојане.
129	на строкѣ 20-й снизу: М'и изговори	М'изговори.
197	на строкѣ 18-й сверху: сагремно	Сагрешио.
282	строка 7-я сверху: пушти	Пушти.
295	строка 12-я сверху: Кандуры	Кундуры.
302	на строкѣ 17-й сверху: замутно	замутно.
307	на 1-й строкѣ снизу: чујем	чујеш
321	на 7-й строкѣ снизу: бим	били!
326	на 15-й строкѣ сверху: ракиру	ракију
338	на 12-й строкѣ сверху: Ђурђе	Ђурђе.
401	строка 5-я снизу: њнова	њнова.
402	строка 7-я снизу: роћене	рођене.
409	строка 18-я сверху: коње	не читать.
409	строка 20-я сверху: врата	врата.
409	строка 19-я снизу: Ђорћија	Ђорђија.
	На стр. 412-й примѣчаніе относится къ стр. 411.	
468	строка 11-я снизу: предъ словомъ Ардов	Арач—подать взимавшаяся съ христіанъ, какъ откупъ за жизнь.
489	послѣ слова: Пуца	Пушка—ружье.
497	на 16-й строкѣ сверху: Целенска	Целенска.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СКОПИЕ